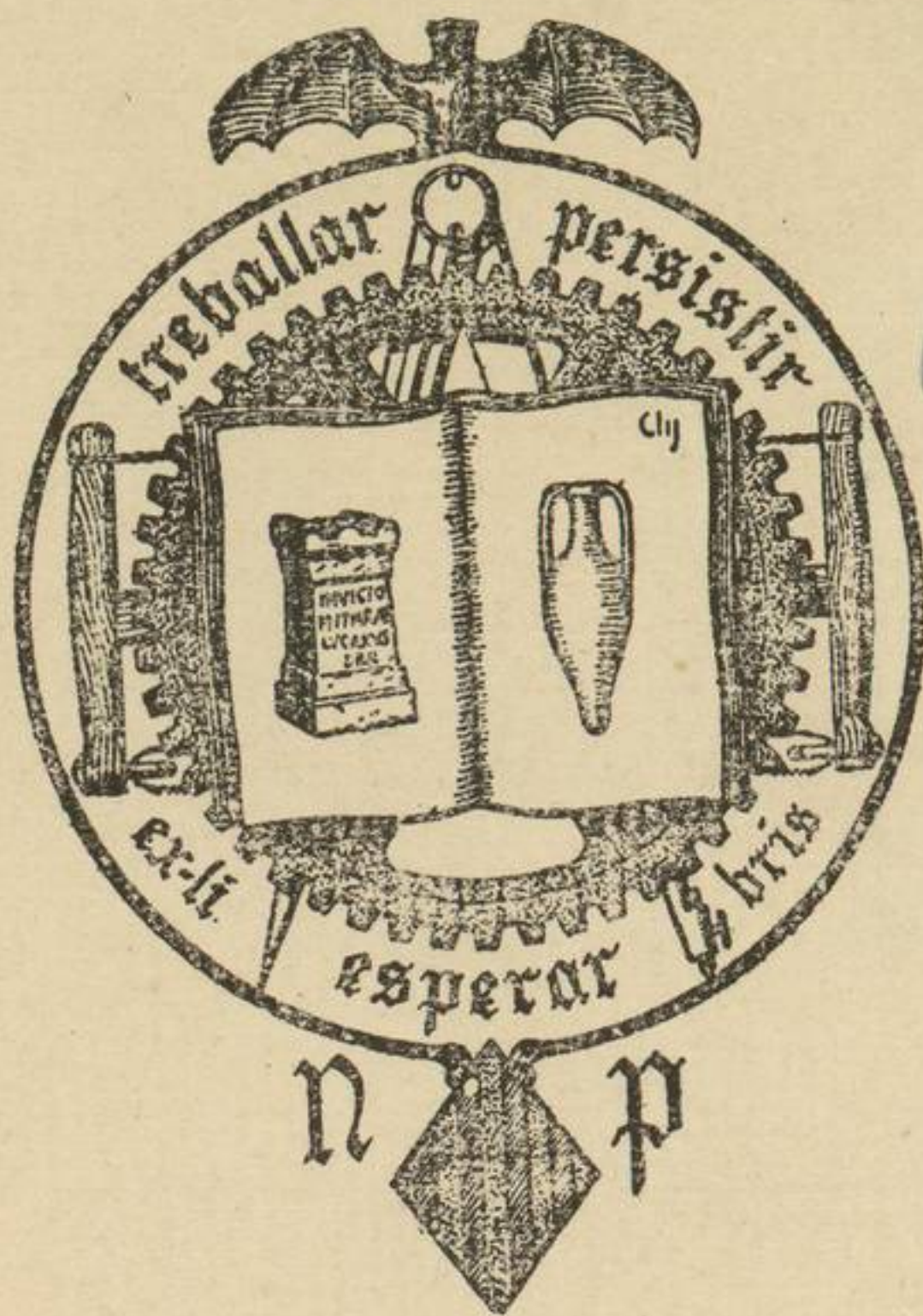

100-

32

Biblioteca Valenciana
Lib.XXXVII. de theologici

31000001527244

NP21-23/101

XVIII/3236

6/1d

~~216.311~~

~~111~~

21123

Nicolaus praefatus

A

Hic liber pertinet ad vnum eorum, qui infra
suum nomen exprimit, cum licentia suorum su-
periorum =

Fr. Ildefonso a Despara del

Rosario

Contiene los 4 tomos 487; - - - - -

IOH. LAVRENTII BERTI

LIB. XII. DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

ACCVRATA SYNOPSIS.

T O M V S I.

Ut.

Permet ad Libros. pp. Augustin. Recolletorum Collegii Compluten-
sis. 1628

F. Joannes Perez a Sta Prisca
Rector

100

4 vols

JOH. LAURENTII BERTI

LIB. XL. DE THEOLOG. C. DISCIPLINIS

ACCURATA SYNOPTIS

TOM. V. 1.

IOH. LAVRENTII BERTI

FRATRIS EREMITAE AVGVSTINIANI

THEOLOGI PRAECLARISSIMI

LIB. XXXVII. DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS
ACCVRATA SYNOPSIS,

Q U A M

Notis perpetuis & novis Dissertationibus auctam concinnavit

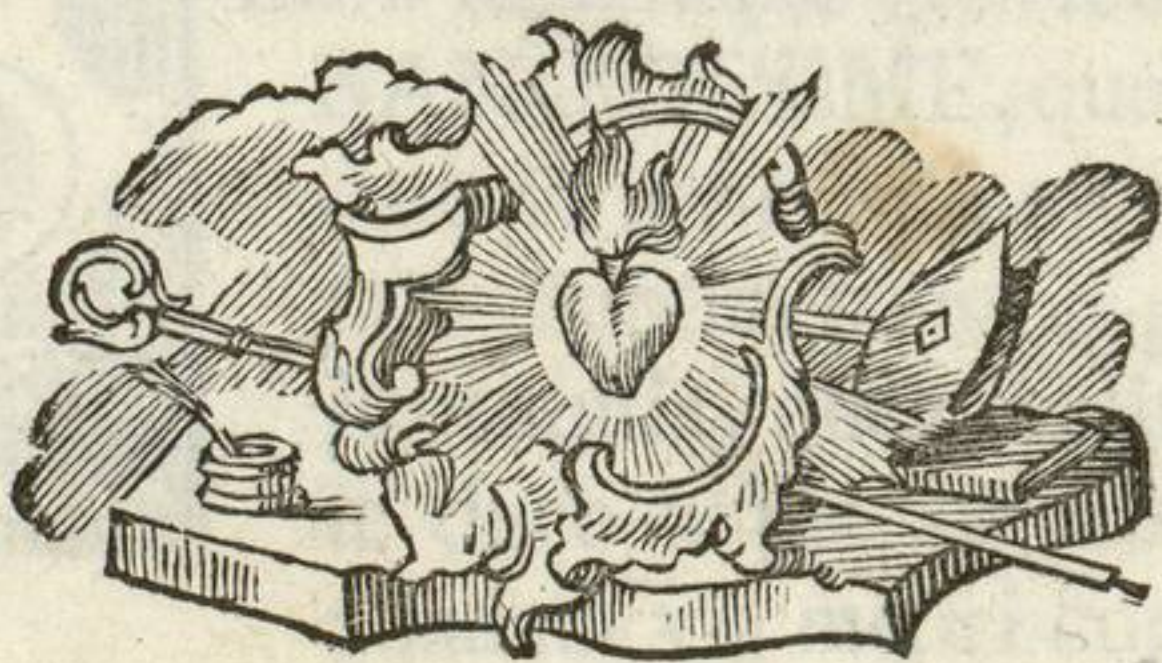
Fr. HIERONYMVS MARIA BVZIVS
AVGVSTINIANVS,

Novissime ad vsum studiosae Augustinensis Iuventutis
edita in lucem

A R. P. M. Fr. FVLGENTIO PVMARINO
eiusdem Ordinis Theologo.

T O M V S I.

CONTINENS DISS. DE DEO VNO, AC TRINO,
ET VNIVERSORVM CONDITORE.

CVM LICENTIA REGII ET SVPREMI CONSILII.

VALENTIAE HEDETANORVM CIOCCCLXX.
EX CHALCOGRAPHIA BENEDICTI MONFORT.

IOH. LAURENTII BERTI

FRATIS ERMITAE AUGUSTINIANI

THEOLOGICI TRACTATUS

LIB. XXXVII. DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

ACCURATA SYNOPSIS

QUAM

JOH. LAURENTIUS BERTI

THEOLOGICIS DISCIPLINIS

ACCURATA SYNOPSIS

NOVissime ad vltimam editionem Augustiniani

edita in lucem

M. R. M. F. FVLGENTIO PVMARINO

Augustini Ordinis Theologo

TOMVS I.

CONTINENS DIS. DE DEO VNO, AC TRINO

ET VNIVERSORVM CONDITIONE

R. 9627

V

SANCTISSIMO
AVRELIO AVGVSTINO

HIPPONENSIVM ANTISTITI
ECCLESIAE DOCTORI MAXIMO
PERPETVO HAERETICORVM MALLEO
PARENTI SVO ATQVE INSTITVTORI OPTIMO

Fr. FVLGENTIVS PVMARINO
FILIORVM MINIMVS.

D. D. D.

Lura sunt, eaque gravissima, PRAESUL
SANCTISSIME, quae me intima qua-
dam vi pene adigunt, atque impellunt,
ut Synopsim hanc in gratiam studiosae
Iuventutis, quae stadium theologicum,
te duce atque auspice, compendiarie
quadam via metiri cupit, a Doct. Filio
Tuo Fr. Hieronymo M. Buzio adornatam, Tibi non tam
inscribere, quam praeclarissimo nomine tuo exornare ma-
luerim. Imprimis vero ipsa Instituti ratio atque Ordinis,
in quo, vix egressus ex ephoebis, Deo movente, atque
in-

VI

interius adhortante militiae tuae nomen dare constitui, id a me iure aequissimo videbatur exposcere, ut ubi ego aliquam grati animi significationem Tibi exhibere saterem, leve hoc, tenuissimumque devotionis meae atque observantiae specimen exhiberem, quo tua in me officia, favorem, gratiam, pietatem denique summam, atque prope modum singularem, qua me hominem miserum, qui neque ingenio aliquid, neque artibus quidpiam valeo, perbenigne es dignatus excipere, ita omnibus testatam facerem, ut eam nulla unquam deleter oblivio. Deinde ipsa etiam, quae in hac Synopsi continentur, doctrinae per Te olim traditae inconcussa dogmata, quae pro virili tueri cum alii permulti, tum praecipue Nostrates solemne habent, id a me impetrare debuerunt omnino, ut talem iisdem Virum praeficerem, qui & hilari animo complecteretur, & iis maximum afferre posset sua auctoritate praesidium, munimen, decus. Ecquem vero aut te ampliore posset, aut amantiorem sui Synopsi haec nostra sibi patronum asciscere? Quem constat a Maximis Romanis Pontificibus, a sacrosanctis OEcumenicisque Conciliis, a Patribus, Praefulibusque sanctissimis, a Theologis praeclarissimis summo semper in pretio fuisse habitum, & summis, exquisitisque laudibus cohonestatum. Te namque adhuc in ea, in qua nos quoque versamur miserrima solitudine commorantem, veluti oraculum consulere consueverant Bonifacius, Zosimus, atque Innocentius Romani Pontifices: & viri sanctissimi, & doctissimi Praefules, Ambrosius, Hieronymus, Paulinus, Prosper, Hilarius, nec non Alipius, Nebridius, Possidonius, aliique, tibi vel societate, vel suavissima necessitudine iuncti, tot de Te, tantaque cum laude locuti sunt, ut in Te unum veluti in speculum omnes subinde suspicerent, atque ex Te unosumerent exemplum sibi. Postquam au-

tem

tem dissoluta terrenae huius habitationis domo ad altissimas illas non manufactas aethereas aedes, quas manu, lingua, operante Dei gratia, tot tantisque laboribus exantlatis Tibi fabrefeceras in coelis, evolaſti, quam honorifice, aut splendide de te ipſo locutus eſt Hormiſdas Romanus Pontifex, qui quidem ex libris tuis veluti ex Iydio lapide *perſpicue dignoſci*, ait, *quidquid Romana, hoc eſt Catholica ſequatur*, & *aſſeveret Eccleſia*! Idipſum tradidere Bonifacius II. (a), Vigilius (b), Gregorius Magnus (c), Gelafius Papa, Felix IV. Paſchalis II. Iohannes XXII. Leo X. Clemens VIII. Innocentius XI. Clemens XI. & XII. Benedictus XIII. & XIV. qui quidem te *Eccleſiae ducem, auctoritatem, quietem, irrefragabile iubar, lumenque fulgidiffimum* uno veluti ore identidem communiter proclamaverunt. Nec minorem tibi laudem, aut honorem ex ſacroſanctis OEcumenicisque Conciliis acceſſiſſe putandum eſt. Nam Arauſicana Synodus tuam de gratia Chriſti ſententiam in canones, aut fidei regulas conſecravit, id poſtulante Felice IV. Romano Pontifice. Concilium V. OEcumenicum doctrinam tuam *per omnia ſequi conſtituit*. Quod etiam ſtatueret Toletana X. Florentina, ac Tridentina Synodus: cuius canones de gratia, iuſtificatione, ac de originali peccato iisdem verbis tuis fuiſſe conflatos nemo non videt. Longum eſſet ſingulos Patres percenſere, qui de te tamquam de viro ſummo, ac prope divino verba faciunt. Verum praetereundi non ſunt Fulgentius, Remigius, Arnobius, Eugippus, Caſſiodorus, Beda, Prudentius, atque ipſe pauperum pater, tuique ſimillimus filius tuus D. Thomas Epifcopus Valentinus, qui Te ipſum haereticorum debel-

---

(a) *Ad Caefar. Arelat.* (b) *Ad Eutychium.*

(c) *Ad Innoc. Afr. praef.*

VIII

bellatorem, latinorum Doctorum omnium praecminentissimum ac disertissimum, sanctae Dei Ecclesiae propugnatorem, eiusque munitiorem partem, lumen, solem, thalamum Trinitatis, linguam Spiritus Sancti, & si quid potest splendidius, aut gloriosius efferri, ubique passim in suis operibus declarare non dubitarunt. Quod vero est adeo sublime elogium, aut ita magnificum, quod a Romanae communionis Theologis praeclarissimis, imo a pluribus etiam heterodoxis, veritate ipsa cogente, de Te non fuerit enunciatum? Quos si ego velim omnes oratione complecti, nihilo fane plus faciam, quam si dem operam, ut arenas, quae sunt in littore maris, inito calculo enumerare contendam. Aliquos tamen recensere non piget ex ipsa inclyta Societate Iesu, praesertim vero Suarezium, Vasquez, Aquavivam, & qui omnium primus commemorandus erat, Ven. Bellarminum, qui de Te quidem nonnisi cum laude locuti sunt. Vt pateat ex eadem Societate nonnullos in carpenda doctrina tua plus aequo liberiores a viris summis, atque clarissimis sui instituti, atque Ordinis praeclarissimi penitus descivisse. Neque vero putandum est, Sanctos Patres, & Theologos praeclarissimos in Te uno tam impense laudando inconsulto, vel temere, quod vulgus hominum solet, non maturo consilio, aut re diligentissime perpensa, atque ad trutinam revocata descendisse. Norant etenim ex Coelestino Romano Pontifice Te quidem sinistrae suspicionis rumore nusquam fuisse conspersum. Norant ex Hieronymo Te unum antiquae rursus fidei conditorem extitisse. Norant denique ex S. Prudentio divinarum scientiarum arcana neminem tam exquisite lustrasse, aut verius invenisse, ubi de Christi gratia disputatur. Merito ergo nostri huius aevi Theologus praeclarissimus Ioh. Laurentius Berti (quem nobis nuper ereptum vehementer dolendum esset,

nisi

nisi fatis firma spes esset, eum, ut olim instituto, atque ordine, ita nunc etiam animorum felicitate, pro sua pietate ac religione Tibi esse coniunctum) Te unum semper maxime coluit, atque a doctrinis tuis, totius Ecclesiae calculo, atque auctoritate firmatis, vel hilum discedere, vel transversum unguem, in suis de Theologicis Disciplinis eruditissimis libris piaculum duxit: nihil in iis affirmans, aut pronuncians, praesertim in controversiis de gratia Christi, quod aut e libris tuis depromptum non esset, aut doctrinae tuae adprime non esset conforme. Quo factum est, ut eius volumina, quamvis obtrectatorum calumniis semel iterumque impetita, tua praesertim ope, ac praesidio munita, tamquam aurum in fornace per ignem probata, lucidiora semper emerferint. Haec porro eadem, mole quidem longe imminuta, stylo autem, atque ordine ad captum adolescentium, quorum gratia in epitomen digesta sunt, magis accommodata Tibi sistere audeo, Praeful Sanctissime, utque ea, qua polles pietate, atque auctoritate, & hilari animo excipias, & ab malignantium morsibus tuearis, rogo, obtestorque. Sic enim, me Tibi in Deo Optimo Maximo, cui semper adstas, ita devinxeris, ut nunquam dissolvi queam.

X

Fr. FRANCISCUS XAVERIUS VASQUEZ PERUANUS,
Sacrae Theologiae Magister totius Ordinis Fratrum Erem. S.P.N.
Augustini Prior Generalis.

CUM Opus inscriptum = Iohannis Laurentii Berti Florentini
Fratri Eremitae Augustiniani Theologi praeclarissimi Libro-
rum XXXVII. DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS accurata synopsis, &c.
= a Rev. Patre Magistro Fratre Hieronymo Buzi, Provinciae Pice-
nae nostri eiusdem Ordinis exaratum, & a duobus nostri Sacri Or-
dinis Theologis a Nobis deputatis recognitum, & approbatum fue-
rit: Nos tenore praesentium, nostrique muneris auctoritate facul-
tatem facimus praememorato Patri Magistro, ut Typis mandari
possit, servatis tamen servandis, iuxta Decretum Sacrosancti Con-
cilii Tridentini de libris edendis. In nomine Patris, & Filii, &
Spiritus Sancti. Datum in Conventu nostro S. P. Augustini de Urbe
die 23. Martii ann. 1766.

Fr. Franc. Xav. Vasquez Gen.

Nostri mun. aff. Sig.

Mag. Reg. F. Emmanuel M. Pignone Ord. Secr.

Reg. lib. 13.

Qua par erat fide & integritate, iubente Reverendissimo Patre
FRANCISCO XAVERIO VASQUEZ, Magistro Generali Ordini-
nis, vidimus & observavimus Tomum I. accuratae synopses
Librorum XXXVII. Iohannis Laurentii Berti ..... de Theologicis
Disciplinis ... opera ac studio alterius Augustiniani Theologi diligenter
instructae, & elaboratae: quumque nihil in eo deprehenderimus,
quod non antea in Romana eorundem librorum editione tanquam
Catholicae Fidei, & Ethicae Christianae consonum adprobatum
fuerit, publicis formis imprimi posse censemus.

Romae ex Coenobio Augustiniano VI. Kal. Aprilis ann. 1766.

*Fr. Augustinus Antonius Georgi, Procurator Generalis Ordinis Erem. S.P.
Augustini, Angelicae bibliothecae Praefectus, & publicus in Romanae Sa-
pientiae Archigymnasio Scripturae S. Professor.*

*Fr. Augustinus Selmi, Assistens Italiae, Ord. Erem. S. P. Augustini, &
promovendorum ad Episcopatum Examinator.*

AU-

AUCTOR SYNOPSEOS THEOLOGIAE CANDIDATIS

S. D. P.

INTER tam multos, qui de rebus theologicis, recepta Scholarum methodo, hac nostra aetate scripsere, neminem vestrum latere arbitror, quantam ubique laudem sit consecutus noster Iohannes Laurentius Berti, quem ingenti literariae Reipublicae damno nobis ereptum boni omnes vehementer dolent, nos autem qui eius suavissima consuetudine diutius aliquando usi fuimus, vix fieri potest, ut a lacrymis temperemus. Una siquidem haec semper fuit sapientum vox, atque doctorum hominum commune suffragium, quos de Theologicis disciplinis inscripsit, libros tanta rerum, atque verborum copia, tamque omnigena eruditione refertos esse, ut non tam adolescentibus imbuendis, quorum gratia conscripti sunt, quam provectioribus Theologis exornandis, aptissimi videri possint. Itaque vix editi in lucem, avidissime imprimis, non modo a nostratibus, sed ab iis etiam, quos studia partium in diversa trahunt, apertis, ut aiunt, ulnis excepti sunt, atque eorum fama longe, lateque diffusa, amplissimos Italiae fines, illustriores Europae regiones, atque ipsas etiam novi Orbis remotissimas oras ocior Euro pervasit. Quo factum est, ut distractis hac illac pene innumeris exemplaribus, non semel, aut bis, sed pluries, repetita vice, publicam lucem aspexerint. Interim Magni Augustini placita, praesertim vero solidissimum, quod a maioribus nostris accepimus, de divina gratia systema, altissima quadam in luce positum, probari imprimis, ac suscipi a doctis viris, laudari, ad astra rapi, quid verbis est opus? unum esse quod diligunt Dii: lubet namque in re seria Comici verbis uti. Quamvis enim non defuerint lividi obtrectato-

res, qui illud tamquam violatae fidei postulare ausi fuerunt, obiectam tamen calumniam ita in adversarios intorsit cl. auctor in suo system. vind. ut eorum inscitiam ubique prodat, suamque orthodoxiam graviter atque inconcusse tueatur. Quae cum ita sint, mirandum plane non est, sapientissimos Augustiniani Ordinis moderatores, quorum auctoritate, atque opera ea volumina prodire, & illa summopere commendasse, & quod rei caput est, ad ipsa, veluti ad lydium lapidem, omnes in posterum Theologicas exercitationes esse exigendas, omnino sanxisse: ne ulla subinde dogmata in scholis illis aut exciperent Theologiae candidati, aut traderent praeceptores, quam quae e purissimis D. August. fontibus derivata, Bertius ipse in libris suis, quasi praetiosa quaedam libamina gustanda omnibus propinaret. Quo factum est, ut non ipsae modo Italicae, sed plures etiam quam longe dissitae nostri Ordinis Academiae nonnisi Theologicas huius viri doctissimi disciplinas undique personarent. Inde vero quantum aut Ordini emolumentum, aut auctori decus accesserit, non est cur ego fusiori stylo declarare contendam. Nam quod eius libri vix editi in lucem, velut altera sciendi, aut docendi lex, a plurimis, iisque doctissimis suspiciantur; ipse vero, nedum Florentiae & Pisis, ubi illum identidem cuiusvis Ordinis viri spectatissimi consulere de rebus ecclesiasticis quasi Oraculum solebant, sed ubique terrarum apud suos, extraneosque uti praecipuus institutor, ac magister a compluribus habeatur: planam omnibus, ac tutam pandens, sive demonstrans viam, qua ad sublimiores, penitioresque Augustini doctrinas certissime pervenitur; haec, inquam, laus & decus est Auctori nostro pene dixerim singulare, quodve, aut nulli antea, aut paucis admodum in vivis contigisse memoriae proditum est. Nec minor inde Ordini, eiusque alumni utilitas, praesertim sacrae Theologiae Candidatis, accessit. Quantum enim ex methodi perspicuitate ex verborum delectu, ex ipsa denique unitate, ac soliditate doctrinae, quibus proculdubio plurimis huius aut superioris aevi

aevi Theologis hic noster longe antecellit, emolumentum aut commodi ab unoquoque percipi possit, nemo non videt. Ex quo enim in scholis aliquibus libri de Theologicis disciplinis traditi sunt, certum est ex iis omnem, si qua forte supererat, procul exulasse barbariem, & abiectis plurimis puerilibus tricis, ac sophismatum faecibus, quae, ut optime Canus ait, ad risum viros doctos incitant, & delicatiores ad contemptum (quibusve scholasticorum nonnulli, dum vanam subtilitatem ostendant, a gravitate illa ac maiestate, in theologicis palaestris omnino servanda, quam longe absunt) styli venustatem, atque elegantiam, linguarum peritiam, sacrae eruditionis studium, divinorum librorum, SS. PP. atque ecclesiasticae historiae assiduam lectionem, sanam denique solidamque doctrinam theologicam, suam in iis veluti sedem, ac domicilium haereditario iure fixisse. Verum, etsi messis haec multa est, & quaestus uberrimus, longe tamen plures, & suaviores ex libris illis capere fructus posset studiosa iuventus, si statim Scholarum curriculo aut tempore illos ex integro excurrere posset, aut memoriae mandare. Haec sane mens, hic scopus Auctoris fuit, ut ipse scribit Proleg. c. 6. Sed, ut in longo quodam itinere, quod plures una suscipiunt, partim ob plurimas, quas aut mos, aut necessitas exigit moras, sive stationes, partim quod ex ipsis viatoribus non omnes eadem vi, aut virtute praepollent, saepe contingit, ut, dum infirmiorum tarditati consulitur, robustiorum alacritati obsecundari non possit, neque itineris meta certo tempore attingi; ita plane in ipso theologico stadio frequenter usu venit. Nam & plurimas cessationes saepe necessitas, saepe lex altera, mos ipse, sive usus invexit, quibus studiorum curriculum non parum intermittitur: & ipsi quoque Theologiae candidati non eodem omnes ingenii acumine, aut viribus pollent, ut pari gradu eandem possint metiri viam; quapropter ex iis non pauci exacto theologicorum studiorum curriculo vix medium conficiunt theologicum stadium, plurima praeterire coacti, quae iis imbuendis, atque formandis summo-

pe-

pere contulissent. Cui sane gravissimo incommodo cum non alia via occurri posse prospicerem, nisi accurata librorum illorum synopsis, quae ab iis etiam, qui non tam acre a natura ingenium fortiti sunt, facile excurri posset, manum operi admoveere tentavimus. Qua in re, sicuti provinciam sensimus cepisse duram, quod pares non suppetant tanto oneri vires, ita mirifice recreati sumus ob eam praecipue, quae vobis exinde accedere posset, utilitatem, si res contingeret ex sententia. Hac itaque spe erectus animus, subinde auctus, & confirmatus postremo est. Cum enim anno elapso primum quasi specimen nostri huius conatus, non tam legendum, quam corrigendum doctissimis viris Romae esset oblatum, & ab iis perbenigne fuit exceptum, & nobis ea de re epistolae redditae sunt humanitatis plenae, & officii, atque amoris erga nos sui: quibus & labori stimulus est superadditus, & fractae antea vires adeo visae sunt restitutae, ut quod iis maxime in votis erat, a nobis, quasi periculum facturis, ad exitum, Deo iuvante, magna ex parte perductum sit. En itaque studiosissimi iuvenes a pluribus expetita, vobis autem, ut spero, apprime utilis & necessaria librorum XXXVII. de Theologicis disciplinis, quod licuit per vires, accurata Synopsis. Quam tamen non quasi rem nostram, sed ut germanum clarissimi Auctoris foetum spectare debetis. Si enim pauca admodum excipiantur, quae aut e nostro adiecimus penu, aut aliunde fuimus mutuati; cetera vero omnia, doctrinas nempe, atque sententias, saepe etiam verba ipsa, ab eo in hanc nostram epitomen fuisse translata, sola utriusque lectione poterit unicuique esse comperitum; hoc uno discrimine, quod inter fontem, rivulumque intercedit. Nam ille & vividiores praebet latices, & multo copiosiores; iste vero easdem aquas, sed dispartitas suppeditat, atque imminutas, adeoque teneris plantis, atque fruticibus irrigandis fortasse aptiores. Hinc facile intelligetis, non eo sane consilio hanc epitomen prodiisse, ut redundantia, aut superflua ab iis libris subtraherentur: quis enim fluminis, aut fontis a-

quas

quas superfluas dixerit, quod ex iis, nedum flores, aut plantae
 irrigari, sed agri etiam, & prata bibere possint, & copiose
 inundari? Nihil ergo in libris illis occurrit, quod aequa lance,
 aut librato iudicio non fuerit expressum: nihil aut sponsia
 dignum, aut crisi. Verum, cum inter tam multa, quae ibi ex-
 penduntur, nonnulla etiam occurrant vel minus praecipua, vel
 non ita necessaria, ut sine iis controversiae status percipi, aut
 lis dirimi omnino non possit; horum plura brevitatis studio aut
 prorsus omisimus, aut extremis, ut aiunt, labiis solummodo
 delibavimus; ut tyrones nostri Auctorem consulant quam sae-
 pissime, atque ex fonte ipso copiosiores aquas ebibant, quarum
 nos pocula, & austus ad mensuram exhibuimus. Si quae ergo aut
 subobscurae, aut implicite a nobis reddita alicubi esse forte con-
 tingerit, ea ab Auctore ipso lucem poterunt, seu claritatem iden-
 tidem mutuari. Quamvis enim is nobis animus, is etiam noster
 conatus fuerit, ut Synopsis haec nostra perspicuitati aequae, ac
 brevitati consuleret, non tamen mente excidit vulgatum illud
 Venusini proloquium: brevis esse laboro, obscurus fio. Iam-
 dudum, opinor, nostis, iuvenes ornatissimi, quonam consilio,
 aut animo, manum huic operi admoventimus, nunc qua ratione,
 ac via nobis sit incedendum, paucis aperiemus. Tomis quinque
 universum opus complectimur, quorum singuli singulis annis a
 quovis vel mediocri ingenio commode excurri poterunt. Tot e-
 nim continebit tomus quilibet tractationes, aut libros, quot
 perfici possunt in iis omnibus anni feriis, in quibus de more li-
 beralibus disciplinis dare operam, statutis legibus, praescrip-
 tum est. Erit itaque tomus primus: De Deo uno ac trino, at-
 que universorum conditore. II. De originali peccato, de gra-
 tia & arbitrio, de legibus, atque humanis officiis. III. De In-
 carnatione, de Sacramentis in genere, ac de Baptismo. IV. De
 Confirmatione, Eucharistia, ac de reliquis sacramentis. V. si-
 ve postremus tempore, sed ordine primus erit de locis Theolo-
 gicis, quos cl. Auctor iam diu sponderat, sed variis distentus

cu-

curis, aliisque edendis opusculis assidue occupatus, ut ipse scribit in Scholio ultimo Proleg. Venet. ed. nunquam perfecit. Reliquum est, ut de methodo ac stylo, quo in hac nostra Synopsi adornanda usi sumus, pauca dicamus. Auctoris partitionem in libros XXXVII. retinuimus, sed libros ipsos in certas dissertationes, atque has in capita claritatis gratia secuimus. Adnotationes brevissimas aut aliunde, aut e nostro adiecimus penus, quibus aut quaestionis status, aut historica series personarum, locorum, temporum, quorum occasione, aut contra quos instituta est disputatio, perspicue declaratur. Novas quasdam dissertationes omnino inutiles, aut iniucundas adiecimus. Auctoris sententias pro virili defendimus: scripturarum, atque SS. PP. loca, prout in auctore iacent, fideliter recitavimus, paucis quandoque brevitatis gratia subtractis, quae illorum sensum, nec minimum immutarent. Scholasticam methodum, quoad fieri potuit, ubique servavimus, resectis tamen sinuosis anfractibus, atque inutili verborum ambitu, uno vel altero entimemate, aut syllogismo, in quo totus dubitationis, aut solutionis cardo versari visus est, propositiones nostras firmavimus: obiecta vero eadem simplicitate proposita, pari brevitate diluimus. Stylum adhibuimus simpliciolem, nec tamen omnino incomptum aut barbarum, tametsi perspicuitati magis, quam elegantiae studuimus. Augustiniana dogmata, quorum nonnulla oeconomiae causa hinc inde agitavit cl. Auctor, tamquam per ignem saepe probata, pro virili tueri conati sumus. Scholia demum, quae postremae Venet. edit. adiecta sunt, ex proposito brevitatis studio, aut provectioribus reliquimus, aut nonnisi obiter delibavimus. Iam vero si quid utilitatis, aut commodi labore hoc nostro vobis accesserit, Deo gratias agite, ac Patri luminum, a quo omne datum optimum, & donum perfectum unice derivatur.

INDEX

PRIMI VOLUMINIS.

LIBER I. De existentia, unitate, atque essentia Dei, Pag. 2
 Dissert. I. De existentia Dei, ibid.
 Cap. I. De idea Dei ingenita. Prop. I. Momenta, quibus suadetur, gravissima sunt. II. Eaque supposita, Dei existentia invicte monstratur. III. Idem evincitur ex idea Dei a sensibus hausta, 3
 Cap. II. De aliis contra Atheos invictissimis argumentis, 11
 Cap. III. In quo Atheorum sophismata diluuntur, 15
 Cap. IV. An Dei existentia sit per se nota. Prop. I. Haec propositio, Deus existit, est nobis per se nota. II. Nec potest Dei existentia invincibiliter ignorari, 18
 Dissert. II. De unitate, atque essentia Dei, 21
 Cap. I. De Polytheismi causa, & origine. Prop. I. Eius auctor non fuit Enos. II. Nec Moyses. III. Sed a Chami posteris ortus est, ibid.
 Cap. II. De argumentis, quibus Dei unitas ostenditur, 26
 Cap. III. In quo Polytheorum sophismata diluuntur, 29
 Cap. IV. De duobus Manichaeorum principiis. Prop. I. Hic error a Chami posteris ortus est. II. Malum non est a substantia, neque a causa efficiente. III. Non dantur duo summa principia boni, & mali causa, 32
 Cap. V. De gradu constitutivo divinae essentiae, atque eius nomine. Prop. I. Dei natura meta-

physice constituitur per esse a se. II. Dei essentia exprimitur hebr. voce Iehova, graec. ο ον, & latina qui est, 36

LIBER II. De divinis attributis univ-
 verse, & singillatim, 39

Cap. I. De ineffabilitate Dei, ac eius nominibus. Prop. I. Deus est ineffabilis. II. Ex Dei nominibus alia naturam exprimunt, alia attributa, ibid.

Cap. II. De simplicitate Dei. Prop. I. Melita Sard. II. Et Tertullianus vix ab errore Antropomorph. excusantur. III. Excusatur tamen Epiphanius, & Audius. IV. Deus est purus spiritus, & quovis corpore expers, 42

Cap. III. De divinorum attributorum distinctione. Prop. I. Gilbertus Porretanus distinxit Deum ab essentia. II. Attributa Dei non distinguuntur, nisi penes connotata. III. Nulla est in Deo intrinseca compositio, 46

Cap. IV. De infinitate, immensitate, atque immutabilitate Dei. Prop. I. Deus est essentia, & natura infinitus. II. Deus est immensus. III. Deus est immutabilis, 56

Cap. V. De aeternitate Dei. Prop. I. Deus est aeternus, & nemo praeter ipsum. II. Valentiniana Aeonum fabula merito exploditur. III. Fictitium quoque est Palamitarum lumen aeternum, 62

Cap. VI. De infinita potentia Dei. Prop. I. Deus habet infinitam

¶¶¶

po-

- potentiam. II. *Potest Deus plura facere, quae non facit.* III. *Et meliora iis, quae fecit,* 67
- Cap. VII. *De summa Dei veracitate.* Prop. *Deus mentiri nequit,* 72
- Cap. VIII. *De perfectione & pulchritudine Dei.* Prop. I. *Deus & creaturae non sunt aliquid solo Deo perfectius.* II. *Est in Deo summa pulchritudo,* 77
- LIBER III. *In quo de visione Dei disputatur,* 79
- Dissert. I. *De possibilitate intuitivae visionis,* ibid.
- Cap. I. *De naturae vi relate ad visionem intuitivam.* Prop. I. *Nequit creata mens Deum videre sola naturae vi.* II. *Imo nequit a Deo creatura produci, quae id naturaliter possit,* 80
- Cap. II. *De supernaturali lumine.* Prop. I. *Potest creata mens supernaturaliter Deum videre.* II. *Non tamen comprehendere,* 83
- Cap. III. *De lumine gloriae, quo creatura Deum videre potest.* Proposition. *Lumen gloriae est ipse Deus affulgens menti beatorum,* 87
- Cap. IV. *De fide PP. circa Dei visionem.* Prop. I. *Chrysostomus non negavit visionem intuitivam, sed comprehensivam.* II. *Nec eam impugnavit Theodoretus.* III. *Neque Hieronymus,* 92
- Cap. V. *De mente Augustini circa visionem Dei per oculos corporis.* Prop. I. *S. P. A. asseruit, Deum esse invisibilem corporeis oculis.* II. *S. P. Scholasticorum ea de re argumenta suppeditat.* III. *S. P. non definiit, an corpora resurgentium spiritalia sint futura?* IV. *Sed licet id non definierit, ostendit tamen sibi non probari hanc sententiam,* 95
- Dissert. II. *De existentia intuitivae visionis,* 101
- Cap. I. *De visione Dei aliquibus in hac vita concessa.* Prop. I. *Non desunt momenta, quae id suadent de Moyse, Paulo, &c.* II. *Nec alia momenta desunt, quae negant,* ibid.
- Cap. II. *De Elia, & Enoch.* Prop. *Dei visione nondum fruuntur Elias, & Enoch,* 105
- Cap. III. *De Millenariorum sententia.* Prop. *Fictitium est regnum mille annorum a Cerintho, & Papia excogitatum,* 107
- Cap. IV. *De sanctorum visione statim post mortem.* Prop. *Hanc obtinent animae plene purgatae statim post mortem,* 111
- Cap. V. *De Ambrosii, Augustini, & Bernardi sententia.* Prop. I. *De animarum beatitudine catholice sentit Ambrosius.* II. *Augustinus.* III. *Et Bernardus,* 118
- Cap. VI. *De Iohannis XXII. sententia.* Prop. *Iob. XXII. neque ut privatus doctor catholico dogmati adversatur,* 121
- Cap. VII. *De inaequalitate visionis beatificae.* Prop. I. *Inaequalibus meritis inaequalis gloria rependitur.* II. *Cuius rei moralis causa est meritum, efficiens gloriae lumen,* 124
- Cap. VIII. *De beatificae visionis obiecto.* Prop. *Nequit essentia Dei videri sine attributis, aut persona sine alia,* 127
- LIBER IV. *Ubi de scientia Dei disputatur,* 130
- Dissert. I. *De existentia, essentia, obiecto, & proprietate scientiae Dei,* ibid.
- Cap.

Cap. I. De existentia, & essentia scientiae Dei. Propos. I. Est in Deo omnis scientiae plenitudo. II. Scientia Dei est eius substantia connotans obiecta intelligibilia,

131

Cap. II. De obiecto scientiae Dei. Prop. I. Deus ipsum cognoscit, & comprehendit. II. Possibilia, futura, praeterita, & praesentia. III. Futura contingentia, & conditionata. IV. Etiam secreta cordium, 132

Cap. III. De praescientia Dei una cum animorum libertate coniuncta. Prop. Ex Dei praescientia non tollitur animorum libertas, 136

Cap. IV. De praesentia creaturarum in aeternitate. Prop. I. Creaturae sunt aeternitati praesentes, prout haec omnia comprehendit. II. Non vero prout aeternitati coexistunt. III. Nec prout videntur ab aeterno in propria mensura, 138

Dissert. II. De medio divinae scientiae, 140

Cap. I. De modo, quo Deus videt creaturas. Prop. I. Deus videt omnia in se ipso. II. Deus videt creaturas in seipsis in sensu Ariminensis, ibid.

Cap. II. De futuris liberis naturalibus. Prop. I. Deus non videt futura illa in decretis praedeterminantibus. II. Non est ab hac sententia alienus S. Thomas, 142

Cap. III. De malis culpa. Prop. I. Deus ea non videt in decreto praedeterminante. II. S. Thomas certo non adstruit physicam praemotionem ad peccati materiale, 148

Cap. IV. De futuris supernaturalibus naturae innocentis. Prop. I. Perseverantiam creaturae inno-

centis non vidit Deus in decreto absoluto. II. Idem censuit S. Th. III. Et Aegidius Rom. 153

Cap. V. In quo argumenta opposita diluuntur, 158

Cap. VI. De futuris contingentibus. Prop. I. Scientia media aliquo sensu potest admitti. II. Cognitio peccatorum non spectat ad scientiam mediam. III. Non datur scientia media in sensu Moliniano, 163

Cap. VII. Futura ordinis supernaturalis naturae lapsae Deus videt in decreto praedeterminante, 165

Cap. VIII. Ubi Medistarum obiecta diluuntur, 169

Cap. IX. De modo conciliandi libertatem cum divinis praefinitionibus, 173

LIBER V. Ubi de voluntate Dei disputatur, 177

Cap. I. De divino beneplacito erga hominum salutem. Prop. I. Deus voluntate antecedente vult omnes homines salvos fieri. II. Eaque voluntas est in Deo vera & propria, ibid.

Cap. II. De amore ac providentia Dei. Prop. I. Deus amat creaturas propter se. II. Easque etiam minimas gubernat, 184

Cap. III. De libertate divinae voluntatis. Prop. I. Est in Deo libertas. II. Eaque est actus voluntatis creaturas connotans, 188

LIBER VI. De inscrutabili Praedestinationis mysterio, 192

Dissert. I. De praedestinatione electorum ad vitam, 194

Cap. I. De existentia, nomine, essentia, ac definitione praedestinationis. Prop. I. Datur haec praedestinatio. II. Et multiplex est. III. Recte definitur ab Augustino. IV.

- Speſtat ad intellectum & voluntatem*, ibid.
- Cap. II. De Ambroſii Catharini ſententia circa nomen praedeſtinationis, 196
- Cap. III. De cauſſis Praedeſtinationis. Prop. I. Fictitia eſt animarum praeeſiſtentia. II. Non praedeſtinantur electi ex praeviſis meritis arbitrii. III. Neque ob praefcientiam fidei, &c. IV. Neque ex bono arbitrii uſu. V. Neque ob opera moralium virtutum, 198
- Cap. IV. Praedeſtinatio ad gloriam praecedat praedeſtinationem ad gratiam, 202
- Cap. V. Ex ſacris literis conſtat, praedeſtinationem ad gloriam eſſe in hoc ſtatu gratuitam, 202
- Cap. VI. Idem evincitur apertiſſime ex Auguſtino, 207
- Cap. VII. De aliorum PP. ſententia. Prop. I. De PP. ante Pelagium non debemus eſſe ſolliciti. II. Nec de Origene. III. PP. alii catholice exponi poſſunt. IV. PP. poſt Auguſtinum gratuitam praedeſtinationem tradidere, 212
- Cap. VIII. Gratuita praedeſtin. ad gloriam ratione theologia com-
probatur, 215
- Cap. IX. De Petavii retractatione. Prop. Momenta, quibus Petavius ſuam retractavit ſententiam, leviffima ſunt, 217
- Cap. X. Merita Chriſti ſunt noſtrae iuſtificationis cauſſa, 219
- Cap. XI. Utiles ſunt praedeſtinatis orationes ſanctorum, 221
- Cap. XII. De variis praedeſtinationis effectibus. Prop. I. Effectus primarii ſunt vocatio, iuſtificationis, & glorificatio. II. Suſtantia praedeſtinati, & dona naturae. III. Permiſſio etiam peccati, 221
- Cap. XIII. Praed. ex parte Dei, & hominis eſt immutabilis, 223
- Cap. XIV. De praedeſtinatione haereſeos pseudo-hiſtoria. Prop. I. Nulla fuit in Adrumetino Monach. haereſis Praedeſtinatiana. II. Neque ſub Coeleſtino I. erupit in Galliis. III. Neque Gotheſcalcus fuit Praedeſtinationis, 225.
- Cap. XV. Opportunum eſt populis pradicare praedeſtinationem gratuitam, ſi id fiat prudenti ex Aug. monitiſ temperamento, 230
- Cap. XVI. De numero ac ſignis praedeſtinatorum. Prop. Horum numerus magnus eſt, ſed valde exiguus, ſi comparetur numero electorum, 233
- Differt. II. De praedeſtinatione impiorum ad mortem, 234
- Cap. I. De reprobatione poſitiva Calviniana ſententia eſt execrabilis, 235
- Cap. II. De reprobatione negativa. Prop. Haec ex parte reprobi fit ob originalem culpam, 237.
- Cap. III. De reprobationis effectibus, reproborum numero, & via perditionis, 243
- LIBER VII. De fide Trinitatis contra Iudaeos, & Haereticos. 245
- Differt. I. De Trino divinarum perſonarum numero, ib.
- Cap. I. Unde Trinitas perſonarum poſſit oſtendi. Prop. I. Trinitas perſonarum oſtendisur ex v. 1. Genes. In principio, &c. II. Ex v. 26. Faciamus hominem, &c. III. Ex Gen. 19. Dominus pluit ſulphur a Domino. IV. Et ex aliis locis, 246
- Cap. II. De Iudaeorum, ac Sabelianorum argumento ex Dei unitate petito, 251
- Cap. III. Prop. I. Ex novo Teſtamen-

- mento Trinitas personarum ostenditur. II. Germanus est v. 7. ep. 1. c. 5. Iob. III. Idque PP. agnovere. IV. Ex laud. versu personarum distinctio demonstratur, 253
- Cap. IV. Ubi solvuntur haereticorum sophismata ex novo Testamento, 257
- Cap. V. De PP. traditione. Prop. Veteres Patres catholice de Trinitate sensere, 259
- Cap. VI. Trinitatis mysterium, licet incomprehensibile, non est denegandum, 261
- Cap. VII. Socinianorum sophismata diluuntur, 262
- Dissert. II. De personarum divinitate, 268
- Cap. I. De Verbi divinitate. Prop. Verbum erat, antequam de Virgine nasceretur, ib.
- Cap. II. Deo Patri est filius, verus, proprius, & naturalis, 272
- Cap. III. Ubi Wolzogenii sophismata diluuntur, 275
- Cap. IV. Filium esse Patri consubstantiale demonstratur. Prop. I. Ex Dei nominibus. II. Ex attributis Dei. III. Ex Dei operibus. IV. Ex filii aequalitate cum Patre, 277.
- Cap. V. In quo Arianorum obiecta solvuntur, 281.
- Cap. VI. De voce omouision. Prop. A Nicaena Syn. rite receptum est hoc vocabulum, 285
- Cap. VII. De Spiritu S. Prop. Spiritus S. est subsistens persona, 288
- Cap. VIII. De Spiritu S. Divinitate. Prop. I. Ex sacris literis ostenditur. II. Nec non ex celebri loco Act. 5. 3. & 4. III. Tandem ex traditione, 293
- Cap. IX. Ubi obiecta Pneumatoma-
- chorum solvuntur, 296
- Cap. X. De processione Spiritus S. Prop. Spiritus S. a Patre Filioque procedit, 297
- Cap. XI. In quo Graecorum sophismata diluuntur, 299
- Cap. XII. De particula Filioque. Prop. Ea rite addita est Symbolo, 303
- Cap. XIII. De Filii & Spiritus S. missione. Prop. I. Pater a nullo mittitur. II. Filius dici potest missus ratione humanitatis. III. Spiritus S. mittitur a Patre, & Filio, 305
- Cap. XIV. De Graecis latinisque vocibus circa Trinitatis mysterium, 307
- LIBER VIII. In quo PP. quorundam orthodoxia vindicatur, 310
- Dissert. I. De PP. Antenicenorum orthodoxia circa Verbi & Spiritus S. divinitatem, ib.
- Cap. I. De Ignatio M. Prop. I. Eius epistolae sunt genuinae. II. Et catholicae, ib.
- Cap. II. De Iustino M. Prop. De Verbi divinit. catholice sensit, 313
- Cap. III. De Athenagora. Prop. Athenagoras fuit orthodoxus, 316
- Cap. IV. De S. Irenaeo idem iudicium ferendum est, 317.
- Cap. V. De S. Clem. Alexandrino idipsum pronunciamus, 318
- Cap. VI. De Origene. Prop. Origenes ab Arianismi nota excusari non potest, 319
- Cap. VII. De Dionysio Alex. Prop. Cum Arianis non sensit, 321
- Cap. VIII. De Athanasio. Prop. I. Fuit & ipse Orthodoxus. II. Eique abiudicatur symbolum eius nomine inscriptum. III. Non desunt tamen momenta, quibus eidem adscribitur, 323
- Cap.

- Cap. IX. *Basiliius M. de Spiritus S. divinitate catholice sensit*, 326
- Cap. X. *Tertullianus, aliique PP. Occidentales de Verbi divinitate recte sentiunt*, 327
- Dissert. II. *De Post-Nicaenis PP. qui Ario favisse dicuntur*, 330
- Cap. I. *De Eusebio Caesariensi. Prop. I. A nonnullis de Arianismo accusatur. II. Ab aliis non iniuria defenditur*, ib.
- Cap. II. *De Liberio Rom. Pontifice. Prob. I. Subscripsit alicui Sirm. formulae. II. Non tertiae. III. Nec secundae subscripsit*, 353.
- Cap. III. *De Hosio. Prop. I. Subscripsit Arianæ impietati. II. in ea non obiit*, 337
- Cap. IV. *De Hymno Te Deum, &c. Prop. Est revera Ambrosii & Augustini*, 339
- LIBER IX. *De Scholarum placitis circa Trinitatis mysterium*, 341.
- Cap. I. *Nequit intellectus naturaliter assequi Trinitatis mysterium*, ib.
- Cap. II. *De numero ac principio divinarum processionum. Prop. I. Datur in Deo verum generationis & spirationis principium. II. Sed hoc non est sola hypostasis. III. Nec sola natura. IV. Non est in Deo principium quod a princ. quo distinctum complexe*, 343
- Cap. III. *Cur solus filius genitus dicatur, non extat ratio evidens*, 347
- Cap. IV. *Si Spiritus S. a Filio non procederet, non esset ab eo distinctus*, 348
- Cap. V. *De existentia, numero, ac perfectione div. relationum*, 351
- Cap. VI. *Quotnam sint in Deo subsistentiae?* 352
- Cap. VII. *De praescriptionibus ad scite differendum de Trinitate*, 353
- LIBER X. *De Angelis*, 357
- Dissert. I. *De Angelorum existentia, atque essentia*, ib.
- Cap. I. *De Angelorum existentia. Prop. I. Ex sacris literis ostenditur. II. Nequit tamen sola ratione demonstrari*, 358
- Appendix. *Prop. I. Michael Arch. non est Dei filius, sed creatura. II. Nec Gabriel increatus Spiritus, sed creatus*, 360
- Cap. II. *Angeli sunt natura incorporei*, 365
- Cap. III. *Prop. I. Angeli dici possunt multimode mortales. II. Et immortales*, 368
- Cap. IV. *De differentia angelorum. Prop. I. Possunt plures angeli in eadem specie multiplicari. II. Probabilius est tamen, eos non specie, sed qualitate differre*, 369
- Cap. V. *De angelorum numero. Prop. Non est maior numero hominum numerus angelorum*, 371
- Cap. VI. *De tempore ac loco, quo angeli producti sunt. Prop. Probabile est, eos cum rebus corporeis fuisse productos. II. Id tamen ad fidem non spectat. III. Nec spectat ad fidem, eos fuisse in empyreo creatos*, 372
- Dissert. II. *De proprietatibus angelorum*, 375
- Cap. I. *De medio cognitionis angelorum. Prop. Angelorum cognitio fit per ideas innatas*, 402
- Cap. II. *De eius obiecto. Prop. Angeli ignorant secreta cordis*, 376
- Cap. III. *Angeli ignorant futura contingentia: ubi de divinatione*, 378
- Cap. IV. *De locutione angelorum. Prop. I. Datur quaedam locutio*

rio angelorum. II. Sed modus incertus est, 381

Cap. V. De ang. arbitrio. Prop. Horum voluntas mutabilis est, 382

Cap. VI. Prop. I. Angeli vera aliquando assumunt corpora. II. At non sunt in loco per extensionem. III. Sunt tamen definito loco praesentes. IV. Sunt etiam in loco per contactum substantia, & virtute, 384

Cap. VII. De gratia angelorum. Prop. I. Angelus in sua creatione habuit gratiam actualem. II. Probabiliter habuit etiam habitua-lem, 388

Cap. VIII. De angelorum beatitudine. Prop. I. August. non censet, angelos conditos esse plene beatos. II. Iis tamen tribuit supernaturalem beatitudinem inchoatam. III. Tum etiam beatitudinem naturalem, 391

Cap. IX. De merito ac demerito angelorum. Prop. I. Angeli peccavere, & meruere initio temporis. II. Non tamen in primo instanti angelico, 393

Cap. X. De angelorum culpa. Prop. I. Verisimile est, Satanam fuisse aliis spiritibus nobiliorem. II. Angelorum peccatum fuit superbia. III. Non omnes doemones in abyssum deiecti sunt, 396

Cap. XI. De poena peccati angelorum. Prop. I. Ignis inferni est aeternus. II. Et corporeus, sed hoc de fide non est, 398

Cap. XII. De angelorum hierarchia, & missione. Prop. I. Novem sunt ordines angelorum. II. Qui ex quo- vis ordine a Deo mittuntur, 405

Cap. XIII. De angelorum custodia, & doemonum fraude. Prop. I. Cuique fidelium a Deo destinatur

angelus custos. II. Destinatur etiam cuique hominum, non a Deo, sed a doemone angelus ma- lus, 407

Cap. XIV. De mirabilibus doemo- num. Prop. I. Doemones plura faciunt mirabilia, non tamen ve- ra miracula. II. Haec tamen pa- trare possunt etiam impii. III. Mira doemonum a Dei miracu- lis differunt. IV. Atque haec sunt verae religionis caracteres & no- tae, 409

Cap. XV. De Magia. Prop. I. Da- tur Magia naturalis. II. Datur Magia supernaturalis & super- stitiosa. III. Magica opera a doe- mone fiunt. IV. Haec Magia con- tinet doemonum cultum. V. Et a posteris Cham derivata est. VI. Magia est detestabilis, 414

LIBER XI. De rerum aspectabilium productione, & aetate, 476

Dissert. I. De mundi creatione, 417

Cap. I. De creationis historia. Prop. Haec a Moyse est repetenda, ibid.

Cap. II. De diebus creationis. Prop. I. Immerito carpitur Augustini de simultanea creatione senten- tia. II. Eaque est ab errore im- munis, & certa. III. Non debet ta- men apposita ut falsa refelli, 420

Cap. III. De rebus a Deo produ- ctis. Propos. Horum principium est aqua, 424

Cap. IV. De Paradiso voluptatis. Prop. I. Paradisus fuit locus cor- poreus. II. Et probabiliter supra montes Armeniae positus, 426

Cap. V. De creationis tempore. Prop. Mundus verno tempore fa- ctus est, 429

Dissert. II. De mundi aetate ac duratione, 431

Cap. I. An mundus condi potuerit ab

- ab aeterno? Prop. Omnia in tempore condita sunt, 432*
- Cap. II. De mundi epochis illustrioribus, 435
- Cap. III. De mundi conflagratione. Propos. Incertus est finis mundi, 437
- LIBER XII. De Protoparentibus hominum Adamo & Eva, 439
- Dissert. I. De existentia, & essentia primi hominis, ibid.
- Cap. I. De Adami productione. Prop. Adam fuit omnium parens, 440
- Cap. II. De Adae plasmate, & Evae formatione. Prop. I. Corpus Adae nec infantilibus membris, nec giganteis perfectum est. II. Nec fuit androgynum. III. Evae productio literaliter exponi debet, 443
- Cap. III. De natura animae. Prop. I. Anima est spiritalis, & incorporea. II. Non est portio divinae substantiae, 446
- Cap. IV. De animarum origine. Prop. I. Animae creatae non sunt extra corpora. II. An anima ex nibilo creetur, incertum, sed de fide est non propagari semine corporali, 447
- Cap. V. De immortalitate animae. Prop. Anima semper vivit, 453
- Cap. VI. De Pythagorica metempsychosi. Prop. I. Haec fictitia est. II. Non secus ac Platonica revolutio, 455
- Dissert. II. De proprietatibus primi hominis, 456
- Cap. I. De imagine Dei in homine. Prop. I. Haec imago est in anima eiusque potentiis. II. Sed completitur etiam dona gratiarum. III. Adam etiam cum gratia sanctificante productus est, 457
- Cap. II. De gratia actuali Adami. Prop. I. Haec Adae non defuit. II. Sed non fuit praedeterminans, 460
- Appendix ad prop. c. II. ubi Chignolius refellitur. Prop. I. Ex actis Congreg. de Aux. constat, Aug. locis de Corr. & Gr. nostram sententiam non infirmari. II. Nec infirmatur ex aliis Chignolii argumentis, 466
- Cap. III. De Adami immortalitate. Prop. Adam fuit gratia, non natura immortalis, 472
- Cap. IV. De libertate primi hominis, 473
- Cap. V. De propagatione status innocentiae. Prop. Haec fuisset in eo statu etiam per copulam conjugalem, 476
- Dissert. III. De Adae transgressionem, poena, ac resipiscentia, 477
- Cap. I. De mandato Dei, de temptatione serpentis, & Adae culpa. Prop. I. Aequa fuit lex Adae lata de ligno non comedendo. II. Suasor peccati fuit diabolus, usus vero serpente tamquam organo. III. Adae culpa plura complectitur, & praecipue superbiam, ibid.
- Cap. II. De poenis peccati Adae. Prop. I. Mors est poena peccati. II. Item ignorantia. III. Et concupiscentia. IV. Nec non pudor nuditatis, 479
- Appendix ad Cap. praeced. Prop. I. Sententia, quae statum impugnatur purae naturae, Augustini principiis subnixae est. II. Eaque a Badiano errore quam longe abest. III. Huiusque sententiae momenta a cl. Theologis propugnantur, aut a prescripto dogmate declarantur immunita, 487
- Cap. III. De Adami resipisc. Prop. Adam resipuit, & salvus est, 294

DISSERTATIONES THEOLOGICAE DE DEO UNO AC TRINO, ATQUE UNIVERSORUM OPIFICE.

RAECIPUA catholicae religionis arcana, unum scilicet in trinitate Deum, rerum omnium opificem & conditorem, hoc primo volumine complexuris, lubet disputationem omnem dividere in partes tres. Quas omnes libris duodecim comprehensas, unius anni intervallo a tironibus nostris percommode absolvi posse censemus. Prior naturae divinae unitatem, altera trinitatem respiciet personarum. Postrema vero Deum ipsum, veluti extra se, in ipsa rerum motione spectabit. Ac de prima quidem agemus libris sex, de altera autem ac tertia sex libris reliquis pertractabimus.

PARS PRIMA DE DEO UNO.

DEum unum dicimus rem, sive substantiam perfectissimam, quae a nullo pendet, ut sit, quaeve rerum omnium causa & origo est. Huius itaque rei praestantissimae existentiam, unitatem, essentiam primo loco investigabimus. II. Proprietates, ac dotes. III. De visione Dei sermo erit. IV. De scientia ac sapientia eius. V. De voluntate ac providentia. VI. Denique de electione ac praedestinatione sanctorum.

LIBER I.

DE EXISTENTIA, UNITATE, ATQUE ESSENTIA DEI.

BInas dissertationes hoc libro complectimur. Quarum prior Dei existentiam contra Atheos; altera eius unitatem contra Polytheos demonstrabit. Ubi etiam scholarum placita proferentur circa gradum, ut vocant, divinae essentiae constitutivum.

DISSERTATIO I.

De existentia Dei.

DEi existentiam negarunt ex veteribus Theodorus Cyrenaicus, Protagoras, Epicurus, atque Diagoras, Tullio teste, Suida, aliique. Ex recentioribus vero Lucilius quidam Tolosae combustus, aliique Romae perpetuis addicti carceribus (1). Hi nimirum dum nimium amant hoc saeculum adeo a suis affectionibus excaecantur, ut dicant in corde suo non est Deus, ait S. P. A. in Ps. 13. Hinc
Epi-

(1) Confidentiam Petri Baylaei hoc loco spectare lubet, qui in suo dictionario hist. crit. in vocabulis *Abelard*, & *Cesalpin*, universam Scotistarum scholam Spinozistis, adeoque Atheis per summam iniuriam accenset, atque eorum *universale formale à parte rei*, sive *unitatem formalem*, & *realem*, nil aliud esse opinatur praeter Spinozae naturam, qui illam tamen elegantioribus formis & coloribus pingere, aut exornare curavit. Et quidem Scoti hypothesis recta via ad Spinozismum perducere affirmat etiam Io. Franciscus Budaeus, sed ingenue fatetur a Scoti discipulis pernegari, ex eius hypothesis impium Spinozae dogma educi posse, aut hoc a Scotistis probatum iri, si ad consequentias, quae ex eorum hypothesis necessario eruuntur, animum advertissent. Verum utrumque

hoc falsum est. Siquidem Scotistarum hypothesis toto caelo distat a Spinozae systemate, & a Spinozismo homines abstrahit, non perducit. Scotus enim non secus ac alii theologi D.O.M. ita mentem esse puram ac simplicem opinatur, ut nihil in ea sive concretum, sive corporeum, aut ad instar corporis sit praeformatum, cum aliunde Deus Spinozae animo & corpore constare debeat. II. Corpus sive materiam per se esse, aut ab aeterno extitisse, nunquam docuerunt Scotistae, sed cuncta a Deo ex nihilo educta esse. Spinoza vero omnia per se esse, aeternaeque menti coeva opinatur. Tandem Scotistae ita Deum ubique sua immensitate diffundi putant, ut nulla cum re iungi arbitrentur, aut permisceri. Quae quidem Pantheistarum exploratae sententiae omnino adversantur.

Epicurus Atheorum coriphaeus sublata opinione de providentia, ac de poenis impiorum post mortem, omnem tolli molestiam censuit atque formidinem. Constat itaque Atheorum insaniam e morum turpitudine, veluti ab impuro fonte, manasse: boni siquidem suppliciorum terrore, quae apud inferos esse constat, quod videlicet ad se non pertineant, minime percelli solent. Iis itaque revincendis prior haec nostra dissertatio tota occupabitur. Productis ea de re primo, ac secundo capite argumentis, atque demonstrationibus invictissimis, tertio Atheorum cavillationes diluet, atque sophismata, quarto Dei existentiam & per se notam esse, & a nemine invincibiliter ignorari posse, perspicue monstrabit.

CAPUT I.

Dei existentia ex omnibus ingenita eius idea comprobatur.

NOT. I. Quamvis existentia Dei demonstrari non possit *a priori*, five per causam, cum rei perfectissimae nulla sit causa; eam tamen *a posteriori*, nempe ab effectibus, ostendi posse metaphysicis, physicis, ac moralibus argumentis, neminem latet. Metaphysica argumenta a nonnullis petuntur ex ingenita Dei idea (1). Ab aliis autem ex ente necessario, & contingenti. Physica ex pri-

A 2

ma

(1) Quamvis ingenitam Dei ideam a paucissimis monachorum propugnari, semidocti nonnulli nostri huius aevi contendunt, pro ea tamen tanquam pro aris ac focis decertat, praeter Deneslium in suo *Examine materialismi* Parisiis edito ann. 1754. Iaque lotius, qui licet omnes Cartesii sententias adoptarit, censet tamen huius philosophi de divina existentia demonstrationem ex ingenita Dei idea petitam, irrefragabilem esse atque firmissimam. Qua de re Mezereus, tametsi Iaque lotio in pluribus adversetur, fatetur tamen plures ex veteribus Ecclesiae PP. hanc ideam agnovisse.

Quid? quod ipse etiam Franciscus Budaeus in tract. *de Atheis-*

mo cap. 5. licet non consentiat Cartesio in Dei existentia per ideam ingenitam comprobanda, statuit tamen veluti principium, quod a nemine cordato viro negari possit, divinae existentiae notitiam esse alte mentibus nostris impressam. Et in notis cognitio ista accipitur pro illa animi inclinatione, quae nos cogit, ut ei propositioni assensum praebeamus, quae statuit Deum esse, quem adorare opus est. Nusquam autem huic propositioni, *Deus est*, assensum praebere poterimus, nisi ideam huius vocabuli *Deus* habeamus. Iam vero si haec idea esset acquisita per congeriem perfectionum creaturarum, & detrahendo ab imperfectionibus, quae extant in perfectionibus creatis,

an-

ma caussa, atque ex motu, ac serie caussarum. Moralia denique ex ordine universi, atque ex communi hominum consensione.

Not. II. Censuit Cartesius (1) med. 3. & 5. ex ingenita idea Dei,
hoc

antequam huic propositioni, *Deus existit*, praeberemus assensum, deberet quis creatas perfectiones coniungere, & imperfectiones detrahere, ut postea Dei ideam sibi posset effingere. Ita naturalis hominis inclinatio in ancipiti statione maneret, neque in actum erumperet. Hinc facile conici posse videtur, futurum aliquando, ut reiectis Lokianis placitis, quae tanto nunc plausu a recentioribus excipiuntur, sanioribus Augustini principiis de ingenita Dei idea rursus philosophari contingat. Ita *multa renascentur, quae iam cecidere, cadentque, quae nunc sunt in honore.*

(1) Quidam recentiores, atque effraenes philosophi existimant Cartesium per demonstrationem subnixam ingenitae Dei ideae, ipsius existentiam tenebris offundere voluisse, idque pravo animo, aut consilio effecisse. Sed iis par pari referre facile possent Cartesiani, atque eandem conflare possent illis invidiam, qui sola idea acquisita innituntur, ut Dei existentiam demonstrent. Siquidem ex creatarum perfectionum congerie, atque ex detractioe imperfectionum exsurgere nequit cumulus infinitus perfectionum increatarum: unde rediret argumentum. Cum enim perfectiones creatae sint obiecta finita, finitae erunt perceptiones, quae iisdem obiectis respondent: finita etiam & creata harum perceptionum,

atque obiectorum congeries. Atqui ex finitarum rerum congerie fingi nequit idea entis infiniti: ergo idea Dei acquisita erit phantastica mentis illusio, dolo malo a recentioribus superinducta, ut congenitam Dei ideam everterent, atque solidiora divinae existentiae argumenta infirmarent. Denique si quis proprio Marte hanc ideam sibi cudit ex creatarum perfectionum, detractis imperfectionibus, combinatione, ubi postremum huius cumuli gradum attigerit, necesse est, ut saltum adeo enormem eliciat, quanta est inter finitum, infinitumque distantia. Ego vero sententiae viri nostri huius aevi doctissimi pollice utroque subscribo, qui opinatur D. O. M. ideam sui ipsius omnium hominum mentibus indidisse, quantum sat est, ut sese cognoscendum exhibeat veluti ens perfectissimum, independens, summum, atque infinitis perfectionibus cumulatum, adeoque omni honore dignissimum. Hanc tamen ideam post Adae lapsum innumeris distractionibus errantis animi impeditam, ac tenebris involutam, creatarum perfectionum occasione plus minusve in hominibus excuti, sive excitari. Hinc colligi potest quam immerito recentiores Lokiana dogmata Augustini principiis, atque ipsi, in hac parte, Cartesianae philosophiae anteferre maluerint, cum sint bonorum omnium iudicio perniciosissima.

At-

hoc est rei perfectissimae, Dei ipsius existentiam invicte probari. In ea enim idea actualis existentia, quae maxima perfectio est, perspicue relucet. Cum autem haec idea a creaturis, utpote imperfectis, proficisci non possit, ab uno Deo repetenda est, qui solus omnes in se continens perfectiones, solus etiam rei perfectissimae causa, & origo esse potest. Idem sentiunt Tournelyus (a), Iuenin (b), & Cartesiani omnes. Adversantur praeter vetustiores Huetius (c), l' Herminier (d) &c. ut omittam Socinum (e), ac Wolzogenium (f) heterodoxos. Quid vero sit nobis ea de re sentiendum, sequentibus aperiemus.

PROPOSITIO I. Argumenta, quibus idea Dei unicuique congenita probatur, gravissima sunt, & ad aequos homines convincendos aptissima.

Prob. I. ex sacris literis. Nam Ps. 4. habetur: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* Iohann. 1. *Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem.* Apostolus Rom. 2. *Gentes, quae legem non habent, ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Atqui lumen illud, ea lux, illa denique lex, est ipsa omnibus ingenita idea Dei: ergo idea Dei est cuique congenita.

R. L' Herminier, producta loca esse exponenda, vel de naturali intellectione, vel de rebus a Deo productis, quibus in creatoris notitiam assurgimus, sive de gratiae beneficiis. Reapse nullus PP. ait Henno, de ingenita Dei idea exponit haec loca; sed aut de providentia, de eius imagine, aut de lege naturae.

Verum admissis etiam iis interpretationibus, ingenita Dei idea non excluditur, sed confirmatur. Siquidem intelligendi facultas, atque externa Dei opera, cum sint finitae virtutis, non possunt ideam ingerere rei perfectissimae, nisi firmissima veritatis regula accedat. Fides autem, atque alia gratiarum dona, non omnibus conferuntur. Providentia Dei etiam cum nobis rationem indidit, veritatis normam adiecit, certumque criterium. Tandem naturae lex, quae ab aeterna non deviat, ingenitam Dei ideam non evertit, sed constituit.

Ad Patres vero quod attinet, fallitur Henno, dum ait, producta loca de ingenita idea ab iis non exponi. Nam S. P. in Ps. 4. ait: *Hoc lumen est totum hominis, & verum bonum. Signatum autem dixit in nobis, tanquam denarius regis imagine.* Atqui imago denario insculpta est, atque impressa: ergo Dei lumen, & idea nobis

bis

Atque ex errorum portentis, quae philosophia, germana se se isthaec spiritus, ut vocant, fortiores identitatem invexere ex Lokiana philosophia, germana se se isthaec prodit impii materialismi altitatem esse atque parentem.

(a) Q. 1. art. 1. & 3. (b) T. 2. q. 2. (c) Cens. Cart. cap. 4.

(d) De exist. Dei q. 1. (e) Praelect. Th. c. 2. (f) In med. metaph.

bis inferitur. Hieronymus vero in ep. ad Gal. ad illud Ioh. 1. *Erat lux vera &c.* ait: *Ex quo perspicuum fit natura omnibus Dei inesse notitiam.* Atqui notitia, quae omnibus inest natura, est idea Dei ingenita: ergo &c. Tandem Origenes c. Cels. c. 1. ad locum Ap. Rom. 2. ait: *Deum eorum, quae per prophetas docuit, semina indidisse omnium animis, ut homo sit inexcusabilis, habens legem mentis scriptam in corde suo: atqui lex mentis in corde scripta, est ipsa met idea Dei ingenita: ergo &c.*

Prob. II. ex SS. PP. Iustinus m. apol. I. haec habet: *Dei appellatio nomen non est, sed rei inenarrabilis naturae hominum insita opinio.* Eusebius l. 2. Praep. ev. c. 9. ait: *Dei nomen ipsius naturae ductu, impressisque animo per se notionibus, nemo non intelligit.* Tertullianus de Test. animae c. 5. scribit: *Magistra natura, anima discipula; circumventa ab adversario, meminit sui auctoris: sed quis eiusmodi eruptiones non putaverit doctrinam esse naturae congenitae, & ingenitae conscientiae?* Arnobius c. Gent. c. 1. *Quispiam non est hominum, cui non sit ingenitum, esse regem, ac dominum cunctorum moderatorem?* Atqui haec loca non possunt intelligi de cognitione a sensibus hausta, ut contendit l' Herminier: ergo de idea ingenita. Prob. min. Idea enim & cognitio ex laud. PP. est naturae hominum insita, per se impressa animo humano, & conscientiae congenita: ergo non est a sensibus, sed innata.

Prob. III. rationibus S. P. Aug. I. In idea Dei relucet infinitas, independentia, atque omnimoda perfectio. Atqui haec idea est ingenita: ergo &c. Maior est Aug. l. 1. doctr. 7. ubi ait, neminem inveniri: *Qui hoc Deum credat esse, quo melius aliquid est.* Min. vero prob. Si enim idea Dei esset a sensibus, non posset in nobis firmissimum iudicium parere; sensus enim, utpote finiti & mutabiles, rem infinitam atque immutabilem, ut Deum, exhibere non possunt. Lex ergo & regula firmissimi iudicii extra ordinem rerum corporearum, ac finitarum statuenda est. Haec autem lex, ait S. P. de ver. Rel. c. 30. *cum sit incommutabilis, mens vero mutabilitatem pati possit erroris, satis apparet supra mentem nostram esse legem, quae veritas dicitur.*

II. Sensuum organa mentem obnubilant, & impediunt veritatis affecutionem: ergo ex iis erui nequit immutabilis regula veritatis. Prob. ant. ex Aug. qui l. 8. Trin. 3. ait: *Noli quaerere quid sit veritas; statim enim nubila phantasmatum perturbabunt serenitatem, quae primo ictu diluxit tibi, cum dicerem veritas.*

III. Idea a sensibus hausta pro varietate educationis, aetatis, loci ac temporis variatur: atqui idea Dei apud omnes est semper eadem: ergo non est a sensibus hausta, sed ingenita. Ita S. Pater l. 2. de lib. arb. c. 20.

Dices, Augustinum fuisse aliquando platonicum, sed postea platonica dogmata retractasse: ergo perperam eius profertur auctoritas.

Bz.

R. Neg. ant. Quamvis enim S. P. Aug. arriserit platonica philosophia, non tamen eius praeiudicia adoptavit. Quapropter non tam discipulus, quam castigator Platonis dicendus est Augustinus; nam ex innumeris ideis, quas Plato commentus est, unam statuit aeternam, a Deo indistinctam, immutabile iudicii criterium, invictumque supremi numinis testimonium: a qua sententia nunquam recessit S. P. imo eam firmavit l. 1. retr. 4. ubi explosa Platonis reminiscencia, ait: *Vera respondere de quibusdam disciplinis etiam imperitos, quia praesens est eis lumen rationis aeternae: ergo in ipsis retract. libris admisit S. P. ideam ingenitam.*

Prob. 4. ex ethnicorum scriptorum consensione. Iamblicus enim de myster. c. 3. *Cohaeret, inquit, nostrae ipsi substantiae de Diis innata cognitio.* Cicero l. 1. de nat. D. *Quae gens fuit, vel est, quod genus hominum, quod non habeat anticipationem quandam Deorum?* Seneca epist. 117. *Omnes de Diis insita opinio est: ergo &c.*

Ob. I. Idea Dei ingenita repugnat scholarum axiomati: *Nil est in intellectu &c.* nec non Apostolo Rom. 1. dicenti: *Invisibilia Dei per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur: ergo reiicienda est.*

R. Neg. ant. Illud enim axioma de rebus corporeis, & sensibilibus accipi debet, non de incorporeis, & invisibilibus, si-
ve de ideis acquisitis, non vero de ingentis, & innatis: nisi eo sensu, quod anima a rebus sensibilibus excitatur, ut ad ingenitam ideam attendat. Quo etiam sensu ait Apost. per visibiles creaturas nos excitari, atque assurgere in Dei cognitionem, qui illam produxit ex nihilo: hinc S. P. Aug. in Ps. 41. ait: *Video quae fecerit Deus, non tamen video ipsum Deum; sed quoniam invisibilia Dei per ea, quae facta sunt, conspiciuntur, considerabo terram, sed habet artificem, magnitudinem maris, pulchritudinem siderum. Deus meus, qui fecit haec, non istis oculis est inquirendus. Dicatur mihi, quem colorem habeat sapientia? Quid sonat ad aures? Quid manu tractatur? Et intus est, & pulchra est, & laudatur: est ergo aliquid, quod animus videt, quod non per oculos corporis sentit, non per aures, sed per se ipsum.* Res ergo corporeae ad percipienda invisibilia manuducunt animum ad se ipsum revocando, in quo summa veritas, non per sensus, sed per ideam ingenitam, aperte dignoscitur.

Inst. I. Idea summi boni fit negando imperfectiones, quae sunt in creaturis: ergo idea Dei est acquisita, non innata.

R. Neg. ant. Non enim summum bonum concipimus, quod res creatae sint imperfectae, sed e contra creaturas imperfectas agnoscimus, quia ab ente perfectissimo quam longe absunt; ut enim ait Boetius l. 3. cons. Pr. 10. *In diminutione perfecti imperfectum esse perhibetur.*

Inst.

Inst. II. Idea Dei finita est & creata : ergo Deum infinitum & increatum exhibere non potest.

R. Dist. ant. Creata est, & finita, prout est mentis perceptio, conc. prout est indefectibile lumen perceptionem producens, nego. Lex enim veritatis, sive idea ingenita, qua per Aug. mens nostra de rebus certa iudicia profert, non est mera perceptio, se tenens ex parte potentiae, sed ipsum lumen indefectibile veritatis, menti affulgens, & perceptionem in intellectu producens. Itaque idea Dei dupliciter spectari potest, nempe ex parte principii, atque ita increata est, & infinita, & ex parte potentiae, seu subiecti, in quo recipitur, sicque finita est, & creata. Hoc sensu lumen gloriae infinitum est, & increatum ex parte principii, finitum vero, & creatum ex parte potentiae aut subiecti, in quo recipitur. Gratia item ratione principii increata est, infinita, & indeliberata, cum sit Deus ipse operans, movens, delectans, illuminans &c. Ratione autem subiecti, nempe intellectus, ac voluntatis, creata est, finita, deliberata &c. Quae sane adeo sunt explorata, ut ab iis etiam, qui non alias ideas, praeter acquisitas agnoscunt, necessario debeant admitti.

Inst. III. Si lumen hoc nobis perpetuo affulgeret, naturaliter Deum intuitive videremus : sed hoc est damnatum in Concilio Viennensi : ergo &c.

R. Dist. mai. Videremus intuitive, si lumen illud menti affulgeret per modum specialis obiecti, omnes perfectiones exhibens, visione clara, & *facie ad faciem*, conc. Si affulgeret per modum naturalis legis, solam Dei exhibens existentiam, aliasque perfectiones confuse, atque aenigmatice, neg. Hoc autem secundo modo, non primo, Deum in hac vita videmus. *Per speculum nempe in aenigmate*, quod sane *beatissimis nondum facit*, ait S. P. 1. Retr. 14. *Illud autem beatissimos facit, quod ait, tunc autem facie ad faciem*. Merito ergo in Conc. Vienn. Beguardi damnati sunt, qui Deum in hac vita absque lumine gloriae, *facie ad faciem*, ac plenissima perceptione videri posse affirmabant.

Inst. IV. Ex hac sententia sequitur, quod naturaliter quisque in Deum tendit, & naturaliter habet fidei semina &c. sed hoc dicere est semipelagianum : ergo falsa est haec sententia.

R. Dist. min. Semipelagianum est dicere, esse in viribus naturae initialem gratiam, & fidei primordia, conc. esse in nobis naturalem perceptionem Dei, ut auctoris naturae, & in eum nos naturaliter tendere, nego. Fides ergo supernaturalia spectat, e. g. Trinitatis, aut Incarnationis mysteria, quae naturaliter cognosci posse, solus haereticus dixerit. At Dei existentia non est fidei obiectum, nisi prout creditur Deo revelanti. Si vero fides latiori modo sumatur pro qualibet Dei notitia ; quis vetat *animam* dicere cum Tertull. *naturaliter christianam* ?

Ob.

Ob. II. Idea Dei innata, neque actus est, quia non elicitur, neque habitus, sola namque naturalis intellectio est habitus: ergo est commentitia.

R. Neg. ant. Nam idea Dei, prout est mentis perceptio, est actus, qui a sola humana mente non elicitur, ut dictum est. Pro-ut vero lumen est, & lex veritatis, datur per modum habitus, nec est sola naturalis intellectio, sed Deus ipse nobis intime praesens, ut norma iudiciorum nostrorum.

Ob. III. Si quae foret ingenita Dei idea, esset sane idea summi boni, sive idea entis perfectissimi: atqui neutra est innata: ergo nulla. Prob. min. Non I. alias gentes nunquam peccarent, cum semper agant propter bonum, adeoque propter Deum. Non II., nam Athei fatentur quidem ideam entis perfectissimi, quam statuunt in universo, & tamen Deum perfracte negant: ergo neutra ex iis ideis est ingenita.

R. Neg. min. ad I. prob. neg. ant. Ut enim quis agat propter Deum, non sufficit, ut agat universe propter bonum, sed opus est, ut agat propter summum bonum, quale est Deus. Peccant ergo qui summum bonum constituunt in bonis apparentibus, *in quibus non est salus*. Ad II. prob. neg. conf. Cum enim Spinoza, alique Athei ideam entis perfectissimi in universo, atque in imperfectis creaturis constituent; quis non videat, eam esse perverse confictam, non a natura congenitam?

Ob. IV. Henno. Ad iudicii firmitatem sat est habitus primorum principiorum: sed iste acquisitus est, non ingenitus: ergo superflua est idea innata.

R. Nego min. Habitus enim primorum principiorum, qui sit irrefragabilis veritas, est ipsa idea ingenita, ac indefectibile lumen, ut dictum est.

PROPOSITIO II. Supposita idea Dei ingenita, facile existentia Dei demonstratur.

Prob. Quilibet effectus debet in sua causa, vel eminenter, vel formaliter contineri: atqui in creaturis, utpote imperfectis, idea rei perfectissimae neutro modo continetur: ergo haec idea est a Deo, adeoque existit Deus. Confirmatur; nam in idea Dei, sive rei perfectissimae, relucet existentia, quae est perfectio: ergo potest de ea certissime affirmari. Ita S. P. l. 8. Civ. D. 6., alique.

Ob. I. Licet in idea substantiae cogitantis actualis existentia reluceat, non tamen certus sum illam actu existere, nisi divina veracitate supposita, quae me decipi non patiatur: ergo a pari licet in idea rei perfectissimae actualis existentia reluceat, de ea tamen certus non ero, nisi ex divina veracitate, quod est petitio principii.

R. Neg. ant. Idea enim ingenita, per Aug., non est sola

Tom. I.

B

men-

mentis perceptio, sed lex aeterna, & indefectibile lumen, adeoque non est certa divina veracitate supposita, sed contra certissimus Deum esse veracem, quia veracitas relucet in idea rei perfectissimae. Haec autem idea non est divinum lumen, prout est in se, sed prout est nobis intime praesens. Non probamus ergo Dei existentiam per eandem existentiam, ut Cartesius: sed per existentiam divini luminis in mente nostra Dei existentiam comprobamus, quod non est petitio principii.

Ob. II. Licet in idea circuli reluceat rotunditas, non sequitur actu circulum extare: ergo licet in idea Dei existentia reluceat, actu non existit.

R. Neg. conf. & par. In idea enim circuli, non actualis existentia relucet, sed possibilis. In Deo autem existentia actualis, quae perfectio est, perspicue relucet: adeoque non potest ab eo separari.

PROPOSITIO III. Etiam si idea Dei non esset ingenita, sed a sensibus hausta; ex ea tamen Dei existentia invicte demonstraretur.

Not. Ingenue fatendum est, non omnibus probari ingenitas ideas, easque aperte reiicit cl. auctor in schol. postremae editionis Venetae operum suorum. Non inde tamen putandum est veritatem prioris propositionis everti, ubi pro idea Dei innata cum Aug. pugnavimus. Haec enim non in sola perceptione, sed in lege aeterna, atque indefectibili lumine a nobis constituitur, ut saepe dictum est. Sed etiam si id ultro daremus adversariis, nullam inesse nobis congenitam Dei ideam, sed eam esse a sensibus haustam, tamen Dei existentia ex ipsa posset ostendi.

Prob. Datur enim idea rei perfectissimae, vel ingenita, vel acquisita: ergo existit Deus. Prob. conf. Si enim idea Dei est ingenita, a Deo est, & proinde existit Deus, ut prop. I. & II. probatum est. Si vero est acquisita, sic arguitur. Idea rei perfectissimae, ideo ex creaturis efficitur, quia inter eas unam conspiciamus altera perfectiorem: ideoque creaturae magis, minusve approximantur perfectioni, quae sic ceteris supereminet, ut superiorem habere non possit: sed perfectio, quae superiorem non habet, est Deus: ergo si datur idea entis summe perfecti etiam a sensibus, existit Deus. Utuntur hoc argumento S. P. Aug. in Pl. 26., l. 8. Civ. D. 6., Anselmus Monol. c. 4., Richardus, D. Thomas, Aegidius, alique complures.

Ob. I. Ex quo in creaturis alia sit altera peior, non infertur summi mali existentia: ergo ex quo alia sit altera melior, non eruitur existentia summi boni.

R. Neg. conf. Repugnat enim idea summi mali, cum nequeat existentiae bono carere. Summum bonum contra nequit intelligi sine existentia, quae magna perfectio est.

Ob. II. Color lucidior altero, vel animal alio perfectius non ar-

arguit colorem lucidissimum, aut perfectissimum animal: ergo creatura alia perfectior non arguit rem optimam, aut ens perfectissimum.

R. Neg. conf. Color enim, & animal, cum sint res finitae, nec necessario existant, ab idea rei perfectissimae, atque infinitae quam longe absunt. Ast idea infinitatis in idea summi boni perspicue relucet, adeoque potest de eo certissime affirmari.

CAPUT II.

De aliis contra Atheos invictissimis argumentis.

QUAMVIS pervulgato argumento, quod petitur ex idea Dei, five ingenita, five acquisita, Dei existentia invictissime ostendi possit, ut supra probatum est: quia tamen Athei eadem facilitate acquisitam Dei ideam negare possunt, qua negant innatam, iis omnino revincendis sequentia argumenta subiicimus.

I. Argumentum metaphysicum ex rerum contingentia.

Quidquid in orbe conspicitur, contingenter existit. Germinant plantae, & arescunt, fontes fluunt, & exsiccantur, animalia gignuntur, & pereunt: homo ipse *fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet.* Atqui haec contingentia supponit ens necessarium, nempe Deum: ergo existit Deus. Prob. min. Si omnia essent contingentia, posset fieri hypothesis, quod nihil existeret: sed in ea hypothesis omnia impossibilia forent, cum nihil nullius rei causa esse possit: existit ergo ens necessarium, per quod facta sunt omnia.

R. I. Epicurei, neg. min. Ens enim necessarium sunt, per ipsos, insectiles atomi, quorum fortuito concursu coaluit universi compago, cum ex nihilo nihil fieri possit, ut ostendit Lucretius l. 1. de rer. nat. Verum nihil fingi potest absurdius Epicurea hypothesis. Si enim atomi diversae figurae sunt, atque aliae aliis solidiores, omnes subinde perpetua collisione frangentur: ergo non erunt insectiles. Deinde, cum ex nihilo nihil fiat, falso supponit Lucretius eas non fuisse productas: ergo nec erunt aeternae: recte igitur credimus Deum omnia fecisse ex nihilo, quia, ut ait S. P., *licet omnia de materia facta sint, ipsa de nihilo facta est.*

R. II. Spinoza, neg. mai. Nullum enim datur ens contingens. Siquidem omnis substantia est ens per se subsistens: ergo non est ab alio producta. Sed gerrae istae sunt. Substantia enim dicitur *ens per se* ad differentiam modi entis, qui alio inhaeret, ut albedo, &c., quae indiget subiecto, ut existat; substantia vero, ut homo, existit per se, licet esse habeat a Deo.

R. III. alii Athei. A sensu distributivo ad collectivum, a parte ad totum non valet consecutio: ergo licet res aspectabiles sint contingentes, talis non est tota rerum complexio. Sed plane falluntur. In iis enim, quae ad rei essentiam spectant, valet ea consecutio: & recte arguitur si dicatur, e. g., singuli homines sunt rationales: ergo tota hominum collectio est rationalis. Atqui contingentia rebus aspectabilibus essentialiter convenit, alias necessariae forent, non contingentes: ergo, &c.

Oppones. Ex quo singula possibilia esse possint, non sequitur omnia possibilia collective actu existere posse: ergo ex quo contingentia possint non esse, non inferitur omnia contingentia collective posse actu non existere.

R. Neg. conf. In idea enim possibilium relucet existentia possibilis, non actualis; repugnat ergo omnia collective possibilia actu existere, alias nil remaneret in potentia, & omnis possibilitas tolleretur: quod absurdum in idea contingentium non sequitur; in iis enim potestas existendi, & non existendi, ex aequo percipitur, unde semper sunt mutabilia.

II. Argumentum physicum ex motu, ac serie causarum secundarum.

Vivido sensu omnia moveri conspiciamus: sed ea nonnisi a suprema causa immobili moveri possunt: existit ergo prima causa immobilis, quae Deus est. Prob. min. Nam quae moventur, vel a se, vel ab alio moventur: atqui non a se, essent enim primum movens immotum, nempe Deus: neque ab alio in infinitum; repugnat enim hic processus in infinitum, ut docent Philosophi omnes: ergo a Deo prima causa moventur: alias nullus effectus produceretur in tempore; ad hoc enim debet exhaustiri infinitum, quod repugnat. Causae enim secundae instar numerorum censendae sunt; sicut ergo sublata unitate, neque binarius, qui ex duplici unitate coalescit, neque ullus numerus supputari potest: ita prima causa sublata, nulla alia potest excogitari. Sic ante Mersennium ratiocinatur Aegid. aliique scholastici, a quibus omnia argumenta sumpserunt Grotius, Clarkius, Abadiae, Nieventhith, de Rham, Iaquelotius, aliique recentiores, qui adversus Atheos argumenta ex humana ratione petita fusius prosecuti sunt.

R. I. Epicurei primam causam esse atomos, quae rerum omnium formas efficiunt. Sed nemo ista, praeter Leucippum somniavit, ait Lactantius 3. inst., a quo Democritus eruditus haereditatem stultitiae reliquit Epicuro. Vel enim atomi recta moventur lineis parallelis, vel incurvantur. Si hoc, ergo motus atomorum non est essentialiter rectus: si illud, nunquam cohaerebunt, nisi ab alia causa inclinentur. Parallelae enim nunquam se intercidunt. Dato ergo unicuique corpori motu recto; quae

nova caussa in natura est, quae declinet atomum? Ait Tullius lib. de fato.

R. II. quidam Sinenſes, rerum omnium cauſſam eſſe bonitatem eſſentialem, undique diſſuſam, quae eſt materia ſubtilior, aut quinta eſſentia pythagorica. Fabulae; vel enim haec bonitas eſt a ſe, & eſt Deus; vel ab alio, & eſt bonitas participata, non eſſentialis. Deinde haec ſumma bonitas eſt materia cuiuſque corporis: ergo non eſt una, neque univerſalis, & ubique diſſuſa. Tertio, haec opinio non differt ab Epicuri deliramentis: ergo, &c.

Ob. I. Si creaturae moveantur invicem, ad inſtar catenularum in circulo, ſervatur cauſſarum ſeries abſque prima, & tollitur proceſſus in infinitum: ergo, &c.

R. Neg. ant. Cum enim res creatae a ſuis cauſſis fiant, debet cauſſa vel natura, vel tempore effectus praecedere. Sicut ergo nuſquam conſurgeret circulus abſque primo puncto, nec catena ſine primo annulo, ita nec creatura ſine Deo produci poſſet.

Ob. II. Voluntas ſeſe movet ad malum, & bonum: ergo non movetur ab alio.

R. Diſt. ant. Se movet ad bonum virtute Dei, conc.; propria, nego. Voluntas enim ad bonum moveretur a Deo per gratiam, ſive efficacem, ſive indifferentem: ad malum autem ſe movet voluntas deficiendo, non efficiendo; malum enim non eſt effectus, ſed defectus rei, adeoque nihil omnino eſt, ut ait S. P. l. 2. lib. arb. 20.

III. Argumentum ex rerum aſpectabilium compagine.

Nemo eſt adeo ſtupidus, qui miram univerſi fabricam eiſque ordinem attendens, a ſapientiſſimo artifice productam eſſe non ſentiat: ergo nullus eſt niſi mentis inops, qui Dei exiſtentiam negare poſſit. Ant. prob. ex Aug. (a), & Tullio (b). Etenim ex ordine & diſciplina, quae in civitate, aut exercitu, ſive in gymnaſio, vel domo obſervatur, ſtatim intelligimus eſſe aliquem, qui praefit, & cui pareatur, nec dubitamus quin civitas a principe, aut exercitus ab imperatore regatur: ergo ex ordine univerſi eiſ creator, & opifex debet agnoſci. Non eſt architectus (ſic Atheum perſtringit Chryſoſtomus in Pl. 13.) & quis urbem condidit? Non eſt qui provideat, & quomodo omnia pervadit providentia? Deinde ſi mundum efficere poteſt concursus atomorum, ait Tullius, poſſet etiam templum, aut urbem condere, quae ſunt minus operoſa, & facilia: atqui hoc non poteſt: ergo nec illud. III. Ex fortuito omnium apicum concursu fieri non potuere aut Homeri, aut Virgilii carmina: atqui longe mirabilior eſt ordo univerſi: ergo non fortuito, ſed a Deo ſapientiſſimo artifice conditus eſt. Vide auctorem.

IV. Ar-

(a) L. 1. c. D. 4. (b) L. 9. nat. D.

IV. Argumentum ex naturali hominum instinctu.

Primo enim omnibus inest aeternum vivendi, nec vana cupiditas: sed aeternam vitam solus Deus praestare potest: ergo existit Deus. II. Cum homines iurant, aut orant, *non Iovem aut Deos multos nominant*, ait Lact. l. 2. inst. 1., *sed Deum unum*: ergo unus est Deus. Hinc Arianus scribit gentes olim Ecclesiae formula *Kyrie eleison* Deo supplicasse. III. Impii patrato occulto etiam crimine pavent, *conscientia, & cogitationibus accusantibus*, ait Apostolus Rom. 2.: atqui non paverent, nisi Deus esset iustus iudex: ergo existit Deus. Hinc Athei, ut hunc timorem tollerent, dixere, superos nulla angere mortalium cura, & animam interire. IV. Idem evincitur ex aris *ignoto Deo* excitatis, de quibus consulendus est auctor.

V. Argumentum ex communi sapientum confessione.

Ex Ionica secta mentem rerum omnium procreatricem agnovit Anaxagoras post Thaletem, & Xenophanem. Ex Italica Pythagoras Deum dixit in se totum, & mundi opificem. Plato de Deo egregie disseruit in Timaeo, & alibi, eumque secuti sunt Spensippus, Plotinus, Iamblicus, Apuleius, aliique Platonici. Primam causam agnovit Aristoteles, Theophrastus, atque Simplicius. Socrates pro ea occubuit. Adde Antisthenem, Zenonem, Senecam, Tullium, atque Epictetum. Accedunt poetae clarissimi Homerus, Phocilides, Orphaeus, Aratus, Hesiodus, & Sophocles, apud Athenagoram & Iustinum. Virgilius quoque, Horatius, Ovidius, atque Lucanus. Adstipulantur gentes ipsae, quae doctrinae laude claruere, Romani, Graeci, Aegyptii, Assyrii, Chaldaei, Persae, Indi, Sineses: ut pateat quam sint vecordes, qui dicunt *in corde suo non est Deus*.

VI. Argumentum ex numero, vita, & ignorantia Atheorum.

Atheorum numerus adeo exiguus aliquibus visus est, ut nullos speculative extitisse unquam sint opinati, quamvis plures sint practice, qui nimirum confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Qui ergo Athei appellati sunt, non continuo ut tales haberi debent. Nam a gentilibus Athei Christiani, Iustino teste (a), appellati sunt, quia eorum Deos execrabantur.

Si qui tamen vere extiterunt Athei, fuerunt moribus perditissimis. Nam de Theodoro Cyrenaico refert Laertius, postquam Deum negavit, suasse adulteria, sacrilegia, aliaque nefanda facinora. Epicurus in Democritum praeceptorem suum fuit ingratisissimus. Qui vero divinitatis sunt prorsus ignari, ut Tartari, Caribae, & Canadensium plurimi, tanta est eorum ignorantia ac feritas, ut belluis potius, quam hominibus sint comparandi. Ex quibus sic argui-

---

(a) Apol. 2.

guitur. Stultum est assentiri insipientibus, & scelestissimis: sed tales, ex dictis, sunt Athei: ergo, &c.

CAPUT III.

Epicuri, Lucretii, Spinozae, aliorumque Atheorum sophismata diluuntur.

ATheis profligandis hucusque validiora argumenta suppeditavimus: reliquum est, ut eorum cavillationes dispellamus. Itaque

Ob. I. Deum nemo vidit unquam: ergo Deum credimus existere ex parentum, aut magistrorum institutione, cum praeiudicio rationis.

R. Dist. ant. Nemo vidit in se, conc.; in eius operibus, nego. Quis enim animam vidit unquam? Eam tamen ex eius operibus agnosco, quia operor, loquor, &c. *Stulte, ait S. P. in Ps. 73. ex operibus agnoscis viventem, non potes agnoscere creatorem?*

Ob. II. Mundum a Deo conditum non fuisse pluribus argumentis ostenditur: ergo ex eius opificio Dei existentia non probatur. Ant. prob. I. enim percipi nequit Deum aeternum mundum fecisse mortalem, idque repente, cum tot saeculis ante cessaverit. Quam inde coeperit gloriam, aut gaudium, qui nunquam potuit gloria, ac felicitate carere? Quibus instrumentis, aut ministris sit usus? Si lucem postea creavit, quomodo non antea iacuerit in tenebris? ergo Deus mundum non condidit. II. Vel sapientibus mundum Deus condidit, vel insipientibus: atqui neutris condidit; nam illi sunt pauci, isti prorsus indigni: ergo nulli condidit. III. Nullus est ordo in eius partibus, quarum aliae desertae, aliae belluis tantum, aut volucris aptae, ut aer, montes, mare, paludes. Agri vero nonnisi labore improbo fruges emittunt, quae saepe grandine, aut illuvione pessumdantur: ergo a Deo sapientissimo creatus non est. IV. Ferae pessimae, pestilentiae, fames, morbi Dei providentiam evertunt: ergo, &c. V. Vagitus infantium, corporis nuditas, & calamitates innumerae, quibus homo quovis animalculo est miserior, satis probant mundum a Deo in eius gratiam non fuisse constructum: ergo mundus a Deo non est conditus.

R. Neg. ant. Ad I. prob. neg. ant. (1), cui etiam Epicurei ref-

---

(1) Rodolphus Cudvorthus in suo *Systemate intellectualem* animadvertit, maioribus difficultatibus implicari, qui mundum aeternum admittunt, eumque aut ex nihilo, aut ex fortuito atomorum concursu prodiisse opinantur, quam qui nobiscum tenent op-

respondere debent, qui materiam aeternam statuunt, licet mundo initium, atque interitum tribuant. Porro in aeternitate: *Ubi, ut ait S. P. lib. 12. C. D. 15. nulla creatura est, cuius mutabilibus motibus tempora peragantur, tempora omnino esse non possunt: & l. 11. confess. c. 13. Si ante coelum, & terram nullum erat tempus, cur quaeritur quid tunc faciebas?* Neque Deus ministris, aut instrumentis indiguit, quae infirmitatem declarant artificis. Neque in tenebris iacuit aliquando, qui semper fuit *lux vera, quae illuminat omnem hominem.*

Ad II. neg. min. Deus enim primo propter se, deinde propter sapientes condidit universum. Quod vero alii sint mali, id non a Deo est, sed ab homine, quem Deus posuit in manu consilii sui, melius esse ratus de malis benefacere, quam mala nulla esse permittere.

Ad III. neg. ant. Nulla enim est orbis pars, unde homini commodum non accedat. Montes puriorem aerem, saltus pascua, rupes metalla, & marmora suppeditant. Flumina pisces alunt, hortos irrigant, urbes ornant, & muniunt. Mare nubes, & imbres agrorum feracitati confert, mercesque e remotissimis oris transvehit. Calor, & frigus etiam profunt, is enim tellurem gravidat, ille fruges maturat: ergo, &c.

Ad IV. & V. neg. ant. AErumnæ etenim, & mors ipsa sunt originalis peccati stipendia. Sed quia haec Atheus irridet, R. II. ex iis induci homines ad terrenarum rerum contemptum, industriamque laudabilem, moneri ut parce vivant, nec nimia Venerere, ac vino sibi mortem accelerent. Ferarum vero nulla est, quae aut opem nobis, aut victum, voluptatem, aut medelam non praebeat.

Ad ultimum neg. ant. Melior est enim cum imbecillitate sapientia, quam sine ratione vel maxima fortitudo.

Ob. III. Plura sunt monstra hominum, & iumentorum apud Aug. 16. C. D. 7.: sed haec ostendunt omnia evenire fortuito (1): ergo non est Deus rector universi.

R.

oppositum. Quippe *mundi aeternitas* (ait Iaquelotius in l. quem inscripsit: *La conformité de la foy avec la raison*) nullo innititur momento, nullam habet verisimilitudinem, atque ex ipsa mundi historia reiicitur. Philosophi enim, qui eam admisere, cum veram creationis ideam non haberent, in quaestionibus futilis-

simis occupabantur. Quid ante orbis fabricam Deus moliretur? Quibus instrumentis usus fuerit? &c. Quas si adhuc pergant Athei quaestiones excitare, nedum ridiculi fient, sed & tenebras luci preferent, & temporis animaeque iacturam miserrime facient.

(1) Atheorum insaniam, seu pervicaciam attende, qui ex monstris,

R. neg. min. Haec enim ostenta, vel sunt supra naturam, & sunt vera miracula, ac Deum esse demonstrant, *qui facit mirabilia magna solus*; vel praeter naturam, ut monstra, & sunt ex defectu causae secundae, non primae, quae effectus ita constituit, ut possint mutari: ergo, &c.

Ob. I. Creaturae sunt contingentes: ergo nullam habent ad Deum relationem.

R. Dist. ant. Sunt contingentes, hoc est mutabiles, conc.; a prima causa independentes, nego. Licet enim creaturae possint a Deo non produci; si tamen sint, necessario a Deo sunt. Sic domus fieri potest, & non fieri ab artifice; si tamen facta est, recte dicimus, est domus, ergo est artifex: ita a pari: est creatura, ergo & Deus.

Ob. V. Deus est simplicissimus: ergo aut totus cognoscitur, aut totus ignoratur? atqui a nemine totus cognoscitur: ergo totus ignoratur.

R. Dist. conf. Aut totus cognoscitur, &c., si exprimi nequeat voce & conceptu connotativo, conc.; secus, nego. Ut enim notat Ariminensis, plures sunt voces, & conceptus simplices in se, qui tamen plura connotant, ut *creatio*, quae connotat res omnes ex nihilo productas.

Ob. VI. Nil obstat in materia sapientiam agnoscere, ut patet in avibus, apibus, atque formica: ergo non indiget Deo, ut gubernetur.

R. Neg. ant. Haec enim omnia ab auctore naturae diriguntur. Hinc patet Atheorum summa dementia, qui cum norint haec animalcula a nullo etiam sapientissimo humano artifice fieri posse, velint tamen singula absque Dei ope fuisse creata.

Tom. I.

C

CA-

stris, aut naturae vitiis, quae raro admodum evenire comper-
tum est, omnia arbitrabantur evenire fortuito: contra vero ex constantissimis naturae legibus, quibus plantae, segetes, bruta, atque homines, iidem perpetuo & similes prodeunt, supremam rerum omnium causam atque unicam non agnoscunt. Ut enim optime ratiocinatur v. cl. Nicolaus Chignolius *Praelect. l. de Deo uno* n. 6.
„ Ut ut locorum varia sit indoles, natura, situs, qui plagas
„ mundi quatuor incolunt, ho-

„ minum (*& iumentorum*) nonne
„ eadem ubique figura, nonne
„ partium corporis numerus ubique idem, eadem compositio
„ tam constanter, ut si quidpiam
„ interdum ab hac forma discedit, in monstris, & in naturae
„ vitiis habeatur? Nonne hinc
„ evidenter efficitur non fuisse
„ homines caeca molitione con-
„ agmentatos, sed unam esse omnium originem, Deum nempe, qui fecit ex uno inhabitare
„ omne genus hominum super terram? Act. 27.

CAPUT IV.

An Dei existentia sit per se nota, aut possit invincibiliter ignorari.

Duo sunt, quae veluti divinae existentiae confectaria spectari solent, atque in scholis hinc inde agitari. Primum an haec propositio, *Deus est*, sit per se nota. Secundum an Dei existentia possit invincibiliter ignorari. Propositio per se nota ea est, quae sola terminorum clara perceptione redditur manifesta, neque ut illi assentiamur, indiget ratiocinatione & discursu, qua de re differt a propositione essentiali, cuius attributum est quidem de essentia subiecti, ut homo est animal, sed eius connexio indiget ratiocinatione, ut innotescat. Quaeritur ergo an sit nobis per se notum, Deum existere. Affirmant Scotus, Aureolus, D. Bonaventura, &c. Item qui innatam Dei ideam admittunt. Negant Thomistae, atque ex nostris Gibbon, Puteanus, Florez. Quidam, ut Aegidius, Gavardi, aliique docent eam notam esse sapientibus tantum. Sit itaque

PROPOSITIO I. Haec propositio, *Deus existit*, est nobis per se nota.

Prob. Propositio per se nota ea est, cui, perceptis terminis, statim assentimur: atqui talis est laudata propositio: ergo est per se nota.

Prob. min. Illi enim propositioni statim assentimur, in qua attributum immediate cum subiecto connectitur, sive cum in idea clara subiecti attributum includitur: atqui in idea Dei includitur existentia, cum sit perfectio, qua carere non potest ens perfectissimum: ergo huic propositioni, *Deus est*, statim assentimur.

Ob. I. Haec propositio a quibusdam, Augustino teste, negatur: ergo, &c.

R. Dist. ant. Negatur perceptis terminis, nego; non intellectis, conc. *Omne totum est maius sua parte*, est propositio per se nota, & tamen ab aliquibus negatur, ut scribit Florez, quia nondum verborum significationem perceperant: ergo si qui rudiores negarunt hanc propositionem, *Deus est*, id factum est, quia terminos non perceperunt.

Dices. Si requiritur terminorum perceptio, erit ergo nota sapientibus tantum, ut docet Aegidius. Hinc Psalm. 13. habetur, *Dixit insipiens in corde suo non est Deus*.

R. Neg. sequelam. Nam solo naturali lumine absque scientia haec propositio intelligitur, ut dictum est. Psalmista vero, & Plato ipse non indoctos, & rudes, sed impios, quantumvis doctos, *insipientes* appellat.

Ob.

Ob. II. cum Thomistis. Propositio per se nota importat cognitionem terminorum immediatam, & *quidditativam*: atqui terminus huius propositionis, *Deus est*, non cognoscitur immediate, sed mediate ex effectibus; in se enim videri nequit Deus nisi in patria: ergo non est per se nota.

R. Dist. min. Deus cognoscitur per creaturas tantum, neg.; per eas, & indefectibile lumen intime praesens, conc. Solutio patet ex R. ad 2. ob. prop. I. c. I. Quod aiunt, propositionem per se notam per effectus demonstrari non posse, verum est, ubi subiectum propositionis nullos effectus habet, secus si habeat effectus, ut Deus qui fecit omnia.

Ob. Quamvis in idea Dei reluceat providentia, & simplicitas, haec tamen propositio, *Deus est simplex, est providus, &c.* non est per se nota: ergo a pari.

R. Neg. ant. Illae enim propositiones sunt per se notae, non secus ac ista, *Deus est*. Nec obstat quosdam eas negasse: id enim factum est, quod ad corporis sensum, non ad mentis rationem, summi boni notionem fingere maluerunt, ut docet S.P. I. I. doct. c. 7.

PROPOSITIO II. Nemo est ita agrestis, ac barbarus, qui Deum possit invincibiliter ignorare.

Not. Ignorantia duplex est, invincibilis nempe, & vincibilis. Prima ea est, quae humanis quibuscumque mediis adhibitis nullo modo dispelli potest. Secunda vero est, quae naturae viribus vinci potest. Illa a peccato excusat, non ista. Cum autem quaerimus, an Dei existentia possit invincibiliter ignorari, status quaestionis non est, an quis possit invincibiliter demonstrativa Dei cognitione carere: sed an carere possit cognitione Dei ita probabili, ut oppositum, prudentis viri iudicio, non sit probabile. Nam ad operandum non requiritur metaphysica certitudo, sed sufficit moralis, ut notum est. Censet Molina posse homines hac postrema Dei cognitione carere toto suae vitae decursu. Oppositum docent nostrates, & prob. I. scripturis. Nam Ps. 78. habetur: *Effunde iram tuam in gentes, quae te non noverunt. Rom. I. Revelatur ira Dei super impietatem eorum, qui veritatem Dei in iniustitia detinent.* Ex quibus sic arguitur. Supplicii rei sunt quicumque ad idola conversi, Deum ignorant: atqui rei non essent, si ignorantia invincibili laborarent; haec enim a peccato excusat, ut supra notavimus: ergo existentia Dei nequit invincibiliter ignorari.

Prob. II. ex PP. Greg. 17. mor. c. 3. : *Eo ipso, quod homo rationalis est conditus, debet ex ratione colligere, eum, qui se condidit, Deum esse* Tertullianus de spectaculis c. 2. *Nemo ignorat, quod ultro natura suggerit, Deum esse universalitatis conditorem: & apol. 17. Haec est summa delicti nolentium recognoscere, quem ignorare non possunt.* Hilarius II. Trin. *Deus mundo ignorabilis fieri non potest.* S.P. q. 46. *Apud*

Deum etiam illi sunt inexcusabiles, quibus lex data non est, quia per creaturam poterant cognoscere creatorem. Lact. 1. Inst. Quam sibi veniam sperare possunt, qui non agnoscunt cultum eius, quem ignorari ab homine fas non est? Sed quod ratione colligitur, quod ultro natura suggerit, quod nefas est ignorare, invincibiliter non ignoratur: ergo, &c.

Prob. III. ratione. Supposita hac ignorantia nemo vel sceleratissimus peccaret contra Deum, quem ignorat, sed tantum contra rationem, adeoque peccatum philosophicum admitteret, non theologicum: sed hoc ab Alexandro VIII. an. 1690. proscriptum est: ergo, &c. II. De primo Decalogi praecepto non datur ignorantia invincibilis: ergo neque de existentia Dei. III. Quivis etiam rudis rationem habet, qua vel per ideam ingenitam, vel per creaturas potest Deum assequi: ergo, &c.

Ob. I. Existentia Dei spectat ad solam fidem: ergo potest invincibiliter ignorari.

R. Neg. ant. Dei namque existentia ad fidem non spectat, nisi credatur ex Dei revelantis auctoritate. Deum enim, ut ait S. P. A. *non solum fide retinemus, sed etiam certa forma cognitionis attingimus.*

Ob. II. Puer educatus in silvis, aut penes Atheos parentes, Deum esse numquam audivit: ergo hic saltem Deum ignorat invincibiliter.

R. Neg. conf. Is enim puer, si ad se ipsum, aut ad creaturas alias attendat, solo naturae lumine Dei existentiam agnoscet, quidquid parentes obganniant, quibus sane non crederet, si prima principia negarent: ergo nec fidem praestare debet, cum Deum negant.

Inst. I. Fieri potest, ut nulla Dei cogitatio subeat animum huius pueri: ergo saltem eo tempore laborat ignorantia invincibili.

R. Neg. conf. Non enim praevia cogitatio necessaria est ad vincibilem ignorantiam; alioquin ubi est incogitantia, esset invincibilis ignorantia, quod falsum est. Sufficit ergo si ea cogitatio facile haberi possit, alias de primis principiis daretur ignorantia invincibilis, dum quis aliud cogitat; neque ad operandum requiritur perfecta cognitio, aut metaphysica certitudo, sed sufficit moralis, ut dictum est.

Inst. II. Saltem in primo instanti, quo ad usum rationis accedit, poterit puer a Deo tantisper averti, adeoque ignorantia illa laborabit: ergo, &c.

R. Dist. ant. In primo instanti morali, nego; physico, concedo. Non diffitemur ergo ante deliberatum voluntatis motum necessariam esse advertentiam, quae in instanti physico non reperitur; at in instanti morali, in quo puer ille incipit agere deliberate, tenetur puer se se convertere ad Deum (quae tamen conversio si-

ne

ne caritatis actu haberi non potest) sub ratione boni in communi. At sub ista quoque ratione potest puer ille auctoris sui existentiam percipere, vel ex idea ingenita, vel ex rerum aspectabilium contemplatione.

Ob. III. Quidam sunt adeo rudes, aut excaecati, ut nequeant in Dei notitiam assurgere: ergo illi saltem laborant ignorantia invincibili.

Pr. ant. ex pluribus historiae monumentis. Constat enim Brasilianos, & Canadenses populos in America, Cafros in Africa, Sinenfes, Siamenses (1), & Tibettanos in Asia, Dei existentiam, aut perfracte negasse, aut penitus ignorasse.

R. Neg. ant. Ad prob. neg. ant. Nemo enim est adeo bardus, aut plumbeus, ut omni aut naturali, aut supernaturali lumine destituatur. Quippe super omnes homines Dei lumen signatum est. Neque ulla est gens adeo barbara, aut fera, quae non aliquod extare numen agnoscat, quamvis gloriam incorruptibilis Dei in imaginem corruptibilem damnabili impietate transtulerint. Ex quo enim quisque rationalis est conditus, facile potest ratione assequi, eum, qui se condidit, non alium esse, nisi Deum, ut ex Gregorio supra observatum est. Ceterum literati Sinenfes sunt ex caecis iis, falsisque sapientibus, qui evanuerunt in cogitationibus suis. De his autem, non secus ac de Siamitis, erudite pertractavit vir nostri aevi doctissimus in suo alphabeto Tibettano, ubi originem expendens materialismi, quem Tibettani adoptarunt, istos Manichaeorum labe infectos esse demonstrat. Ad excaecatos vero quod attinet, si isti supernaturali lumine penitus destituuntur, id evenit eorum culpa, qua fit ut rebelles divino lumini, ipso lumine privari mereantur.

Ob. IV. Locum Rom. I. *Manifestum est illis*, exponit Grotius de philosophis, qui Atheos profligarunt; ergo non omnes Deum norunt. Idem est sensus SS. PP. Crimina item ignorantium Deum rationi humanae, non legi divinae adversantur: ergo ex iis non probatur nostra assertio.

R.

(1) Petrus Bailaeus, qui in suo Dict. hist. crit. refert opiniones eruditorum Sinenfium, ac Siamensium tanquam Spinozae placitis non abfimiles, falsis relationibus deceptus est, non secus ac Lokius, qui easdem relationes in prima editione *Specim. phil.* adoptaverat: quamvis iste supposititias eas postea deprehenderit. Scriptores autem ca-

tholici, subinde vero & heterodoxi, ut Fabricius in Apol. c. calumn. Atheismi, La Croze (in libro quem inscripsit: *Entretiens sur divers sujets d'histoire*) alii-que illarum relationum falsitatem tam perspicue demonstrarunt, ut qui iis fidem praebeat, is plane mentem cum consilio amisisse putandus sit.

R. ad I. neg.conf. Scripturae enim, & PP. de omnibus loquuntur, omnes enim ratione praediti sunt. Et si soli Philosophi Atheos impugnarunt, poterant tamen omnes Atheos detestari. Ad II. nego ant. Nil enim absurdus, quam opus rationi dissonum, nec Dei legi repugnans. Vide *prob. III. prop. II. cap. IV.*

DISSERTATIO II.

De unitate, atque essentia Dei.

DEI existentiam contra Atheos hucusque vindicavimus, superest ut eius unitatem contra Polytheos demonstremus. Ac I. quidem polytheismi originem & causam investigabimus. II. Arma suppeditabimus, quibus confoditur. III. Polytheorum sophismata diluemus. IV. De duobus Manichaeorum principiis bono, & malo sermo erit. V. Denique, veluti coronidis loco, de essentia, ac natura Dei disputabimus.

CAPUT I.

De Polytheismi, sive idololatriae causa, & origine.

Vetustissimum esse idolorum cultum in confesso est apud omnes: constat enim Deorum pluralitatem propugnasse I. Ethnicos scriptores, Homerum, Hesiodum, Chrysippum, & Orphaeum, qui 262. commentus est Deos; II. Marcionitas, & Manichaeos, qui duo agnovere principia, bonum, & malum; III. Trinitas, qui tres Deos in Trinitate asseriebant. Mitto Aegyptios, quibus etiam in hortis Dii nascebantur. Quenam vero statuenda sint huius insaniae primordia, quosve habuerit auctores, non conveniunt scriptores. Primum namque polytheismi auctorem Enos fuisse censet Maimonides (1). Alii a Moyse intrusum, aut instauratum comminiscuntur. Et quidem a Moyse historia theologiam gentium

---

(1) Ante diluvium statui non posse polytheismi primordia, probat S. Thom. 2. 2. q. 94. art. 3. ex silentio s. Scripturae, quae luxuriam & alia crimina tanquam diluvii causas commemorat, non item idololatriam, omnium gravissimam, neque ex humana fragilitate excusandam. Cuius rei hanc rationem profert S. D. art.

4. ad 2. In prima aetate non fuisse idololatriam propter recentem memoriam creationis mundi, ex qua adhuc vigeat cognitio unius Dei in mente hominum. Quam rationem ab animadversionibus Cornelii a Lapide, qui eam carpit ut minus aptam, perspicue vindicat Nicol. Chignolius *Praelect. 6. de Deo uno n. 6.*

tium promanasse opinatur Huetius. Alii ad Chamum Noe filium, eiusque posteros acceptum referunt. Sit itaque

PROPOSITIO I. Enos non fuit auctor polytheismi.

Prob. Maimonidis opinio nititur solo Genes. c. 4., quod de Enos habet, *Iste coepit invocare nomen Domini*, ubi legunt: *Tunc coepit profanari nomen Domini*: atqui haec lectio Vulgatae adversatur, in qua nihil Amama reprehendit, praeter pronomen *iste* pro *tunc*; Chaldaicae item Complutensi, quae legit; *tunc coeperunt homines orare*: ergo Maimonidis opinio falso innititur fundamento. Hinc Burgenfis, & Castalio ex loco cit. evincunt, ab Enos Dei cultum certis ritibus fuisse instauratum, quod ille de *patre generationum supernae civitatis primus commemoratur exortus*, ait S.P. l. 15. C.D. 13. Reapse ab Enos coepit generatio iustorum, qui specialiter filii Dei nominantur.

Ob. I. Maimonides, & Kymki ex textu hebraico idololatriam ad Enos referunt: ergo Enos est auctor polytheismi.

R. Neg. con. Illi enim a voce (*buchal*) decepti sunt, quae modo pro *incipere*, modo pro *violari* usurpatur; & quidem primo sensu vocem illam esse accipiendam, evincitur ex contextu, & ex R. Aben-Ezra, qui legit *tunc coeperunt ad orandum*.

Ob. III. Ex Aquilae versione, a qua non recedit Cyrillus, & Irenaeus, evincitur Enos coepisse Dei nomine appellari: ergo ab eo idololatria orta est.

R. Neg. conf. Gratis enim admissa Aquilae versione, quae est subobscura, eo sensu Dei nomine appellatus est Enos, quo *iusti, qui erant ex semine Seth, filii Dei vocabantur*, ait Emisenus. Dictus est ergo Deus, idest *filius Dei*; nam *quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei*, ait Apostolus Rom. 8. 14.

PROPOSITIO II. Neque ab Hebraeis, neque a Moyse ortus est polytheismus.

Prob. I. Scripturis. Exod. 20. habetur: *Non habebis Deos alienos: non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem; non adorabis ea, neque coles*: ergo idololatria a Iudaeis, & Moyse non exorta, sed proscripta est. Si quae tamen erant apud illos imagines, eae ad ornatum templi, non ad religionis cultum speciali Dei iussu praescriptae sunt. Deinde Exod. 32. Moyses vitulum contrivit dicens fratri: *Quid tibi fecit hic populus, ut induceres super eum peccatum maximum?* Atque eo iubente viginti tria millia gladio percussa sunt: ergo, &c.

Prob. II. ex testimonio Ethnicorum. Tacitus enim 5. hist. scribit: *Iudaei mente sola, unumque numen intelligunt, & nihil quidquam prius imbuuntur, quam contemnere Deos*: ergo, &c. II. ait ab iis immolari arietem in contumeliam *Hammonis*, bovem in *Apidis* contemptum. III. ait *nulla simulacra urbibus suis, nedum templis esse*. IV. Idipsum de Iudaeis affirmat Dio l. 37. aliique, qui Iudaeos

daeos *Sabbatarios*, *recutitos*, &c. passim appellant, non idololatrias : ergo, &c.

Ob. I. Aaron conflato vitulo, ait (Exod. 32.) *Cras solemnitas Iehova est* : ergo Aaron censuit vitulum esse verum Deum.

R. I. Vossius, Hebraeos sub vitulo verum Deum coluisse, ac in eo peccasse, quod sub effigie Deorum Aegypti verum Deum adorarent; sed haec responsio adversatur Patribus, & Augustino, qui in Ps. 73. ait : *Vitulus ille, quem adoravit populus apostata, quaerens Deos Aegyptiorum, dimittens eum, qui liberavit, &c.*

R. II. & melius, neg. conf. Hic enim est illorum verborum sensus : *Cras solemnitas Iehova est*, nempe vituli, quem vobis pro vero Deo constituistis.

Ob. II. Moyses serpentem aeneum erexit in deserto : sed hoc est Aesculapii simulacrum, ab Epidauro Romam advectum : ergo Moyses polytheismum invexit.

R. dist. mai. Erexerit ad cultum, neg. ; ad salutem, conc. Ille enim serpens non Aesculapii, sed Christi typus fuit, neque ad cultum, sed ad sanandum ab anguim moribus erectus est, ut docent Tertullianus (a), & S. P. Aug. (b), sive ad designandum sonitum Christianae doctrinae, ut scribit serm. 10. de temp. *Serpens aeneus efficitur, ut doctrina Christi clarius praedicetur.*

Ob. III. Tacitus loco cit. scribit, Iudaeos *animalis effigiem*, id est caput asini, *penetrati sacrasse*; idque omnes veteres tradidisse, ait Iustus Lipsius : ergo, &c. (1)

R. Neg. conf. Hanc enim fabellam esse, ait Tertullianus apolog. 16. I. enim Tacitus ibidem scribit, a Pompeio nullum in templo simulacrum repertum esse. II. Idem de Antiocho ex Polybio, & Strabone Iosephus refert c. Appionem. III. Cum gentes monstra colerent horribiliora, id Iudaeis non obiecerunt. IV. Nec Tacitus sibi constat, qui supra tradiderat, Iudaeis *nulla esse simulacra*. Vide auctorem.

Ob. IV. Narrat Iosephus lib. 7. de bell. Iud. c. 12. ante eversionem templi vocem auditam, dicentem : *Emigremus hinc*. Et Tacitus, *audita maior humana vox, excedere Deos* : ergo habebant Iudaei numina tutelaria.

R. Neg. conf. Hanc enim vocem Custodes Angeli emisere, ut
osten-

(1) Quamvis ultro daremus, Iudaeos fuisse ad idololatriam pronos, atque ea de re saepius a Deo percussos, sed eos in viam gentium abiisse, non ab Hebraeis ortum fuisse polytheismum. Non enim dissimulatur.

(a) L. 3. c. Marc. (b) L. 10. C. D. c. 8.

ostenderent, urbem, ac templum a se deseri in poenam patrati Deicidii. Vel Deus ipse, aut per se, aut per Angelos ait: *Emigremus hinc.*

PROPOSITIO III. Idololatria a Chami (1) posteris orta est, longe ante Moysen.

Prob. I. Ex auctoritate scriptorum. Ita enim docent Abenezras, Lact. l. 2. Inst. 14. Hieronymus 2. in Os. S. P. Aug. 8. C. D. 24. Giraldus (a), Boccaccius (b), Vossius (c), Grotius (d), Clericus (e), aliique.

Prob. II. ratione. I. enim longe ante Moysen sidera & ignem gentes coluere in Ur Chaldaeorum: quem cultum Abrahamum fugisse Hebraeorum traditio est, Scripturae subnixa. II. Antiquissimus est cultus regibus, ac reginis exhibitus, ut docet Chrysostomus in 2. Cor. 12. & Diodorus lib. 1. Biblioth. Sic Aegyptii Isidem, & Osiridem reges suos ut Deos coluere, illum in Luna, hunc vero in Sole. Phoenices Kronon regem suum in sidere adoravere, quem Latini *Saturnum*, Graeci *Kronon* vocant. Astarte in Veneris stella, Hammon in ariete sacrati sunt: quos reges fuisse vetustissimos, longe ante Moysen, certum est. Neptunus etiam est Iapheth, sicut Vulcanus, & Apollo sunt Tubalcain, & Iubal, consecrantibus Chami posteris patrum suorum memoriam. Idololatriam ergo a Chananaeis ad Aegyptios, hinc ad Phoenices, tum ad Graecos, inde ad Romanos derivasse, constat historicorum consensu (2).

D

CA-

(1) Chamidas, seu Chami posterios in vertice Babylonicae turris erigere tentasse, vel simulacrum, vel templum, ubi idolum statuerent, vero Deo oppositum, quod illos posset ab interminata per Noemum dispersione tueri, summa eruditione probavit v. cl. Symmachus Mazochius in suo Spicil. Bibl. t. 1. annot. in Gen. c. 11. v. 4. *Faciamus nobis civitatem, ac turrim, & celebremus nomen nostrum, antequam, &c.* Ubi celebremus nomen, ex vi hebraici textus *faciamus Shem*, idest nomen, ne forte dispergamur super faciem universae terrae, significat Chamidas sibi Deum statuere de-

signasse. *Shem* enim *excelsum* significat, synonymum divini nominis *Elion*. Quam sententiam ipse confirmat Chaldaica paraphrasi, quae habet, *faciamus nobis Sigidu adorationem*, hoc est idolum: nec non Hierosolymitana, *faciamus nobis in medio eius (turris) templum Segidu*, idest idoli. Totam ergo hanc impietatem filiis Cham refert acceptam cl. auctor. *Isque* (concludit) *primus ad idololatriam gradus fuit, nimirum turris, huicque impositi templi aedificatio.*

(2) De causa polytheismi, quod argumentum cl. auctor quasi intactum reliquit, in gratiam Ti-

(a) In Syntagm. Deor. (b) In Geneal. (c) De Idol.
(d) In Expl. Decal. (e) In prol. H. E.

Unitas Dei invictissimis argumentis ostenditur.

QUAMVIS momenta omnia, quibus Dei existentia probatur, etiam unitatem eius demonstrent, ut docet Thomassinus l. 2. Theol. dogm.; Deus enim *si unus non est, non est*, ut ait Tertull. l. 1. contra Marc.: addam tamen peculiaria quaedam argumenta, quibus hoc dogma firmatur.

I. Momentum ex sacris literis.

Deuteron. 32. habetur: *Videte quod ego sim solus, & non sit alius Deus praeter me.* IV. Reg. 5. *Scio, quod non sit alius Deus in universa terra.* Ps. 17. *Quis Deus praeter Deum nostrum?* Is. 37. *Tu es Dominus solus.* I. Cor. 8. *Nullus est Deus, nisi unus.* Exod. 32. iubente Domino viginti tria millia hominum ob vituli cultum caesa sunt. Iudicum 3. sociati idololatri Israelitae in servitutem reducti sunt. Perit Achaz, & Ochosis ob idolorum cultum, ut Regum narrat historia. Hoc etiam profana confirmat, Neronis, Diocletiani, Maximini, Licinii, Iuliani, aliorumque miserrimum factum describens, qui idolorum cultum instaurarunt: atqui, si Dii gentium aliquid possent, salvare eos debuissent, qui eorum cultum promovebant, nec finire unius Dei cultum longe, lateque diffundi: ergo unus est verus Deus. Ita arguunt Lactantius (a), Tertullianus (b), & S. P. Aug. (c).

R. Gentiles, vel haec falsa esse, vel similia à Diis suis esse patrata. Utuntur ergo Patres, ait Phereponus, armis iisdem, quae Ethnici contra Christianos urgere poterant. Verum ad primum quod attinet, si neget historias, nullis libris habenda est fides; mul-

Tironum sequentia subiecimus. Duplicem assignat S. Thomas, aliam nempe ex parte hominum, aliam ex parte daemonum. Ex parte hominum idololatriae causam praebuit I. amoris intemperantia, qua factum est, ut acerbo luctu dolens pater, cito sibi rapti filii fecit imaginem, & illum tamquam Deum colere coepit, ut habetur Sap. c. 14. II. Ex naturali voluptate, quam ex artificiosa rerum repraesentatione homines capiunt, qua fit, ut *si quis arti-*

fex lignum assimilet imagini hominis, de substantia sua, & filiis votum faciens, inquit (ib. c. 13.)

III. Ex veri Dei ignoratione (ib.): *Neque operibus attendentes agnoverunt quis artifex esset, sed aut ignem, aut spiritum, &c. Deos putaverunt.*

Ex parte daemonis idololatria inducta est, ut homines, quos hac arte deceperat, in errore confirmaret, cum viderent apud se, & divina edi oracula, & plura miracula fieri.

(a) L. 2. Inst. 4. (b) In Apolog. 26. (c) 1. C. D. 4.

multo minus Ethnicis, qui a suis etiam despiciuntur. Alterum vero mera Phereponi calumnia est. Ethnici namque testantur, idololatrarum urbes Diis invitis corruisse, ut Ilium invito Neptuno: ergo hos Deos infirmos esse recte Augustinus ostendit. Si vero Christiana religio ab hostibus turbata est, id a Deo comminatum, in poenam criminum accidit: hinc vera religio inter magna discrimina propagata est. Idololatria vero nunquam post fata revixit.

Momentum II. ex innumeris a Deo patratis miraculis.

Innumera a Moyse gesta narrantur in libro Exodi. Colubrum in virgam, aqua in sanguinem versa est. Israelitae per maris undas sicco vestigio transvecti. Aquae e filiceeductae; manna e caelo pluit. Ut fileam X. Aegypti plagas, novimus profligatos exercitus sola Moyfis manuum elevatione, &c. Res etiam a Iosue, Ge-deone, Davide, Daniele, aliisque gestae ob unius Dei cultum, sunt cuique notissimae. Christi miracula innumera in Evangeliiis narrantur; Petri, Pauli, ac Stephani in Actibus Ap.; SS. martyrum, & confessorum in eccl. monumentis. Ex quibus sic arguitur. Solus verus Deus vera miracula patrare potest: atqui Dii gentium nusquam patrarunt vera miracula, ut infra ostendemus in R. ad obiecta: ergo Dii gentium non sunt vere Dii: ergo unus est verus Deus. Ita S. P. 21. C. D. 8., Grotius (a), Clericus (b), &c.

Momentum III. ex ipsa naturali ratione.

I. Deus est summe magnus: ergo summe unus. Ita S. P. Aug. l. 1. de Trin. c. 7. aliique.

Prob. conf. Summum enim est, quod par non habet: sed hoc unitantum convenit, duo namque *summa magna quomodo consistent?* ait Tertullianus: ergo unus est Deus. II. Plures Dii, vel differunt essentialiter, vel accidentaliter: sed quovis modo differant, perfectiones unius alteri deerunt: ergo neuter erit summe perfectus, & proinde nec Deus. Si dicas differre numero, ut Plato a Socrate, tum vel unus ab alio est, vel nemo pendet ab alio. Si primum, is erit summus, a quo alius ortus est; si secundum, erunt ergo plures species, & naturae, diversae, & redit primum argumentum. Ita Boethius (c); Lactantius (d), Petavius (e), Thomassinus (f). III. Unus est mundus: ergo unus est illius opifex.

Prob. conf. Vel enim sat erat unus artifex, vel non. Si primum: ergo inutilis est alterius opera; si secundum: ergo erat imbecillis, proinde nec Deus. Ita Athanasius (g). IV. Denique sublata unitate, innumeri consurgent Dii. Numerus enim eo perfe-

D 2

ctior

(a) L. 1. de Ver. Rel. Ch. n. 3. (b) In H. E. ad an. 177. n. 9.

(c) De Trin. (d) L. 1. Inst. (e) L. 1. Theol. dog. 4.

(f) L. 2. c. 1. (g) Or. c. Gent.

etior est, quo maior est: atqui Deos innumeros nullus sanæ mentis admittit: ergo nec plures. Ita Tertull. c. Marc., Thomassinus (a), Gotti (b), &c.

Momentum IV. ex testimonio Gentilium, & idololatrarum amentia.

Unum Deum agnovere Plato, Porphyrius, Iamblicus, Proclus, atque ab eo inferiores Deos progenitos esse opinati sunt, Empedocles, & Antisthenes multos populares Deos, sed unum naturalem agnovere. Aristoteles, & Simplicius unum omnium principium statuerunt. Idem sensit Tullius, Varro, Plutarchus ex August. nec non veteres poetae, ex Clemente Alex., Lactantio, aliisque. Vide Ger. Voss. l. 1. Idol., Huet. in Conc. ration. & fid. l. 2.

Dices: Maior est Polytheorum numerus, quam eorum, qui unum Deum colunt: ergo plures sunt Dii.

R. Neg. conf. Illorum enim nulla habenda est ratio. I. Quia illi unum Deum aliis praeesse opinabantur, ut Iupiter, aut Saturnus apud Romanos, & Graecos. Hinc celebris inscriptio templi Delphici EIS EI *unus est*, de qua Eus. 7. Praep. ev. Romani etiam Pantheon, hoc est *Deorum omnium* templum Iovi victori sacrarunt.

II. Si Ethnici Deos pares statuere, aut ii boni erant, aut mali: si boni, erit inter eos ordo, & unus erit summus, cui ceteri pareant; ac proinde non erunt Dii, utpote subordinati: si mali, non erunt ergo illud summum bonum, quod Deus est. Hinc patet summa Ethnicorum dementia, qui non solum hominibus scelestissimis divinum cultum exhibuere, ut Romulo fratricidae, Bacco ebrioso, Iovi sacrilego, imo Cacodaemoni, & malo genio, ut Indi, Aethiopes, & Persae; sed brutis etiam, astris, elementis, plantis, & saxis, quae sunt homine ipso longe deteriora. Mitto nefanda idololatrarum sacrificia, humanas victimas, puerorum, ac virginum holocausta: de quibus S. P. A. 7. C. D. 25. Lact. &c.

R. Pagani. I. Lapides, & metalla esse Deorum symbola, atque a se Deos, non lapides coli. II. Falsa esse eorum probra. III. Idola insculpta ad accersendas aereas potestates. Sed haec mera commenta sunt. I. Quia Ethnici Deos corporeos putabant, & idolis similes, aut ita iis alligari Deos, ut idolis sublati, Deos etiam sublato crederent; unde asportatis penatibus, everfas urbes instaurari non posse putabant. II. Deorum flagitia narrant Homerus, Varro, alique: atqui Ethnici his fidem habent, dum laudes narrant: ergo credere etiam debent, dum probra referunt.

III.

(a) Loc. cit. n. 7. (b) N. 7. & 8.

III. R. Ethnicorum ita impugnat Athanasius or. c. Gent. Si haec simulacra facta sunt, ut per ea advocent potestates, cur iis Dei nomen, & honorem imponunt?

CAPUT III.

In quo Polytheorum sophismata diluuntur.

Contra prolata hucusque momenta nonnulla opponi possunt Scripturae loca, & plura a Diis gentium patrata miracula. Itaque

Ob. I. ex Scripturis. Exod. 7. Moyses dicitur *Deus Pharaonis*, Ps. 81. *Deus stetit in Synagoga Deorum*; & infra: *Ego dixi, Dii estis, & filii excelsi omnes*. Quo testimonio Christus suam divinitatem probat Iohan. 10. Et in I. Cor. 8. *Dii multi, & Domini multi* memorantur: ergo corrumpit I. momentum.

R. Neg. conf. De Moyse enim ait Dominus: *Constitui te Deum*, &c.: ergo non erat natura Deus, sed eius gerebat vices: ut constet ex voce *Elohim*, qua iudiciaria potestas exprimitur: hinc Ionathan vertit *Constitui te timorem Pharaonis*. In Ps. etiam 81. habetur vox *Elohim*, & significatur Deum stetisse in Synagoga Iudicum, qui Dei vices gerunt, quos etiam Dominus iudicabit: ut constet ex sequentibus, *in medio autem Deos diiudicat*. Sunt enim & ipsi mortales; nam de iis dicitur, *Vos enim sicut homines moriemini*. Atqui Deus est natura immortalis: non sunt ergo natura vere Dii. Quomodo Christus suam divinitatem hinc probet, dicemus lib. de Trin. Ad ultimum dist. conf. Et Apostolus loquitur in sententia Ethnicorum, conc.; in propria, neg. Addit enim, *nobis tamen unus Deus*. Graecus legit *legomenoi theoi*, qui dicuntur Dii, ut pateat, Deos gentium, non re Deos esse, sed nomine.

Inst. Theologia Paganorum cohaeret sacris literis. Haec enim docet, unum Deum, idest Saturnum, praeesse coelo, alios aliis mundi plagis. Iovem hominum satorem esse, eique adstare, quos consulat, Deos consentes. Unum esse Deum Hebraeorum, plures aliarum nationum. Atqui hoc ipsum habetur in sacris literis; nam legitur Genes. 1. *In principio creavit Elohim coelum, & terram*, ubi *Elohim* est Saturnus, qui coelo praest. C. 2. *Formavit Deus hominem*, hebraice *Iehova*: en Iupiter hominum sator. Hic c. 1. ait *fasciamus hominem*; en Iupiter in Synagoga Deorum consentium. C. 2. 4. ubi dicitur, *in die, quo fecit Dominus Deus*, habetur hebraice, *Elohim Iehova*, Iovis nempe satoris hominum nomen, & aliorum Deorum, qui res alias fecerunt: ergo ex Diis, unus coelo, alius homini praest; ille Hebraeis, iste Philisthiim.

R. Neg. ant. Ad prob. neg. min. Creator enim coeli, & ho-
mi-

minis fator unus idemque Deus est. Nam c. 1. *Elohim*, qui coelum, & terram creavit, v. 26. ait : *Faciamus hominem*. C. 2. formavit hominem *Iehova*, & v. 5. coelum & terram *Iehova Elohim* : est ergo idem *Iehova*, ac *Elohim*. Deinde ibi *faciamus* non consultationem Deorum, cuius non eget sapientissimus Deus, sed distinctionem exprimit personarum. III. recte dicitur *Iehova*, & *Elohim* omnia creasse, sed ea sunt unius Dei diversa nomina, ac *Iehova* immutabilem existentiam, *Elohim* attributa significat.

Ob. II. Plures Deos esse, ex miraculis comprobatur, quorum plura enumerat Celsus apud Orig. l. 7. ubi prophetis Pythias opponit, ac vates Apollinis, ac Iovis Ammonis. II. Ex prodigiis ab Iside patrat, in cuius templo excubantes infirmi sanati sunt. III. Ex gestis Apollonii Tyanaei, qui puellam ad vitam revocavit, & raptus in coelum est. IV. Ex miraculis AEsculapii marmorea tabula inscriptis (1). V. Ex prodigiis Vestalium, Silviae, AEmiliae, Tuciae, apud Ovidium, aliosque. VI. Ex miraculis Vespasiani, qui caecum, & aegrotum sanavit, & Adriani, qui caeco a nativitate lumen restituit : ergo, &c.

R. Neg. ant. Nam Livius ipse haec miracula in dubium revocat, ut *plane conficta*. Oracula ergo Apollinis, Ammonis, &c. utpote ambigua, obscura, & flexiloqua, ut ea Tullius vocat, nullam divinitatis notam praeseferunt, ut demonstrat Eusebius, Grotius, aliique. II. Ex iis oraculis saepe Christianae religionis veritas, Dei unitas, Christi adventus praenunciatur ex Augustino, Tacito, Suetonio, &c. III. Plura ex naturalibus causis praenunciantur, ut medici exitium, & sanitatem, astronomi pluvias, aut nivem praediciunt. IV. Horum plura a daemone fieri constat, eo quod ad amores illicitos, ad caedes, &c. alliciant.

Ad II. Neg. ant. Narrat enim Diodorus, aegros in templo Isidis, somno abreptos, de remedio admonitos esse, forte sacerdotum fraude, qui cum essent artis medicae peritissimi, noctu pharmaca praescribebant. Ex iis quidam extemplo curati sunt, quorum morbus in imaginatione consistit, ut chronici, aliique.

Ad III. Neg. ant. Omnia enim Tyanaei miracula a Philostrato conficta esse in Christi contemptum, constat comparatione factorum. Dicitur enim, ab aliorum oculis evanuisse : phantasma creditum : in coelum ascendisse, &c. II. Philostrati plura mendacia notant critici, ut dum ait, Domitillam sororem fuisse Domitia-

(1) Christi miracula fuisse aequivoca, & multam habere cum AEsculapii miraculis analogiam, per summum scelus Praedius Baccalaureus Parisiensis asseruit in thesibus Sorbonae ha-

bitis ann. 1752. merito proinde ab utraque potestate proscriptus, atque ab auctore operis *Des Guerison de J. C.* nedum impietatis, sed etiam ignorantiae aperte convictus.

tiani, & Tyanaeo orationem tribuit, quam ex nugis ac stylo constat ipsius esse Philostrati. III. Fatetur Philostratus, plura a se ex incerto rumore narrari. IV. Etsi vera sint omnia, nil est, quod daemonum virtutem excedat, praeter puellae resurrectionem (quam tamen in dubium revocat ipse Philostratus dicens, vitalis aurae scintillam intra puellam fortasse medicos lataisse) & assumptionem in coelum ipsius Tyanaei, quem tamen alii Ephesi, alii in Creta mortuum esse narrant. Forte daemones una cum corpore rapuere.

Ad IV. R. AEsculapii curationes suspectas haberi ab Aristophane in Pluto, quod sacerdotes noctu aegros circuibant cum puellis, idoli, divarumque speciem simulantes. Deinde AEsculapius non voce, aut imperio, sed herbis, ac potionibus curabat; quibus plures in deterius abibant. Denique AEsculapium a Iove percussum fulmine narrant Empyricus, aliique: non potuit ergo sanator Glauci, filiarumque Proeti, salvare se ipsum: ergo, &c.

Ad V. Neg. ant. Nam Ovidius, qui 2. Fast. narrat, Vastae simulacrum, corrupta Sylvia, manus ob oculos apposuisse, in sexto ait, nullum esse Vestae simulacrum, licet in nummis aliquibus conspiciatur. AEmiliae, ac Tuciae miracula non excedere nativam daemonum virtutem testatur S.P.A. nec aliquid obstat, etiam a Paganis in testimonium veritatis, & innocentiae vera miracula fieri posse. Verum plures etiam narrantur Vestales vitiatae, aut caesae, quas Vesta neque a cede potuit, neque a furentium libidine liberare.

Ad VI. R. Vespasiani, a tque Adriani miracula esse fictitia; nam Tacitus ipse ait, a Vespasiano sanatos, non fuisse insanabiles, nec caeco, cui lumen restituit, exeam prorsus vim luminis fuisse. Adriani vero prodigia, tanquam simulationes ad eius levandam insaniam irridet Marius Maximus. Cum enim sibi necem inferre vellet, Antoninus Pius Pannonium quemdam quasi caecum ei exhibuit, ut apparenter illuminatus eum a desperatione levaret. Vide auctorem.

Ob. III. Argumenta a ratione etiam Trinitatem evertunt: ergo nil probant.

Pr. ant. Si enim arguitur: Deus est summe perfectus: ergo est unus; dici etiam potest: persona divina est summe perfecta: ergo est una. II. Si recte dicis: unus Deus nequit ab alio nec substantialiter, neque accidentaliter differre: ergo nullo modo; dici idem poterit de personis Trinitatis. III. Si ais: potuit unus Deus auctor esse universorum: ergo superfluum plures Dii; valet etiam dici: sufficit ad omnia moderanda una persona: frustra ergo creduntur plures. IV. Si statuuntur plures personae, non tamen constituuntur infinitae: ergo nec infiniti exsurgunt Dii, licet detur multitudo Deorum.

R.

R. Neg. ant. Ad prob. neg. conf. Nam tres personae, cum sint una substantia, sunt unum summum bonum, plures autem Dii cum sint natura secreti, essent plura summa bona; quod repugnat: ut enim ait D. Bern. confid. 5. *Cum tres illae personae illa substantia sint, & illa una substantia tres illae personae; quis numerum neget? nam vere tres sunt; quis numeret tamen? nam vere unum sunt.* Nec magis urget secunda ratio; nam plures Dii distinguuntur, aut specie, aut separatione naturae: atqui personae divinae sunt eadem numero, atque indivisa natura: ergo neutro modo, sed sola personalitate distinguuntur. Neque officit tertia. Creare enim non convenit Deo ratione personae, sed ratione naturae, quae in omnibus personis est indistincta: unde nego paritatem; diversi enim Dii diversa potentia praediti sunt, divinae autem personae eadem potentia, ac virtute pollent. Idem de quarta iudicium esto. Dii enim gentium multiplicantur propagatione, ac separatione naturae: personae vero divinae solis relationibus, & connotatis.

CAPUT IV.

De duobus Manichaeorum principiis bono, & malo.

NOt. I. Haec duo principia statuiffe II. Ecclesiae saeculo Marcionem, qui a patre Episcopo ob vitiatam, praeter continentiae votum, puellam ab Ecclesia pulsus, Cardonem Gnosticum haeresiarcham audivit, eumque Romam secutus errores suos circa ann. 141. de duobus principiis disseminavit. Quidam ex eius discipulis tria invexere. Unde ab Epiphanio, Cyrillo, aliisque non duo, sed tria fuerunt ei ex probrata principia, quorum tamen Eusebius Sinerum quendam scribit auctorem.

Not. II. Marcioni adhaesisse saec. III. Cubricum Persam, quem anus quaedam e servo libertum fecit, & librorum Buddae, ac bonorum omnium conscripsit haeredem. *Manetis* (1), hoc est *Eloquentis*, nomen assumpsit: sed sui in Manichaeum, quasi manna fundentem, commutarunt, ne furore percitus diceretur, quod significat graece *manes*. Is imperante Probo 22. discipulos sibi ad-

sci-

(1) De Manetis nomine, apud Tibettanos etiam sacro, fuisse pertractatur in cit. alphabeto contra Beausobrium: atque illud, non secus ac Buddae nomen, graecum non esse perspicue demonstratur. Manichaeorum errores ex inferis revocavit Baelius (in suo dictionario)

qui, ut rationem naturalem in religionis negotio ad silentium adigeret, cum diu adversus fidem procacissime clamitasset, ut scribit Leibnitius, Manichaeorum sophismata adversus Dei bonitatem, iamdiu ab Augustino confutata, denuo recoxit.

scivit, quorum celebriores fuere Thomas, Hermas, & Adda. Maneti vivo a Persarum rege cutis detracta est arundinibus; in quibus postea Manichaei superstitiosa religione cubabant. Scripsit contra Marcionem Clemens Alexandrinus (a), Irenaeus (b), Tertullianus, aliique. Contra Manichaeos vero Titus Bostrensis, Epiphanius, Theodoretus, &c. sed omnium luculentissime S. P. A. in l. de natura boni, & 21. contra Faustum. Manavit hic error ex falsa opinione, quod malum substantia esset, non boni deficientia; quae quidem opinio non a Marcione, aut Manete, &c. sed longe antiquiorem habuit originem, ut infra ostendemus.

PROP. I. Error de duobus principiis a Chami posteris una cum idololatria ortus est.

Prob. In Aegypto enim Isidem, atque Osiridem, veluti principes Deos, cultu antiquissimo habitos esse Prob. 3. c. 1. demonstratum est. Atqui in Iside, & Osiride duo contraria principia Aegyptii coluere: ergo, &c.

Prob. min. ex Plutarcho, qui scribit, priscos Aegyptios existimasse, in Iside, & Osiride non unam esse rationem, quae universa contineat, & dirigat, sed a DUOBUS PRINCIPIIS CONTRARIIS, tum vitam esse mixtam, tum ipsum mundum circumferri: ergo apud Aegyptios, una cum polytheismo, error duorum principiorum invaluit. Hinc ad Chaldaeos, & Persas derivatus est. Magi enim Persarum Deum Oromasdem causam boni, & Arimanium mali causam, teste Plutarcho, aliisque, agnovere. Inde migravit ad Graecos, ex quibus Democritus, & Chrysippus Stoici Philosophi materiam reluctantem naturae beneficae agnovere, ut scribit Plato (c). A Stoicis Gnostici orti sunt, quorum princeps fuit Simon magus. Hic Menandrum discipulum habuit: Menander Basilidem; iste Cerdonem docuit, de quo Tertullianus II. Praescr. ait: Hic introducit initia duo; unum bonum, alterum saevum. Cerdonis auditor fuit Marcion. Errorem ergo de duobus principiis Manichaei a Marcionitis, isti a Gnosticis, hi a Stoicis, illi a Chaldaeis, & Persis, Persae ab Aegyptiis, hi denique a filiis Cham accepere, unde idololatria orta est. Cum ergo Tertullianus l. 1. c. 8. errorem hunc novum appellat, non ita vocat, quasi post Christum inventus sit, ut censet Alexander, sed quia illum novitas aliquando produxit.

PROPOSITIO II. Malum non est substantia ab efficiente summa causa producta.

Prob. I. Scripturis Genes. I. Vidit Deus cuncta, quae fecerat, & erant valde bona; & epist. I. ad Timoth. c. 4. Omnis creatura Dei bona est: ergo malum non est a prima causa productum.

Prob. II. ex Patribus. Auctor l. de Div. nom. c. 4. ait: Pri-
Tom. I. E va-

(a) L. 3. Strom. (b) L. 4. adv. haer. 14. (c) L. de leg.

privatio est malum. Athanas. Or. contra Gent. *Nullum malum, inquit, nec a Deo, nec in Deo extitisse, neque ullam esse eius substantiam.* Ambrosius de Isaac c. 7. *Quid est aliud malum, quam privatio boni?* S. P. A. 11. C. D. 22. *Natura nulla est malum, nomenque hoc non est, nisi privationis boni: ergo, &c.* Hanc etiam fuisse veterum philosophorum sententiam, aiunt Damascenus, & Thomassinus.

Prob. III. rationibus Augustinianis. I. Mala substantia vel incorruptibilis est, vel corruptibilis: si primum, est summe bona; si secundum, vitiari non posset, nisi bona esset: ergo nulla est mali substantia. Ita S. P. 7. Conf. II. Quaevis natura est: ergo bona est; esse namque bonum est: ergo malum non est natura, sed naturae defectus. Ita S. P. 1. de natura boni 3. III. Malum vel extra naturas rationales est, ut elementorum pugna, mors, &c., vel intra, ut peccatum, ignorantia, &c.: sed utrumque est boni privatio: ergo, &c.

Prob. min. quoad primam partem. Deus bonus debuit creaturas mutabiles fingere, ut fluant, decedant, &c. alias essent incommutabile bonum, ac Deus ipse: ergo quod creaturae pugnent, aut pereant, non est a mala substantia, sed naturae deflexio ab incommutabili bono, a quo mutabilis producta est. Ita S. P. 12. C. D. 4. Prob. secunda pars. Deus condidit rationales creaturas ea libertate, ut, si nollent, malae esse non possent, libere Deum diligendo; si vellent, miserrimae fierent peccando: ergo malum culpa non est substantia per se mala, sed deficientia ab ea bonitate, a qua creatura libera facta est. Ita S. P. 3. de lib. arb. 11.

PROP. III. Non dantur duo summa principia, unum boni, aliud mali causa.

Sequitur ex dictis, & propugnatur a Tertulliano contra Marcionem, ab Augustino contra Manichaeos, a S. Thoma, Argentina, Petavio, Thomassino, Alexandro; ex Protestantibus etiam a Grotio, Vossio, Clerico, aliisque iisdem momentis c. 2., & propositionibus praecedentibus, quibus accedunt sequentia.

I. Hoc summum malum, aut vivit, & intelligit, aut non, si primum, non est summe malum; habet enim plura bona, vitam nempe, & intelligentiam, si secundum, nequit ergo operari, & mala producere: ergo, &c. Ita S. P. A. de natur. bon. 41.

II. Dii illi, aut aequales erunt, aut inaequales vi, ac potestate. Si primum, nil molietur uterque, altero renitente, adeoque nullum erit in orbe malum, aut bonum; si inaequales, non erunt ergo ambo summi, ut Marcionitae contendunt. Si dicas Deum bonum sinere, ut quandoque malus operetur, & vicissim; tum occurrit notum dilemma, aut bonus Deus potest arcere mala, vel non: si potest, nec arcet, est malignus; si nequit, infirmus, adeoque nec Deus. Quod argumentum in nos urgere non possunt Manichaei: Deus enim, licet summe bonus, non tenetur

aver-

avertere mala. I. Quia cum hominem fecerit liberum, non teneatur efformare impeccabilem. II. Quia occasione malorum, quae permittit, misericordiam, & iustitiam exercet. III. Mala non habent causam, nisi deficientem: ergo non Deo, sed creaturae tribuenda sunt: quod a Manichaeis dici nequit, qui docent malum a Deo malo, invito bono, produci.

III. Haec duo principia, aut simul sunt, aut separantur; non primum, quia eorum natura contraria est: non secundum, alias inter bonum, & malum erit tertium, quod secernat utrumque. Hoc autem aut bonum erit, aut malum: si bonum, quomodo a malo; aut si malum, quomodo a bono seiungitur? Aliud ergo & aliud principium admitti debet in infinitum, quod est absurdum: ergo, &c.

Ob. I. Is. 45. habetur: *Ego Dominus formans lucem, & tenebras, faciens pacem, & creans malum.* Amos 3. *Si erit malum in civitate, quod non fecerit Dominus.* II. Apost. 2. Cor. 4. *Deus huius saeculi excaecavit mentes infidelium.* III. Iohann. 12. *Nunc princeps huius mundi eiicietur:* ergo Deus malus est auctor mali, caecitatis, &c.

R. I. retorquendo argumentum. Si enim idem Dominus lucem, & tenebras, pacem, & malum creat: ergo non differt auctor pacis, ac lucis ab auctore mali, &c. R. II. dist. ant. Amos, & Isaias loquuntur de malo poenae, conc.; de malo culpae, neg. *Dupliciter enim*, ait S. P. contra Adim. c. 26. *appellatur malum: unum, quod homo facit; alterum, quod homo patitur.* Amos enim Iudaeorum punitionem, Isaias vero Medorum, ac Babyloniae everisionem praenunciant. Ad II. dist. ant. *Excaecavit impellens*, nego; *permittens*, conc. Quomodo excaecavit? *Numquid impellens?* Absit; *sed permittens.* Ita Chrysostomus in hunc locum. Tertullianus vero, Cyrillus, & S. P. contra Faustum 9. docent, Deum huius saeculi esse diabolum, qui Deus dicitur, ut venter (a), qui Dei vice colitur. Ad III. dist. conf. Deus est princeps saeculi, & auctor malorum poenae, conc.; culpae, subdist. Deus in sensu idololatrarum, conc.; Deus natura mala permittens, esto; efficiens, nego. Ceterum locus Iohan. de idololatria exponendus est, quae una cum Deorum turbis per Christum eiicienda erat.

Inst. Deus bonus hominem labilem non fecisset, nec peccata permetteret: ergo sunt a Deo malo.

R. Neg. ant. Rectissime enim posuit Deus hominem in manu consilii sui, non ut eum perderet, sed ne eius perimeret libertatem, neque Adamum ad peccandum impulit, sed permisit lapsum; quia novit & de malis bona facere.

Ob. II. Extat summum bonum: ergo & summum malum. Prob. conf. Quae bonitatem participant, arguunt summum bonum;
E 2 quae

(a) Philipp. 3.

quae ergo malitiam participant, summum malum. II. Datur maius, & minus malum: ergo & summum malum. III. Summum bonum, & summum malum sunt contraria: ergo si datur primum, datur etiam secundum.

R. Neg. conf. Malum enim deficientiam, non subsistentiam importat. Ad pr. neg. conf. Bonitas enim est res subsistens, malitia vero nihil est. Ad II. neg. conf. Nam maius, & minus malum, est maior, aut minor boni privatio. Ad III. dist. ant. Sunt contraria positive, neg.; privative, conc. Responsio patet ex dictis.

C A P U T V.

Quid constituat essentiam Dei, & quonam vocabulo exprimat.

NOT. Divinam essentiam dupliciter spectari posse: *physice*, & est omnium perfectionum cumulus, vel potius res una summa, ac perfectissima: & *metaphysice*, prout res est, quae in Deo primum ab humana mente concipitur, atque intellectione nostra est divinarum proprietatum fons, & origo. Hanc Dei naturam sic acceptam, *gradum*, seu *formale constitutum*, sive *differentiam essentialem* divinae naturae appellant scholastici. Quorum aliqui, ut plures Scotistae (quibus adhaerent ex nostris Toletanus, & Argentinas) in *infinitate radicali*, sive in *exigentia* omnium perfectionum constituunt: alii cum Okamo, Suarezio, aliisque Scotistis, in omnium attributorum aggregatione: Aegidiani, ac Thomistae in actuali intellectione. Recentiores Theologi, quibus subscribimus, in *esse a se*. Quam sententiam sequuntur l'Herminier, Habert, du-Hamel, Boucat, Iuenin, Tournely, atque ipse Petavius l. 1. Th. dogm. c. 6.

PROPOSITIO I. Dei natura metaphysice constituitur per esse a se.

Prob. I. Scripturis. Nam Ex. 3. roganti Moyse, quis esset? R. Dominus: *Ego sum, qui sum*. Sic dices filiis Israel: *Qui est misit me ad vos*. Iob. 23. *Ipse solus est*. Apoc. 1. *Qui est, qui erat, & qui venturus est*: ergo *formale constitutum* divinae essentiae est *esse a se*.

Prob. II. ex Patribus. Hilarius 1. Trin. ait: *Non enim aliud proprium magis Deo, quam esse intelligitur*. Hieronymus ep. ad Dam. *Una est, & sola natura, quae vere est; id enim quod subsistit, non habet aliunde, sed suum est*. Nazianzenus or. 7. *Ens, & Deus magis quodammodo essentiae nomina sunt*. S.P.A. in Ps. 134. *Ego sum, qui sum*. Non dixit: *Dominus ille omnipotens, misericors, iustus, &c.* ipsum ESSE se vocari respondit, & tamquam hoc esset Dei nomen hoc dices eis, inquit: *Qui est misit me ad vos*. Ita enim ille est, ut in eius comparatione ea, quae facta sunt, non sint: ergo differentia
Dei

Dei essentialis, quae primum in Deo concipitur, est *esse a se*.

Prob. III. ratione. Illud enim metaphysice rei essentiam constituit, quod primo in ea re percipitur, atque ex ea reliquae perfectiones, atque attributa dimanant: atqui *aseitas*, sive *esse a se*, est huiusmodi: ergo est formale constitutivum divinae essentiae. Prob. min. I. Nihil excogitari potest prius, quam ipsum *esse*. II. *Esse a se* ita convenit divinae naturae, ut non possit creaturae communicari. III. *Aseitas* est origo omnium perfectionum, quae sunt in Deo. Qui enim a se ipso habet *esse*, habet etiam omnia minora ipso *esse*, vel quae consequuntur ad *esse*, idest perfectiones; atque attributa. Hinc S. Bern. de confid. 6. ait: *Si bonum, si magnum, si sapientem de Deo dixeris, in hoc verbo instauratur, quod est est, nempe hoc est ei esse, quod haec omnia esse. Si centum addas, non recessisti ab esse. Si ea dixeris, nihil addidisti; si nihil dixeris, nihil minuísti.* IV. Tandem per *esse a se* distinguitur Deus a creaturis, quae non a se, sed ab alio sunt. Distinguitur etiam, ratione quidem, a personis ac proprietatibus, quae ab *esse* manare concipiuntur.

Ex quibus sic arguitur, infinitas, intellectio, & quaevis perfectio consequitur ratione nostra ad *esse a se*, quod primum in Deo concipitur, atque ex ea perfectiones reliquae derivantur: ergo Dei essentia, non in infinitate, &c., sed in *aseitate* consistit.

Ob. I. cum nostro La-Fosse. Ens a se non est genus proximum, sed remotissimum: sicut ergo male definitur homo *ens rationale*; ita male definitur Deus *ens a se*.

R. neg. ant. In Deo namque *esse ens a se* non est ratio remota, sed proxima; nequit enim in Deo concipi *esse a se* absque substantia, ac tota plenitudine essendi. Sane qui hominem definiret *ens rationale*, male definiret, quia eum ab angelo non distingueret: atqui Deus per *esse a se* ab omni alio secernitur, ut supra probatum est: ergo, &c.

Ob. II. Infinitas distinguit Deum a creaturis: ergo Dei essentiam constituit.

R. Dist. ant. Distinguit primario, nego; secundario, conc. Infinitas enim concipitur in Deo, velut modus, aut divinae essentiae proprietas, quae Deum a creaturis secundario distinguit, ut *risibilitas* hominem a bruto secernit. Deinde *infinitas* convenit essentiae, & attributis: ergo non est differentia essentialis.

Dices: Saltem *infinitas radicalis* erit formale constitutivum essentiae Dei: ergo, &c.

R. dist. ant. Si spectetur physice Deus, & prout est in se, conc.; metaphysice, neg. Bonitas enim, iustitia, &c. physice spectata, sunt unus, & idem Deus, qui reapse est omnium perfectionum cumulus. Si vero spectetur Dei essentia, ut proprietas a suo principio dimanans, prius concipimus rem aliquam esse, deinde eam esse perfectam.

Inst.

Inst. Esse a se convenit ex aequo essentiae, & attributis : ergo non est differentia essentialis.

R. neg. ant. Attributa enim a natura concipiuntur effluere. *Aseitas* vero est id primum, quod in Deo concipimus, neque aliunde derivatur.

Dices. Si Dei natura constituitur per esse a se, Filius, & Spiritus Sanctus, qui non sunt a se, non erunt Deus : atqui falsum conf. : ergo & ant.

R. dist. ant. Filius, & Spiritus Sanctus non sunt a se, ratione personae, conc. ; ratione naturae, neg. ant., & suppositum. Essentia enim, nec gignit, nec procedit.

Ob. III. Idea substantiae intelligentis perfectissimum exprimit vitae gradum : ergo intellectio actualis est formale constitutivum divinae essentiae.

R. dist. ant. Si gradus ille primus sit, & aliarum perfectionum causa, & origo, conc. ; secus, neg. Quamvis enim divina essentia physice sit ipsa vita, ipsumque summum intelligere ; metaphysice tamen vita intellectionem, intellectio naturam, idest esse a se praesupponit. Prius enim natura concipitur, quam facultas, & prius facultas, quam operatio. Deinde haec intellectio actualis non est aliarum perfectionum causa, & origo, non enim consequitur ex quo Deus actu intelligat, aut intelligendi vim habeat : ergo est sapiens, iustus, omnipotens, &c. Contra vero omnia haec dimanant ab *esse a se*, ut ait loco laudato D. Bernardus.

Inst. Verbum per generationem recipit a Patre divinam naturam : atqui recipit intellectionem, cum sit Patris sapientia ab eo procedens per modum verbi : ergo intellectio, & natura in Deo idem sunt.

R. ex D. Thomae doctrina dist. min. Verbum procedit per intellectionem *essentialem*, neg. ; *notionalem*, conc. Intellectio enim essentialis tribus personis ex aequo communis est, & principium formale divinae generationis uni personae, non alteri convenit. Verbum itaque procedit tantum per intellectionem *notionalem*, sed haec est operatio, quae praeter naturam, etiam paternitatem supponit. Diximus ex D. Thomae doctrina, cur enim Verbi processio sit generatio, incertum est.

PROPOSITIO II. Essentia Dei explicatur hebraica voce *Iehova*, aut Graeca *o on*, aut latina *qui est*.

Sequitur ex dictis, atque inde infertur soli Deo competere, ut sit incommutabiliter, atque essentialiter. *Est enim vere solus, quia incommutabilis est*, ait S. P. l. 7. Trin. c. 5. Infertur etiam substantiam creatam esse *tamquam nihilum* respectu Dei, ut habetur Ps. 38. Infertur III. nullum in Deo accidens physicum reperiri. Hinc S. P. l. 5. Trin. 2. *Aliae essentiae*, inquit, *capiunt accidentia. Deo autem aliquid huiusmodi accidere non potest, & ideo sola est incommutabilis* es-

essentia. IV. Denique infertur essentiam, quam de summo Deo enuntiamus, omnem in se comprehendere plenitudinem, quodve percipitur sensu, longe imparem divinae substantiae rationem nobis exhibere. *Totum ab animo reiicite*, ait S. P. A. in Ps. 26., & *quidquid cogitare possitis, dicite non est aliud*. An vero haec, aliaque nomina divinam essentiam adaequate significant, & quaenam eorum sit notio, & origo, sequenti libro explanabimus.

LIBER II.

*IN QUO DE DIVINIS ATTRIBUTIS UNIVERSE, ET
singillatim differitur.*

SUPREMI numinis existentiam, atque naturam eius attributa proxime consequuntur, quae ratione nostra ex ipsa Dei natura concipiuntur quodammodo derivari. Ex iis autem alia absoluta dicuntur, & communia tribus personis, ut sapientia, bonitas, &c.; alia relativa, ac propria, quibus personae ad invicem referuntur, ut paternitas, filiatio, &c. Absoluta Dei attributa (nam de revelatis alibi sermo erit) duodecim a scholasticis, 22. a Boethio numerantur, pro totidem *Epinoiais*, sive mentis nostrae excursionibus, quibus aliquod non indignum de Deo cogitamus. Sunt autem praesertim ineffabilitas, simplicitas, infinitas, aeternitas, immutabilitas, immensitas, veracitas, omnipotentia, pulchritudo, ac perfectio: quae omnia distinctis capitibus unica huiusce libri dissertatione complectimur. De invisibilitate vero, scientia, voluntate, libertate, tum de providentia Dei, ac praedestinatione, quae peculiarem tractationem expostulant, libris sequentibus pertractabimus.

CAPUT I.

De ineffabilitate Dei, ac divinis nominibus.

CENSUIT Eunomius, quem *nominum aucupem* Nyssenius (a) appellat, Deum optimum maximum pluribus nominibus significari, iisque Dei naturam exprimi ut est in se. Sit itaque

PROPOSITIO I. Deus ineffabilis est, nullumque nomen eius naturam exprimit, ut est in se.

Prob. I. Scripturis. Proverb. 30. 4. habetur: *Quod nomen est eius, & filii eius, si nosti?* Ergo Deus est ineffabilis.

Prob. II. ex Patribus. Iustinus Cohort. ad Gent. ait: *Fieri non*
po-

(a) L. 12.

potest, ut proprium aliquod Deo nomen attribatur. Lactantius I. Inst. 6. Deo nomen non est. Novatianus 1. Trin. 4.: Nomen Dei proprium dici non potest, quia non potest concipi. S. P. A. Pf. 85. Deus ineffabilis est: ergo, &c.

Prob. III. ex philosophis Ethnicis Platone, Plotino, Proclo, Iamblico, Alcino, Simplicio, Philemone, aliisque apud Petavium (a), & Huetium (b). His adde Hebraeorum consensum, qui nomen Dei tetragrammaton, cuius etiamnum ignoratur pronuntiatio, nesciunt efferre.

Prob. IV. ex ratione. Nam divinam essentiam non possumus in hac vita perfecte cognoscere: ergo nec nomine exprimere.

Dices: Quaedam nomina Deum habent auctorem, qui ea Moyse revelavit: ergo haec saltem Dei naturam exprimunt, ut est in se.

R. neg. conf. Sicut enim Deus, natura invisibilis, in assumpta natura, ut nos visitaret, apparuit, ita cum sit ineffabilis, voluit vocis sono appellari, & *verbis nostris in sua laude gaudere*, ait S. P. A. l. 1. Doctr. c. 6.

PROPOSITIO II. Dei nomina alia naturam divinam significant, alia attributa.

Prob. Licet enim naturae Dei nihil adveniat extrinsecus, indulgetur tamen nostrae imbecillitati, ut *esse a se* veluti naturam concipiamus: iustitiam vero, bonitatem, &c., ut naturae proprietates. Immo sunt quaedam nomina personalia, quae de essentia enunciari non possunt, nisi in concreto: atqui nomina res significant prout mente percipiuntur: ergo, &c.

Ob. Athanasius (c), Cyrillus (d), aliique Patres docent, tam Dei nomen, quam Patris, Filii, &c. divinam substantiam exprimere, cum in Deo nihil sit eorum, quae naturam sequuntur: ergo omnia Dei nomina essentiam significant.

R. dist. ant. Quaevis Dei nomina substantiam significant, si secundum rem, & absolute sumantur, conc.; si secundum intellectum, & connotative, neg. Licet enim essentia Dei, hypostasis, atque attributum sint una eademque substantia: hanc tamen naturam dicimus, prout spectatur in se, personam prout refertur ad aliud, proprietatem per connotationem ad aliquem terminum, ut infra explicabitur.

Quaeres: Quot sint praecipua Dei nomina? R. decem praesertim apud Hebraeos in sacris literis recenseri. Quorum I. est ineffabile, *Iehova*, quod ab iis dicitur *nomen filius quatuor litterarum*; a Graecis vero *tetragrammaton*, idest quatuor litterarum, quem

(a) L. 8. c. 6. n. 6. (b) L. 2. q. Aln. n. 15.

(c) De decr. Nic. Syn. (d) Thes. 19.

quem numerum in Dei nomine servant Graeci, Latini, Hispani, Galli, Theutones, Turcae, Arabes, atque Itali: qui Dei nomen sic efferunt *Theos, Deus, Dios, Dieu, Gott, Alla, Idio* Hebraicum quod a radice *haiab, sum*, creditur derivatum: hinc Exod. 3. eius etymon sic exponitur: *Ego sum, qui sum*. Nondum innotuit certa pronuntiatio יהוה. Nam *Iaho* effert Clemens Alexandrinus (a), *Iave* Theodoretus (b), *Iebue* Genebrardus (c), *Iova* Caninius (d). At post Galatinum communiter *Iehova*. Nota, quod ubi in novo, aut in veteri testamento legitur Dominus, suffectus loco *Iehova*, de vero Deo sermo est.

II. est *Ia*, ab eodem themate. Hinc *Alleluia, laudate Deum*. III. est *El*, fortis, a radice *eial*, fortem esse. Unde *iscbiros* graece, latine fortis dicitur in Ecclesiae precibus. IV. est *eloah*. V. *elohim*. Utrumque ab *alah*, iuravit. Latine, iudex princeps: graece *dicasis, archos*. VI. *saddai*, sibi sufficiens, nec nostri indigens. VII. *adon, adonai, Dominus*. Hoc nomen connotat creaturas, in quibus Deus denominatur: cumque illae non semper fuerint, concludit Tertullianus contra Hermogenem, *Dei nomen semper fuisse apud semetipsum, Dominum vero non semper*. VIII. *ascer, Iehova*, Graece *o on*, qui est, de quo numero primo. IX. *Iehova, Elohim, Tsababot, Dominus Deus exercituum*, a *tsaba exercitus*. X. *Elion*, graece *ypsisos, excelsus*. De his plura vide apud Buxtorfium, Pagninum, Hieronymum (e), Isidorum (f), Caninium (g), Petavium (h), aliosque.

Graecum Dei nomen *Theos* derivari creditur, vel a *theomai, video*, quia Deus videt omnia, vel a *thein, currere, ponere, facere*, quod omnibus praesto sit, omnia disponat, omnium sit artifex; vel ab *aithein, fulgere*, quod humanae menti per indefectibile lumen affulgeat.

Dulcissimum Iesu nomen ab hebraico *Iesciab, salus*, derivatum est: & idem valet, ac graece *sotbir, salvator*. Hinc Matth. 1. 21. habetur: *Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim salvum faciet, &c.* Christus autem graece *Christos* a *Chrio ungo*, idem est, ac *masciab, Messias, a masciab, ungere*.

Tom. I.

F

CA-

-
- (a) Strom. 5. (b) Quaest. 15. in Ex. (c) In Ps. 82.
 (d) De locis Hebr. c. 2. (e) Ep. 136. (f) L. 7. Orig. c. 1.
 (g) De loc. Hebr. (h) L. 8. c. 9.

CAPUT II.

De simplicitate Dei.

PRaeter gentiles, qui Diis suis humana membra affinxere, ac Spinozam, qui materiam ipsam Deum esse (1) commentus est; haud recte de divina simplicitate sensere IV. Ecclesiae saeculo monachi Aegypti, qui Deo humanam formam tribuebant. His autem II. saeculo praeluisse dubitatur Melito Sardenfis, & Tertulianus vix ab eo errore excusabiles. In eandem suspicionem adducti sunt Audius, & Epiphanius a Socrate, & Sozomeno, sed plane iniuria. Sit itaque

PROPOSITIO I. Melito Sardenfis ab Antropomorphitarum errore vix excusatur.

Ita Origenes, & Theodoretus (a), Gennadius (b), Petavius (c), Cave (d), Clericus (e), Thomassinus (f), &c.

Prob. ex Eusebio, Hieronymo, & Theodoro, qui Melitonis opera recensent ex Origene, qui haec de Melitone pronunciat apud Theodoretum (g): *Scripta reliquit de eo argumento, Deum esse corporeum*: ergo, &c.

R. L' Herminier, Tournelyus, &c., nec Hieronymum, nec Theodoretum Melitonem arguere. II. Locus Origenis sic redditur a Xysto Sen., *De eo argumento, quod dicitur Deo corpus inesse*. III. Falsa suspicio fortasse orta est ex Epigraphe *peri ensomatou theou*, quod Rufinus vertit *de Deo corpore induto*. IV. Gennadius fuit iudicio praeceps, cum Dionysium Alexandrinum Arianismi, Augustinum novitatis infimulaverit. Haec illi; sed laterem lavant. Constat enim Eusebium ex Origene, ex Eusebio Hieronymum libros Melitonis exscripsisse, non errores connumerasse. Quaedam etiam dissimularunt Hieronymus, & Rufinus, ne tanti praesulis auctoritate abuterentur haeretici. Sic librum *peri etiseos christou, de creatione Christi*, ille *de incarnatione*, hic *de fide Christi* reddidere. Xystus etiam decipitur manifeste; nam in emendatissimis codicibus legitur: *Corporeum esse Deum*. Ad III. R. inscriptionem illam

a

---

(1) Spinozae errorem, qui religionis naturalis affectis communis est, non novum, sed vetustissimum esse, ex D. Thomae perspicue demonstravit Chignolius Prael. 2., ubi delirantium Popes, Voltaire, aliorumque huiusmodi somnia presse, solideque dissipavit.

- (a) Q. 20. in Exod. (b) De eccles. dogm. c. 4. (c) L. II. c. 1.
 (d) Ad ann. 170. (e) Ad ann. 149. (f) L. 4. c. 1.
 (g) Qu. 40. in Exod.

a Hieronymo, Rufino, aliisque retineri, eaque omnino differt ab alia apud Anastasium Synaitam, *peri sarcofos christou, de incarnatione Christi*, quae diversa inscriptio, & litem dirimit, & in contrariam sententiam abduxit clarissimos viros. Ad IV. neg. ant. Consentiant enim Gennadio synchroni scriptores, qui nec Melitonis scriptis, quae periere, nec veterum testimonio revinci possunt. Neque Gennadius studio partium iniquus fuit Melitoni, uti Semipelagianis addictus, subinfensus fuit Augustino.

PROPOSITIO II. Tertullianus ab Antropomorphitarum errore non satis defenditur.

Eius patroni sunt Nat. Alexander (a), Tournely (b), L'Hermier (c), Boucat (d), &c. Adversantur D. Thomas (e), Petavius (f), Annatus (g), Huetius (h), Pamelius (i), Gavardi (k), & alii, &c.

Prob. I. ex Augustino ep. ad Opt. 190. *Mirandum non est, id somniasse Tertullianum, qui ipsum Deum non esse, nisi corpus opinatur.* Et l. 2. de Orig. An. ait. *Tertullianus sicut animam, ita etiam Deum corpus esse contendit.* D. Thomas loc. cit. hunc errorem vocat *deliramenta Tertulliani*, &c.: ergo, &c.

Prob. II. ex ipso Tertulliano, qui lib. de An. ait: *Nihil, si non corpus.* Et l. de carne Christi c. 11. *Nihil est incorporale, nisi quod non est.* Et contra Prax. docet, *Deum corpus esse, et si spiritus sit. Spiritus est corpus sui generis.* Et contra Marcionem: *Oculos, ait, & pedes Dei legimus, non tamen humanis comparabuntur: ergo verum in Deo corpus, licet subtilissimum, agnovit.*

Ob. I. Tertullianus, teste Augustino (l), *corpus pro substantia usurpavit: ergo, &c.* II. lib. de An. loquitur de solo ente creato, vel de corpore lato modo: ergo, &c. III. de carne Christi ait: *Quidquid est, esse corpus sui generis.* IV. Membra Deo tribuit, sed figurate, ut fit in scripturis: ergo, &c.

R. Ad I. neg. ant. Nam ibi S.P. dubie loquitur, dicens: *Possit quodammodo putari: ast ubi Tertullianum accusat, definite loquitur.* Ad II. neg. ant. Haec enim habet Tertullianus: *Nihil, si non corpus: ergo de quovis ente absolute loquitur.* Ad III. dist. ant. Vocat *corpus sui generis*, idest tenuissimum, *quod soli Deo est visibile*, conc.; secus, nego. Scio Tertullianum ibidem loqui contra Praxeam, docentem, Dei verbum esse rem vacuum, & inanem: sed cur corporis nomen usurpat, non substantiae, vel spiritus, vir disertissimus, & novorum vocabulorum inventor? Nec solum contra Praxeam, sed ubique hoc nomen usurpat. Ad IV. neg. ant. Di-

F 2

stin-

-
- (a) *Diff. 9. saec. II.* (b) *De div. attrib. q. 5.* (c) *De simplic. Dei.*
 (d) *Diff. 3. art. 3.* (e) *L. 1. contra Gent. c. 20.* (f) *L. 2. c. 1.*
 (g) *Lib. 4. art. 12.* (h) *In Origenianis.* (i) *In Parad. c. 15.*
 (k) *De simpl. Dei art. 1.* (l) *Haer. 86.*

stinguit enim sicut animi, ita etiam duplex genus corporis: atqui Deo tribuit veram rationem animi: ergo & corporis, licet incorruptibilis.

Ob. II. Tertullianus, qui c. 20. apol. ait, *Deum esse spiritum*, & c. 7. de An. scribit, *Incorporalitem nihil pati*; c. 29. contra Praxeam ait, *Deum esse impassibilem*. Hinc S. P. A. (a) illum censet priorem revocasse sententiam. Et c. 11. de Bapt. fatetur, Dei propriam esse *simplicitatem*: ergo, &c.

R. neg. conf. Ad I. prob. dist. ant. Ait, *Deum esse spiritum*, idest materiam subtiliorem, conc.; idest materia expertem, neg. Ait enim ibidem, *Spiritum corpus esse sui generis in sua effigie*. Ad II. dist. ant. Ait esse *impassibilem*, idest doloris expertem, conc.; passionis cuiusque, & per sensus, ut vocat, *incorruptorios*, neg. Neque ait S. P. Tertullianum priorem reapse mutasse sententiam, sed eum accusat antilogiae, scribens, *Tertullianum interdum contra opinionem suam, visa veritate, superari. Quid enim verius quam quod ait, omne corporale passibile est? Debit ergo mutare sententiam, qua dixerat etiam Deum corpus esse. Neque enim arbitror ita desipuisse, ut etiam Dei naturam passibilem crederet. Quibus verbis probat S. P. Tertullianum non sibi constare. Si enim credidit omne corporale esse passibile, Deum vero impassibilem, debuit mutare sententiam, qua ait, etiam Deum corpus esse. An revera mutaverit, non scribit Augustinus. Ad III. dist. ant. Tribuit Deo simplicitatem relativam, idest materiam aliis corporibus subtiliorem, conc.; absolutam, & cuiusvis materiae etiam tenuissimae expertem, neg. Ait enim ubique, *Deum esse corpus sui generis*.*

Dices. Etiam Phaebadius Deum vocat *corpus sui generis*, nec reprehenditur: ergo, &c.

R. Neg. conf. Phaebadius nec membra, nec sensus corporeos Deo tribuit, uti Tertullianus, qui proinde vix ab errore vindicatur.

PROPOSITIO III. Nec S. Epiphanius, nec Audius Antropomorphitis sunt accensendi.

Prob. I. pars, de qua conveniunt eruditi. Epiphanius haer. 70. Audianos redarguens, qui in humano corpore Dei locabant imaginem, ait: *Qui fieri potest, ut quod aspectabile est, ei simile sit, quod videri non potest? Spiritus enim est Deus, qui omnem spiritum exsuperat. Ubi in graeco dicitur Deus asomatos aoratos cai pneuma yper pneuma, idest incorporeus, invisibilis, spiritus super spiritum.*

Dices. Epiphanius non solum a Iohanne Ierosolymitano, Hieronymo (b) teste, de hoc errore fuit accusatus, sed etiam a Socrate, ac Sozomeno: ergo, &c.

R. neg. conf. Iohannes enim fuit Epiphanii infensissimus hostis, eo quod Origenis foveret errores, de quibus fuerat ab Epiphanio

in-

(a) L. 10. de Gen. c. 25. (b) Ep. 61.

infirmulatus: Socrates vero, & Sozomenus fidem non merentur. I. Quia nimis creduli verbis Iohannis. II. Quia illos offendit Epiphanius consuetudo cum Teophilo Alexandrino, qui communicavit Aegyptiis monachis antropomorphitis: sed hi rusticana potius simplicitate, quam malitia peccarunt; ille vero cum Teophilo communicavit ob damnationem librorum Origenis; neque credibile est, Epiphanium a Theophilo fuisse accusatum, si in eandem haeresim, ut scribit Socrates, Theophilus conspirasset.

Prob. II. pars. Audius in eo tantum reprehenditur ab Epiphanio (a), quod imaginem Dei in humano corpore constitueret, quod male intelligentes quidam illiterati Deum corporeum esse autumarent, qui ea de re Audiani ab eo dicti sunt. Atqui inde non sequitur Audium Deum fecisse corporeum; potuit enim credere, Deum humanam formam sumpsisse in primi hominis typum, ut censent Prudentius (b), & Eugubinus (c), vel hominem factum esse ad imaginem Christi praevisi: ergo, &c.

Inst. Scribit Epiphanius (d), Audium in exilium pulsum, quod populos ab obsequio Ecclesiae retraheret: ergo, &c.

R. neg. conf. Hoc enim schisma sapit, non haeresim; aut si haeresim, quartodecimanam sapit, non Antropomorphitarum.

PROPOSITIO IV. Deus est purus, ac simplex spiritus, quovis corpore expers.

De fide est, & prob. I. scripturis. Ioh. 9. 24. habetur: *Spiritus est Deus*, idest animus seiunctus ab omni concretione mortali. Ibi docet Christus, Deum esse colendum *in spiritu & veritate*, idest non corporeo cultu, vel in unico templo, sed mente, & ubique: ergo, &c.

Prob. II. ex Patribus. Nazianzenus or. 34. ait: *An corpus eum esse dices? quomodo ergo immensus, infinitus, &c.?* Hilarius in Ps. 129. *Intelligendum est Deum incorporalem esse; neque ex partibus, atque officiis membrorum consistere.* S. P. 8. C. D. 5. *Si noster animus corpus non est, quomodo Deus creator animi corpus est?* Damascenus l. 1. de Fid. Orth. 4. *Quomodo corpus esse queat, quod infinitum est, simplex, nec compositum* (e)? ergo, &c.

Prob. III. ex philosophorum consensu (f). Pythagoras (g), Xenophanes (h), Plato (i), nec non Aristoteles, Simplicius, & ipse Epicurus, Deum simplicissimum dixere, & quovis corpore expertem. Mitto Proclum, Alcino, Apuleium, aliosque: ergo, &c.

Prob. IV. ratione. Quovis corpore vel maximo aliud maius in infinitum fingi potest, & augeri in infinitum: sed nil est, aut fingi po-

---

(a) Haer. 70. (b) In Apotheosi. (c) In Cosmopeia.
 (d) Haer. 70. (e) Vide Petav. l. 11. c. 1. Thomassin. l. 4. c. 1.
 Tournel. q. 5. a. 1. con. 2. (f) Ap. Huet. q. Aln. n. 11. (g) Ap. Lact.
 de ira Dei. (h) Ap. Clem. Alex. 5. Str. (i) Ap. Aug. l. 8. C. D. 9.

potest maius Deo : ergo, &c. Ita S. P. serm. 14. II. Deus est ubique totus : sed qui membris constat non est ubique totus : ergo, &c. Ita S. P. 7. conf. 7. III. Anima potentior est corpore : sed Deus longe potentior est anima : ergo multo potentior est corpore : ergo, &c. Ita S. D. contra Epistolam Fund. 16.

Ob. I. Deuter. 4. & Hebr. 12. Deus dicitur *ignis consumens* : ergo est corpus. Gen. 1. dicitur homo factus *ad imaginem, & similitudinem Dei* : sed homo constat etiam corpore : ergo & Deus. Iob. 10. exprimitur *manus Domini*. Is. 1. Os. Ps. 129. *Aures*. Exod. 33. *Oculi*. Ps. 127. *Dextera*. Gen. 8. *Olfactus* : ergo, &c. R. Dist. ant. Dicitur ignis metaphorice, conc. ; proprie, neg. Deus enim audientium infirmitati aptat sermones suos, ut docet S. P. ep. 148. ad Fort. ubi ait : *Ne quisquam secundum carnis formam nos crederet similes Deo, propterea scriptura & alas habere Deum dixit, quas nos non habemus : sicut ergo alas cum audimus protectionem intelligimus, sic cum audimus manus operationem, oculos visionem, qua cognoscit, faciem notitiam, qua innotescit, intelligere debemus*. Ignis ergo Deus dicitur ob iram adversus peccata. Imaginem Dei refert homo mente, non corpore, ut alibi dicemus. In brachio robur, in dextera potentia, & virtus innuitur. In digito summa facilitas exprimitur, atque artificium ; nam perfectissima quaeque summis digitis elaborantur. Auditus benevolentiam, & gratiam, odoratus delectationem & complacentiam, gustus, & tactus alacritatem, & operationem designat. Ubi nota, corpus nullibi absolute de Deo dici, sed tantum ubi de Christo sermo est : idque ob assumptam humanitatem, vel ad ostendendam eiusdem cum Ecclesia unitatem. Ex quibus omnibus, exponendis scripturae tropis lata patet via (1).

C A P U T III.

De divinorum attributorum distinctione.

OBSERV. circa hanc distinctionem errasse XII. Ecclesiae saeculo I. Gilbertum Porretanum Pictaviensem Episcopum, quem attri-

(1) Quod prop. II. dictum est supra, Tertullianum ab errore Antropomorphitarum vix posse defendi ; de hoc errore late accepto intelligi debet : quod nempe Tertullianus Deo corpus tribuit sui generis, idest tenuissimum ac subtilissimum. Antropomorphitae enim proprie dicti, non quodcumque corpus, sed hu-

mana effigie donatum Deo tribuebant. Quam insaniam nullibi Tertullianus asseruit, licet enim Deum corpus esse in sua effigie expresse docuerit, negat tamen *dexteram, & oculos, & pedes*, quos in s. literis de Deo legimus, humanis comparari posse, quia de appellatione sociantur.

tributa a Deo ipso, non vero a se invicem, distinxisse, putant Vassquesius (a), Frassen (b), & L' Herminier. At Petavius (c), Iuenin, & Eminentissimus Gotti (d), etiam inter attributa realiter distinxisse opinantur. II. Gregorium Palamam, & Graecos quosdam monachos, qui increatum lumen reapse a Deo separabant. III. Abbatem Ioachimum, qui divinam essentiam a personis realiter distinguere visus est. IV. denique Eunomianos, qui in oppositum errorem abiire, nullamque distinctionem, neque mentalem, inter essentiam divinam, & proprietates, sive absolutas, sive relativas, agnovere.

Verum inter huiusmodi errores mediant catholicorum sententiae: Scoti, qui essentiam ab attributis, & haec a se invicem distinctione *reali*, non quidem *actuali*, sed *formali* secernit (1): Thomistarum, qui inter attributa virtuales distinctionem admittunt: Nominalium, ac praesertim Gregorii Ariminensis: qui nullam in Deo distinctionem admittunt, nisi penes diversa connotata. His praenotatis sit.

PROPOSITIO I. Gilbertus distinxit Deum ab essentia, personas a relationibus, & concreta ab abstractis. An vero distinxerit proprietates ab invicem, non constat; sed oppositum est probabilius.

Prob. I. ex Baronio (e), qui errores Gilberti recenset in quatuor capita. I. est de distinctione Dei a natura divina. II. de distinctione proprietatum personalium a personis. III. quod personae in nulla propositione possint praedicari. IV. quod divina natura non sit increata; at de distinctione attributorum ab invicem ne verbum quidem. Prob. II. Ex Concilii Remensis fidei professione, in qua proscribitur realis distinctio inter Deum, & deitatem, tum inter personas, & relationes; at distinctionis proprietatum ab invicem non meminit. Reapse Gilbertus in commentariis Boethii iustitiam, ac

(1) Quamvis Scoti discipuli inter distinctionem, ut vocant, *realem realem*, & *realem formalem*, maximum discrimen agnoscant, neque ullam *realem* distinctionem admittant inter divina attributa, & essentiam, sive inter ipsamet invicem attributa; quo fit ut a proscripto Gilberti errore quam longe absint; docent tamen, *formalitates* suas esse inter se ante omnem intellectus opera-

tionem ex rei natura distinctas, & deitatem, e.g., & paternitatem, iustitiam, & misericordiam varias esse eiusdem divinae naturae, *formalitates*, ex natura rei, non *realiter* quidem, sed *formaliter* distinctas. Unde eorum *formalis* distinctio, *realis formalis* ab aliis quibus appellatur. Siquidem inter *formalitates* & *formalitates*, non inter res & res locum habet.

(a) Disp. 126. c. 2. (b) Tract. 1. disp. 2. a. 2. (c) L. 1. c. 8.

(d) Q. 4. dub. 1. 6. 2. (e) Ad An. 1147.

ac sapientiam Dei ab eius essentia non secernit. Prob. III. ex S. Bernardo, qui Gilberti errorem profligavit, ex Gaufrido, & Othone Frising., qui nusquam hunc errorem Gilberto imputarunt: ergo, &c.

Oppon. Iuenin. Bernardus serm. 80. in Cant. narrat, Gilbertum docuisse, Deum esse bonum, iustum, &c. per formas a se invicem discrepantes: *Recedant, inquit, non dialectici, sed haeretici, qui magnitudinem, qua magnus est Deus, bonitatem, qua bonus, divinitatem, qua Deus est, Deum non esse disputant.* Et Gaufridus in actis Rem. Conc. ait, Gilbertum docuisse, *quod divina essentia, sapientia, &c. non est Deus: item quod forma Dei est divinitas, qua Deus est, & ipsa non est Deus: ergo, &c.*

R. neg. conf. Nam ex loc. cit. evincitur distinctio attributorum ab essentia, non a se invicem. Erravit ergo Gilbertus, quod attributa ab essentia, & hanc secerneret a Deo. Sed unum attributum ab alio, & singula distinxisse ab essentia, nec a Bernardo, nec a Gaufrido colligitur. Ille enim ait, bonitatem, sapientiam, & deitatem qua Deus est, Gilbertum a Deo secrevisse. Hic vero ait, docuisse Gilbertum, sapientiam, bonitatem, iustitiam non esse Deum; non ait Gaufridus, Gilbertum docuisse, sapientiam non esse iustitiam, &c. Deinde Bernardus Gilberto exprobrat quaternitatem, quod praeter tres personas divinitatem a Deo secerneret: sed si distinctionem inter attributa admisisset, longe maiorem numerum obiecisset: ergo, &c. Tandem S. Bernardus scribit ibidem, Gilbertum admisisse magnitudinem, bonitatem, &c. *unam esse tantummodo divinitatem, quas omnia illa sunt.* Vide Bernardum de consid. c. 7.

PROPOSITIO II. Attributa Dei non distinguuntur, nisi penes diversa connotata, non intrinseca distinctione.

Not. I. Non negamus distinctionem rationis extrinsecam, idest diversas mentis perceptiones, quibus; ex. gr., substantiam a relationibus, aut misericordiam a iustitia seiungimus. Admittitur enim a Florentina Synodo sess. 18., ubi Graecis non discrepantibus statuitur, *substantiam, ac personam esse idem re, differre autem nostro intelligendi modo.* Admittitur etiam a Patribus contra Eunomium, qui ait, omnia Dei nomina eandem significationem habere, & sono tantum differre. Nusquam vero id negatur ab Ariminensi, quidquid Vasquesius, aliique contendunt. Nam dist. 8. 2. 2. observat, quaedam distingui ratione dupliciter. I. Quod ipsa sint per se rationes & conceptus distincti. II. Quod eorum sint in mente nostra rationes, & conceptus diversi. Negat ergo Ariminensis distinctionem rationis primo modo, quia Dei perfectio non est mentis perceptio, sed res summa, & in se ab aeterno subsistens. At distinctionem secundo modo pluribus demonstrat argumentis (a). Quorum praecipuum

---

(a) *Ib. concl. 2.*

unum hoc est : Omnia nomina , quae diversa connotant, aut significant, diversas habent rationes : sed huiusmodi sunt attributa Dei : ergo, &c. Admittit itaque Ariminensis distinctionem rationis, eiusque sententia ab Eunomiano errore quam longe abest. Cum autem in attributis aliud sit , quod principaliter significatur , aliud quod connotatur extrinsece (sic misericordia principaliter Deum miserentem significat , & hominem miserum extrinsece connotat) censeret Ariminen. , distinctionem attributorum non esse attendendam penes id, quod principaliter significat, sed penes extrinseca connotata. Ita ut iustitia a misericordia secernatur , quod illa poenam inflictam impio connotat , haec vero collatum misero beneficium.

Not. II. Hanc Ariminensis sententiam carpi ab aliquibus , sed plane iniuria. I. enim cohaeret cum doctrina Magistri, qui (a) docet , quod ubi ait *Scriptura de operibus Dei , quaedam esse misericordiae , quaedam vero iustitiae , non diversitas rei , sed varietas effectuum in creaturis monstratur*. Iustitia ergo & misericordia in Deo sola effectuum connotatione secernuntur per Magistrum, ut docet Ariminensis. II. Cohaeret cum distinctione virtuali , quam Thomistae, & Aegidiani propugnant ; si tamen accipiatur infinita Dei virtus, ut omnes accipiunt , pro summa ac perfectissima re, simplicissima quidem , sed pluribus rebus distinctis aequivalente. Constat enim ex Aug. (b) , *In Deo non distingui memoriam , intellectum, & dilectionem , sed unum esse , quod omnia valet*. Nullae ergo ex parte obiecti sunt in Deo rationes , quarum una , in esse cogniti , non sit altera , ut volunt Thomistae : sed haec rationum diversitas ex sola humana mente repetitur , neque ullum habet fundamentum in re, sed solum in effectibus , terminis, & connotatis. III. Denique ab Ariminensis sententia sic accepta nomine tantum differt distinctio *formalis* Scoti, & *intentionalis* Henrici , teste Suarezio , Gavardi, aliisque. Scotus enim dist. 2. q. 7. (c) distinctionem suam differentiam virtuales appellat. Nec *formalitates* nomine rerum , aut accidentium varietatem significat, quae in Deo nulla est, sed diversas rationes suis definitionibus notas , quas Henricus *intentionales* , Thomistae *objectivas* dixere. Quae si vera sunt, hoc magnum scholarum dissidium verborum erit , non rerum (d). His notatis ,

Prob. propositio sic. Intrinseca distinctio , si qua esset, vel esset realis , vel formalis , aut virtualis , quae fundamentum habet ex parte obiecti (nam virtuales extrinsecas , & penes effectus non inficiamur) sed inter Dei attributa , neque realis distinctio , neque formalis , neque virtualis intrinseca intercedit : ergo sola virtualis extrinseca. Pr. I. pars. min. I. ex Florentinae Synodi sess. 18. sup. cit. nec non ex Lateranensis C. *Firmiter*, ubi definitur, omnia, quae

Tom. I.

G

sunt

(a) In 4. Sent. dist. 46. (b) L. 15. Trin. c. 17. (c) In 1. Sent.

(d) Vide auctorem.

sunt in Deo, unam esse substantiam, unam rem, unam naturam. II. ex Aug. qui 15. Trin. 5. ait: *Una eademque res dicitur, siue dicatur aeternus Deus, immortalis, sapiens, &c.* III. ratione. Omnis enim distinctio vel oritur a limitatione, ut in creaturis, vel a relationibus, ut in divinis personis: sed inter attributa neutrum occurrit; non 1. quia sunt infinita; non 2. quia non opponuntur: ergo, &c. Prob. II. pars. PP. enim solam distinctionem rationis inter divina attributa agnovere: discrepant, ait Damascenus (a), *Epinoiais leptaais, subtilibus cogitationibus; siue cata ton epinoian, secundum rationem*, ut scribit Basilus, cuius verba male exponunt Scotistae de distinctione, quae reali opponitur, sed extra intellectum existit; quis enim rationem extra mentem intelligit? Deinde Bernardi argumenta contra Gilbertum etiam Scoti formalitates evertunt. Hae namque vel Deus sunt, vel aliquid, quod non est Deus, vel nihil. Si primum: ergo a Deo non secernuntur; si secundum, erunt creatum aliquid, adeoque nec Deus; si nihil, stulte ergo de nihilo disputatur.

Aiunt has formalitates esse divinam essentiam *realiter*, non *formaliter*: sed haec nimis videntur obscura. Si enim quidquid est, vel Deus est, vel creatura, aut nihil, erunt hae formalitates aut Deus, aut creatura, aut nihil: ergo haec distinctio vel est Dei a creatura, aut nihilo; vel nihili a creatura; vel nihili a nihilo. Deinde Deus est, *quo nihil melius cogitari potest*, ait Bernardus 5. Confid. 7.: ergo de ipso enunciari debet perfectissima simplicitas: atqui perfectior est, quae reiicit distinctionem plurium formalitatum: ergo, &c. Vide auctorem.

R. Scotus, plures formalitates, cum non habeant rationem potentiae, & actus, compositionem non efficere. Sic divinae Personae licet distinctae, divinae simplicitati non officiunt. Verum quidquid sit de compositione, certe unitas, ac simplicitas non salvatur, ubi plura a seipsis distincta constituuntur: nec est summe unum, quod non est actus, ac natura sua indivisibile. Exemplum SS. Trinitatis non est ad rem; ibi enim non est unitas, nisi ratione essentiae, & attributorum, a quibus personae formaliter non distinguuntur. Hinc Facultas Parisien., teste Gersone (b), hunc articulum proscripsit: *Quod aliquid sit Deus realiter, quod non sit formaliter Deus.* Quem tamen longe ante, idest ann. 1276. Stephanus Episcopus Parisiensis damnaverat. Sed forte rigidius se gessit Parisiensis Academia, ne Gilberti haeresis resurgeret, quam tamen Scotistae execrantur. Licet Petavius censeat, ab ea vel nihil, vel parum discrepare Scoti opinionem.

Prob. III. pars. Docent Thomistae, divina attributa esse unum
re-

(a) L. 4. de Fid. Orth. c. 3.

(b) Ep. ad Fratr. Min. ann. 1425.

reipsa, sed plura *conceptibiliter*, idest Dei naturam, nedum ratione, sed natura sua, & ex parte obiecti esse multipliciter perceptibilem, idque adeo clare, ut una perfectio non involvatur in alia: atqui in una, & eadem re indistincta stare nequit multiplex, & expressa cognoscibilitas: ergo, &c. Prob. min. Sicut una est, & simplex veritas eiusdem indivisibilis entitatis, ita etiam ex parte obiecti una, & simplex cognoscibilitas statui debet: ergo aut haec cognoscibilitas non est clara, vel solum per extrinseca obiecta, seu connotata distinguitur, ut docet Ariminensis. Deinde non facile intelligitur, quomodo hae rationes obiectivae per mentem distinguantur. Vel enim mens Dei attributa reapse distinguit, vel sola ratione: sed primum Dei simplicitatem evertit, secundum in sola mente distinctionem constituit: ergo, &c. Tertio, vel Dei attributa distinguuntur ratione intrinseca extra mentem, vel extrinseca, & sola ratione. Si primum, incidet in distinctionem Scoti formalem. Sive enim dicas cum S. Th. (a) in Deo *inveniri distinctionem rationum*, quae realiter in ipso sunt, sive cum Scoto formalitates appelles, perinde est. Hinc Henno S. Thomam sibi advocat in patrocinium. Si vero dicas Dei attributa sola ratione extrinseca secerni, nobiscum, & cum Ariminens. convenies: ergo.

R. Thomistae, Dei attributa sola quidem ratione distingui, sed cum fundamento in re, infinita scilicet Dei perfectione, quae pluribus reapse distinctis aequivalet. Verum fundamentum distinguendi divina attributa inter se hoc unum agnoscimus, quod cogitationes nostrae modo Deum spectant ut est in se, modo ut refertur ad aliud. Attributa vero inter se distinguuntur, quia ad varios terminos comparantur. Fictitium est ergo fundamentum, quod in summa perfectione concipitur absque respectu ad extrinseca connotata. Nam ipse Vasquesius (b) ostendit ex S. Thoma, Dei attributa sine respectu ad creaturas distingui non posse. Et Hugo Victorinus (c) ait, scientiam, sapientiam, &c. esse diversa nomina, quae *divina usia propter varios effectus sortitur*, qui diversis cogitationibus nostris suppeditant fundamentum. Stat ergo vi sua Ariminens. doctrina firmissima.

Ob. I. Scotistae. In Deo voluntas, & intellectus, bonitas, & iustitia ante mentis operationem distinguuntur: ergo *formaliter*. Prob. antec. I. enim diversas habent definitiones: ergo & diversas formalitates, & naturas. II. Deus intelligit peccata, quae non vult, & huic gratiam confert, illi negat: ergo differt intellectus a voluntate, iustitia a misericordia, de quibus etiam contradictoria enunciantur. III. Filius per intellectum, Spiritus Sanctus per voluntatem procedit: ergo intellectus a voluntate secernitur.

G 2

R.

(a) 1. dist. 22. q. un. a. 3. (b) Disp. 127. c. 3.

(c) Q. 215. in Ep. ad Rom.

℞. neg. antec. Ad I. prob. neg. conf. Etenim definitiones non semper diversas naturas important; alioquin nedum *formaliter*, sed etiam *realiter* inter se divina attributa differrent. Ex diversis ergo definitionibus infertur tantum perceptionum distinctio, ut docent Magister (a), & Aegidius (b). Basilius etiam Ep. 80. ait, quod omnes Dei notiones, ac voces *nullum habent in rei subiectae significatione discrimen*. Hinc S. P. 15. Trin. c. ult. asserit, quod cessabunt in patria, quae nunc de Deo dicimus, quia *omnem scientiam nostram uno simul conspectu videbimus*. Ex quibus constat, rerum divinarum notiones ex variis effectibus provenire, ex quibus nunc Deum cognoscimus, tanquam *per speculum in aenigmate*.

Ad II. dist. conf. Differt relate ad effectus, & connotata, conceptus se, neg. Voluntas enim & intellectus, misratio, & iustitia in Deo sunt unus, & idem Deus, prout vult, intelligit, misereatur, &c. Unde S. P. A. l. 13. C. D. 13. *Essentia tua*, inquit, *est & vult; & voluntas tua scit, & vult incommutabiliter*. At relate ad effectus, & connotata, misericordia a iustitia, intellectus a voluntate secernitur, siquidem misericordia parcat, iustitia punit, &c. Ut patet in Dei scientia; Deus enim unica intellectione omnia videt, tam praeterita, quam futura, adeoque praescientia, & intellectio sunt unum quid: & idem, & tamen intellectio est praeteritorum, quorum non est praescientia; haec enim futura connotat, non praeterita: ergo sola connotatio omnes illas contradictorias enunciationes exponit, ergo inutilis est *formalis* distinctio.

Ad III. neg. conf. Cur enim Spiritus Sanctus non sit Filius, ut est Verbum, mysterium est, cuius nulla potest ratio assignari, nisi forte quod Verbum est Filius, quia ab uno, Spiritus Sanctus est amor, quia a duobus procedit. Nec repugnat unum & idem diversa operari, sicuti eadem lux illuminat, & calefacit; eadem voluntas amat, & odit: ergo ab effectibus haec diversitas repetenda est, non a *formalitatibus*, ut dictum est.

Ob. II. S. P. A. 6. Trin. 2. probat, duas personas non esse *aliquid maius*, quia non sunt *aliquod verius*; supponit ergo veritatem ab eius magnitudine esse distinctam. II. L. 5. c. 5. docet, relationes a substantia distingui, quia non *omne, quod dicitur, secundum substantiam dicitur*; dicitur enim *ad aliquid*, ut *Pater ad Filium*. III. Libro 15. ait, omnes perfectiones divinas aequales esse: sed aequalitas intercedit inter extrema: ergo, &c. IV. L. 3. cont. Max. 10. ex quo plura attributa in Patre divinae simplicitati non officiant, probat multo minus officere proprietates personales Patris, Filii, & Spiritus Sancti. Sed hoc argumentum stultum esset, ait Frassen, nisi S. P. intrinsecam distinctionem admitteret; nam sensus esset: non officit Dei simplicitati distinctio rationis: ergo nec realis distinctio;

(a) In 4. Sent. d. 46. (b) In 1. d. 33.

atio; admisit ergo S. P. distinctionem maiorem, quam *rationis*, adeoque formalem. V. Damascenus l. 1. de Fid. orth. 41. ait: *Si dixeris bonum, iustum, &c. non naturam Dei dicis, sed quae circa naturam: ergo Damascenus bonitatem a natura secernit. Idem docent Nyssen (a), Nazianzenus (b), &c.: ergo, &c.*

R. Ad I. dist. conf. Supponit distinctas, prout sunt affectiones humanae mentis, quae ex variis Dei effectibus plures haurit perceptiones, conc.; prout sunt in Deo, nego. Deus ergo continet utique in se *eminenter*, & simplicissime omnem magnitudinem, & veritatem. Sicuti color flavus, & ruber non distinguuntur, prout sunt in luce, sed prout sunt corporum affectiones. Deus enim, teste Augustino, *multipliciter dicitur magnus, bonus, &c., sed eadem magnitudo eius, quae bonitas, sapientia, &c.*

Ad II. neg. ant. Non enim S. P. relationes a substantia secernit; ait enim ibidem, quod sicut *hoc illi est esse, quod Deum esse, quod magnum, &c. ita hoc illi est esse, quod personam esse: sed essentia a divinitate non secernitur, imo nec ab intellectualitate per Scotum: ergo per Augustinum nec magnitudo a bonitate, nec essentia a persona secernitur. Certe non omnia Dei vocabula idem significant; substantia enim naturam significat prout est in se; Pater naturam eandem, prout connotat Filium: tota ergo distinctio est penes connotata, ac mentis nostrae cogitationes.*

Ad III. dist. mai. Ait, aequales esse, idest unum quid & idem, conc.; idest similes, neg. Saepe enim aequalitas pro unitate ab Augustino usurpatur. Quo sensu etiam Patres contra Arianos Filium vocant Patri aequalem, idest unum substantia cum Patre.

Ad IV. neg. min. Probat enim S. P. sapientiam, bonitatem, &c. non esse partes divinitatis, quia per nos a divinitate non distinguuntur: ergo S. P. haereticum iugulat verbis suis; dixerat enim, Deum esse bonum, sapientem, &c. nec tamen constare ex partibus, quia haec omnia sunt una, & eadem simplex virtus: ergo, subdit S. P. nec personae partes erunt, quia sunt eadem deitas individua. Ceterum si stultum esset laudatum Augustini argumentum, futile etiam hoc esset: attributa non habent rationem partis, quia formaliter distinguuntur: ergo nec personae, quia distinguuntur realiter; non minus enim a distinctione formali ad realem, quam a virtuali extrinseca ad realem intrinsecam inepta est consecutio.

Ad V. neg. conf. Damascenus enim, aliique Patres docent, haec nomina bonus, iustus, &c. non Dei naturam exprimere, sed quae sunt circa naturam cogitatione nostra, non re. Nos enim divinas perfectiones percipimus, ut adventitias substantiae, ut ait ibidem c. 11. Damascenus: *Quod ibi commune est & unum, cogitatione est distinctum.* Et S. P. 15. Trin. 5. *Ab sit, ut spiritus secundum substantiam di-*

(a) Or. 12. c. Eun. (b) Or. 33.

dicatur Deus, & bonus secundum qualitatem, sed utrumque secundum substantiam, sic omnia alia: ergo, &c.

Ob. III. Minor est distinctio inter bonum, & bonitatem divinam, quam inter bonitatem, & iustitiam: sed inter illa datur distinctio rationis: ergo inter haec erit formalis distinctio.

R. dist. mai. Inter bonum, &c. est distinctio minor intrinseca, nego; extrinseca, conc. Bonitas enim a bono cogitatione distinguitur. Concipitur enim bonitas instar qualitatis advenientis, & differt etiam cogitatione a iustitia, quia concipitur ut qualitas connotans obiectum diversum ab obiecto iustitiae. Ceterum istae propositiones, Deus est bonus bonitate, iustus iustitia, &c. frugi theologo videntur indignae, & melius dicitur, Deus est sapientia, iustitia, &c., vel Deus est sapiens, sapientia, quae ipse est, &c., ut loquitur D. Bernardus (a).

Ob. IV. Sapientia in communi non est formaliter bonitas in communi: ergo infinita sapientia non est formaliter infinita bonitas. Ant. patet, alias sapientia creata dici posset *formaliter* bonitas creata, quod falsum est. Prob. conf. Nam finitum & creatum rationem formalem sapientiae, aut bonitatis non evertit.

R. I. cum Ariminensi retorquendo argumentum. Si sapientia infinita esset realiter bonitas infinita, sapientia in communi esset realiter bonitas in communi, adeoque bonitas creata esset realiter sapientia creata: atqui per Scotum sapientia in communi non est realiter bonitas in communi: ergo, &c. Vide Gavard. q. 2. de Attr.

R. II. neg. conf. Potest enim aliquid esse de ratione inferioris, quod non est de ratione superioris. Scotus enim docet, divinam essentiam esse vitam intellectualem, & tamen essentia in communi non est formaliter vita intellectualis. Haec Gregorius. Ceterum sapientia, & bonitas in communi sunt mentis ideae, & humanae cogitationis figmenta, ex quibus fas non est argumentationes deducere ad rei veritatem demonstrandam.

Ob. V. Contra Ariminensis sententiam. I. enim haec ipsa est Eunomii haeresis: ergo, &c. Prob. ant. Docuit Eunomius, ex Basil. l. 7., divina attributa nomine tenus differre, & mera esse synonyma, ita ut, qui unum perciperet, omnia comprehenderet: atqui Ariminensis solam nominum differentiam agnoscit, quibus a parte rei significatae una eadem notio respondet: ergo, &c. II. Vel Gregorius idem significatum tribuit Dei nominibus, aut diversum. Si primum, cum Eunomio sentit; si secundum, admittat ergo differentiam intrinsecam ex parte rei significatae, & cum Cyrillo (b) clamet: *Non omnia, quae de Deo dicuntur, substantiam significant.* III. Nusquam Eunomius negavit distinctionem connotatorum; putavit enim ex creaturis se Deum perfecte comprehendere; at Patres
aliam

(a) *Serm. 8. in Cant.* (b) *C. 31. Thesauri.*

aliam ab eo distinctionem exigebant, *formalem* nempe, vel rationis intrinsecam. Hinc Petavius censet, Nominales, qui *in Dei proprietatibus solum nominum discrimen agnoscunt*, ad Eunomii placita declinasse.

R. Magnum esse discrimen inter Eunomii, & Gregorii sententiam; I. enim Eunomius docuit, omnia Dei nomina, licet sono diversa, eandem tamen habere cum nomine *ingeniti* significationem, ut scribit Basilus l. 1. Gregorius contra docet, Dei attributa non esse synonyma, ut *Simon, Petrus, Cephas*, quae nec diversa significant, nec consignant: sed licet attributa Dei diversa non significant, tamen diversa consignant; ut si dicam *Ionae filius, princeps apostolorum, piscator*, significatur Petrus, & simul connotatur eius relatio, munus, & praeeminentia: ergo, &c. Ita Gregorius d. 8. art. 4. II. Eunomius omnia attributa etiam remotissima permiscebat, ut si unum Dei nomen perciperet, totum se Deum sibi comprehendere videretur: at Gregorius ait, omnia attributa diversas esse mentis nostrae affectiones, quarum una Dei naturam in se non attingit, sed tantum respectum unius connotati: ergo, &c. III. Eunomius docuit, omnia Dei nomina, licet ex diversis effectibus mutuata, eandem in nobis excitare divinae naturae notitiam: atqui Gregorius ait, haec nomina signa esse diversarum cogitationum, quarum unaquaeque est Deo longe impar; non enim Dei naturam attingit, sed vix unum, aut alterum ex pluribus terminis, quos consignificat: ergo, &c.

His positis R. ad I. neg. ant., non enim synonyma sunt, quae varios effectus consignant, licet in re subiecta nulla sit differentia a). Ad II. dicimus, diversis nominibus diversam esse significationem, sed haec inducit tantum differentiam rationum extrinsecam. Dei namque attributa, ex Cyrillo, non significant substantiam, *in voce, modoque dicendi*, & Basilus ait (b), *nullum in rei subiectae significatione habere discrimen*: ergo frustra eius testimonia in nos urgent adversarii.

Ad III. R. in eo Eunomium errasse, quod crederet unius nominis notione divinam comprehendi naturam, cum per eam declaretur tantum, *quod quis animo complexus est, non Dei natura*, ait Nazianzenus Or. 34. Censura Petavii, aut nostram sententiam non carpit, aut carpit ipsum Petavium, qui (c) ex Athanasio (d) probat, omnia, quae de Deo dicuntur, non esse synonyma, quia rem eandem variis significationibus subiectam designant, ut cum dico: *Ionae filius, princeps apostolorum, piscator*: sed haec nomina di-

---

(a) Vide sup. ad num. 1. (b) Loc. cit.

(c) Ibidem c. 11. num. 5.

(d) In libr. Decr. Nic. Syn.

diversam habent notionem, quia diversa connotant: ergo, &c. (1).

PROPOSITIO III. Nulla intrinseca compositio in Deo est admittenda.

Sequitur ex dictis. Compositio enim est distinctorum unio: in Deo nulla est distinctio: ergo nec compositio.

Probatur. Si quae esset in Deo compositio, ea vel ex corpore esset, & spiritu, vel ex substantia, & qualitatibus, vel ex natura, & personis, vel ex essentia, & existentia: non prima, quia Deus est expers corporis (a); non secunda, quia Deus non est iustus, bonus, &c. superaddita iustitia, bonitate, &c., sed ipse est sua bonitas, &c.; non tertia, quia licet personae divinae inter se distinguantur, sunt tamen eadem divinitas, & substantia; non quarta, quia in Deo non est aliud esse, aliud existere: ergo, &c. Hac in parte conveniunt theologi, discrepant tamen de compositione rationis, quam admitunt Nominales, & Ariminensis (b), sed reiciunt alii communiter. Constat posse ratione nostra excogitari genus substantiae Deo, & creaturis commune, ac de iis indiscriminatim pronunciar. Est enim *Deus substantia*, ait S. P. 5. Trin. 2. *Genere summo continetur haec corporis expers substantia*, subdit Damascenus 1. Inst. 7. Si vero quaestio sit, num in Deo concipi possit genus aliquod *univoce*, ut aiunt, *per differentias contrahibile*, idest an ratio substantiae per se Deo, & creaturis ex aequo conveniat, nego Deum sub genere contineri. *Deus enim*, ex Clem. Alex. 5. Strom., *nec genus est, nec differentia, neque species, neque individuum*. Sanior proinde theologus, sicuti Deum suam bonitatem, sapientiam, &c. pronunciat, ita suam esse substantiam, nec genere comprehendere, nec subiici praedicamento substantiae, quae sunt, ut ait S. P. (c), *miseriae nostrae figmenta*.

C A P U T IV.

De infinitate, immensitate, atque immutabilitate Dei.

NOT. Comes divinae simplicitatis infinitas est. Deus enim, ait S. Maximus (d), *simplex est, quia interminatus, interminatus, quia*

(1) Haec meminisse oportuit huius aevi theologum alioquin doctissimum, eandem Petavii censuram contra Nominales novissime ingeminasse, ac si illa non esset iamdiu ab auctore nostro protrita, & in censorem ipsum intorta, atque Nominalium, praesertim vero Gregorii Ariminensis sententia, ab Eunomiano errore praeclarissime vindicata.

(a) *Per Prop. 4. cap. 2.* (b) *D. 8. qu. 3.* (c) *4. Confess. 16.*

(d) *Ap. Eutym. P. 1. tit. 2.*

quia & infinitus. Nam re simplicissima maior excogitari non potest. Sit itaque

PROPOSITIO I. Deus est secundum essentiam suam infinitus.

Prob. I. Ex scripturis. Baruch 3. 25. *Magnus est, & non habet finem, excelsus, & immensus.* Ps. 144. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis*; ubi S.P. ait, *illius magnitudo sine fine est.* Eadem habet auctor de div. Nom. (a), Nyssen (b), Damascenus (c), &c. Ex Ethnicis Anaxagoras statuit mentem infinitam principium rerum omnium. Aristoteles ait, Deum ipsam continere infinitatem; Zeno, & Melissus interminatam perfectionem. Accedit ratio. I. Nihil fingi potest Deo perfectius: sed fingi potest aliquid perfectius sapientia finita: ergo, &c. II. Finitum vel a se, vel ab alio finem habet: sed Deus non finitur a se, cum sit perfectissimus, neque ab alio, cum a nullo dependeat: ergo, &c. III. Deus res produxit ex nihilo: sed ad hoc infinita potentia opus est, quae infinitam essentiam supponit: ergo, &c.

Ob. I. Infinitas enunciat in Scripturis de iumentis, de divitiis, de sceleribus, de populis: sed haec infinita non sunt: ergo nec Deus.

R. dist. mai. Enunciatur improprie, & populariter, quo sensu res plurimas infinitas dicimus, ut stellas, & militum copias, conc.; proprie, & absolute, neg. nam praeter iumenta, & populos ibi memoratos, aliae gentes, &c. numerantur. Deus vero absolute magnus dicitur, nec habens finem; qui est super omnes, & per omnia, &c. ut habetur Ephes. 4.

Ob. II. Corpus infinitum omne aliud corpus excludit: ergo si Dei substantia esset infinita, nulla esset alia substantia: sed falsum conf. ergo & ant.

R. dist. ant. Excludit ratione infinitatis, nego; ratione impenetrabilitatis, transmittit ant.; posset enim in aliquorum sententia impenetrabilitate corpus exui, & in eodem loco alia corpora compati. Deus autem, cum sit purissimus spiritus, nihil obstat, quominus omnia in eo vivant, moveantur, & sint.

PROPOSITIO II. Deus immensitate sua est ubique.

Not. Worstius Calvinista, Wolzogenius, alique Sociniani autumant, Deum proprie, & quoad essentiam, summum caelum inhabitare, unde eius vis, & potentia in creaturas dimanat. Quo in luto etiam Eugubinus, & Erasmus haesisse aliquibus visi sunt. Sed illum excusari posse censet Petavius. Hic vero ridet solum quorundam logomachias, qui disputant, an Deus sit diffusus in spatiis imaginariis, &c. Alii in Olympi recessu cum ethnicis, vel inter septa Ierosolymitani templi cum Hebraeis Deum coarctarunt. Sed contra hos nostra propositio

Prob. I. Scripturis. Iosue 2. *Deus in caelo sursum, & in terra*
 Tom. I. H deor-

(a) Cap. 9. (b) Orat. 12. c. Eunom. (c) Lib. I. de Fid. Orth. 2.

*deorsum. Ps. 138. Si ascendero in caelum, tu illic es; si descendero in infernum, ades. Ierem. 23. Caelum, & terram ego impleo. Bar. 3. Magnus est, excelsus, & immensus. Quae loca frustra accipiunt de vi, & efficacia Dei Crellius, & Wolzogenius. Cum enim Deus sit simplicissimus, a sua operatione non secernitur, unde si ubique operatur, ubique est Dei substantia. Hic obiter nota, D. Thomae, & Aegidii sententiam, qui ex Dei operatione eius praesentiam invictissime evinci putant, aptiorem esse revincendis Socinianis, quam Scoti opinionem, qui ex ea ineffaciter evinci contendit. Opus est autem, ut divina operatio infinitam virtutem praeseferat, ut creatio, miraculum, &c. tunc enim recte arguitur: Deus ubique operatur: ergo est ubique praesens substantia, quae ab operatione non secernitur. Ex eo tamen non fit, Scoti opinionem esse haeresi proximam ob locum Apostoli Act. 17. *in ipso vivimus, &c.*; nam his verbis non respexit Apostolus ad scholarum disputationes, sed solum innuit, Deum non esse ita dissitum, quin possit a nobis intelligi, adeoque perperam Athenienses aram *Ignoto Deo* excitasse. Hanc plurali numero inscriptam, nempe *Agnostois theois, Ignotis Diis*, censent Erasmus, Meursius, Sponius, &c. Sed praeter aras a laud. scriptoribus recensitas, constat ex Laertio plures extitisse aras singulari numero inscriptas. Hinc Philopater iurat per *Deum ignotum*, quem Athenis se adorasse testatur.*

Prob. II. ex Patribus. Arnobius contra Gent. 6. ait: *Est proprium Deorum complere omnia, non partialiter uspiam, sed ubique esse totos.* Cyrillus Cat. 6. *A nullo circumscriptus, unus est ubique praesens.* Hilarius l. ad Const. *Ubique est, & totus ubique.* S. P. A. ep. 57. *Fatendum est, ubique esse Deum per divinitatis praesentiam.*

Prob. III. Ethnici Zeno (a), Proclus (b), Empedocles (c), Seneca (d), Dio Chr. (e), & celeberrimum oraculum apud Porphyrium: *panta theou plere, &c. Omnia plena Deo, Deus extat ubique:* propositionem nostra confirmant.

Prob. IV. ratione. I. Quia Deus est infinitus, nequit ulla perfectione limitari: ergo nec loco circumscribi. II. Ubi potestas Dei est, ibi est substantia: sed illa est ubique: ergo & ista. Primum argumentum est Basilii (f), secundum Anselmi (g), utrumque Augustini (h).

Ob. I. Genes. 6. *Cain egressus est a facie Domini.* II. Genes. 25. 22. *Rebecca perrexit, ut consuleret Dominum.* III. Regum 1. & 2. Deus habitasse legitur in Silo, in templo, in tabernaculo, in tentoriis, &c. ergo non est ubique. IV. Saepe etiam descendisse legimus, ambulasse, recessisse ab impiis, mansisse apud iustos, &c. sed haec Dei immensitati repugnant: ergo, &c.

(a) Ap. Laert. (b) in Tim. (c) Ap. Huet. l. 2. q. A'n. 7.

(d) Ep. 41. (e) Ap. Grot. in 17. Act. (f) Contra Eun. 5.

(g) De Incarn. c. 4. (h) Ep. 70. ad Dardan.

R. Ad I. dist. ant. Egressus est a facie, idest a loco, ubi apparuerat ei Dominus, conc.; a Dei praesentia, nego. Ad II. dist. ant. Perrexit, &c., idest in remotum cubiculum, ut oraret, conc.; ut Deum absentem inveniret, nego. Si dicas cum Rabbinis, Rebecca consuluisse Abraham, quem Dominus vocat ob reverentiam, evanescit argumentum (1). Ad III. dist. ant. Deus habitavit in Silo; &c. per gratiarum largitionem, conc.; per praesentiam divinitatis, ut ait S. P. ep. 57., nego. Per hanc fatendum est, Deum esse ubique: sed non ubique per habitationis gratiam. Ad IV. dist. ant. Dicitur descendisse metaphorice, conc.; proprie, nego. Dicitur ergo Deus descendisse ad opem, ut cum filiis Iacob in Aegypto, vel ad opus praeter usitatum naturae cursum, vel ad poenam superbiorum, ut ad turrim Babelis, &c. Dicitur recessisse ab impiis, subtrahendo gratiam, mansisse apud iustos, vel impertiendo gratiam, vel augendo caritatem, &c.

Ob. II. Matth. 5. 16. dicitur Deus in coelis esse. Hinc vetus Hebraeorum traditio coelum dividit in aerem, firmamentum, & remotissimum locum, ubi Deus, & angeli manent. Hinc Pauli raptus ad tertium coelum. Ps. etiam 113. Coelum coeli supremam coeli partem designat. Sic Deus Deorum significat Deum altissimum, qui potentia ubique, praesentia vero in loco altissimo, & abditissimo commoratur. Haec Wolzogenius.

R. dist. ant. Deus est in coelo specialiter, conc.; absolute, nego: dicitur ergo Deus in coelo esse, quia ibi faciem suam ostendit, ibique laudatur, & regnat. Ita S. P. A. (a), quem sequuntur Brentius, Glasius, aliique haeretici. Addit Wolzogenius (b), templum dici Dei locum ratione specialis providentiae; sicut ergo haec non excludit universalem, sic specialis Dei praesentia in templo non excludit eius omnipraesentiam. Coelum coeli supremum gloriae solium innuere concedimus Wolzogenio, non quo premit vestigiis Eridanum, ut lepide canit Aratus, sed ut regnum donet electis.

Ob. III. Indignus est Dei maiestate locus infimus, & sordidus: ergo ibi saltem non est Deus.

R. neg. ant. Non enim magis indigna Deo sunt haec loca, quam solis luce sterquilinum, aut anima corpus leprosum; sicut ergo neutrum ibi inficitur, ita nec Deus.

Ob. IV. Patres fatentur Deum nusquam esse: ergo, &c. R. dist.

H 2

ant.

(1) Hoc tam en Rabbinicum commentum est; constat enim ex v. 8. praec. Abrahamum tum temporis e vita iamdiu excessisse. Rebecca item respondit Dominus:

Duae gentes sunt in utero tuo. Sed hoc non ab Heber, aut Abraham, sed ex vocante dictum est, ut docet Apostolus Rom. 9. 11.: ergo Rebecca Deum ipsum consuluit.

(a) 2. Trin. 5. (b) In 6. Matth.

ant. Nulpiam esse spatio circumscriptum, conc. ; per praesentiam divinitatis, nego. Deus enim, ut ait S. P. Aug. (a), omnia loca continet, non ab iis continetur. Huc spectat controversia de spatiis imaginariis, de qua consulendi sunt Rainaudus (b), Suarezius (c), Gibbon (d), qui haec spatia admittunt: Scotus, D. Thomas, Aegidius, aliique reiiciunt. Si quaeras ergo quid faciebat Deus antequam mundus fieret? R. S. P. l. 11. C. D. 15. *Non erat tunc, ubi non erat tempus.* Si quaeras ubi erat? R. *Non erat ubi, ubi non erat locus.* Si dicas *antequam faceret caelum, & terram, ubi habitabat?* R. *In se habitabat, apud se habitabat, & apud se est Deus.* Idem de mundo antequam fieret & de spatiis imaginariis dicendum est.

PROPOSITIO III. Deus est omnino immutabilis.

Prob. scripturis. Malach. 3. 6. habetur: *Ego Dominus, & non mutor.* Sap. 7. *In se permanens omnia innovat.* Num. 23. *Non est Deus ut filius hominis, ut mutetur.* Iac. 1. 17. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*; idest neque ortus, neque occasus, neque umbra, ut in sole accidit, unde Iacobus metaphoram sumit. Vide auctorem hunc locum erudite exponentem.

Prob. II. ex Patribus, & philosophis. Chrysostomus ait: *Immobilem Deus habet naturam.* Cyrillus; *Semper eodem modo se habet.* S. P. August. , *Est bonum immutabile.* Plura Platonis, Alcinoi, Hieroclis, Cleantis, ac Numae loca vide apud Huetium (e), Petavium (f), & Thomassinum (g).

Prob. III. rationibus Augustini. I. Creatura eo minus mutabilis est: quo perfectior est: atqui Deus est perfectissimus: ergo est immutabilis (h). II. Mutatio facit non esse, quod erat: sed in Deo, cum sit ipsum esse, nequit non esse, quod erat: ergo, &c. (i). III. Summum bonum non transit de meliori in deterius, aut vicissim: ergo nequit mutari (k). IV. In Deo nec fuit, quod non est, nec erit, quod non fuit: ergo in Deo nulla est mutatio, neque substantialis, neque accidentalis (l).

Ob. I. Genes. 6. habetur Deum poenituisse, *Quod hominem fecisset: & tactus dolore cordis intrinsecus, ait: delebo hominem.* Postea facti poenitens, addit: *Nequaquam ultra maledicam terrae,* 8. Genes. 21. Et Ps. 105. habetur: *Iratu est furore Dominus.* Is. 63. *Afflixerunt spiritum sancti eius:* ergo est in Deo poenitudo, ira, tristitia, &c., nec est proinde immutabilis.

R. dist. conf. Est in Deo poenitudo, proprie, neg. ; improprie, conc. Nam *Dei poenitentia*, ait S. P. 12. C. D. 7., non est per errorem, sed mutatio rerum significatur immutabili manente praescientia

---

(a) Serm. 113. in Ps. (b) Tb. Nat. disp. 8. (c) Disp. 30. Metaph.
 (d) Disp. 10. dub. 2. (e) 2. Q. Al. c. 8. 9. 10. 11. (f) L. 8. c. 1. & 2.
 (g) L. 5. c. 8. (h) 7. Conf. 17. (i) L. de Nat. B. 19.
 (k) 7. Confess. 4. (l) Vide l. 8. Gen. ad lit. 19.

tia divina : estque aut signum inflictionis poenae, aut divinae miserationis. Cum Deus irasci dicitur, subdit S. P. Ench. 33. *non eius significatur perturbatio, sed vindicta eius, quae iusta est, irae nomen accipit.* Afflictio vero execrationem impietatis, ut zelotypia honoris curam significat.

Dices. Licet in Deo non sit perturbatio, cum poenitet, aut irascitur, &c. est tamen animi motus. *Stupidissimus enim est, qui non offenditur facto, quod non amat fieri,* ait Tertullianus 1. contra Marc. 26. ergo, &c.

R. neg. ant. Etenim quando Deum poenitet, non movetur, & mutat; quando irascitur, non movetur, & vindicat; quando miseretur, non dolet, & liberat; quando zelat, non cruciatur, & cruciat, ait sanctus Pater Augustinus l. 1. contra Adim. c. 20. Ad Tertullianum R. Pamelius, animi motum improprie, & signo tenus Deo tribui, non proprie. Adversatur tamen Petavius. Sed parum refert quid senserit Tertullianus, reclamantibus Patribus universis.

Ob. II. Deus, mutato consilio, quos voluit salvos, damnat ob crimina: ergo haec Deum mutant.

R. dist. ant. Damnatur, quos voluit salvos, ipsis volentibus, conc.; reluctantibus gratiae, neg. *Numquid aspernanti, fugientique infundenda est gratia?* ait Arnobius contra Gent. Sed de hoc argumento alibi.

Ob. III. Ante mundum Deus non erat creator, Dominus, &c. atqui ei ab orbe condito hae denominationes accessere: ergo tunc mutatus est.

R. dist. min. Ei accessere denominationes intrinsecae, & absolutae, neg.; connotativae, & extrinsecae, conc. In iis enim, quae connotative dicuntur, ut nova accedat denominatio, sat est si solus terminus immutetur, ut patet in relativis, & in ipso numismate, qui absque ulla sui mutatione fit arrha, vel pretium.

Dices. Haec denominatio Deo accessit ratione creationis, quae Dei operatio est: sed haec operatio in tempore facta est: ergo in tempore Deo advenit, quod ab aeterno non habuit.

R. dist. min. Facta est in tempore connotative, & relate ad creaturas, conc.; ex parte creatoris, neg. Sicut enim opus fit in tempore ab aeterno consilio, ita fit in tempore ab immutabili operatione: ergo mutabilitas tota repetenda est a re, quae perficitur (a). (1)

CA-

(1) Unus restat scrupulus circa legem Mosaicam, quam Deus non solum revocavit, sed etiam, promulgato evangelio, decrevit esse mortiferam: ergo Deus mutatus est.

R. neg. conf. In ea quippe legis abrogatione rerum externarum mutatio evenit, non divinae voluntatis. Sicut enim rex non dicitur immutatus, ex quo plu-

(a) Vide Auctorem, & August. l. 12. C. D. 7.

AETernitas a Boethio definitur: *Tota simul, ac perfecta interminabilis vitae possessio*, idest duratio permanens, non successiva, in substantia spirituali, ac vivente. Nam vera aeternitas duas habet dotes. Prima est principio, ac fine carere, secunda successionem excludere, quo sensu soli Deo convenit, qui solus *Aion* dici potest, quasi *aei on semper ens*: licet non desint etiam ex Platoniceis, ut Hermogenes, &c. qui mundum, aut materiam aeternam invenire. Sed de his alibi.

Not.

plura, quae urgente bello ad tempus decreverat, pace redeunte abrogare constituit: ita Deus, qui legem veterem Hebraeis dedit, non perpetuo servandam, sed usque ad temporis plenitudinem, & uno, eodemque suae voluntatis actu novam legem veteri subrogare decrevit, immutatus dici non debet. Constat aliunde ex sacris literis, Hebraeis, utpote imperfectis, *praecepta non bona*, idest non omnino perfecta, a Deo data esse: potuit ergo lex vetus meliore commutari. Par siquidem fuit (ait Grotius l. 5. de Verit. &c. §. 6.) in illo statu quaedam dissimulari ad perfectiorem regulam reducenda, quando maiore vi spiritus populum unum ex cunctis gentibus sibi Deus collecturus erat. Hac sane aeconomia Paulus cum suis Corinthiis usus est, quibus *lac, non escam* propinasse scribit 1. Cor. 3. eo quod *adhuc carnales essent*: sicut ergo in Paulo prudentiam, non mutationem agnoscimus; ita in Deo summam sapientiam, non vero inconstantiam, aut mutationem arguere debemus.

Dices. Statuerat Deus, legem Hebraeorum fore *sempiternam*: ergo illa cessante mutatus est.

R. dist. ant. Sempiternam, idest diu permanfuram, conc.; idest nunquam finituram, neg. Sicut enim ius *perpetuum*, & servitus *perpetua*, in veteri lege, non aeternum ius, aut nunquam finituram servitutem designat, sed longam, hoc est de iubilaeo in iubilaeum, quinquaginta annorum spatio comprehensam; ita lex *sempiterna* non aeternam, aut nunquam abrogandam significat, sed pluribus annis, generationibus, aut saeculis duraturam. Utuntur hac phrasi etiam principes in suis sanctionibus, atque decretis, quae tamen, ubi necessitas exigit, aut bonum publicum, revocare non dubitant. Sic & Dei *praecepta*, ait Grotius ibidem, *alia erant temporaria, quamdiu in desertis locis ageret populus, alia adstricta habitationi terrae Chanaan*. Ab his ergo ut illa distinguat, *perpetua vocat, quo intelligi possit, non debere ea usquam intermitteri, nisi Deus contrariae voluntatis daret significationem.*

Not. I. circa an. Christi 120. Valentinum, quem Epiphanius Phrebenitem appellat, AEonas quosdam Hesiodico more invexisse, quos in ogdoades, decades, & duodecades partitus, ad 30. produxit. In ogdoade primum locum habet Deus AEonum princeps, quem vocat, *Ante principium*, *Ante patrem*, & *Fundum*, graece *Bythos*, cui *Enniam*, idest *Mentem*, *Silentium*, & *Gratiam* coniugem fecit. Haec a Bytho gravida *Mentem*, & *Veritatem* enixa est: unde procreati sunt *Verbum*, & *Vita*, & ab his *Homo*, & *Ecclesia*. In hac prima ogdoade prima tetras, nempe *Bythos*, *Ennia*, *Nous*, & *Alethia*, aliam peperit, nimirum *Verbum*, *Vitam*, *Hominem*, & *Ecclesiam*. Ab hac vero tetrade orta est decas, & dodecas AEonum, illa a *Verbo*, & *Vita*, haec ab *Homine*, & *Ecclesia*. Filios *Sermonis*, & *Vitae* decem posuit, qui sunt *Profundum*, *Mixtio*, *Non senescens*, *Unio*, *Persenscens*, *Voluptas*, *Immobilis*, *Concretio*, *Unigenitus*, & *Beata*. Progeniti ab *Homine*, & *Ecclesia* sunt 12. nempe *Consolator*, *Fides*, *Paternus*, *Spes*, *Maternus*, *Caritas*, *Sempermens*, *Prudentia*, *Ecclesiasticus*, *Felicitas*, *Voluntarius*, *Sapientia*. Hos 30. AEonas complectitur Valentinianum *Pleroma*, seu plenitudo, de quibus vide Irenaeum, Tertullianum, Epiphanium, Alexandrum (a), Massuetum (b), &c.

Not. II. In monte atho extitisse monachorum conventum (*Quiescentes* dicebantur), qui divinum lumen se conspiciere iactitabant, ab aeterno a divinitate diffusum, quale Christo in monte Thabor affulsit. Horum insaniam detexit, & refutavit contra Gregorium Palamam primum illius instituti professorem, Barlaamus quidam Calaber, qui cum *Quiescentibus* fuerat aliquandiu versatus. Is ex Italia Constantinopolim venit circa ann. 1328. habuitque adiutores Gregorium Acindinum, & Ioh. Chrysoloram, quem nonnulli perperam scribunt illum fuisse, qui Venetiis, Florentiae, Romae, & alibi graecas literas docuit. Is enim an. 1415. obiit in Concilio Constantiensi. Haec autem contentio accidit Andronico imperante, qui obiit an. 1341. annis 75. ante huius obitum. Adde illum Iohannem, hunc vero Emmanuelem fuisse appellatum. Vid. Petav. l. 1. c. 12.

Not. III. Palamitarum deliriis affinem fuisse Augustinum Steuchum, scribunt Petavius (c), & Possevinus (d), sed plane iniuria. Licet enim ille coelum empyreum, & coelestis regni claritatem increatam, & a divinitate emanantem, haud scite appellarit, ait tamen hanc lucem, & regnum eandem esse divinitatem, eamque a *Patre inhabitari*, nimirum a se ipso manantem, non alienam a se (e). Vocat etiam hanc lucem, & regnum *increatum*, *incorruptibile*, *immutabile*, &c.: ergo non censet Eugubinus, hanc lucem a Deo emanare in sensu Palamitarum, sed sicut attributa a Dei substantia divina-

(a) Saec. 2. c. 2. (b) Diff. 1. art. 1. (c) L. 3. c. 5. n. 3.

(d) In Appar. p. 147. (e) L. de Reb. incorp. & inv.

manant, quae per mentem, non realiter distinguuntur (a). His notatis fit

PROPOSITIO I. Deus est aeternus; nullaque creatura potest eius aeternitate potiri (1).

Prob. prima pars scripturis. Deuter. 34. *Vivo ego in aeternum.* Prov. 9. *Dominus in aeternum manet.* Dan. 7. *Potestas eius aeterna.* Hebr. 1. *Ipsi peribunt, tu autem permanes, &c.* Ubi nota, Deo tribui annos, saeculum, & hebraicum *bolam*, sed quadam emphasi, qua sane creaturis non tribuitur. Dicitur enim Ps. 89. *Anni tui non deficient; a saeculo usque in saeculum tu es Deus: quod de annis, & saeculis creaturae non dicitur.*

Prob.

(1) Mundum, & creaturas non esse aeternas, sed in tempore a Deo O. M. ex nihilo productas, constat ex 1. Genes. 1. *In principio, &c.* Non desunt tamen, qui cum Isaacio Beausobre in Hist. Manich. hebraicam vocem *barà*, & graecam *epoiese*, creavit, significare putent solam productionem rerum, non vero creationem ex nihilo; sic enim locum illum exponunt, praeter Clericum, & Drusium, Ricardus Simonius, & ipse Petavius, &c. Reaple *barà* v. 21. & 22. tam de ceteri, quam de hominis productione effertur, licet ille ex aqua, iste de limo terrae productus sit. *Epoiese* quoque sonat *fecit, creavit, produxit, &c.* at non exclusiva materia. Nam de Deo, & creaturis promiscue enunciat, quae creatio ex nihilo convenire non potest. Haec & alia plura Beausobrius loc. cit. Quae tamen a communi sententia nos remove non debent, quae non ex sola grammaticali significatione illorum verborum, sed ex ipso contextu creationem rerum ex nihilo perspicue de-

monstrat. Constat enim ex 1. Genes. Deum creasse caelum, & terram, & hanc fuisse *inanem, & vacuam*, quam poetae *molem indigestam*, & *chaos*, philosophi *materiam* dixerunt. Cum ergo *terra inanis, & vacua* a Deo creata sit, creatum quoque est *chaos*, creata est *moles informis*, & *chaos* ipsum: ergo ex nihilo omnia produxit Deus. Hinc S. P. 1. 1. de Gen. ait; *Prima materia facta est confusa, & informis, quod credo a Graecis chaos appellari; legimus enim, fecisti mundum de materia informi, quod alii codices habent de materia invisa*, Sapient. 11. 18. Ceterum non desunt hebraicae linguae peritissimi, qui *barà* productionem rei ex nihilo significare contendunt, non vero materiae informi formam addere. Dum tamen de Deo loquimur, recte idem verbum etiam de rebus ex materia productis usurpatur; materia enim exigitur non *indigentia operantis*, nempe Dei, sed *operis*, sive rei corporeae *indigentia*, ut peracute, & vere loquuntur Aegidiani. Vide auctorem in schol. cap. 6. l. 2.

(a) Vide Auctorem.

Probatur II. ex Patribus. Tertullianus contra Marc. 2. *Viva divinitas*, ait, *nec de novitate, nec de vetustate censetur. Deus si est vetus non erit; si novus, non fuit.* Nazianzenus or. 88. *Deus, & erat semper, & est, & erit, vel semper est.* Accedunt, Socrates, Plato, Parmenides, Euripides, Thales, qui Deum definit: *qui caret principio, & fine, omnium antiquissimum, & ingenitum*: ergo, &c.

Probat. III. rationibus Augustini. I. Deus est immobilis: ergo est aeternus. Prob. conf. Si enim habet principium, mutatur de non esse ad esse, si finem, de esse ad non esse: ergo, &c. (a). II. Nullo intervallo Dei immensitas circumscribitur: ergo nec ullo tempore aeternitas (b). III. Anima adhaerens terminabili bono dolet, timet, optat: ergo solus Deus est interminabile bonum, & eius plena felicitas (c). Vide, quae diximus de aliis attributis.

Prob. secunda pars. Aeternitas Dei est interminabilis vita, quoad existentiam, & operationem immutabilis: sed creatura est mutabilis: ergo, &c. Quare licet mundus non habuisset initium, non tamen esset aeternus, ut observat Boethius (d), quia esset mutabilis. Hoc sensu Sancti Patres animam nostram vocant aliquando mortalem; licet enim interire non possit, tamen in cupiditatibus suis saepe mutatur, & Paulus soli Deo tribuit immortalitatem, incommutabilem nempe, & à se, non aliunde mutuam. Cum ergo aeternitas dicitur durationis mensura, de impropria mensura dicitur; non enim duratio ab aeternitate, aut haec a Dei substantia discernitur. *Nec aliud anni Dei, aliud ipse*, ait S. P. Ps. 101. *sed anni Dei aeternitas Dei est, aeternitas ipsa Dei substantia est, quae nihil habet mutabile.*

PROPOSITIO II. Valentiniana AEonum fabula merito expoditur.

Prob. I. Valentini AEones originem habuere; aut ab Hebraeorum Kabalis, ut placet Buddeo (e), & Glassio (f); vel ex Chaldaeorum theologia, aut pythagorica quaternatione, ut putat Masfuetus (g). Sed I. est elementaris scripturae expositio, literarum, aut numerorum pro lubitu permutatio inconstans, & saepe superstitiosa: II. & III. ex idololatria ortum habent: ergo, &c. II. AEones vel sunt Dei affectiones, ab essentia distinctae, aut personae divinitatis, ut vult Ptolomaeus (h): Non primum, quia Deus immutabilis non subiicitur affectionibus adventitiis: Non secundum, quia inter AEones solus *Nous* est praestantissimus, totamque *Bytbi* magnitudinem complectitur. Personae autem aequalem habent eiusdem divinitatis perfectionem: opus est ergo, ut omnes AEones sint procreati: er-

Tom. I.

I

go

(a) Ita S. P. l. de Nat. B. 39. (b) 8. de Gen. ad lit. 26.

(c) 4. Conf. 10. (d) L. 5. Conf. Prof. 6.

(e) Dissert. de Haer. Valent. (f) De post. Kab. membr.

(g) Diss. 1. p. 20. & seq. (h) Ap. Tert. l. 14. c. Valent.

go nullus erit *Immobilis, Sempermens, Persenascens*, &c. III. *AEones* vel spirituales sunt, vel corporei: si hoc, non ergo spectant ad *Pleroma* intelligibilium; si illud, quomodo est inter *AEones* *Concretio, Mixtio, Unio*: vel sine corpore sexuum distinctio, connubia, generationes, &c.? IV. *Achamoth* hebraicum, & *Sophia* graecum eandem sapientiam significant: cur ergo illud extra *Pleroma* collocatur? *Veritas, Sermo, Prudentia* ad unum intellectum spectant; *Fides, Spes, Charitas* virtutes sunt: cur ergo finguntur *AEones*? aut ab iisdem parentibus non gignuntur? (a) ergo, &c.

Ob. I. Hebr. c. 1. 2. ait Apostolus: *Per quem fecit & saecula*, graece, *tous aionas*. Et c. 11. ubi Vulgata habet: *Fide intelligimus aptata esse saecula Verbo Dei*: graeca legit: *AEones aptatos esse sermoni Dei*, ut ex non apparentibus visibilia fierent: ergo *AEones* ex *Mente*, & *Verbo* geniti sunt, ut corporalia conderentur, iuxta ideam *AEonum* invisibilium. II. Nyssen. c. Eunom. 1. ait: *Saeculi conditorem AEonas*, & qui in eis est locum antea constituisse, in iis vero omnia deinceps procreasse: ergo, &c. III. Probat. ratione numerica: nam 30. *AEones* in annis Christi, 12. in numero Apostolorum designantur, quorum duodecimus Iudas proditor *Sophiam* invidam, & e suo loco deiectam praefigurabat ergo Scripturis, PP., & Kabalae cohaeret Valentiniani systema.

R. neg. conf. I. enim Apostoli locus metonymice accipiendus est pro rebus corporeis, quae tempori, & aetati subiiciuntur, ut docet Damascenus (b). Potest etiam exponi: *per quem fecit & mundum*, ut habetur in hebraeo. At c. 11. innuitur Dei iussu, ac Verbo dispositas fuisse mundi partes, cum essent olim in Dei Verbo, ut opera in mente artificis. Nyssenum minus proprie locutum, ait Petavius l. 3. c. 5. Sed Nysseni mens est, Deum initio *AEonas*, & universum condidisse, veluti *conceptaculum* rerum visibilium. Primo enim condidit mundum, & Angelos, sed terra erat inanis, & vacua, quam postea omnium creaturarum generibus exornavit: ubi nihil non est accuratum, & proprium. Kabalae ineptias flocci facimus; Christus autem annos vixit 33. (c), non 30. Nec Iudae interitus praefigurat *Sophiae* ruinam, quae fingitur ab *Horo* impedita.

PROPOSITIO III. Fictitium est lumen illud aeternum, quod Palamitae somniarunt.

Prob. II. Ioh. Cyparisioti argumento (d). Ea lux est defluxio, manans a divina substantia, & ab illa distincta: atqui Dei natura diversa non est ab eius proprietatibus, & operationibus: ergo, &c.

Prob. II. Barlaami ratione (e). Quidquid est, vel est a se, vel
ab

(a) Vide Auctorem fusius ea de re differentem.

(b) L. 2. de F. Orth. 1. (c) Vide Auctorem. (d) Decade 6.

(e) Ap. Cautacuz. 11. c. 39.

ab alio. Si primum, Deus est; si secundum, creatura: ergo fictitia est lux increata, a creatura distincta.

Dices. Meminit huius lucis Basilus (a): ergo, &c.

R. neg. ant. Lux enim illa sempiterna, & inaccessa, de qua Basilus loc. cit., ipsa est divinitas, aeternusque Dei Filius. Ait enim c. 1. c. Eun. *Lux est Deus, ut David inquit: in lumine tuo videbimus lumen.*

CAPUT VI.

De infinita potentia Dei.

A Deo infirmum esse Deum Israel blasphemavit Rabfaces (quem legis suae desertorem putant Hebraei), ut Ierusalem de manu Assyriorum liberare non posset. Eandem blasphemiam protulere in deserto Iudaei dicentes (b): *Numquid poterit Dominus parare mensam in deserto?* At Deus summam potentiam suam ostendit post Rabfacis blasphemiam, 185. m. in castris Sennacheribi percutiens, & contra murmurantes Hebraeos manna de coelo pluit, & aquas excussit e filice. Manichaei etiam adeo impotentem fecere Deum bonum, ut malum arcere non posset. Tandem Abaelardus (c) soli Patri summam tribuit potentiam, aliquam Filio, nullam Spiritui Sancto. Contra quos sit

PROPOSITIO I. Deus infinitam habet potentiam.

Prob. I. Scripturis. Esther 13. ipse Dominus rex Deorum dicitur, & universae potestatis. Iob. 42. ait, *Scio quia omnia potes.* Eccles. 1. 8. *Unus est altissimus, creator, omnipotens.* Matth. 19. *Apud Deum omnia possibilia sunt:* ergo, &c.

Probat. II. ex PP. Cyrillo (d), Nysseno (e), Tertulliano (f), Augustino (g), quorum loca vide apud Petavium l. 5. c. 5.; Philosophorum, & Poetarum testimonia apud Huetium l. 2. Conc. c. 11. Merito ergo ait S. P. Serm. 139. de Temp. *Da mihi Paganum, qui non dicat, Deum esse omnipotentem. Negare Christum potest, omnipotentem non potest.*

Probat. III. rationibus Augustini. I. Deus est opifex omnium creaturarum, sed ad hoc omnipotentia requiritur: ergo, &c. (b) II. Imperator summam habet in regno suo potestatem: atqui Deus est Imperator universorum: ergo habet omnipotentiam (i). III. Deus immutabiliter est: ergo est omnipotens. Prob. cons. Qui enim est immutabiliter, habet virtutem respondentem iis, quae sunt, fuerunt,

I 2

runt,

(a) Homil. 1. in Exam. (b) Ps. 77.

(c) Ap. Bernard. Ep. 190. (d) Catech. 8.

(e) L. 1. c. Eun. (f) De Res. car. c. 11.

(g) De Fide & Symb. c. 2. (h) Ita S. P. Serm. 119. de Temp.

(i) L. 3. de Trin. c. 4.

runt, futura, ac possibilia sunt: sed haec virtus est ipsa omnipotentia: ergo, &c. (a)

Ut facilius obiecta diluantur, nota, impossibile multipliciter dici; I. cum pares non suppetunt vires. Ita impossibile est parvulo athletam deicere, catulo videre, &c. II. Impossibile dicitur, quod plerumque non fit: sic dicitur, *civitas supra montem abscondi non potest*. III. Quod non congruit rationi, ut illud Genes. 44. *Non potest puer relinquere patrem suum*. IV. Quod iusta de causa fieri non debet, ut Marc. 6. *Non poterat ibi Iesus virtutem ullam facere, propter incredulitatem eorum*. V. denique, quod non Deo, sed hominibus est impossibile, ut virginem concipere, &c. Cum ergo dicimus, Deo nihil esse impossibile, I. II. & postremo sensu intelligimus, non III. & IV. Plura enim Deo non conveniunt, ut mori, peccare, &c.; id enim si posset, sanctus non esset, si illud, non esset aeternus. At si plura non posset pro lubitu facere, vel omittere, non esset liber, adeoque nec Deus (1).

Ob. I. Deus mori nequit, mentiri, peccare, praeteritum revocare, aut rerum naturas mutare: ergo, &c.

R. neg. conf. Haec enim non posse, non infirmitatis est, sed potentiae argumentum. Ad I. ergo notat Estius, Deum dici omnipotentem active, non passive; est enim *Omnipotens faciendo quicquid vult, non patiendo, quae non vult*, ait S. P. A. 5. C. D. 10. Alias Angeli, & anima peioris conditionis essent, quam pecudes, quae mori possunt. Vere ergo Deus est omnipotens, qui mori nequit, nec pati; nam qui patitur, impotens est. Idem dicendum de peccandi, & fallendi potentia. I. enim mendacium, & peccatum non habet causam efficientem, sed deficientem. II. Potentia, quae a veritate, ac bonitate excidere potest, non est summa potentia, haec enim est summum ens, & veritas, & bonitas est aliquid ens: sed posse mentiri, & peccare est a veritate, ac bonitate excidere: ergo non est summa potentia. Unde ait S. P. Serm. 109. de Temp. *Non potest peccare, non potest mentiri, quia si posset, non esset omnipotens* (b).

De

(1) Optime monet D. Th. I. p. q. 25., divinam omnipotentiam esse aestimandam in ordine ad ea, quae absolute possibilia sunt, quorum nempe attributum subiecto non repugnat: adeoque sub Dei omnipotentia non cadere, quae in se ipsis contradictionem involvunt, quia

possibilium rationem habere non possunt. An vero hoc vel illud possibile sit, aut fieri repugnet, altera quaestio est, de qua nil temere pronunciandum, atque id unum a Deo fieri non posse censendum est, in quo apertissima contradictio deprehenditur.

(a) L. 16. c. Faust. 5. (b) Vide l. 5. C. D. 10. & de Symb. c. 1.

De praeteritis non una est Theologorum sententia. Censet Damascenus (a), a Deo fieri posse, ut virgo compressa non sit compressa. Idem docet Ariminen. alique. Oppositum docent alii Theologi post Augustinum l. 26. c. Faust. 5. *Qui dicit, si omnipotens est Deus, faciat, ut quae facta sunt, facta non fuerint; non videt se dicere, faciat, ut quae vera sunt, falsa sint. Quis enim dicat, ut id, quod iam non est, faciat non esse? Quidquid enim praeteritum est, iam non est; quod si & de ipso fieri aliquid potest, adhuc est, de quo fiat (b).* Ad ultimum dist. ant. Potest mutare naturas, quoad essentiam, neg.; quoad existentiam, conc. Hoc enim sensu qui diceret, res immutabiles, rerum naturas perverteret. Potest ergo Deus aquam in vinum, aut sanguinem commutare, & universi ordinem aliter disponere; sed si res inspiciantur in ideis, sive praedicatis essentialibus, quae ad normam incommutabilis veritatis exiguntur, sunt immutabiles.

Ob. II. Dei potentia, & voluntas idem sunt, & ideo Deus per Aug. (c) dicitur omnipotens, quia quod vult potest: sed Deus omnia non vult: ergo nec potest.

R. dist. ant. Idem sunt realiter, conc.; connotative, nego. Illa enim omnia possibilia significat, haec omnia volita. At S.P.A. ideo Deum dicit omnipotentem, quia quod vult potest. Sicut enim probatur creatae voluntatis infirmitas, ex quo frustrari possit, ita probatur Dei omnipotentia, ex quo frustrari non possit. *Tunc videbitur, ait S.P. Eneh. 95. quam efficacissima sit voluntas Dei, quam multa possit, & non velit, nihil autem velit, quod non possit: quod in Ps. canitur: omnia quaecumque voluit fecit.*

PROPOSITIO II. Potest Deus plura facere, quae non facit.

De fide est cont. Abaelardum, & Wiclefum, quibus addit Estius Calvinum. Hunc tamen ab hoc errore vindicant Iuenin (d), & Petavius (e). Forte non sibi constat ubique Calvinus; nec fallitur Estius, qui eius errorem a Wiclefiano secernit. Is enim docuit, Deum agere necessitate naturae: ille, necessitate iustitiae. De hoc argumento pertractant. Hugo Vict. (f), Thomas Waldensis (g), Estius (h), Petavius (i), Sylvius (k), Gregorius (l), alique; & prob. I. Scripturis. Sap. 11. 18. *Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua immittere illis, aut multitudinem urforum, aut leones: sed & uno spiritu poterant occidi.* Machab. 8. 18. *Potest universum mundum uno nutu delere.* Matth. 3. 9. *Potens est Deus de lapidibus suscitare filios Abrahae: quod nec etiam literaliter divinam virtutem excedit, neque*
Deo

(a) Opusc. 36. (b) Vide Auctorem. (c) In Enchir. c. 96.

(d) Diff. 4. c. 2. (e) L. 5. c. 6.

(f) De Sacr. Fid. l. 1. p. 2. (g) Tom. 1. l. 1. art. 1. c. 10.

(h) Dist. 43. (i) L. 5. c. 6. (k) Quaest. 25. art. 5.

(l) Dist. 42. quaest. 1.

Deo est difficilior homines de lapidibus, quam de limo terrae excitare. Et c. 26. 53. *Possim rogare Patrem, & exhibebit mihi plusquam 12. legiones Angelorum.* Atqui Deus non immisit leones, aut urfos, mundum non delevit, neque ex lapidibus suscitavit Abrahae filios, neque Angelorum legiones adscivit: ergo plura Deus potuit, quae non fecit.

Prob. 2. ex PP. Athanasius l. 3. c. Ar. *Poterat, etsi nunquam advenisset Christus, solummodo loqui Deus, & maledictionem solvere.* Hieronymus 1. II. *Qui tantorum signorum patratior est, & ipse crucem evadere potuit.* S.P.A. in Opusc. ad Marcellin. c. 1. *Credo nunquam esse factum, ut per foramen acus camelus transiret, & tamen ille hoc quoque dixit Deo esse possibile. Legas 12. m. legiones Angelorum pro Christo pugnare potuisse, nec factum, & alia sexcenta fieri potuisse, & tamen exempla quod facta sint, proferre nequeamus.* Qui locus peremptorius Petavio visus est, & controversiis omnibus dirimendis aptissimus.

Prob. III. ratione. I. Omnis creatura finita est: ergo in eius productione non exhauritur potentia creatoris; qui proinde alia, atque alia in infinitum producere potest. II. Si Deus non posset, nisi ea, quae fecit, non potuisset Adam servare a culpa, David ab adulterio, Saul a perditione, aut emollire corda Pharaonis, Achab, & Iudae, nec de cruce descendere, aut signum facere scribis petentibus: sed hoc posito tollitur gratia, perit libertas, excusabilis est Iudaeorum malitia, & inevitabilis est rerum omnium eventus, quod est absurdum: ergo, &c. III. Vel Deus potest signa facere, quae fecit tempore Moysis, Iosue, &c. vel non; si nequit, ergo suam amittit omnipotentiam; si potest, ergo aliqua potest, quae non facit; nunc enim ea signa non facit.

Ob. I. Matth. 26. Christus ait: *Pater si possibile est, transeat à me calix iste:* sed non transit: ergo erat impossibile. Non enim poterat decretum Patris de Christi morte mutari.

R. dist. conf. Erat impossibile absolute, & virium defectu, neg.; hypothetice, & supposito Patris decreto, conc. (a). Christus ergo non dubitavit de absoluta Patris potestate, ait enim: *Omnia tibi possibilia sunt,* Matth. 19.; sed ait: *Si possibile est* potentia ordinata consistente cum aeterno decreto, quasi dicat: si vis, transfer calicem hunc a me, ut habetur Luc. 22. Eadem est Grotii (b) responsio: *Sensus est: si tua decreta ferunt, ut alio modo tuae gloriae, & hominum saluti consulatur.* Notat Estius, non dixisse Christum: *Si possibile est tibi,* sed absolute, *si possibile est,* idest per se non repugnans ob paterni decreti consistentiam.

Ob. II. Non potest Deus, nisi quae praevidit, alias sine providentia operaretur: sed praevidit tantum quae facit: ergo, &c.

R. dist. ant. Non potest potentia absoluta, neg.; ordinata, conc. Po-

---

(a) Vide not. Prop. I. (b) In Comm. in hanc loc.

Potest ergo Deus absolute omnia, quae non repugnant, facit autem, quae praesciendit. Ex praescientia ergo inferitur, non esse futura, quae non sunt praevisa, non vero possibilia non esse.

Dices. Sapientia Dei est immutabilis: ergo non poterat alia praevidere. R. dist. ant. Est immutabilis, & indeterminata, conc.; determinata ad unum, neg. Tota ergo mutabilitas se habet ex parte creaturarum, quae ideo futurae sunt, quia sunt praevisae, & poterant non esse futurae, quia poterant non esse praevisae.

Ob. III. Hieronymus (a) id unum possibile asserit, quod est futurum: ergo, &c.

R. dist. ant. Possibile homini, conc.; Deo, neg. Loquitur enim contra Pelagianos, qui iactabant posse hominem vivere sine peccato, eosque ex factis revincit. Posse tamen Deum ex gratia praeservare a peccato, ut B. Virginem, docet l. 2. c. 6. ubi laudat Aug. (b). Unde retorq. arg. Potest Deus singulari privilegio servare a peccatis, nec facit: ergo, &c.

PROP. III. Potest Deus meliora facere iis, quae fecit (c).

Prob. I. scripturis. Apostolus Ephes. 3-20. ait: *Potens est Deus omnia facere superabundanter, quam petimus, & intelligimus.* Ubi in graeco *to yper* bis positum, tum ad opera, tum ad cogitationes refertur. Et sensus est, posse Deum meliora facere iis, quae facta sunt, & petere audemus, & cogitare.

Prob. II. Ex PP. Hieronymus, & August. sup. laudati docent, posse Deum servare hominem ab omni peccato, ut gaudeat immortalitate animae, & corporis. Dionysius (c) ait concedere posse infinitas virtutes multo perfectiores, potentia scilicet absoluta; nam ordinata omnia fecit in numero, pondere, &c. Huc spectant rationes superius productae. I. quod nullo opere vel perfectissimo infinita potentia potest exhaustiri. II. Si optima quaeque producantur, omnia forent aequalia, nihilque, praeter hominem, & Angelos, Deus procreasset, ut ratiocinatur Augustinus (d).

Ob. I. Si Deus non genuisset Filium sibi aequalem, fuisset invidus, ait Q. 50. S. P. ergo talis etiam fuisset, si potens meliora facere, non fecisset.

R. neg. conf. Aequalitas enim naturae debetur filio, cum genera-

(1) Non desunt hac nostra etiam aetate plures increduli, inter quos Popes, & Voltaire, qui veluti principii loco ponunt, *Mundum hunc omnium, qui esse possunt, perfectissimum*

esse. Hinc autem dici non potest quam absurda consectaria deducant. Hos tamen presse & nervose refellit recentissimus scriptor saepe laudatus in Exerc. 6. de Prim. Hom.

(a) Dial. 1. cont. Pelag. (b) L. 2. de Pecc. M. 6. 14. & 17.

(c) De div. Nom. 8. (d) L. 11. C. D. 22.

ratio in similitudinem naturae fieri debeat: atqui creaturae nulla debetur perfectio; quidquid enim habet, ex liberalitate conditoris habet; neque Deus potest invidere creaturis, quae spatio infinito a se distant, nec possunt divinae felicitati vel minimum detrahare, ut ait Aug. (a): ergo, &c.

Inst. S.P. de Gen. ad lit. ait: *Si bona facere posset Deus, nec faceret, magna esset invidentia*; ergo Aug. eodem modo loquitur de creaturis, ac de Filio.

R. I. Estius, Sylvius, Iuenin, in libro laud. *Plura quaesita esse, quam inventa, & ex his pauciora firmata*, ut ipse Aug. ait 11. Retr. 24.

R. II. dist. conf. Et loquitur S. P. de potentia absoluta, conc.; de ordinata, neg. Nam 1.3. de lib. Arb. 9. ait, & posse Deum absolute meliora producere, & posito hoc ordine, invidum esse, qui velit aliquid interire. *Ordinem creaturarum gradibus iustis ita decurrere, ut ille invideat, qui dixerit, ista non esset, invideat etiam ille, qui dixerit, ista talis esset; aut enim perfectae superiori vult addere, & erit immoderatus, & iniustus, aut istam vult interimere, & erit malus, atque invidus*. Constat ergo Deum omnia fecisse statuto providentiae ordini congrua, nec posse absque invidiae nota mutari.

Ob. II. Deus est optimus: ergo optima sunt quaecumque fecit.

R. dist. conf. Sunt optima, idest ordini congrua, conc.; natura praestantissima, neg. Si vero dicas ex opere artificis eius sapientiam intelligi; R. infinitam Dei virtutem non evinci ex creaturis ratione substantiae, quae finita est, & *tamquam nihilum*, sed ex modo, quia res ex nihilo absque temporis spatio, aut alterius ope produxit. Hinc S. P. II. C. D. 22. *Deus, inquit, ita est artifex magnus in magnis, ut minor non sit in parvis, quae parva non sua granditate, sed artificis sapientia metienda sunt*.

Inst. Ex artefactis hominum peritia aestimatur: ergo a pari.

R. neg. conf. Cum enim homines materia, ope, & instrumentis indigeant, ex opere tamen suam virtutem produnt; Deus vero, qui iis non eget, satis ex modo suam potentiam ostendit.

CAPUT VII.

De summa Dei veracitate.

NON quaerimus hoc loco, an Abraham, Iacob, Iudith, &c. mentiti fuerint, nec ne, sed ea tamen attingimus, quae divinae veracitati directe adversantur. Quasdam tamen regulas assignabimus, quae Prophetarum oracula facilius intelligantur. Sit itaque

PRO-

(a) In Ps. 104.

PROPOSITIO I. Deus est summe verax, nec potest auctor esse mendacii.

De fide est, eamque propugnant imprimis Canus (a) Ariminen. (b), Annatus (c), Piette (d), &c.

Prob. I. Scripturis. Num. 23. 19. habetur: *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur.* Rom. 3. 4. *Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax.* 2. Tim. 11. *Fidelis permanet*, ubi in graeco *pistos*, *fidelis*, idem valet quod *alethes*, *verax*; mentitur enim qui fidem fallit.

Prob. II. ex PP. Chrysostomus hom. 38. in Ioh. ait: *Mentiri non potest Deus.* Ambrosius ad Chrom. *Impossibile est mentiri Deum.* S. P. A. 22. C. D. 15. *Si velint invenire quid omnipotens non potest, ego dicam: mentiri non potest.* Accedunt Philosophi Plotinus (e), Proclus (f), Alcinous, atque Simplicius, qui Deum *veritatis* nomine appellarunt, quod *veritatis omnis ita sit principium, ut sol omnis luminis*, ait Huetius.

Probat. III. ratione. I. Deus est summum ens: ergo non potest excidere a veritate, alias potentiam passivam haberet, & infirmissimus esset (g). II. Deus cum sit summum ens, est etiam summe bonus, & verax: sed ita est summe bonus, ut nulla malitia in eo sit: ergo ita est summe verax, ut nullus in eo sit error, aut fraus. III. Mentiri est intrinsece malum: ergo repugnat Deo summo bono. IV. Potest homo mentiri, quia est mutabilis: sed Deus est immutabilis: ergo mentiri non potest. Hinc Num. 23., ubi dicitur: *Non est Deus, quasi homo, ut mentiatur*, additur, *neque ut filius hominis, ut mutetur*; & Matth. 24. *Coelum, & terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt*: ac si dicat, fieri potest, ut coelum, & terra, utpote mutabilia, deficiant, non tamen verba mea: *Ego enim Deus, & non mutor.*

Ob. I. Gen. 4. Caino timenti ne occideretur ait Dominus, *nequaquam ita fiet*, & tamen occisus est a Lamecho: ergo, &c. II. Ion. 3. praedicitur subversio Ninives post 40. dies: atqui subversa non est: ergo, &c. III. Marc. 13. Christus, qui est sapientia Patris, dicitur ignorare de die Iudicii: ergo, &c. IV. Ioh. 7. Christus ait: *Non ascendo ad diem festum*: atqui reapse ascendit: ergo mentitus est.

R. ad I. cum Annato, aliisque, neg. conf. Deus enim non promisit Caino absolute, & nullo modo occisum iri, sed tantum id se non passurum a primo occurrente, aut data opera, ut Cain timebat: reapse a Lamecho casu necatus est. Idem ex traditione Hebraeorum respondet Hieronymus. R. II. & verius cum Grotio, dist. antec. Et Dominus locutus est de morte violenta, quam Cain metuebat, intus

Tom. I.

K

mo-

(a) L. 2. de Loc. Theolog. (b) Dist. 43. quaest. 2.

(c) L. 2. de Script. art. 12. (d) T. 3. quaest. 4. de Fide.

(e) Lib. Enn. 6. 8. (f) L. 1. Plat. Th. c. 17.

(g) Vid. R. ad Ob. I. Prop. I. cap. 5.

monente conscientia, ut ferat quisque quod gessit, & a qua Cain, ob exiguum hominum numerum, servatus est, conc.; de morte absolute, nego.

Ad II. R. I. dist. mai. Et hoc vaticinium fuit comminatorium, nec implendum, nisi permanente malitia, conc.; & fuit absolutum, nego. R. II. cum Augustino dist. min. Subversa non est mystice & figurate, neg.; vere, & proprie, conc. Impletum est ergo mystice Iona vaticinium, quia Ninive *eversa est in malo, aedificata in bono*, ait S. P. A. in Psal. 50. n. 11.

Ad III. neg. conf. Christus enim Iudicii diem ignorare dicitur, quem revelare non vult. Sic Legati Regum ignorare dicuntur arcana, quae prodere nolunt.

Ad IV. dist. min. Ascendit tunc, & palam, neg.; postea, & in occulto, conc. Legitur enim 16. *Manfit in Galilaea. Ut autem ascenderunt fratres, tunc & ipse ascendit, non manifeste, sed quasi in occulto.* Cur autem tunc non ascenderit, est, quia *tempus eius nondum impletum erat.*

Ob. II. Exod. 11. iussit Dominus Hebraeis: *Ut postulet vir ab amico vasa aurea, & argentea*, utique furandi animo: ergo, &c. II. Lib. 3. Reg. 22. daemone dicenti: *Ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum*; R. Dominus: *Decipies, & praevaleris, egredere, & fac ita*: ergo, &c.

R. Ad I. Missa ea quaestione, an Hebraei furtum fecerint id asportando, quod eis debebatur ut merces, de qua non una est PP. sententia (a), dist. antec. Praecepit mutuum, conc.; furtum, nego. Non enim iussit Dominus, ut Aegyptios fallerent, sed ut vasa peterent mutua: permisit autem furtum in poenam idololatrarum, qui licitum furtum putabant.

Ad II. dist. ant. Ait Dominus *decipies, &c.* iubendo, neg.; permittendo, conc. Diabolus enim ad fallendum pronus, non iussus, sed solam permissionem expectat. Sic Matth. 8. rogantibus diabolis mitti in porcos, respondit Iesus, *ite, quod non praecipientis est, sed permittentis*: sequitur enim, *& concessit eis statim Iesus.* Et Iudae ait: *Quod facis, fac citius, Quae vox etiam*, ut ait S. Leo (b), *non iubentis est, sed finientis*: ergo, &c.

Inst. S. P. A. q. 53. ait, Aegyptios, iubente Domino, deceptos esse, *quoniam deceptione digni erant*; & de Prophetis Achab ait: *Quem Deus per se non falleret, eum fallit, Deo iubente, cacodaemon*: ergo, &c.

R. I. Canus (c) dist. ant. *Iubente Domino*, hoc est deceptionem faciendo, neg.; permittendo ut fiat, conc. *Sic indurare eum dicitur, quem mollire noluerit, & excaecare, quem illuminare noluerit*, ait S. P. lib.

(a) Ap. Calm. in Comment. ad c. 3. 22. (b) Ser. 7. de Pass.

(c) L. 2. de Loc. Theol. c. 4.

lib. de Praed. & Gr. 4. R. II. S. P. in ipsa q. 53. *Cum Aegyptii deceptione digni essent, factum est, ut iuberet Deus Iudaeis, vel potius pro illorum cupiditate permetteret, ut vasa peterent non reddituri, & acciperent, quasi reddituri.* Idem dicendum de Achab; id enim non sine iudicio divino factum esse, idest Deo permittente, ait ib. S. D. Idque confirmat exemplo de odio inimicorum, quod sane non iussum est antiquis, sed permissum, aut non expresse prohibitum. *Non itaque Deus deceptor est, concludit S. P., quod credere nefarium, & impium, quis non intelligat?*

Ob. III. Potest Deus innocentem occidere (1): ergo & simplicem fallere. R. neg. conf. Nam vitam dare, & eripere spectat ad supremum dominium: *Dominus enim vivificat, & mortifi-*

K 2

cat

(1) Haec propositio absolute, & absque limitatione admissa, vix conciliari posse videtur cum eorum sententia, qui statum purae naturae negant esse possibilem. Qua de re cl. Auctor, qui de hoc statu *tum quaestionis difficultate, tum etiam theologorum dissidiis*, ut ipse monet in fine Tom. I. postremae Ven. editionis, in utramque partem differuit ad calcem lib. 12. Rom. editionis, in eorum sententia illam propositionem admisit, qui statum illum ut possibilem adstruunt. At in vindiciis Augustiniani systematis, tom. 5. diff. 2. postremae Ven. ed., ubi accuratius Augustini mentem investigavit, eiusque doctrinam a damnatis Baii articulis vindicavit, sententiam eorum, qui statum purae naturae impossibilem putant, antiquissimam esse, & in Aegidiana schola propugnatam perspicue demonstrat. Cohaerenter itaque ad huius scholae principia.

R. II. dist. ant. Potest innocentem occidere, supposita Adae culpa, quam mortis poena subsequitur, quaeve etiam origina-

ria labe deleta adhuc superest in renatis, conc.; non supposita culpa, subdist. Si Deus absolute spectetur, prout est omnipotens, & creatura quantumvis innocens a Deo pendet, qui est Dominus vitae, & necis, conc.; si spectetur prout est summe bonus, providus, iustus, ac sibi, non creaturae debet, ut eam a morte, ac miseriis eripiat (quo sensu statum purae naturae impossibilem putant plures theologi, aliique nostrates) neg. Sic enim Deus nequit innocentem occidere, quin simul iustitiam, ac providentiam evertat. *Numquid, ait S. P. l. 11. de Gen. c. 21. ille prius ultor, quam iste peccator? Hinc S. P. ib. c. 21. Manichaeos urget, qui aiebant, daemones, etsi nihil propria voluntate peccassent, aeternis cruciatibus esse torquendos, cum iniquum omnino sit, poenam aliquam, a fortiori aeternam, innocenti creaturae infligere. Cuilibet est manifestum, iustitiae ipsi esse contrarium, ut nullo praecedente demerito, hoc ipsum Deus damnet, quod ipse creavit.*

cat (a). At repugnat divinae veracitati posse aliquem decipere; non enim est Deus *quasi homo, ut mentiatur* (b). Sunt etiam alia, quae hoc loco obiici possent, sed ea expedientur in quaestione: *An mendacium sit intrinsece malum*. Nunc regulas assignabimus ad huius quaestionis, & scripturarum intelligentiam perutiles. I. est. Multa Dei verba, quae falsa videntur rudioribus, sunt figuratae, aut ironicae locutiones, quibus aut deridetur iniquitas, aut praenunciantur futurae calamitates. Ita Gen. 3. 22. ait Dominus: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*. II. Plura, quae videntur fabulosa, sunt parabolae, aut similitudines: ut illud Iudic. 9. de arboribus regem quaerentibus, & Ezech. 17. de duabus aquilis. Plura etiam sunt in novo Testamento, in quibus *divinus sensus altius perscrutandus*, ait Hieronymus (c). In iis ergo scopus praecipue spectandus est, unde earum proprietates, & significatio dignoscitur. III. Verba comminatoria hypothetice sunt accipienda; idest manente pervicacia. Nam Ier. 18. ait Dominus: *Si poenitentiam egerint a peccato suo, agam & ego poenitentiam*; quae si longius protrahatur, vix locum habet haec regula, ut Iudaeis accidit, eo quod non resipuerint. IV. Plura etiam, quae Dei operationem, aut iussu innuunt, maxime ubi Deus impios alloquitur, qui *meditantur iniquitatem in corde*, de sola permissione accipienda sunt. (d) Sic Rom. 1. 24. habetur: *Tradidit illos Deus in passionem ignominiae*, idest *relicti per divinam patientiam, non per potentiam compulsi*, ut explicat S. P. l. de Praed. SS. 10. V. Plura vaticinia impleta sunt in posteris eorum, ad quos fiunt, ut illud Gen. 25. *Major serviet minori*, quod impletum est tempore David in Idumaeis ab Esau progeneris. VI. Quaedam mystice accipienda sunt: ut Baptistam esse *Eliam*, Christum *agnum*, aut *petram*; fideles *oves*, &c. Verum, ne opponant haeretici (quod olim Glassius Becano) nos scripturas vi trahere, ut pelles sutores, dicimus SS. PP. interpretationes sequendas, non privata quorumlibet commentaria. VII. In vet. Testamento res gestae umbrae sunt futurorum. Non ergo in cortice sistendum est, sed videndum cuius gratia, & significatione factae sint. Sic, ubi Iacob personam Esau simulavit, mendacium non est, ait S. P. (e), sed mysterium. VIII. Sicubi mendaces in scriptura laudantur, ut obstetrices Aegyptiae (f), non mendacium ipsum, sed harum pietas, & miseratio commendatur, ut docet S. P. (g). Idem iudicium esto de quibusdam SS. historiis, quae in patrocinium mendacii opponuntur, de quibus alibi fusius.

CA-

(a) Reg. 1. c. 6. (b) Num. 23. v. 19. (c) In 12. Eccli.
 (d) Vide R. ad Ob. II. (e) De Mend. c. 5. & 6.
 (f) Exod. 1. v. 20. (g) De Mend. c. 15.

CAPUT VIII.

De perfectione, ac pulchritudine summi Dei.

NOt. Perfectum dicimus, quod in se omne bonitatis genus complectitur: idem est ergo quaerere, an Deus sit perfectus, ac, num sit summe potens, immensus, &c. quod in superioribus actum est. Ad faciliorem tamen huius rei intelligentiam addendum est, duplex perfectionum genus in scholis distingui. Aliae enim *simpliciter simplices*, aliae *simplices* appellantur. Prior ea est, quae cum maiori, vel aequali perfectione non pugnat, sive, ut ait S. Anselmus (a), *quae melior est ipsa, quam non ipsa*, ut esse iustum, beatum, &c. *Melius namque est esse iustum, quam non iustum, beatum, quam non beatum* (b). Perfectio simplex ea est, quae pugnat cum maiori, vel aequali, nec melior est ipsa, quam non ipsa, ut corpus, animal, aurum. Nam *melius est homini, non esse aurum, quam aurum; quamvis forsitan melius esset alicui esse aurum, quam non esse aurum, ut plumbo*. Ita Theologi passim. Censet tamen Petavius (c), praedicamenta, quae per se *meliora sunt ipsa, quam non ipsa*, v. g. esse sapientem, & iustum, vulgo perfectiones *simplices* appellari. Et quidem clarius loqueretur, qui perfectiones prioris generis *simplices* appellaret, alias vero *in certo aliquo genere limitatas*. Has tamen in Deo, utpote perfectissimo, non esse, per se notum est.

Not. II. Singulas rerum perfectiones *eminenter* in Deo contineri. Dicitur autem in scholis contineri *eminenter*, quod in alio, non secundum propriam formam, sed nobiliori quodam modo comprehenditur, ut rationalis anima continere dicitur vegetativam, & sensitivam. Sed melius fortasse cum cl. Auctore dixeris, perfectionem *formaliter* contineri, quando in ea perfectionis specie res aliqua, veluti forma materiei, determinatur, & perfectio de ipsa re enunciat in recto: contineri autem *eminenter*, quando res in eo perfectionis genere non est limitata, & perfectio de ipsa re tantum *oblique* praedicatur. Sic aurum, argentum, calidum, frigidum formaliter continetur in hoc, vel illo corpore, quia his qualitatibus, veluti formis, illa corpora afficiuntur, & determinantur, & recte enunciat: hoc est aurum, illud argentum, hoc calidum, &c. Quia vero sapientia, iustitia, &c. rectissime de Deo praedicantur, nec sunt in aliquo genere limitatae, dicuntur esse formaliter in Deo minus proprie: & licet invaluerit ea loquendi consuetudo, Deus est formaliter sapiens, &c. melius tamen foret dicere, Deus est sapientia, & iustitia, quae ipse est (d). Non enim est in Deo forma, aut perfectio a summo esse distincta. Hinc Thomassinus (e) ait, has perfectiones

ap-

(a) *Monolog.* 14. (b) *Idem Prolog.* c. 5. (c) *L. 6. c. 7. n. 10.*

(d) *Vid. c. 3. lib. huius.* (e) *L. 4. c. 12. n. 12.*

aptius a Deo auferri, quam de illo affirmari. Aliunde, cum Deus sit perfectissimus, & creaturae de ipso enuncientur oblique; non enim dicitur Deus est Angelus, aut homo, sed Deus est hominum, & Angelorum; perfectio Angeli, hominis, &c. non *formaliter* in Deo continetur, sed *eminenter*.

Not. III. Quaerunt hoc loco theologi: An Deus simul & creatura sint aliquid perfectius, quam Deus solus? Ubi non de perfectione extensiva sermo est, sed tantum de intensiva. Nam de extensione, ac numero frustra ab aliquibus disputatur, cum haec duo non perfectionem, sed limitationem importent in aliquo genere quantitatis. Unde hoc complexum, Deus & creatura, designat summum bonum, & bonum finitum, & numerus, & extensio tantum in bono finito reperitur, ut divulsum a summo bono. Sit itaque

PROPOSITIO I. Deus simul, & creaturae non sunt aliquid perfectius, quam Deus solus.

Prob. I. Scripturis. Ps. 38. habetur: *Substantia mea tanquam nihilum ante te*: atqui nihilum, & ens, si complexe accipiantur, non sunt aliquid solo ente perfectius: ergo, &c.

Prob. II. ex PP. Augustinus tr. 11. in Ioh. ait: *Si fueris sine Deo, minor eris: si fueris cum Deo, maior Deus non erit. Non ex te ille maior, sed tu sine illo minor.*

Prob. III. ratione. Deus seorsim spectatus est infinitus, & summum bonum continens omnia bona: sed summo, & infinito nil addi potest: ergo, &c.

Ob. I. Deus & creatura faciunt numerum: ergo maiorem perfectionis extensionem. R. neg. conf. Habetur enim extensio numeri absque extensione perfectionis, quando unitatis perfectio *eminenter* in alia continetur. Sic permutato siclo in 4. drachmas, multiplicantur nummi, non augetur sicli valor, quia valor 4. drachmarum in ipso siclo continetur.

Dices. Si quis addat siclo 4. drachmas, augetur sicli valor: ergo augetur Dei perfectio ex perfectione creaturae.

R. neg. conf. Siclus enim, cum sit finiti valoris, adiectis drachmis augetur; Dei autem perfectiones sunt infinitae, nec si millenas addideris creaturarum dotes, vel minimum augentur.

Ob. II. Astrorum lux, aut virtus plantarum *eminenter* in sole continentur: sed sol una cum plantis perfectior est, quam solus: ergo licet Deus contineat *eminenter* creaturarum dotes, una cum iis perfectior erit, quam solus.

R. neg. conf. Sol enim non praecontinet peculiares astrorum, aut plantarum perfectiones, ut Deus, qui omnes, & singulas in se continet *eminenter*.

PROPOSITIO II. Est in Deo summa, & perfectissima pulchritudo.

Prob. Pulchritudo congruentiam dicit, atque aptitudinem. Sic
cor-

corpus pulchrum dicitur, quod *habet aptam figuram membrorum cum suavitate coloris*, ut ait Tullius (a): atqui in Deo est invariabilis ordo saeculorum, perfectionum consonantia, & immutabilis regula providentiae, & ut ait S. P. 6. Trin. 10. *prima aequalitas, & prima similitudo*, idest Verbum divinum, quod est *candor lucis aeternae, & imago pulchritudinis eius*: ergo, &c. II. Pulchrum dicitur, quod allit, & ad amorem trahit, sed in Deo est bonitas, pietas, caritas, quae ad amorem trahunt: ergo, &c. III. Pulchrum est decus & ornamentum animi, sed in Deo est virtus, sanctitas, & omnis iustitiae fons: ergo *si ubique iustus*, est etiam *ubique decorus*, ait S. P. in Ps. 44. IV. Denique ex perfectissimis, & pulcherrimis Dei operibus eius perfectio, & pulchritudo perspicue demonstratur: si enim *pulchra sunt quae fecit*, quanto *pulchrior est, qui fecit* (b)? ut cum ipso Augustino II. huius libri finem faciam.

LIBER III.

IN QUO DE VISIONE DEI DISPUTATUR.

LUcem *inaccessibilem* inhabitare Deum, eamque a nullo mortalium, aut visam esse, aut videri posse, affirmat Apostolus I. ad Timoth. cap. 6. Quae sententia cum possit dupliciter accipi, nempe de naturali mentis humanae facultate, ac de supernaturali; item de statu mortalis vitae, ac de illo, quem expectamus in patria: duabus dissertationibus huius libri aditus aperitur, quarum prior de possibilitate intuitivae visionis, altera de eiusdem existentia verba faciet.

DISSERTATIO I.

De possibilitate intuitivae Visionis.

NON agimus hoc loco de abstractiva visione, qua *invisibilia Dei*, per ea, quae *facta sunt*, *conspiciuntur*, sed loquimur de intuitiva visione, per quam Deus in se ipso, non in creatura, tanquam in medio, cognoscitur. Illa enim obscura est, & confusa, haec evidens, & distincta. De hac ergo agemus 5. capitibus. Quaeremus I. An Deus ab humana mente solis naturae viribus possit intuitive videri. II. An vero supernaturali lumine assequi, aut perfecte comprehendere. III. De lumine gloriae sermo erit, quo indiget creatura rationalis, ut Deum intuitive videre possit. IV. Vindicabitur quo-

(a) *Tusc. 4.*

(b) *In Psalm. 148. num. 15.*

quorundam PP. fides circa possibilitatem visionis intuitivae. V. Exponetur vera Augustini mens de visibilitate Dei per oculos corporis.

CAPUT I.

An Deus solis naturae viribus possit a creatura intuitive videri?

NOt. Aetius, atque Eunomius IV. Ecclesiae saeculo eo audaciae, Epiphanio (a) & Augustino (b) testibus, devenere, ut dicerent, se Deum naturali virtute intueri, ut seipsum. Eodem luto haesisse saec. XIV. Beguardos constat ex Viennensi Concilio, ubi sub Clemente V. damnati sunt. Nec desunt theologi, qui putant, posse a Deo produci creaturas longe perfectiores, quae Deum naturaliter videre possint: sed oppositum censent Argentinas, Lafosse, Puteanus, &c. Sit ergo

PROPOSITIO I. Deus videri nequit intuitive ab intellectu creato solo naturae lumine.

De fide est, & prob. I. Scripturis. I. Tim. 1. habetur: *Regi saeculorum immortalis, & invisibili*. Et cap. 6. *Quem nullus hominum vidit, nec videre potest*. Quibus ostenditur, ait S. P. A. Ep. 112. *Deum invisibilem esse natura*. Et Psalm. 88. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*. Rom. 6. *Gratia Dei vita aeterna*: haec ergo non naturae est, sed gratiae beneficium.

Prob. II. ex PP. Origenes l. 1. Per. 1. *Mens nostra*, inquit, *ipsum per se Deum sicuti est non potest intueri*. Epiphanius Haer. 70. ait, *Deum videri ab humana natura non posse fatemur*. Nazianzenus Or. 34. ait: *Nihil ad nos pertingere de Dei notitia, nisi exiguum rivulum*. Ambrosius Luc. 1. addit: *In potestate nostra non est Deum videre*. S. P. A. 19. C. D. 25. *Non est*, inquit, *ab anima, sed supra animam, quod eam facit beate vivere*: ergo, &c.

Prob. III. Ratione. Ut obiectum intuitive videatur, requiritur, ut sit praesens, & moveat potentiam videntem: atqui nulla creatura potest naturaliter efficere, ut Deus praesens illius visivam potentiam specialiter moveat: ergo, &c. Prob. min. Deus enim libere movet potentiam, adeoque, nisi velit, nunquam videtur: ad differentiam aliorum obiectorum, quae si adsint, quandocumque necessario operantur, & velint nolint, latere non possunt. Sed creatura nequit efficere, quin Deus libere agat: ergo efficere nequit, ut potentiam specialiter moveat. II. Media intuitivae visionis sunt Fides, Spes, Charitas, & virtutem officia: sed haec a gratia, non a natura dependent: ergo a fortiori dependet a gratia ipsa Dei visio, quae est bonorum operum merces.

Ob. I. Quaevis potentia naturaliter suum obiectum attingit: atqui

---

(a) Haeres. 76. (b) Haer. 54.

qui Deus est obiectum intellectus creati : ergo, &c. Prob. min. Obiectum naturale intellectus est verum : sed Deus est summe verum : ergo, &c.

R. I. alii communiter dist. mai. Potentia attingit suum obiectum naturale, conc. ; supernaturale, neg. Recte id quidem, sed cum etiam secreta cordium intra naturalem ordinem contineantur, nec tamen naturaliter cognosci queant, nisi libere manifestentur, causa magis obvia proferri debet, unde constet, Deum neque ut auctorem naturae intuitive videri posse : itaque R. II. dist. mai. Obiectum necessarium, conc. ; liberum, neg. Nulla enim facultas potest naturaliter intueri, quod pro lubitu voluntatis potest abscondi : atqui Deus libere movet potentiam : ergo si nolit, nusquam videri potest, ut supra dictum est (a).

Dices cum Tournelyo. Ex hac R. sequitur, impotentiam intuitivae visionis totam esse ex parte obiecti, non ex parte potentiae. Sic obiectum longe dissitum non videbimus defectu praesentiae, non defectu potentiae : atqui intellectus est per se impos : ergo, &c.

R. neg. min. Non enim admittimus, ex parte intellectus, intrinsicam, & supernaturalem virtutem ab obiecto distinctam ad intuitivam visionem, dummodo obiectum intime praesens vivide excitet intellectum, ut videat ; quam excitationem lumen gloriae appellamus : si ergo Deus intime praesens excitet intellectum, sat est, ut Deum videat.

Ob. II. Potest homo finem suum naturaliter assequi : atqui Dei visio est hominis finis ultimus : ergo, &c. R. dist. min. Est ultimus finis naturalis necessario mentem alliciens, & praemovens, neg. ; supernaturalis ex Dei beneplacito, & libere excitans, movensque rationem, conc. (b).

Dices. Naturaliter appetitur beatitudo : ergo, &c. R. I. aliqui dist. ant. Beatitudo naturalis, quae in perfecta cognitione abstractiva Dei sita est, conc. ; supernaturalis, & intuitiva Dei visio, neg. Haec enim est gratiae beneficium, & Dei munus liberrimum.

R. II. Alii neg. conf. Licet enim quisque innatum habeat intuitivae visionis appetitum, is tamen expleri nequit, nisi gratiae coelestis auxilio ad tantam sublimitatem evehatur. Ita licet anima separata, cum sit forma corporis, naturaliter appetat eius unionem, haec tamen non naturae viribus, sed sola Dei virtute obtineri potest : & quidem summa, qualis requiritur in resurrectione mortuorum. In horum ergo sententia concedo, ex cognitione abstractiva magis incitari mentem ad Dei visionem, ut docet S. Th. (c), sed nego tale desiderium posse absque supernaturali virtute satiari.

Tom. I.

L

Ob.

(a) Vid. Prob. III. huius Prop. (b) Vide Auctorem.

(c) 3. c. Gent. 50.

Ob. III. Affulget omnibus divinum lumen a Deo indistinctum, per quod de rebus mutabilibus iudicamus: ergo Deum intuitive videmus.

Rz. dist. ant. Affulget obscure, ut idea exhibens incommutabilem veritatem, conc.; ut obiectum claram Dei visionem excitans, neg. Nam Dei visio intuitiva, utpote rei simplicissimae, exigit I. ut videatur divinitatis plenitudo tota simul, non per partes. Atqui lumen illud intime praesens per modum ideae, *ex parte* tantum exhibet divinitatem, ut nempe ad occursum unius creaturae de eius, ex. gr. bonitate, ad occursum alterius, de eius magnitudine iudicemus, &c.: ergo licet nobis adsit idea summi boni, & incommutabile lumen, non tamen illud intuitive videmus. *Ex parte enim cognoscimus*, ait Ap. 1. Cor. 13., & S. P. tr. 35. in Ioh. *Est quidem praesens divinus sol, sed radius per obliqua ad cor tenebrosum missus est.* II. exigit, ut caligines mentis abscedant, quod nonnisi in patria re promissum est. Tunc enim, non antea, *videbimus eum facie ad faciem & sicuti est.* Nunc autem, licet omnia in eius lumine videamus, ipsum tamen videre non possumus: sicut in densa nubium caligine solis ope corpora cernimus, sed solis orbem non videmus (a).

Ob. IV. S. P. A. 10. C. D. 22. ait, solum peccatum causam esse, cur Deum non videamus: ergo iustus Deum naturaliter videret.

Rz. dist. antec. Causam moralem, prout nos gratia exuit, per quam beatitudo comparatur, conc.; physicam, quae nos penitus privat intelligentia, quam Deus potest per gratiam ad se convertere, & lumine vultus sui perpetuo explere, neg. Adde per peccatum abstractivam Dei visionem poenali caecitate, quae mentis aciem retardat, aliquantulum obnubilari. Fuit enim Adamo ante lapsum vis intelligentiae splendidior.

PROPOSITIO II. Nequit a Deo produci creatura, quae Deum naturaliter intueri possit.

Constat ex dictis, & prob. Ad intuitivam Dei visionem requiritur, ut Deus sit praesens per modum obiecti: sed nulla creatura, quantumvis perfecta, efficere potest, ut Deus sibi praesens sit per modum obiecti, & eius intellectum moveat, nisi velit: ergo, &c.

Opp. Dari potest accidens supernaturale, ut gratia, & habitus theologalium virtutum: ergo dari etiam potest supernaturalis substantia: sed haec posset vi sua Deum videre intuitive: ergo, &c.

Rz. neg. conseq. Accidens enim alteri inhaeret, substantia vero est per se; illud ergo, licet supernaturale sit, creatum est, quidquid enim in alio recipitur, creatum est; increatum enim, cum esse habeat a se, nullo indiget, in quo recipi debeat. Substantia autem,

---

(a) Vide Pomerium l. 1. Vit. Cont. 2. & Thomassin. lib. 6. c. 21.

tem, quæ supernaturalis foret, non haberet esse supernaturale in se receptum, & per cons. per suum esse a substantia increata non distingueretur, quod est absurdum: ergo, &c.

CAPUT II.

An creatura supernaturali Dei lumine possit videre Deum, eumque comprehendere.

NOt. In oppositum Eunomianis errorem VII. Ecclesiae saeculo Armeni abiire, qui creaturam, neque superno lumine, Dei visione frui posse affirmarunt. His addi possunt Monachi Palamitae, qui divinam essentiam, utpote inaccessibleem, videri putabant a beatis tantum in quodam lumine increato, & a divinitate diffuso, ipsis etiam corporeis oculis aspectabili, ut sol, in quem aciem figere non valemus, in radiis ab eo emissis conspicitur. Quod commentum sequenti capite refutabimus. Sit itaque

PROPOSITIO I. Intellectus creatus potest supernaturali lumine Deum intuitive videre.

Prob. I. Scripturis. Matth. 5. 8. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* I. Cor. 13. *Videmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem sicut cognitus sum.* I. Ioh. 3. *Videbimus eum sicuti est.* Matth. 18. *Angeli semper vident faciem Patris: ergo, &c.*

Prob. II. ex PP. Irenaeus l. 4. c. 37. *Homines, inquit, videbunt Deum, ille autem videtur a quibus vult, quando vult, & quomodo vult.* Clemens Alex. l. 5. Strom. *Mundi corde Deum videbunt, postquam extremam perfectionem attigerint.* Nazianzenus Or. 20. ait: *A beatis Trinitatem videri purius, ac perfectius.* Idem docent Ambrosius (a), Gregorius (b), Prosper (c), Bernardus (d), & S. P. A. Epist. 112. ubi ait: *Si quaeris quomodo dictus sit invisibilis, si videri potest? Respondeo invisibilem esse natura, videri autem cum vult, & quando vult.* Iure ergo a Patribus Florentinae Synodi sess. 26. & a Benedicto XII. in Extravag. *Benedictus Deus, definitum est: Iustorum animas, exutas corporibus, divinam essentiam facie ad faciem intueri: ergo, &c.*

Probat. III. ratione. Potest homo per gratiam consequi finem suum, & beatitudinem repromissam: sed haec est visio intuitiva: ergo, &c. Cons. est Augustini l. 22. C. D. 29. *Premium fidei vobis visio ista servatur.* Et I. Conf. 1. *Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te: ergo, &c.*

Ob. I. Ap. I. Tim. 1. ait: *Deum esse invisibilem, inaccessibleem, a nullo visum esse, nec videri posse: ergo, &c.* II. Ioh. 1. v. 18. ha-

L 2

be-

(a) L. 3. Comm. in Luc. (b) L. 18. Moral. 28.

(c) De Vit. cont. c. 4. (d) Serm. 4. in F. omn. SS.

betur : *Deum nemo vidit unquam ; & Matth. 11. Nemo novit Filium, nisi Pater , neque Patrem quis novit , nisi Filius. III. 1. Petr. 1. In quem desiderant Angeli prospicere ; non vident ergo , quod cupiunt : ergo , &c.*

R. Ad I. dist. ant. Ait esse invisibilem , &c. vel corporeis oculis , vel naturae vi , aut comprehensiva visione , conc. ; absolute, nego. *Cum enim falsa esse nequeant haec testimonia : Beati mundo corde, &c. Et : Videbimus eum sicuti est ; negare non possumus , filios Dei visuros Deum , ait S. P. A. Ep. 3. ubi probat, Deum invisibilem , & inaccessiblelem dici , quod non videatur , nisi oculis cordis. Ad II. dist. ant. Nemo vidit, aut novit cognitione perfecta, aut comprehensiva, conc. ; nullimode, neg. Reapse soli Filio illa cognitio tribuitur , quia solus in paterno sinu consistens , perfectissime Deum novit ; vel forte Iudaeos perstringunt Iohannes , & Matthaeus, qui Christum de coelo descendisse negabant iis verbis : *Nonne hic est filius Ioseph ? Quomodo ergo dicit , de coelo descendi ?* Ad III. neg. conf. Nam si verba Petri referantur ad Christum , aut Spiritum Sanctum, significant angelos de Christi glorificatione gaudere , neque anxietatis desiderio , sed completa satietate , quae semper accenditur, Trinitatem intueri , ut exponit Gregorius (a). Si vero referantur, ad fidei Sacramenta, quod graeca , & syriaca lectio habeat, *eis a, in quae*, non *eis on, in quem*, iuxta latinas aliquas (b), tunc sensus est, angelos optare fidei incrementum , quod *magnum pietatis Sacramentum*, ex I. Tim. 3. *Apparuit angelis , praedicatum est gentibus , assumptum est in gloria.**

Ob. III. Deus , utpote infinitus , nequit esse obiectum finitae potentiae ; non est enim inter finitum , & infinitum proportio : ergo , &c.

R. dist. mai. Nequit esse obiectum potentiae finitae naturaliter operantis, conc. ; supernaturaliter, neg. Deus ergo non est obiectum intellectus naturaliter percipientis, sed , ut mens videat intuitive , divino indiget lumine , nedum illustrante , ut fit in visione abstractiva , sed etiam per modum obiecti specialiter concurrente, & intellectum vivide excitante. Potest autem naturalis potentia auxilio gratiae extra naturae sphaeram exire , sicuti potest credere, diligere , & vitam aeternam promereri , quae omnia excedunt naturae ordinem.

Inst. Magis distat Deus ab intellectu creato , quam oculus corporeus ab angelo : sed oculus corporeus elevari nequit ad videndum Deum, imo nec angelum : ergo nec intellectus creatus.

R. I. dist. min. Non potest elevari , &c. ratione distantiae , seu finitatis, nego ; ratione modi , quo obiectum attingit, conc. Ocul-

lus

(a) Hom. 8. in Ezech.

(b) Ap. Ambrosium, Isidorum Pelus. Estium, Grotium, &c.

lus enim elevari nequit, non quod sit potentia finita, aut distans a Deo, vel angelo; sed quia visus per se est sensus, ac perceptio in sola imagine, ac simulacro corporalis obiecti, radiorum ordinata incidentia depicto, nervorumque motione ad mentem delato. Fit enim visio incisione, & refractione radiorum, per quam retinae capillamenta, motuumque excitationes oriuntur, quarum occasione perficitur animae sensus. At vero spiritalia, non ope simulacrorum, sed in se ipsis, si adsint conspiciuntur. Censent tamen Maignanus, & Le-Grand, posse Deum, vel angelum corporeis oculis cerni, si illi omnes motus exerceant, quos oculi exercent, dum substantia corporea movetur, idest si Deus, vel angelus organum moveat, & lucem inflectat, ut faceret corpus assumptum. In quorum sententia.

¶ II. Non repugnare, quin Deus videatur ab intellectu finito, licet sit infinitus, quia finito modo conspicitur, sicut videtur ab oculo, licet sit incorporeus, quia videtur modo corporeo. Neque ex hoc sequitur, Deum corporeis oculis videri posse ut est in se; nam videre modo corporeo, non est in se videre, sed in simulacro, & imagine in retina depicta, ut dictum est.

PROPOSITIO II. Intellectus creatus Deum videns intuitive, nequit illum perfecte comprehendere.

Not. Comprehensionis nomine plenissimam cognitionem intelligi. *Aliud est enim videre, ait S. P. Ep. 112., aliud est totum videndo comprehendere. Id videtur, quod praesens utcumque sentitur. Comprehenditur autem, quod ita videtur, ut nihil eius lateat videntem; sicut te nihil latet praesentis voluntatis tuae, circumspicere autem potes fines annuli tui.* Et serm. 38. de Verb. Dom. addit exemplum hominis, cuius videmus faciem, non dorsum, nec alia membra. Qui autem comprehendit, praeter essentiam, omnes effectus inde manantes agnoscit, idest ea omnia, quae *formaliter*, & *eminenter* in ea continentur, ex. gr. in sole, nedum lucem, sed aurum, lapides, & alia corpora, quorum habet vim effectricem, cognoscit. Ut itaque Deum quis comprehendat, opus est, ut praeter naturam, ea omnia cognoscat, quae ab eo intelligi, aut produci possunt. Sic enim comprehensionem explicant praeter nostrates, Vasquesius, Petavius (a), &c.

Prob. I. Scripturis. Iob. 11. 7. *Forſitan veſtigia Dei comprehendes, & uſque ad perfectum omnipotentem reperiſ?* Rom. 11. *Incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, &c.* Ubi nota, nullibi Deum comprehenſibilem dici, ut paſſim vocatur viſibilis, qui alibi dicitur inviſibilis: ergo Deus eſt natura inviſibilis, viſibilis gratia: comprehenſibilis autem, nec natura, nec gratia. Hinc Lateranenſe Concilium cap. *Damnamus*, ſtatuit *Deum eſſe rem quandam incomprehenſibilem.*

Prob.

(a) L. 7. cap. 4.

Prob. II. ex Patribus. Epiphanius Haer. 70. *Cum infinitum (mens) aspicit, non quatenus infinitum intuetur, sed quantum illius natura capere potest.* Quod probat exemplo hominis, qui coelum per foramen aspiciens, nec altitudinem videt, nec extensionem. Chrysostomus hom. 4. contra Anom. ait: *Dei exquisitam comprehensionem habere non potest angelus, aut ulla creatura.* S. P. A. Serm. 97. de Verb. Dom. *Si comprehendis, non est Deus; comprehendere enim omnino impossibile: ergo, &c.*

Prob. III. ratione. Obiectum comprehenditur, quando *nihil latet videntem (a)*, & percipitur quidquid in re continetur, aut ab ea effici potest (b): sed mens finita nequit percipere, quod in Deo continetur, aut ab eo fieri potest, cum nullus sit divinae potentiae terminus: ergo, &c. Deinde Ambrosius (c), Hilarius (d), &c. Verbi divinitatem demonstrant, quia in eo est omnis sapientiae plenitudo: qui ergo ad hanc plenitudinem perveniret, eum Deum esse probari posset.

Ob. I. Beati, ex Scripturis, Deum vident *ut est in se, non ex parte, sed sicut cogniti sunt. Implentur in omnem Dei plenitudinem. Scrutantur quae sit latitudo, longitudo, &c.*: ergo, &c.

R. neg. conf. Potest enim obiectum videri in se, licet tota eius latitudo non videatur, sicut potest coelum per foramen videri. Potest etiam totum, & non ex parte videri obiectum, nec tamen comprehendere, si videantur tantum, quae sunt in eo *formaliter*, non quae *eminenter*, ut in Sole videtur lux, non aurum, plantae, &c. Potest etiam anima plenitudine felicitatis expleri, licet divinitatem non comprehendat, sicut vas potest impleri, licet minimam capiat aquae partem: ergo, &c.

Ob. II. Beati ita vident Deum, ut nihil eos lateat: ergo comprehendunt. Prob. ant. Deus enim est res simplicissima: ergo videri nequit, quin totus videatur. R. dist. ant. Nihil eos latet, quod est in Deo *formaliter*, conc.; *eminenter*, neg. R. patet ex dictis.

Dices. Beati vident omnipotentiam Dei: sed haec connotat possibilia omnia, quae sunt in Deo *eminenter*: ergo, &c.

R. dist. ant. Vident omnipotentiam in se, & *formaliter*, idest vim effectricem creaturarum, conc.; *eminenter*, idest omnes perfectiones, quae a Deo produci possunt, subdistinguo: in communi, & confuse, conc.; in specie, & distincte, neg. Nam ut videas sapientiam, & providentiam, sat est intueri divinitatem, quae intelligit, & operatur quidquid verum, aut bonum est: ut autem divinitatem comprehendas, opus est, ut clare percipias etiam obiecta ipsa, & effectus, qui ad divinitatem referuntur.

CA-

(a) S. P. A. Ep. 112. (b) Vide not. praec.

(c) L. 5. de Fid. cap. 7. (d) Lib. 9.

CAPUT III.

De lumine gloriae, quo creatura rationalis Deum intuitive videre potest.

Superno lumine indigere creaturam, ut Deum videre possit, expresse docuit Viennense Concilium contra Beguardos, & Beguinas dicentes, quod *creatura in se ipsa naturaliter est beata, quodque non indiget lumine gloriae ad Deum videndum*. De natura ergo huius luminis (quod Concilium caute omisit, ne fidei dogma scholarum placitis immisceret) agendum est.

Not. I. Gregorius Palamas, aliique Graeci putabant, lumen gloriae esse lucem increatam, a divinitate diffusam, ab eaque distinctam, & corporeis oculis aspectabilem, idque probare nitebantur I. ex Act. 4. Byzantinae Synod. contra Barlaamum, & Acindynum celebratae, ubi definitur, lumen transfigurationis dominicae increatum esse, & a Dei substantia distinctum: quod monachi Thesalonicae tam aperte monstrarunt, ut Barlaamus suam ignorantiam confessus, caussae cesserit. II. Deus est invisibilis: ergo videtur in lumine increato, quod a Deo emanat, sed ab ipso distinguitur. III. Nequit sol ab oculo videri, nisi in radiis ab eo effusis; qui enim propius accedit, exurit: ergo nequit videri Deus, nisi in lumine a se fluente, & distincto. IV. Lumen gloriae est regnum Patris: sed hoc est aeternum, & increatum: ergo & lumen gloriae.

Cum fictitium hoc lumen supra fuerit explosum (a), reliquum est, ut Graecorum argumentis occurramus.

R. ad I. Byzantinam Syn., utpote a Graecis schismaticis habitam, non esse oecumenicam (1). Neque eam constat, praesente Barlaamo, quidpiam de increato lumine statuisset: fallitur ergo Cantacuzenus, dicens, Barlaamum a Palama convictum, suam ignorantiam confessum esse; Gregoras enim scribit, Imperatorem vetasse, ne de rebus dogmaticis ageretur, & Barlaamum, absoluta Synodo, in Italiam rediisse. Ad II. R. argumentum nimis probare, nempe divinitatem in se videri non posse, quod Propos. I. cap. praec. reiecimus. Ad III. neg. suppositum; non enim operationes Dei a divina substantia realiter distinguuntur, ut ipsplendor solis a sole. Ad IV. conc. argumentum; nam regnum aeternum est Deus ipse, qui Abrahae dixit: *Ego ero merces tua magna nimis*.

Not.

(1) Qui probe novit quanta esset apud Graecos morum, doctrinaeque corruptio, quo tempore haec Pseudosynodus coacta est, facile intelliget, quo

in pretio illius definitiones habendae sint. Praesertim cum constet ex dictis, eas & sacris literis, & rationi ipsi adversari.

(a) Prop. III. cap. IV. lib. II.

Not. II. Communior scholarum sententia est, lumen gloriae esse qualitatem, & habitum supernaturalem a Deo infusum intellectui beatorum, quo elevatur ad intuitive videndum Deum. Quod sic probant. I. Lumen gloriae ita permanet in beatis, ut fides, spes, &c. in viatoribus: sed hae sunt habitus, & qualitates creatae a Deo infusae: ergo & illud. II. Lumen gloriae requiritur ex parte potentiae, quae perfici debet, & ad actum visionis expediri: sed intellectus a Deo perficitur per creatam qualitatem: ergo, &c. III. Lumen gloriae nec Deus est, nec ipsa visio; non I. non enim negabant Beguardi, ad beatam visionem Deum intervenire: non II. quia Viennensis Synodus lumen exigit ad visionem Dei, proindeque hanc ab illo secernit: ergo, &c.

Creatum hoc lumen adeo necessarium putant Thomistae, & Aegidiani, ut sine illo divinam substantiam neque divinitus videri posse arbitrentur. Aiunt enim I.: Non potest corporeus oculus solem absque eius lumine videre: ergo nec mens potest sine lumine gloriae videre Deum. II. Uberior concursus a Scotistis inductus, nihil ponit in potentia, sed tantum influit in actum: ergo praeter ipsum requiritur superinfusa aliqua virtus creata: sed hoc est lumen gloriae: ergo, &c. III. Licet Deus supplere possit efficientiam causae secundae, v.g. lucem sine sole producere; non potest tamen efficere, ut sol illuminet sine intrinseca virtute illuminandi: ergo nec potest efficere, ut intellectus Deum videat sine virtute luminis gloriae.

Not. III. Maignanus (a), aliique, quibus persuasum est, a D. Thoma claram imaginem, aut similitudinem Dei, quae sit creata, nullibi admitti (per hanc enim, utpote inferioris ordinis, nequeunt superiora cognosci, sicuti per speciem corporis, aut hominis spiritus, aut angelus nequit intelligi) putant, lumen gloriae esse eandem speciem Dei impressam, nempe divinam essentiam coniunctam cum intellectu creato obiective. Si enim species coloris est lux suis radiis retinam feriens, quod dicitur *species intentionalis*: erit ergo lumen gloriae ipsa lux divinitatis menti beatorum coniuncta. Sic censet, oppositas conciliari doctorum sententias, quorum alii docent, lumen gloriae se tenere ex parte obiecti, alii ex parte potentiae; cum enim sit coniunctio divinae essentiae cum intellectu, obiectum & potentiam simul importat.

Ab hac sententia non multum abest Petavius l. 7. c. 8. ubi notat I. a nemine demonstratum, qualis sit haec actuosa facultas, qua ad videndum Deum spiritalis natura fulcitur. II. ex veterum doctrina ad obiectum potius, quam ad intellectum illam referri. Nam veteres lucem illam Deum ipsum intelligunt, ut Plotinus Enn. 5. l. 3. *Hic verus est, inquit, animae finis, lumen illud attingere, & per*
ip-

(a) *Phil. sacr. cap. 15. Prop. 7.*

ipsum, ipsum intueri, non alterius lumine contueri, &c. Idem habet S.P. lib. 1. de Peccat. mer. 19. Petavius ergo non aliud lumen agnoscit, nisi Deum. Hoc tamen inquirendo, non definiendo scribit.

Not. IV. Thomassinus (a) opinatur lumen gloriae ipsam esse Spiritus Sancti personam, beatorum mentes illustrantem, quod probat ex Basilio (b), & Nysseno (c), qui docent, Spiritum Sanctum esse lumen illud Psalm. 35. *In lumine tuo*, &c. Addit ex laudatis Patribus, quod sicuti Patrem videre non possumus, nisi per Filium, ita nec Filium, nisi per Spiritum Sanctum, quem Filii imaginem vocat Athanasius (d), & Cyrillus Alexandrinus (e). Si patet, cur beati Deum videant, cum Deus nonnisi a seipso videri possit; quia nempe vis, qua videtur, est Spiritus Sancti species; in qua videtur, est Filius. Mens autem sub hac specie, & in hoc lumine delitescens, Deum videt. Haec ille tom. I. Th. dogm. p. 392.

Not. V. Nullam ex laudatis sententiis difficultate carere. I. in eo vera est, quod lumen gloriae constituit in habitu, & qualitate supernaturali potentiam elevante; sed in eo, quod naturam huius habitus statuit in entitate a mente distincta, mihi non probatur. Nulla est enim entitas adeo efficax, quae inter creaturam, & Deum adaequationem inducat. Si enim nunc eget mens increato lumine ad iudicandum (f), quanto magis superno, & increato indigebit, ut in se videat incommutabilem veritatem? Maignani opinio in eo placet, quod lumen gloriae a Dei natura non secernit: sed luminis gloriae munus non satis exponit; sicut enim gratia non est sola unio deitatis per modum speciei intelligibilis (hanc enim gratiam non negavit Pelagius), sed opus est etiam qualitate supernaturali elevante intellectum, & voluntatem: ita ad Dei visionem non sat est unio obiecti ad potentiam, nisi addatur qualitas, & habitus supernaturalis. Deinde etiam Beguardi dicentes, naturaliter videri Deum, hanc unionem necessario admittebant, & tamen lumen gloriae negabant: ergo, &c. Idem dicimus de Petavii sententia, qui lumen gloriae ad rem subiectam, non ad potentiam admisit. Thomassini opinio falsa est; nam tota Trinitas est unum inaccessible lumen, neque de Patris splendore separari debet Filius, aut Spiritus Sanctus, ut docet S.P.A. (g); si ergo Pater proprio lumine non videtur, nec videbitur lumine Spiritus Sancti, cum sint unum, & idem. His praenotatis fit.

PROPOSITIO. Lumen gloriae est ipse Deus, sive divinum, & increatum lumen beatorum menti affulgens, suoque fulgore imprimens illi qualitatem, & habitum, qui non est entitas realiter ab

Tom. I.

M

ani-

(a) L. 6. c. 16. (b) De Sp. S. c. 18. (c) Or. in S. Steph.
 (d) In Epist. ad Serap. (e) L. Thes. 33. (f) Vide Lib. I.
 (g) Lib. 20. contra Faust.

anima distincta, sed eius ordo, affectio, & modificatio (1).

Prob. I. pars Scripturis. Psal. 35. habetur: *In lumine tuo videbimus lumen*. Is. 60. *Non erit tibi amplius sol, sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam*. Apoc. 21. 23. *Civitas non eget sole, nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna eius est agnus*: quibus verbis lumen gloriae designari, fatentur omnes. Atqui non aliud ibi lumen innuitur, nisi Deus, & agnus, idest Verbum Patris: ergo ipse Deus est lumen gloriae.

Prob. II. ex Patribus. Augustinus de Mor. Eccl. 11. ait: *Ille namque ipsum lumen est, nobis autem ab eodem illuminari licet*. Et de Gen. ad Lit. lib. 12. *Aliud est autem ipsum lumen quo illustratur anima, ut omnia vel in se, vel in illo conspiciat*. Nam illud ipse Deus est, hoc autem creatura. Psal. 35. *Si lumen est, oculos meos parem*. Lib. 1. de Pecc. m. 19. *Si percepto baptismo, de hac vita migraverit, perficietur in illo lumine veritatis, quod immutabiliter manet in aeternum*. Ubi frustra Petavius scribit (a), aliquod a divina essentia diversum intelligi; quod enim immutabiliter manet, est ipse Deus: ergo, &c.

R. Patroni luminis creati, loca laudata de luce obiectiva esse exponenda, non de ea, quae perficit potentiam. Sed constat ex dictis, utramque esse eandem divinam lucem, quae videtur, & in qua videtur, quae conspicitur, & illuminat: ergo non differt lux obiectiva ab ea, quae potentiam attingit.

Prob. III. ratione. Lumine gloriae opus est, ut mens creata, & finita elevetur ad obiectum supernaturale, & infinitum. Sed hoc fieri nequit creato lumine; Deus enim omnem creatam potentiam supergreditur: ergo, &c. II. Ex quo per similitudines rerum inferiorum nequeant superiora repraesentari, recte probat S. Thomas (b), impossibilem esse speciem impressam creatam, Deum exhibentem
ut

(1) Hanc thesim in schola Aegidiana propugnari non posse, scribit cl. Auctor in schol. c. 3. l. 3. Venet. edit., ubi inter alia hoc argumentum profert: lux increata est obiectum visionis beatificae; lumen vero gloriae eius fulcrum, & adiumentum: atqui obiectum ab eius medio discerni debet, alias ad Dei visionem necessarium non esset lumen gloriae, quod a Viennensi Synodo proscriptum est: ergo, &c.

Hoc tamen non secus ac alia,

quae ibi proferuntur, quaeque contra Maignani placita urgeri possunt, assertionem nostram non evertunt, ut ex infra dicendis probatione II. ad R. Adversariorum, & in R. ad ob. ult. planum fiet, ubi lucem obiectivam ab ea, quae potentiam attingit, re non discerni ostendemus, atque eandem esse divinam lucem, quae videtur, & in qua videtur, perspicue declarabimus. Vide R. ad Inst. 2. ob. 1. c. l. 1.

(a) Lib. 16. c. 8. (b) 1. P. q. 12.

ut est in se : ergo ex quo lumine inferioris ordinis superiora videri nequeant , ex. gr. candelae lumine coelum , aut angelus , sequitur , impossibile esse lumen creatum , quo Deus videatur ut est in se III. Lumen gloriae mentem illustrat , movet , ac perficit : sed haec omnia praestat solum lumen divinum , cum omnem in se virtutem , & perfectionem contineat : ergo , &c. Non sufficit tamen sola praesentia increati luminis , sed requiritur etiam qualitas , & habitus : I. quia ex definitione Synodi Viennensis debet potentia elevari. II. Cum Deus ubique sit , nobisque *intimior intimo nostro* ex Augustino , quilibet viator , & etiam damnatus videret Deum , si sola praesentia visionem efficeret. III. Mens Deum videndo perficitur , & movetur : sed neutrum praestat sola praesentia : ergo , &c.

Ad I. argumentum communis sententiae R. habitum fidei , &c. esse qualitatem creatam , & infusam , non quod sit entitas distincta ab anima , sed affectio , & quasi impressio divinae virtutis , ut imago sigilli est cerae dispositio , & affectio. Est ergo lumen gloriae , & lumen increatum , & qualitas. Primum , prout mentem illustrat ; secundum , prout est mentis affectio , quam efficit divinum lumen. Sic solis radii sunt simul , & lumen , & *species intentionalis* : lumen , prout illuminant oculum ; species , prout feriunt retinam , & axem opticum imprimunt. Ad II. R. lumen gloriae se tenere etiam ex parte potentiae ; non enim videretur obiectum intime praesens , nisi se se in mentem imprimeret. Ad III. R. quod lumen gloriae est quidem Deus menti affulgens , sed etiam animam afficiens , & illustrans. Iure ergo proscripti sunt Beguardi , quod vellent , solo naturae lumine , non increato , & divino , videri Deum.

Ita conciliantur discrepantes theologi , quorum aliqui negant , absque lumine gloriae Deum in se absolute videri posse , affirmantibus aliis. Potest enim videri sine lumine creato , & qualitate distincta realiter ab anima ; nequit autem absque intima praesentia Dei moventis , & elevantis. Ad Maignani argumentum respondetur , lumen gloriae esse divinam essentiam unitam menti beatorum , sed addi debet dispositio , & qualitas a Deo movente , & operante , quo sensu PP. testimonia a Petavio laudata exponi debent. Ad Thomassini placita.

R. Spiritum Sanctum lumen gloriae dici , quia hoc spectat ad gratiam , cuius ope fiunt opera supernaturalia. Nam Spiritui Sancto tribuuntur dona gratiarum ; sed sicut lumen , quod videtur , non est solus Spiritus Sanctus , ita lumen , quo videtur , non est solum Spiritus Sancti auxilium.

Opp. Visio beatifica est actio immanens vitalis : sed haec requirit principium intrinsecum animae inhaerens , quod nequit Deus esse , cui repugnat inhaerere : ergo , &c. Confirmatur : etenim ad amandum Deum supernaturaliter requiritur in voluntate gratia intrinsece animae inhaerens : ergo , &c.

Et ad arg. dist. min. Requirit principium intrinsecum, quod sit forma, & qualitas distincta ab anima, nego; quod sit ipsa anima cum intima Dei praesentia illam movente, & adiuvante, conc. Ad confirmationem dicimus, quod sicut lumen gloriae est Deus mentem illustrans, & voluntatem inflammans ad videndum, & fruendum Deum; ita gratia est Dei misericordia sanctam cogitationem, & bonum voluntatis motum operans: sicque tam lumen gloriae, quam gratiae auxilium increatum dicitur, & creatum; primum, prout est Deus ipse animae illapsus, secundum, prout est animae elevatio, ac motio, ut supra dictum est (a).

CAPUT IV.

De fide aliquorum Patrum circa possibilitatem intuitivae Visionis.

Not. I. Chrysostomus scribens contra Eunomium, & Aetium, ait, Dei naturam adeo sublimem, & impenetrabilem esse, ut Angelorum superet intelligentiam. Hinc Graecis monachis ansa facta est asserendi, Deum non in se videri, sed in effluvio divinitatis. Censet Valquesius (b), Chrysostomum, aliosque Patres vix posse excusari. Dubitatur praecipue de Hieronymo, & Theodoro, sed hos quoque defendunt Sixtus Senen. c), Vellofilius (d), Alexander (e), Dupinius (f), Petavius (g), & etiam Capisuccus (h), alique.

Not. II. Ut Patrum mens percipi valeat, videndum est, qua occasione, & quibus haeresibus emergentibus scripserunt; nam aliquando in extremas partes declinasse visi sunt. Sic Cyrillus Nestorium exagitans ad Eutychianos deflectere Iohanni Antiocheno visus est: & S. P. originale peccatum, & gratiam Christi praedicantem, ad Manichaeos defecisse Pelagiani criminabantur. Patres ergo orta Aetii, & Eunomii haeresi invisibilem Deum esse clamabant. Sic itaque

PROPOSITIO I. Chrysostomus non visionem Dei in se, sed solum comprehensionem negavit.

Prob. ex ipso Chrysostomo. Nam hom. 3. ad Philipp. ait: *Iustum rege sunt non per fidem, sed facie ad faciem.* Et Paraen. 1. ad Theod. *Quid dicemus, quando intueri licebit ipsum regem, non per speculum, sed facie ad faciem?* In Or. S. Phil. *Hic quidem, ait, nemo Deum vidit, illic autem perpetuo vident.* Addit etiam hanc regulam: *Quoties audis Deum nullum vidisse, intellige, nullum esse, qui Dei substantiam exquisita ratione perceperit, cognitione nempe infinita, quam de Patre habet*

(a) Vide Auctorem. (b) Disp. 37. c. 2. & 3.

(c) Lib. 6. Bibl. an. 182. (d) In advert. ad T. 1. Chrys. q. 5.

(e) Saec. 4. c. 5. art. 30. (f) T. 3. Biblioth.

(g) Lib. 7. c. 5. & 6. (h) In controv.

bēt Filius, ut docet hom. 14. in Ioh. Ex quibus sic arguitur: Qui ait: iustos videre Deum facie ad faciem, nec tamen exquisitam habere cognitionem, quam de Patre habet Verbum, is non impugnat visionem intuitivam, sed comprehensivam: sed hoc docuit Chrysostomus ex dictis: ergo, &c.

Ob. I. Chrysostomus hom. 23. in Gen. ait: *Divinae gloriae maiestatem, neque Cherubim, neque Virtutes videre possunt. Et Hom. 14. Id quod est Deus, non modo prophetae non viderunt, sed neque angeli, &c.: ergo, &c.*

R. neg. conf. Constat enim ex scopo S. D. haec de comprehensiva visione esse accipienda; nam hom. 14. ait: *Ipsam substantiam, qualis est, solus eius unigenitus agnoscit, qui certam notionem, & comprehensionem habet.*

Inst. S. D. laud. hom. 14. ait: *Si (angelos) percontaberis, nihil ab his de divina substantia audies, sed tantum referentes, gloria in excelsis, &c.: sed si angeli viderent Deum intuitive, aliquid dicere possent: ergo, &c.*

R. dist. min. Possent aliquid dicere, quod perfecte notitiam adaequet, quam de Patre habet Filius, neg.; imperfecte, subdistinguo: quia Deum non vident, nego; quia verbis exprimi nequit, conc. Plura enim vidit Paulus, *Quae non licet homini loqui.* Urget enim S. D. Eunomianos, qui Dei naturam unico vocabulo exprimi posse iactabant.

Inst. Vasquesius. Non ita erant insani Anomaei, ut sibi comprehensivam visionem arrogarent: ergo, &c.

R. neg. ant. Nam de Eunomio ait Chrysostomus hom. 11. *Ausus est dicere, Deum novi, ut ipse Deus seipsum novit. Et Hieron. in Matth. 11. Erubescat Eunomius tantam sibi notitiam vindicans Patris, & Filii, quantam alterutrum in se habeant.*

Ob. II. S. D. cognitionem angelorum revelationem, & indulgentiam appellat, qualis est cognitio prophetarum: ergo, &c.

R. dist. ant. Prout est gratiae donum, non naturae, ut Anomaei iactabant, conc.; prout est obscura aut aenigmatica, neg. Est enim cognitio angelorum gratiae donum, sed fide & prophetia longe praestantius.

Ob. III. Chrysostomus ita loquitur de intellectu, ut de oculo corporeo: sed hic Deum non videt: ergo nec ille.

R. dist. ant. Ita loquitur, idest eandem vim tribuit sensibus, ac menti, neg.; idest censet Deum infinitum finita mente comprehendendi non posse, sicuti sensibili specie exhiberi non potest, conc.

Ob. IV. Hom. 14. ait, Deum visum ab angelis solum post assumptam humanitatem: ergo, &c. R. dist. ant. In forma servi, conc.; in forma Dei, nego.

PROPOSITIO II. Immerito Theodoretus erroris arguitur circa intuitivam Dei visionem.

Prob.

Prob. ex comment. ep. ad Eph., ubi Theodoretus haec habet: *Nunc per fidem ambulant, non per speciem, tunc autem videbunt facie ad faciem.* Et in Vit. S. Iacobi Anach. ait: *Plures Sanctorum reliquias in arca reposuit, cupiens cum eis resurgere, divinoque aspectu potiri: ergo, &c.*

Ob. I. Theodoretus in Dial. *Atreptos* ait: *Impossibilis est etiam angelis divinae naturae contuitus.* Et 14. Ep. 1. Cor. *Videmus autem eius, non quae sub aspectu non cadit naturam, sed eam, quae de nobis sumpta est: ergo, &c.*

R. dist. ant. *Impossibilis est, &c.* corporeis oculis, ut putabant Eutychiani, conc.; oculis mentis, subdistinguo: *Exquisitus & plenus, qualem iactitabant Anomaei, conc.; pro modulo nostrae mentis, neg.* Traditur prima pars distinctionis a Theodoro in dialogo supralaudato, ubi postquam scripturis docuit, Deum in terris visum esse, & in carne manifestatum; ait: *Per hanc apparuit natura, quae cerni non poterat, per hanc visus est angelis.* Hi nempe post incarnationem viderunt Deum humanitate indutum, qui non poterat divinitate comprehendi, ut dictum est supra.

Porro solam comprehensionem, quam sibi Anomaei arrogabant, angelis denegare Theodoretum, constat ex eodem dialogo, ubi ait: *Sic ergo de angelis intelligamus, quod semper vident faciem Patris, non vident divinam substantiam, quae nec circumscribi, nec comprehendi potest.* Et in 1. Cor. loquitur de Christi humanitate, cui illud Apostoli aptatur: *Videmus nunc per speculum, &c.* Cupimus enim videre facie ad faciem Iesum Christum, quem per aenigma adoramus velatum sub speciebus in Sacramento. Hinc ait Apostolus, *Cupio dissolvi, &c.*

Ob. II. In Comm. ep. ad Eph. Theodoretus loquitur etiam de humanitate Christi; ait enim, *Videbunt naturam pro nobis assumptam ab omni creatura adoratam: ergo, &c.*

R. dist. ant. Loquitur de humanitate Christi tam fidelibus quam infidelibus aspectabili in die iudicii, conc.; exclusa a iustis visione intuitiva, neg.: distinguit ergo Theodoretus, & quod iusti videbunt, & quod fideles simul, & infideles videbunt. *Fideles, ait, vident per speculum, &c. tunc autem videbunt facie ad faciem.* Et statim subdit: *Fideles, & infideles videbunt naturam ex nobis sumptam: ergo fideles, & iusti, praeter sumptam a nobis naturam, divinam quoque videbunt.*

PROPOSITIO III. Hieronymus intuitivam Dei visionem possibilem censuit.

Prob. ex Comm. in 1. Isai. c. ubi ait: *Angeli etiam minimorum semper vident faciem Dei. Et nunc in speculo videmus, tunc autem facie ad faciem, quando de hominibus in angelos profecerimus. In his verbis, ait S. P. A. Ep. 112. multa consideranda sunt. I. Quia & ipse (Hieronymus) sentit tunc nos visuros faciem Dei, cum in angelos profecerimus, quod erit in resurrectione mortuorum.*

Di-

Dices. Hieronymus ibidem ait, *Faciem Domini secundum naturae proprietatem a nulla creatura videri*: ergo, &c.

&c. dist. ant. Non videri plena, & exquisita cognitione, quae Dei infinitatem adaequet, conc.; nullo modo, nego.

Haec autem, aliaque apud Patres tribus modis exponi possunt. I. De oculis corporeis, quibus est omnino invisibilis spiritualis substantia: *Videri enim, & videre corporum res est*, ait Orig. 1. Per. cognosci, & cognoscere intellectualis naturae. II. De comprehensione, de qua ait S. P. *Ideo Deum nemo vidit unquam, quia plenitudinem divinitatis nemo conspexit*. Hoc sensu Chrysostomus, & Theodoretus Deum invisibilem praedicant. III. De statu huius vitae, maxime naturae visibilibus (a). Traditur haec triplex via a Sixto Senensi (b), qui eam accepit a S. Thoma, is autem ab Augustino. Primum ex Ep. 114. (c) §. ubi ait: *Corporalibus oculis non quaeritur*. Secundum ibid. cap. 6. *Plenitudinem divinitatis nemo comprehendit*. Tertium c. 14. ubi docet Deum invisibilem esse natura, *videri autem, cum vult, sicut vult*. Ita Ambrosii, Eucherii, Anastasii, Theophylacti, Euthymii, aliorumque, sensa facile intelliges (1).

CAPUT V.

Exponitur vera Augustini mens de visibilitate Dei per oculos corporis.

NOt. I. Corporeis oculis Deum esse invisibilem docent theologi omnes, & quidam mirantur in re tam clara dubium fuisse Augustinum. Imo Petavius (d) asserit, Augustinum ne tolerabilem quidem opinionem explicare. Nos autem cum Thomassino (e), Iuenin (f), Gotti (g), Tournelio (h), Habert (i), Boucat (k), aliisque

(1) Quidam in suspicionem adducunt etiam Isidorum, Epiphanium, Basilium, Cyrillos duos, Nyssenum, &c.; sed eos de comprehensiva visione accipiendos ex scopo verbisque colligitur. Isidorus enim negat tantum *Dei essentiam* plene videri posse. Epiphanius reiicit visionem, quae est *speculationis infinitas*. Basilium eam negat, quia Filius, &

Spiritus Sanctus Dei substantiam *penitus comprehendunt*. Cyrillus Hierosolymitanus Dei visionem admittit, sed pro *mensura* cuiusque *ordinis*. Cyrillus Alexandrinus, & Nyssenus negant Dei comprehensionem. Ille enim utitur Verbo *peridrattestat*, *circumplecti*, iste vero *perilabein*, *undique comprehendere*: ergo, &c.

(a) Vide cap. 1. (b) Lib. 6. Bibl. (c) Alias 112.

(d) Lib. 7. Tb. D. c. 2. num. 3. (e) Lib. 6. cap. 15.

(f) Diff. 4. art. 3. (g) De Vis. Dei, q. 1. (h) Q. 10. art. 1.

(i) Cap. 14. §. 4. (k) T. 2. diff. 1. art. 7.

que pronunciamus, S. P. a communi sententia non recessisse, eamque invictè firmasse.

Not. II. In eo sitam esse corporeae visionis naturam, ut anima se se convertat ad contemplandam rem obiectam, non in se immediate, sed in imagine, quam radii a singulis obiectorum punctis prodeuntes, & in tunicas, & humores inflexi pingunt in retina. Visio ergo exigit, ut exteriora obiecta cernantur, eaque partibus singulis, veluti pennicillis in oculi fundo exaratis, non in se inspiciantur; id enim si fieret, non sensus, sed intellectio haberetur. Eadem enim mens & sentit, & intelligit. Sentit, & videt per oculos, dum per radiorum impulsus fertur in simulacra vi exteriori depicta; intelligit, dum ad internas ideas convertitur.

Not. III. Aetate Augustini nonnullos putasse, Deum in altera vita corporis oculis visum iri, eamque opinionem S. P. epist. 92. (a) dementiam appellasse. Quod aegre ferens quidam Episcopus asseruit, carnales oculos post resurrectionem spiritales evasuros, & ad Dei visionem idoneos. Augustinus ergo studio pacis, data ad Fortunatianum ep. 148. (b), veniam petiit, si quid acerbius exciderit, repetens tamen, Deum, utpote incorporeum, corporeis oculis esse invisibilem. An vero post resurrectionem spiritalia evasura sint corpora (quam opinionem priori tolerabiliorem pronunciat idem S. P., *Quia conatus mentis utcumque ferendus est volentis corpus convertere in spiritum, non in corpus Deum*) non hoc ipse definit: imo ad id refellendum invicta argumenta suppeditat. Vide etiam ep. 147. & l. 22. C. D. 29. ubi pariter in negativam sententiam inclinat. Duplex ergo distinguenda est quaestio: I. An Deus videri possit corporeis oculis, quam S. P. semper negative substinuit. II. An corpora resurgentium spiritalia futura sint, quam non definit, sed in negativam sententiam propendet. Sit ergo

PROPOSITIO I. S. P. A. non dubitanter, sed assertive, Deum invisibilem esse corporeis oculis pronuntiavit.

Prob. ex ipso Augustino, qui 1. Trin. 6. ait: *Videri autem Trinitas humano visu nullo modo potest*. Et lib. 8. c. 4. *Non enim est corpus, ut carneis oculis inquiratur*. In serm. D. in m. cap. 2. *Quam stulti sunt, ait, qui Deum istis oculis quaerunt*. Ep. 92. ad Ital. (c): *Deus est lux mentium, non istorum corporis oculorum. Hoc autem oculus videre corporis, neque nunc potest, neque tunc poterit*. Ibidem fidei merces visio Dei promittitur, quae si per corporeos oculos erit, frustra ad eam sanctorum animus exercetur. Quam sententiam ita firmiter retinuit S. P. ut in ep. ad Fortunatianum veniam quidem roget, si quid durius exciderit, sed eam, inquit, *scripsisse non poenitet, quia dixi corporeos oculos nec videre Deum, nec esse visuros, ne Deus ipse corporeus esse*

(a) Alias 6. (b) Alias III.

(c) Alias 6.

esse credatur. Et ne illud facie ad faciem sic accipiatur, tamquam membris corporeis terminatus sit Deus: ergo, &c.

PROPOSITIO II. S. P. A. omnia scholasticorum argumenta, & alia clariora pro hac sententia suppeditat.

Prob. Scholastici enim urgent sacras literas, Sanctos Patres, & rationes. In scripturis Deus dicitur *invisibilis*: atqui non est *invisibilis* mente: ergo est *invisibilis* oculis corporis. II. Sancti Patres Ambrosius, Hieronymus, &c. id expresse testantur: ergo, &c. III. Rectae rationi adversatur, spiritalia esse obiectum corporalis potentiae. Atqui haec etiam docuit S. P.: ergo, &c. Prob. min. In ep. ad Ital. ad locum 1. Tim. 6. *Lucem inhabitat, &c.* ait, *Videri ab homine non potest, per quod videt homo corpore corpora. Nam si mentibus piorum esset inaccessibilis, non diceretur, Psalm. 33. Accedite, & illuminamini.* Ita etiam exponit alia loca ep. 147. & 148. Ex Patribus laudat ibidem Ambrosium in Luc. lib. 1. cap. 3. ubi ait: *Nec corporalibus oculis quaeritur, nec circumscribitur visu, nec tactu tenetur, &c.* (a). Laudat etiam ibidem Hieronymum, scribens, S. Hieronymus ait: *Videre Deum sicuti est in natura sua oculus hominis non potest.* Et num. 9. Alio loco dicit, non solum Patris divinitatem, sed nec Filii, & Spiritus Sancti posse oculos carnis aspicere. Ibidem enim tres affert rationes validissimas. Omne quippe, quod oculis corporis conspici potest, in loco aliquo sit necesse est, nec ubique sit totum... non ita est Deus *invisibilis* (b): ergo Augustinus omnia argumenta pro hac sententia suppeditat.

Imo quaedam clariora producit. I. ab oculi natura, quae attingit exteriora obiecta in imagine radiorum ope depicta, non in se immediate, ut intellectus. Ait enim ep. 148. *Corporis oculos dixi non visuros Deum, quod non possunt cernere, nisi corpora, quae ab eis aliquo intervallo separata sunt.* Similia habet S. Fulgentius (c). Constat ergo Deum videri non posse corporeis oculis, quia praesens est menti. II. Utitur S. P. exemplis aptissimis. Primum petit ab aliis sensibus. Ait enim ep. ad Ital. *Cur solis oculis corporis hoc donum attributum est, non caeteris sensibus? Sonus ergo erit Deus, ut possit auribus percipi, & halitus erit, ut sentiri possit olfactu?* Secundum petit ep. 147. ex caritate, quae nec in loco videtur, nec oculis quaeritur, nec tactu tenetur, nec auditur affatu; quanto magis Deus ipse, cuius hoc pignus in nobis est? Tertium petit ibidem cap. 16. ex hac ipsa disputatione. Quaerit enim a Paulina, an, quae vera esse discernit, videantur mente, vel corpore? & ubi ostendit videri mente, non sensu, ait: *Iis ergo, quae vides, perspectis, atque distinctis, attende, quae credis in hoc ipso sermone.* Ex quibus verbis sic arguitur: si corporeis

Tom. I.

N

reis

(a) Vide cap. 11. 14. & 23. (b) Vide ep. 148.

(c) Inquis. 3. Ferrandi.

reis oculis Deus in se videri posset, posset etiam tangi, olfactu halituque sentiri, posset videri caritas, fides, veritas, & mentis perceptio, quae solo animo concipiuntur: atqui Deus tangi nequit, &c.: ergo nec corporeis oculis intueri: ergo S. P. multa argumenta pro hac sententia suppeditat.

PROPOSITIO III. An corpora resurgentium futura sint spiritalia, alia quaestio est, quam S. P. prudenter non definivit.

Prob. I. ex ipso Augustino ep. 147. ubi exposita eorum sententia, qui *talem sperant spiritalis corporis qualitatem, ut etiam ipsa, quae caro fuerat, spiritus fiat*, ait: *Si ita est, quantum distat a superiori opinione, & quam sit tolerabilius, etiamsi verum non sit, puto facillime iudicari, quia conatus mentis utcumque ferendus est, volentis corpus convertere in spiritum, non in corpus Deum, ac per hoc corporei oculi nunquam Deum videbunt, quia cum videbitur, spiritus eum, non corpus videbit.*

Prob. II. ratione. Qui enim ait, corporeis oculis Deum esse visibilem, facit Deum per localia spatia divisibilem cum Antropomorphitis: qui vero putat corpus ex animali resurgere spiritale, ut spiritum videat, nil impium de Deo sentit, nec eum spatio coarctat: ergo haec quaestio longe distat a priori. Prudenter ergo S. P. quaestionem hanc mere philosophicam in suspenso reliquit, quae licet falsa sit, non facile exemplis, & scripturarum auctoritate convellitur. Prudenter enim se gerit, qui haeresim impugnans, philosophicas quaestiones aut omittit, aut in adversarios detorquet: atqui S. P. A. negans visionem Dei per oculos corporis, Antropomorphitas impugnat, & contra eos detorquet quaestionem philosophicam, quam non definit; si enim opus est (ait S. P.) corporeos oculos fieri spiritaes, ut Deum videant, iam Deus non est corporeus: ergo, &c.

Dices. S. P. A. ea de re scribens ep. 147. & l. 22. de C. D. 29. ubique nutat: ergo, &c. *ut* dist. ant. Nutat de quaestione philosophica, conc.; de dogmatica, nego. Cum enim contra illum ep. 147. Episcopus quidam Audianus musitasset, de quo aliam habet ad Fortunatianum plenam humilitatis epistolam, ne Audianus opponeret eorum sententiam, qui putant Deum videndum oculis corporis, neve alio disputationem averteret, respondet S. P., ne in horum quidem sententia sequi, Deum esse corporeum. Hi enim talem sperant corporum qualitatem, ut *quae caro fuerat, spiritus fiat*. Spiritus ergo, ait S. P., Deum videbit, non corpus: sicque premit adversarios, tum in propria, tum in aliena sententia. Disputat etiam de hac quaestione l. 22. de C. D. 29. nec ibi eam definit, non enim ei occurrerunt certa exempla, aut testimonia scripturarum; negat tamen, corporeos oculos elevari posse ad Dei visionem, nisi in naturam spiritalem mutantur, semper in quaestione dogmatica constans, nutans de philosophica.

PRO-

PROPOSITIO IV. Licet S. P. non definiat quaestionem de corpore spiritali, ostendit tamen sibi non probari.

Prob. I. Ep. 147. hanc sententiam tolerabiliorem appellat Audiana, sed falsam: *Etiam si*, ait, *verum non sit*. Et cap. 22. ait, per eam, aut tolli naturam corporis, aut duplicari spiritus essentiam: *Si & corpus spiritus erit, aut si unus erit spiritus, metuendum est, ne corpora sint omnino peritura*. In libris autem de C. D. ait: *Aut ergo per illos oculos sic videbitur Deus, ut aliquod habeant menti simile, quod impossibile est ostendere, aut ita Deus nobis erit notus, ut videatur spiritu a singulis nobis, videatur in se ipso, videatur per corpora in omni corpore, quocumque fuerint spiritalis corporis acie perveniente directi, idest in effectibus, in quibus causa cognoscitur, ut ait D. Th. quaest. 12. & S. P. ibid.*

Adde, Augustinum scripturarum loca, quae Dei visionem promittunt, non de oculis corporeis, sed mentis, ubique (a) accipere, unde sic arguitur. S. P. A. censet sententiam de corpore spiritali tolerabiliorem, sed falsam, tollere naturam corporis, esse intellectu difficiliorem, nec usurpandam in exponendis scripturis: ostendit ergo sibi non probari.

Dices, cur ergo ita est anceps? R. I. quia erat haec plurimum etiam catholicorum sententia. II. quia nihil putandum est Deo impossibile. III. ut erudiret nos, quomodo de aliorum sententia sit iudicandum; a qua aequitatis regula quam longe abierint Vasquesius, & Petavius supra laudati, facile ex dictis potest intelligi.

Ob. I. Saepe Deus Abrahae, Iacob, & Moyfi apparuit; & Iob 19. 26. habetur: *In carne mea videbo Deum*: ergo, &c.

R. neg. conf. Nam vel Deus, vel angelus in assumptis corporibus Patriarchis apparuit: aliquibus etiam ex privilegio sine inter-nuncio manifesta, non imaginaria revelatione locutus est: quod hebraica phrasi dicitur *facie ad faciem*. An vero quidam Deum viderint oculo mentis, infra videbimus. Iob autem apposite ait, *in carne, non per carnem*, ut notat S. P. ad significandum, etiam qui modo purgantur, quorum typus erat Iob, reassumptis corporibus, Dei conspectu fruituros. Potest etiam exponi ex Augustino de Deo incarnato, & humanitate Christi, aut de resurrectione mortuorum. Subdit enim Iob, *rursus circumdabor pelle mea*, idest suscitabor in hoc eodem corpore, & hisce oculis aspiciam in novissimo die Iudicem universorum Christum Deum.

Ob. II. Deus potest corporeum oculum movere localiter, eiusque nervum opticum excitare: ergo potest videri. R. dist. ant. Potest, &c. non efficiendo aliquam imaginem sui, conc.; efficiendo, & imprimendo speciem, & imaginem, nego. Si enim Deus fibras oculi moveat, ea excitatione percipiet animus, esse aliquam mo-

N 2

ven-

(a) Ep. 147. n. 37. & 39. & l. 22. C. D. 29.

ventem causam, sed hanc non cernet; ubi enim radiorum flexione pinguntur rerum imagines, nullam potest ibi inspicere, nisi referentem corpora colorata (a).

Ob. III. Potest intellectus creatus obiectum cernere increatum: ergo & corporeus oculus spiritale. R. neg. conf. Intellectus enim percipere potest quodlibet intelligibile, quod potest uniri menti, eamque illuminare; Deus ergo, qui est *lux vera*, licet infinitus, uniri potest humanae menti, eamque praesentia sua illustrare. *Deo iunctum est*, ait S. P. *quod intelligit Deum: intelligit autem rationalis anima Deum*: ergo, &c. Contra per sensus potest quidem anima externa obiecta corporea sentire, quae cum non sint per se unita menti, sed separata, in imagine, aut specie exhibentur, ad quam anima se convertens, advertit in affectione corporis sui, cui est unita, quod non poterat lumine interiori percipere. Sed nequit Deus recedere ab anima, nec membrorum lineamentis finiri: ergo, &c. *Corporis oculi*, ait S. P. ep. 148., *non possunt cernere nisi corpora, quae ab eis aliquo loci intervallo separata sunt* (b).

Ob. IV. Aqua Baptismi gratiam causat, & ignis corporeus spiritus torquet: ergo & oculus spiritum videt. R. dist. ant. Causat gratiam physice, neg.; moraliter, conc. R. II. neg. conf. Oculus enim est causa princeps, & vitalis, quae virtute sua operatur; aqua vero baptismi, & ignis inferni sunt causae instrumentales, nec propria virtute operantur, sed Dei omnipotentia, cuius sunt instrumenta.

Ob. V. S. P. 22. C. D. 29. ait, quod oculi longe alterius erunt potentiae, si per eos videbitur incorporea natura. Et infra: *Vis itaque praepollentior oculorum erit illorum, ut videant & incorporalia*: ergo censet S. D. Deum oculis corporeis videri posse.

R. dist. conf. Censet absolute, neg.; in hypothese quod corpus spiritus fiat, subdistinguo: Et eam hypothese probat, neg.; in suspenso relinquit, conc. (c) Nam quod aiunt aliqui, Aug. ibi quaestionem dirimere, ut in 11. Retract. 41., id plane nihil est: isthic enim quae scripsit in lib. *De videndo Deo*, censet quidem, non retractat. De spiritali corpore in lib. de C. D. egisse fatetur; sed hanc quaestionem a prima diversam, ait se explicasse, non definiisse. Explicuit autem hinc inde disputans acutissime: ergo ex lib. Retract. sententia nostra non evertitur, sed firmatur. *De videndo Deo*, ait, *scripsi librum, ubi de spiritali corpore inquisitionem distuli, utrum, vel quomodo Deus per corpus videatur; sed eam postea quaestionem in 22. C. D. satis explicavi* (1).

DIS-

---

(1) Cum ex dictis hucusque satis constet, omnia fere theologo-

(a) Vide Prop. I. c. 2. ad 2. (b) Vide Prop. II.

(c) Vide Prop. IV.

DISSERTATIO II.

De actuali existentia intuitivae Visionis.

DE hoc argumento agemus hoc loco VIII Capitibus. Ac I. quaeremus, an aliqui in hac mortali vita Deum reapse viderint intuitive? II. An saltem Elias, & Henoch? III. An visio ista ad extremum iudicii diem sit protrahenda? IV. An vero ad minimum tempus? V. Quid ea de re senserint Ambrosius, Augustinus, & Bernardus? VI. Quid etiam Iohannes XXII. P. M.? VII. De inaequalitate, VIII. tandem de obiecto intuitivae visionis sermo erit.

CAPUT I.

An aliqui in hac mortali vita Deum viderint intuitive?

Contendunt nonnulli, Moyfi, Paulo, aliisque sanctissimis viris in hac vita mortali Dei visionem ex privilegio fuisse concessam. Alii autem negant. Libratis ergo utriusque partis hinc inde momentis, videtur haec quaestio ambigua, & in utramque partem disputabilis. Agitur enim de facto, cuius neque aperta sunt scripturarum oracula, neque constans Patrum traditio. Utriusque partis momenta suppeditabimus, liberam cuique dantes arenam, & quomodo in adversarios irruere possit, aut eorum tela refellere.

PROPOSITIO I. Non desunt momenta, quibus evinci potest, Moyfi, aliisque sanctissimis viris Dei visionem fuisse concessam.

Prob. I. Scripturis de Moyse. Num. 12. legitur: *Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum: at non talis servus meus Moyses; ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per aenigmata Dominum videt.* Exod. 33. *Loquebatur Dominus Moyfi facie ad faciem.* Et v. 18. *Ostendam tibi omne bonum.* De Paulo 2. Cor. 12. habetur: *Raptus est in paradysum, & audiit arcana verba, quae non licet homini loqui: sed his verbis aperte innuitur manifestatio divinitatis, de qua Is. 64. Oculus non vidit, quae praeparasti diligentibus te: ergo, &c.*

Prob. II. ex Patribus. Augustinus l. 11. de Gen. ad Lit. 27. haec habet de Moyse: *Concupierat enim videre Deum, non sicut viderat in*
mon-

gorum momenta fuisse ab Augustino praemonstrata, concludendum est S. P. ep. 147. & l. 22. C. D. 29. aliorum sententias referre circa futura corpora beatorum, quae aliquo sensu spiri-

taliam futura scribit Apostolus 1. Corinth. 15. Ubi autem S. D. in propria sententia loquitur, scholarum sententiae adhaerere, est omnino exploratum.

monte, &c. sed in ea substantia, qua Deus est, nulla assumpta corporea creatura. Eadem habet epist. 147. Hilarius item (a), Rupertus (b), Isidorus Hisp. (c), qui scribit, Isaiam a Iudaeis occisum, quod scripserit: *Vidi Dominum sedentem super solium*; unde Hilarius ait, *Deum propheta vidit, & gloriam eius usque ad invidiam propheticae dignitatis aspexit*. Basilii hom. 1. in Exam. de Moyse ait: *Qui octogesimum agens aetatis annum vidit Deum, ut erat homini videre possibile*. Ambrosius l. 2. c. 2. ait: *Hic itaque neque in specie, neque per aenigma, sed clara, atque perspicua praesentiae divinae cognitione dignatus*.

Prob. II. ratione. Negari non potest hoc privilegium B. M. V. quae creaturas omnes gratiarum donis antecellit, collatum fuisse, ut scribunt Rupertus, Albertus Magnus, D. Thomas de Villanova, aliique. De Moyse vero, & Paulo ait S. Thomas 2. 2. q. 117. congruenter manifestatam illis esse divinam essentiam: *Nam sicut Moyses fuit primus doctor Iudaeorum, sic Paulus primus doctor gentium*: ergo, &c.

PROPOSITIO II. Non desunt momenta, quibus suaderi potest, nemini in hac vita visionem intuitivam fuisse concessam.

Prob. I. Scripturis. Exod. 33. Moyse optanti divinam essentiam videre respondit Dominus: *Non videbit me homo, & viveret*; & v. ult. *Videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris*. Quibus verbis vel humanitas Christi, aut visio imperfecta, aut Dei effectus significantur. Nam Iohan. 1. 18. habetur: *Deum nemo vidit unquam*. Et Tim. 6. *Quem nullus hominum vidit*. Quae verba a Iohanne, & Paulo scripta sunt post ep. 2. ad Cor. ubi Apostolus narrat raptum suum.

Prob. II. ex Patribus. Missis enim Irenaeo, Origene, aliisque de Millenariorum errore suspectis, Nazianzenus (d), S. Leo (e), Gregorius Magnus (f), aliique (g) (imo S. P. A. senior factus) huic sententiae accessere. Nam tr. 3. in Ioh. ait: *Quid vidit Moyses? Vidit nubem, vidit angelum, vidit ignem: omnis illa creatura est. Typum Domini gerebat, non praesentiam exhibebat*. L. 2. de Trin. 16. *Cum demonstraretur nec desideranti hoc fuisse concessum, quis audeat dicere, per similes formas, non creaturam, sed quod Deus est, oculis apparuisse mortalium (h)?* Ex quibus constat, ait Sylvius, Augustinum non iudicasse Moysen & Paulum vidisse Deum.

Prob. III. ex coniecturis. Nam in Dei visione beatitudo sita est, quae neque amitti potest, neque a Deo subtrahi sine culpa: ergo Moy-

(a) 1. Trin. 3. (b) L. 3. de Vict. Verbi Dei.

(c) De vita & mort. SS. (d) Or. 34.

(e) Serm. de Transfigur. (f) L. 18. Moral.

(g) Apud Petav. l. 7. c. 12. & Sylv. q. 12. art. 11.

(h) Vide l. 3. contra Maxim. 12. q. 154. in Exod. lib. 4. de Symb. 34.

Moyſes, & Paulus fuiſſent in hac vita beati, nec potuiſſent a beatitudine excidere. II. Fuiſſent viatores, nec per fidem ambularent; haec enim tollitur revelatione eorum, quae creduntur: ergo haec ſententia Scripturis, Patribus, & rationi nititur.

Utriusque partis momenta hucusque retulimus: nunc qua via ſingula dilui poſſint in oppoſita ſententia aperiemus. Itaque ſcripturarum momenta, quibus innititur I. ſententia, & praecipue illud Num. 12. exponi debent de ſummo inter Moyſen, alioſque prophetas discrimine; illis enim per ſomnia, & obſcure Dominus locutus eſt; Moyſi vero familiariter, abſque internuncio, & manifeſta legis, rituumque ſignificatione: idque nec per momenta, ut Abrahæ, &c. ſed ſaepe, & ſumma conſuetudine. Si dicas, Moyſen viſiſſe Dominum ſecum loquentem, reſpondetur illud fuiſſe angelum, non Deum ex Act. 7. Unde S. P. tr. 3. in Ioh. *Moyſes, ait, vidit nubem, vidit angelum, &c.* Ita etiam explicatur locus Exod. 33. Ubi nota, quod comminante Domino, ſe non ultra aſcenſurum ad populum duræ cervicis, ait Moyſes: *Praecipis, ut educam populum, & non indicas, quem miſſurus es mecum; ſi ergo inveni gratiam, oſtende mihi faciem tuam*, id eſt, ſis, quaero, ut fuiſti haecenus, dux itineris noſtri, &c. quae lectio obvia eſt, & cohaeret hebraicae, quae habet, *Oſtendi mihi viam tuam*. Petiit quidem Moyſes (audita promiſſione Domini, qui ait, *Facies mea praecedet te*) viſionem beatificam, dicens: *Oſtende mihi gloriam tuam*; ſed reſpondit Dominus: *Non poteris videre faciem meam; non enim videbit me homo, & vivet*: ergo denegata eſt viſio illa. Paulus vero non ait, ſe viſiſſe Deum, ſed audiviſſe *arcana verba, quae, &c.* Viſio enim Dei, utpote vivida & clara, omnem a ſe dubitationem, atque ignorantiam removiſſet, nec ita ancipitem reliquiſſet, ut nesciret, *an in corpore, an extra corpus eſſet*. Reapſe poſt hunc raptum ad Timotheum ſcribit, *Deum nemo vidit unquam*: ſed hoc falſum eſſet, ſi ipſe viſiſſet: ergo, &c.

Ad Patres R., non opus eſſe in quaestione adiaphora omnium Patrum conſenſu. Ceterum Auguſtini mens non ex lib. de Gen. ad lit. haurienda eſt, *ubi plura quaerita, quam inventa eſſe*, ait S. P. 11. Retr. 24., ſed in ſuis poſtremis operibus ſupra laudatis, in quibus ſatis conſtat, ait Sylviuſ, eum a priori reſceſſiſſe ſententia. Poſteſt etiam intelligi S. D. de vividiori, & ſublimiori contemplatione, non de plena, & intuitiva viſione. Quod aiunt de Iſaia, verum eſt: ſed Iudaei ex verbis Iſaiae ſupra laudatis anſam arripuerunt, ut de eo vindictam ſumerent, qui eos principes appellaverat Sodomorum, ut ſcribit citato loco Iſidoruſ. Conſtat enim, cap. 6. narrari ab Iſaia viſionem per extaſim, quam habuit in templo, ubi iudicium de rege, & populo vaticinatur; Ambroſiuſ autem lib. 5. de fide ait, oppoſitum evinci ex ſcripturis. Vel ergo dubiuſ fuit, vel exponendus eſt, ut Auguſtinuſ. Baſilio, quem fruſtra ad ſe trahit

hit Estius (a), opponimus Nazianzenum, Hieronymum, Cyrillum (b), &c.

Coniecturis productis R., convenientius fuisse, ut nemo ante Christum visione Dei frueretur, neve ullus in via esset simul viator, & comprehensor, nec beatitudo ad momentum, sed perpetuo impartiretur. Excipe tamen B. V. Mariam, cui plus contulit gratiarum Deus, quam ulli mortalium: licet id etiam, salva fide, & pietate, negari possit.

Ad momenta vero negativae sententiae R., locum Exod. 33. id unum probare, nempe denegatam ibidem Moyfi visionem beatificam: sed eam postea concessam esse, evincitur ex 12. Num., ubi non solum Dei familiaritas, & arcanorum manifestatio innuitur iis verbis: *Ore ad os loquor ei*; sed etiam gloriae participatio ex sequentibus; & *palam*, & *non per aenigma Dominum videt*, quod 70. reddunt *cai ten doxam Kyriou eide, gloriam Domini vidit*. Ubi Hebraeus utitur nomine tetragrammaton, ut innuat, non angelum ibi visum, sed verum Deum. Act. 7. & Hebr. 2. per manus angelorum legem datam esse constat, non solos angelos Moyfi apparuisse. Nam Deuter. 33. habetur: *Dominus de Sinai venit*, & *cum eo sanctorum milia*, idest cum angelorum exercitu. Ex Hilario etiam 1. Trin. 3. *Angelus Dei Deus est*. Angelus enim qui Act. 7. in rubo apparuit, Exod. 3. ait: *Ego sum Deus Abraham*, &c.

Quod vero dicitur (c): *Non videbit me homo*, &c. explicat S. P. (d), *Nemo videbit me vita ista, nisi quodammodo moriatur, sive exiens e corpore, sive alienatus a sensibus, ut nesciat, an in corpore, an extra sit*. Locus Ioh. 1. & 1. Tim. 6. de visione comprehensiva, quam habet Filius Dei, accipi debet. Alias nec angeli Deum viderent. Nec obstat in generalibus sententiis quosdam excipi ex privilegio, ut B. V. ab ea, quae extat Rom. 5. *Omnes in Adam peccaverunt*.

Ad Patres R. eos non convenire in quaestione adiaphora. Nazianzenus, & Graeci Patres, nec non Ambrosius, de visione comprehensiva sunt exponendi; agunt enim contra Eunomianos. Alii generice, & cum exceptione loquuntur, ac Moyfi quidem breves, & ephimeras visiones tribuunt, non singularem illam, & permanentem, de qua Numer. 12. Ita sibi constat ubique Augustinus. Moyses enim vidit angelum in rubo, sed vidit etiam gloriam Domini in Sina.

Ad I. Sylvii rationem R. inamissibilem esse beatitudinem sanctis collatam post mortem, & *permanenter*, ut merces, & corona; non quae datur *transseunter*, velut specimen futurae gloriae. Neque eius subtractio poena est, cum non sit corona iustitiae, sed quasi rap-

---

(a) In 2. dist. 8. §. 10. (b) Apud Sylvium, Petavium, Estium, Smisingium, & l' Herminier. (c) Exod. 33.

(d) L. 12. de Gen. ad lit. 27.

raptus praeteriens. Ad II. R. habitum non destrui, nisi contrario habitu: sed actus visionis est momentaneus: ergo non tollit habitum fidei stabilem, & permanentem (1).

CAPUT II.

An Elias, & Henoch actuali fruuntur Dei visione?

ELiam, & Henochum adhuc vivere, & contra Antichristum in fine mundi venturos, tenet, inquit Rabanus (a), fides Christianorum. Quaeritur ergo an ii saltem Dei visione fruuntur.

PROPOSITIO. Henoch, & Elias probabilius Dei visione, nisi forte momentanea, non fruuntur.

Prob. Eliam, & Henoch nondum vita functos esse, tenent veteres Rabbinii (b), & traditio est discipulorum Domini ex Irenaeo (c), quam sequuntur Gregorius Magnus (d), Augustinus (e), aliique tam multi, ut Aretas (f) asserat, id credi a tota Ecclesia. Videtur etiam id evinci ex Apoc. 11. 3. *Dabo duobus testibus meis, &c.* quem locum de Elia, & Henoch exponunt interpretes: atqui permanens beatitudo non datur, nisi post mortem: ergo, &c.

Ob. I. Eccli. 44. habetur: *Henoch placuit Deo, & translatus est in paradysum*; & 4. Reg. *Ascendit Elias per turbinem in coelum*, idest in paradysum sanctorum, & coelum empyreum, ut interpretatur Calmetus (g): ergo, &c.

R- neg. conf. Paradysus enim est locus quilibet, ubi feliciter vivitur; sicut coelum est superior aeris pars: unde *volucres coeli*, Ps. 8. & Luc. 23. *Hodie mecum eris in paradiso*, ait Christus latroni, non-
Tom. I. O dum

(1) Moyfi, ac Paulo, saltem transeunter, Dei visionem fuisse concessam satis liquet ex Augustino, qui ep. 112. scribit, Moysem vidisse Deum ea contemplatione, qua concupierat videre Deum sicuti est. Quae contemplatio, cunctis filiis in fine repromittitur. Sed haec est ipsa Dei visio intuitiva: ergo, &c. Ubi nota, S. D. non dubitanter, aut inquirendo, sed definite loqui, & ex propria sen-

tentia: quae itaque ab adversariis opponuntur ex Augustino, ea vel de aenigmatica, vel de visione Dei per oculos corporis accipi debent. Idem de Paulo iudicium esto. Cur enim non credamus, ait S. P. 12. de Gen. ad lit. 28. *quod tanto Apostolo voluerit Deus manifestare vitam, in qua post hanc vitam vivendum est in aeternum?* Sed haec est visio beatifica: ergo, &c.

(a) Lib. de Antichr. (b) Ex R. David in 2. Reg.

(c) Lib. 5. adversus Haeres. (d) Hom. 29.

(e) Lib. 1. de pecc. mer. & remiss. c. 3. & lib. 6. c. Iul.

(f) Apud Est. in c. 44. Eccli. (g) Diff. de Patr. Henoch.

dum referatis coeli ianuis. Graeca, & Hebraica lectio non habet *in paradisum*. Adiecit Arabs interpres, & retinuit Vulgata, eo quod Henoch ab aerumnis huius vitae fuerit sublatus. Si enim de patria sanctorum ea loca exponantur, Christus non omnium primus in coelum ascendit: ergo, &c.

Dices. Athanasius serm. de Assumpt. Domini ait: *Henochum immortalitatis terminos accepisse*. Tertullianus de resur. car. c. 58. ait: *De orbe translatus, & iam aeternitatis candidatus*. Hieronymus ep. ad Pamm. *Nondum mortui, & paradisi iam coloni*. Bernardus serm. de Ascens. *Soli iam Deo vivunt, soli vacant intelligendo, diligendo, fruendo*. Avitus l. 4. Carm. 6. canit:

*Quamquam, qua Noe proavus conscenderat Henoch,
Elias cursu post tempora longa secutus,
Scribitur ignitis scandens penetrasse quadrigis.*

R. has Patrum phrasés id unum evincere, nempe Eliam, & Henoch a mortalitatis contagione Dei providentia servari, & tali gratia confirmatos esse, ut nulla terrena cupiditate premantur. Nam omnes occasiones ablatae sunt, quae eorum intellectum impediunt, vel affectum, ut ait Bernardus loco citato; Deo ergo fruuntur, ut animae viatorum, qui Deum specialiter diligentes, angelicis dignantur conspectibus, nec daemonum tentationibus, nec sensuum pulsantur illecebris; aliquando etiam divina apparitione recreari verisimile est. Si autem cum Hieronymo velis, illos in coelum ascendisse cum Christo, quod tamen negat cum aliis Patribus Augustinus, nullus erit disputationi locus.

Inst. Paradisus, ad quem Henoch translatus est, non est ille, quem Adamo plantavit Dominus; hunc enim aquis diluvii periisse valde probabile est: ergo est paradisus Sanctorum, ubi Deo fruimur.

R. Henoch, & Eliam ad ignotam terrae regionem fuisse asportatos, ubi quiete viventes expectant mundi interitum, ut & ipsi, soluto naturae debito, resurgant. An vero sit hortus Eden, vel alius quilibet locus, nostrum non est divinare. Ceterum nullus veterum, ait Bellarminus (a), tradidit, quod paradisus terrestris perierit; nec est improbabile adhuc extare, ibique mundi finem praestolari sanctos illos patriarchas, ut scribit S. P. A., qui de loco quidem aliquubi, de vita mortali autem nusquam dubitat. Nam lib. de peccat. orig. 23. inter coniecturas statuit, *Cum quaeritur, ubi sit nunc Elias, & Henoch, quos tamen non dubitamus, in quibus nati sunt, corporibus vivere: ergo, &c.*

Ob. II. Elias, & Henoch non sunt viatores, alias in dies eorum meritum augetur, sicque omnium Sanctorum, & etiam B. M. V. sanctitatem excederent: ergo sunt in patria.

R.

(a) L. de gratia primi hominis c. 14.

R. non unam esse ea de re theologorum sententiam. Negant mereri Vasquez (a), Suarez (b), Pererius (c), Estius (d), qui aiunt, illos quidem confirmatos in gratia, esse tamen extra hominum consortium, nec refici Sacramentis, nec plus mereri, quam Sanctos Patres in Limbo, ut ait Estius, aut in Purgatorio defunctos, ut scribit Vasquesius. Status enim officit, ne mereantur, non gratiae defectus. Affirmant Abulensis, de la Haie, aliique (e). Nec tamen sequitur, eos plus mereri, quam B.V.M. Non enim ex diutina tantum exercitatione virtutum meritum comparatur, sed ex caritate, quam sane maiorem nemo habiturus est B. M. V. : neque in iis tollitur ratio meriti, ex quo extra communem vivendi ordinem existant; ut Catharinae Senensi, aliisque contigit, qui longo temporis spatio in extasim rapti, amplioribus meritis sunt cumulati. Quod sane de animabus corpore solutis dici nequit; cum enim non sint amplius in via, dare poenas utique possunt per ignem, mereri autem, vel demereri, omnino non possunt.

Ob. III. Carmelitae Romanorum Pontificum auctoritate festum celebrant sanctorum Eliae, & Henoch. Et Ecclesia in exitu animarum illas commendat per eorum merita: ergo, &c.

R. neg. conf. Invocantur enim religioso cultu, quia confirmati sunt in gratia, & creduntur amici Dei, quia eorum virtus constat Ecclesiae iudicio, quae sane aliis viatoribus non conveniunt: iis proinde caritatis officium exhibendum est, non apotheosis triumphus. Est tamen inter hos, aliosque Sanctos discrimen aliquod; nam & iis reservatur magni gloria certaminis, & forte in particulari saltem preces nostras ignorant, ut Estio visum est.

CAPUT III.

An Sanctorum animabus post iudicii diem clara Dei visio sit differenda?

Not. I. errasse in hac parte I. Cerinthum haereticum, II. Papiam Hieropolitanum Episcopum, III. aliquos etiam Patres priorum saeculorum, ut Irenaeus, Iustinus, Nepos, Lactantius, aliique. Cerinthus circa ann. Christi 80. inter alios errores docuit, post resurrectionem futurum in terris Christi regnum apud instauratam Ierosolymam, iustis inter carnales voluptates versantibus. Quod cum narrent Caius (f), Dionysius Alexandrinus, aliique, constat Cerinthum Chiliaetis ortum dedisse.

O 2

Not.

(a) L. 2. disp. 206. (b) T. 2. in 3. p. disp. 55.

(c) Tom. 1. in Gen. l. 7. c. 5. q. 5. (d) In cap. 4. Genes.

(e) Apud Sylveiram opusc. 3. ref. 1.

(f) Apud Euseb. lib. 3. H. E. c. 28.

Not. II. circa ann. 116. Papiam vixisse, quem Irenaeus auditorem Iohannis appellat, & Polycarpi sodalem. *Perexigui iudicii hominem* eum vocat Eusebius l. 3. c. 39. Qua de re eius elogium, quo, c. 36. eiusdem historiae, vir disertissimus, & eruditissimus dicitur, cum desit in vetustissimis MSS. adscititium, & spurium cum doctissimo Valefio dicendum est. A Cerintho autem in eo differt Papias, quod ille carnales, hic vero spirituales delicias in Christi regnum invexit.

Not. III. Patres tertio loco laudati, licet expresse non meminerint regni mille annorum, censent tamen ad extremum iudicii diem differri beatitudinem animarum. Quod etiam docuit saec. V. Vigilantius, & in Florentina Synodo Graecorum nonnulli, nec non Calvinus, & Lutherus: contra quos sit

PROPOSITIO I. Mille annorum regnum a Cerintho, & Papiam excogitatum, futile est, & anile figmentum.

Prob. I. Scripturis. Match. 22. habetur: *In resurrectione neque nubent, neque nubentur; sed erunt sicut angeli Dei: neque enim ultra mori poterunt: ergo sunt inutiles nuptiae, & connubia, quae humani generis conservationi deserviunt.* 2. Rom. 14. 17. *Non est regnum Dei esca, & potus, in quibus, ut Apostolus ait, non est pax, neque gaudium in Spiritu Sancto.* Quae duo loca urgent Cerinthum: Papiam vero quod sequitur I. Thess. 4. *Nos, qui vivimus, rapiemur obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus.* Ubi non mille annorum, sed sempiternum Christi regnum post Christi descensum repromittitur, iuxta illud Luc. 1. 33. *Regni eius non erit finis.* Quae verba Synodus Constantinopolitana symbolo inseruit contra Apollinaristas Millenariis addictos: ergo iure Millenariorum haeresis, ut scripturis contraria, in Concilio Romano ann. 373. a Damaso proscripta est.

Prob. II. ex Patribus. Auctor libri de coelesti Hierarchia, & Hieronymus ep. ad Hedibiam, eam *fabulam* vocant. Origenes (a) scribit, exortam esse ex intellectis iudaico sensu scripturis. S. Ephrem (b) stultam appellat insaniam. Caius loco citato narrat, Cerinthum, qui portenta finxerat, veluti ab angelis sibi ostensa, intromisisse hanc doctrinam, post resurrectionem regnum Christi in terris futurum, & in nuptialibus festis mille annorum spatium transactum iri. Eusebius ibid. huius opinionis auctorem facit Nepotem quemdam Aegypti Episcopum, qui nescio quod mille annorum spatium corporalibus refertum deliciis in hac terra fore affirmabat. Hunc ergo Dionysius in libris de promiss. acriter impugnat. Quae opinio, ait S. P. 20. C. D. 7., esset utcumque tolerabilis, si spirituales deliciae affuturæ sanctis crederentur; nam etiam nos hoc opinati fuimus aliquando. Nunc autem Ecclesiae iudicio haec Papiæ, aliorumque opinio proscripta est.

Prob.

(a) Lib. 2. de Princ. c. 12. & Prol. in Cant. (b) Opusc. 3.

Prob. III. ratione. I. Absurdum est, post expletas Mosaicae legis figuras, & Danielis de perpetua abominatione prophetiam, expectare instaurationem Ierusalem, templi, & sacrificiorum, & a legis servitute liberatos rursus legalium vetustati subiicere: ergo, &c.

II. *Nullo modo possunt, nisi a carnalibus credi*, ait S. P. ibidem, in Christi regno ciborum luxus, gulae, ac ventris ingluvies: ergo, &c. III. Spirituales deliciae in terreno Christi regno nullae sunt, quidquid Papias, aliique somniaverint; ibi enim Sancti inebriabuntur ab ubertate domus Dei: cuius visio unica erit, & vera voluptas; nam *apud eum est fons vitae, & in lumine eius videbimus lumen (a)*: ergo, &c.

Ob. I. Christus Matth. 19. ait: *Centuplum accipiet, &c.*: ergo, praeter vitam aeternam, Sanctis reddendum est centuplum divitarum, voluptatum, &c. quae pro Christo dimiserunt.

R. neg. conf. Sensus enim est, ait Hieronymus l. 3. in Matth. c. 19. *Spiritualia recipiet, quae merito sui ita erunt, quasi si parvo numero centenarius comparetur*; nempe superabundantia gaudii in tribulationibus, affluentia bonorum in paupertate spiritus, ut exponunt Origenes, Theophylactus, aliique. Et Sanctus Pater epist. 89. ad Hilarium exponit *centuplum in hoc saeculo*, per illud 2. Cor. 6. *Nihil habentes, & omnia possidentes*. Cum ergo centuplum in hac vita reddatur, & ut Marcus ait, *in tempore hoc (b)*, non designatur ibi regnum Chiliastarum.

Ob. II. Matth. 2. 6. habetur: *Beati, qui esuriunt, &c. quoniam saturabuntur*: ergo cibus repromittitur.

R. dist. conf. Spiritualis, conc.; corporalis, nego; talis enim ibi satietas repromittitur, qualis est fames, ac sitis. Deinde fames ibidem figurate vehementem appetitum significat; saturitas vero plenum gaudium animarum. Hinc Psal. 16. legitur, *Satiabor, cum apparuerit gloria tua*.

Ob. III. Luc. 22. *Ego dispono vobis regnum, ut edatis, & bibatis*: ergo, &c. R. neg. conf. Nam edere, & bibere metaphorice usurpatur pro frui, atque oblectari; his enim verbis felicitas populari sensu apud Iudaeos designabatur, ut Prov. 9. *Comedite panem meum, & bibite vinum, &c.* Isai. 65. *Servi mei comedent, & bibent*. Quidam exponunt hunc locum de mensa Eucharistica, quae in regno Dei, quod est Ecclesia, ministratur. Adde his figuris describi apostolicam dignitatem in mensae consortio, & potestatem in iudicando; dicitur enim, *ut edatis, & sedeatis super thronum*.

Ob. IV. Matth. 26. 29. ait Christus: *Non bibam amodo de hoc genimine usque in diem, cum illud bibam novum vobiscum in regno Patris mei*: ergo, &c.

R. neg. conf. Vinum enim metaphorice laetitiam significat, & ca-

---

(a) Psalm. 35. 9. & 10. (b) Graece

caritatem, ut 2. Cant. 4. & Zach. 9. 17. Nec aptior Christo proferri potuit analogia. *Vinea* enim Ecclesia dicitur (a), Christus *botrus* (b), & *vitis* (c), Pater *agricola* (d), fideles *palmites* (e). Cohærent ergo scripturae, si vinum spiritualiter accipiatur, ideoque novum dicitur, idest præstantius, quam vinum commune. Quo sensu Sanctorum patria *nova Ierusalem* dicitur, non terrena, sed quae *sursum est Ierusalem*. Alii exponunt de Christi epulis post resurrectionem, de quibus Petrus Act. 10. *Manducavimus, & bibimus cum illo*. Quo sensu regnum Patris Ecclesia est. Novum vero dicitur, quia novum est & inauditum, Christum incorruptibili corpore fuisse epulatum.

Ob. V. I. Apoc. 20. 2. habetur: *Apprehendit draconem, & ligavit eum per annos mille; & v. 3. Misit eum in abyssum, donec consummentur mille anni*: ubi prædicitur Antichristi persecutio, & v. 4. Iudicium; habetur enim, *Et vidi sedes*, & post iudicium regnum mille annorum: *Et regnaverunt cum Christo mille annis*: ergo post iudicium futurum est regnum mille annorum. II. Regnum mille annorum, de quo cap. 20. 6. non significat coelestem gloriam: ergo, &c. Prob. ant. Haec enim post damnationem reproborum futura est; illud vero multo ante, ut habetur cap. sequenti: ergo, &c. III. Prædicitur ibidem duplex resurrectio v. 5. *Ceteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni*: haec est resurrectio prima: in his secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes Dei, & regnabunt cum illo mille annis: ergo post resurrectionem erit regnum iustorum mille annorum. Secunda resurrectio prædicitur v. 13. *Et mors, & infernus dederunt mortuos suos, & iudicatum est de singulis, &c.*; post haec mors secunda, & impiorum supplicium.

R. ad I. neg. conf. Nam v. 4. non describitur iudicium faciendum post resurrectionem Sanctorum Martyrum, cum nulla sit ibi memorata resurrectio, qua omnes manifestari oporteat ante tribunal Christi (f). Ad II. neg. antec. Ad prob. dist. ant. Sancti post resurrectionem consecuturi sunt gloriam consummatam & plenam duplici stola induendi, & beatitudine animae & corporis cumulandi (cum sola anima nunc Deo fruantur) conc.; secus, neg. Ad III. dist. antec.: & nomine resurrectionis primae innuitur resurrectio corporum, neg.; animae beatitudo, conc. Nam praesens animarum gloria resurrectio prima appellatur. Sicut enim duplex mors, ita duplex est resurrectio. Prima est separatio animae a corpore; secunda est in ignem damnatio. Sic etiam prima resurrectio est animae beatitudo (g), secunda est, dum corpora resurgent in novissimo die. Sed quia vita aeterna non gaudent animae impiorum, ideo dicitur:

(a) Isai. 5. Ierem. 2. & Matth. 21. (b) Cant. 13. (c) Io. 5.
 (d) Ibidem. (e) Gal. 4. (f) Matth. 25. & 2. Cor. 5.
 (g) Hebr. 11. 35. & Dan. 12. 2.

tur : *Ceteri mortuorum non vixerunt*, &c. *Haec est resurrectio prima.* Ad haec non dicuntur sacerdotes legis Mosaicae ; sed Dei & Christi, id est praedestinati : legitur enim Apoc. 1. *Fecit nos regnum, & sacerdotes Deo, & Patri suo* (a). Porro mille anni non regnum mille annorum, sed praesens temporis intervallum usque ad finem saeculi intelligendum est. Grotius hunc locum ingeniose exponit. Ait enim, Sanctos regnare cum Christo per honores iis ab Ecclesiis exhibitos, praesertim Constantini M. aevo, restituta Ecclesiae pace circa ann. 311. Mille annis post Mahumetis impietas ab Ottomanis in Asiam, & Graeciam inuenta est, unde mala innumera Ecclesiae evenere ; ideo dicitur, consummatis m. annis, solvendum Satanam, & seducturum gentes Gog, & Magog, idest Asiam, & Syriam, ubi primitus Ottomanis dominati sunt, & ubi erant 7. Ecclesiae, quibus scripta est Apocalypsis. Ita regnum SS. Martyrum vere annis mille perduravit. Vide Grotium Comment. in Apocal. (1).

CAPUT IV.

An saltem ad minimum tempus animabus Sanctorum Dei visio sit differenda?

A Millenariorum errore quam longe abest quorundam PP. opinio, qui animabus iustis Dei visionem ad tempus differri putabant. De qua sit

PROPOSITIO. Animabus plene purgatis neque ad minimum tempus differtur Dei visio.

Prob.

(1) Opponi potest hoc loco Ezechielis vaticinium capit. 40. ubi nedum praedicitur templi reaedificatio ; sed eius etiam traditur accurata descriptio, quae, cum nec primo, nec secundo templo (quibus longe praestat) aptari queat, de solo templo in regno Chiliastarum excitando accipi debet, cuius sancti erunt sacerdotes. Respondetur tamen, descriptionem Ezech. 40. utrique templo percommode aptari posse. Primo quidem a Salomone extructo, ut ex illius descriptione Iudaei, zelo di-

vini honoris succensi, aliud simile excitarent. Nec obstat multo ampliorem esse descriptionem templi Ezech. 40. quam quae de primo templo extat lib. 3. Regum ; constat enim successores Salomonis eius templum multo amplius progressu temporis reddidisse. Convenit etiam Ezechielis descriptio secundo templo a Zorobabele reaedificato, quod quidem longe augustius, & gloriosius fuit primo ob Messiae praesentiam, qui domum istam gloria adimplevit. Hoc vero templum licet mole

an-

(a) Vide auctorem hunc locum fusius exponentem.

Prob. I. Scripturis. Ps. 126. habetur: *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce haereditas Domini*: atqui somnus pro morte saepe usurpatur, ut Ps. 3. : ergo, &c. Eccli. 11. 28. habetur: *Facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias*. 2. Corint. 1. Si terrestris domus (corpus nempe) dissolvatur, habemus domum aeternam in coelis. Et v. 8. *Voluntatem habemus peregrinari a corpore, & praesentes esse ad Dominum*. Philipp. 1. *Desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo*: ubi graece habetur *analisai*, redire nempe ad Deum, qui dedit illum (a). Act. 7. Stephanus vidit gloriam Dei; addit Ecclesia, vidit, & introivit. Apocal. 7. 9. Sancti dicuntur stantes ante thronum Dei, & in conspectu agni (b). Cap. 14. Opera illorum sequuntur illos (c). Addunt alii verba Luc. 23. *Hodie mecum eris in paradiso*; sed ea satis ambigua censent Petavius (d), & Iuenin (e). Nos medium iter incedimus, & cum Petavio dicimus, incertum esse, quo loco latronis anima recepta sit; eam tamen ex tunc fuisse beatam, & regni participem, quod expetierat dicens, *memento, &c.* Cum enim Deus ubique sit, ibi est paradisos, ubi se Deus videndum, & gustandum praebet (f). Ex quibus sic arguitur: Statim ac dormiunt iusti, & eorum corporea domus dissolvitur, fiunt Domino praesentes, redeunt ad creatorem, aperiuntur iis coeli, & ingrediuntur, ibique mercedem recipiunt: ergo nec ad minimum tempus iis differtur visio intuitiva.

Prob. II. ex PP. I. Ecclesiae saeculo Hermas l. 3. Past. quem librum uti canonicum aliqui laudarunt, docet, omnes, qui pie ob-eunt, poenitentibus exceptis, iam in coelo coronari (g). Clemens epist. ad Corinth. quam genuinam agnoscit Clericus (h), de Petro ait: *Martyr effectus, discessit ad debitum gloriae locum*. Ignatius in Epistolis a Vossio editis, quas eruditi omnes contra Dallaeum ut germanas defendunt, ep. ad Rom. ait: *Sinite me ferarum escam fieri, per quas licet Deum adipisci*.

II. Saeculo, praeter Papiam (i), & Iustinum, qui dubius fuit; diserte veritatem catholicam tradidere Polycarpus ep. ad Philip. &

angustius priore, quod altius erat secundo cubitis 60. ab Herode Ascalonita auctum, iactisque aliis fundamentis, ad altitu-

dinem cubitorum 120. (quae mensura plane congruit cum Ezechielis descriptione sup. laudata) evectum fuit.

(a) Eccli. 12. 7.

(b) Graece cum genitivo, quod est supra, seu prope & iuxta: ergo non procul. (c) Ubi Vulgata habet amodo, Graeca habet aparti, iam, nunc. (d) L. 7. 14. (e) Diff. 4. a. 2.

(f) Vide Bellar. l. 1. de Beat. SS. c. 3. Iansen. & Maldon. in 23. Luc.

(g) Vide tom. 1. PP. Apostol. Cotelerii. (h) Ad ann. 69.

(i) De hoc vide cap. praec.

& Ecclesia Smyrnenfis (a) de eo canit: *Deiſto iniuſto praefide, immortalitatis corona recepta, cum omnibus iuſtis exultans Deum glorificat.* Athenagoras in Apol. *Persuaſi ſumus, nos hac mortali vita deſunctos, meliorem eſſe victuros, ut apud Deum, & cum ipſo ſimus.* In Actis vetuſtiſſimis S. Simphoroſae (b) haec ipſa habet de viro, ac fratre: *Paſſi mortem pro nomine Chriſti nunc cum aeterno Rege vita aeterna fruuntur.* Lucius Martyr Urbicio gratias agit, quod malis ſibi illatis, *ad optimum Patrem eſſet migraturus.* Iuſtinus, licet opoſitum ſenſerit, fatetur tamen, contra ſe ſtare multos, qui *purae piaequae Chriſtianorum ſunt ſententiae.* Ubi contra omnium exemplarium fidem recentiores Chiliaſtae negantem particulam intrudunt, quam non patitur ſenſus verborum Iuſtini, qui quidem, & a ſe admittere Chiliaſtarum regnum, & multos, qui *purae ſunt ſententiae*, illud reiicere, non diffitetur (c).

III. ſaeculo, Clemens (d), Dionyſius Alexandr. (e), Origenes (f), Methodius M. & Cyprianus, qui in Exhort. ad Martyr. c. ult. ait: *Quanta eſt ſecuritas claudere in momento oculos, & aperire eos ſtatim, ut Deus videatur, & Chriſtus. Terris repente ſubtraheris, ut in regnis coeleſtibus reporteris.* Irenaeus, licet Millenariis addiſtus, tamen l. 5. adv. Haer. non diffitetur, plures eſſe, qui opoſitum ſentiunt. Eſtius (g) laudat pro hac ſententia Irenaeum, ſed fallitur: is enim affirmat, animas recipi in Paradifo, in quo Deus ab initio hominem poſuit, quo & Paulum, & Latronis animam cenſet fuiſſe aſportatam, ibique manere Ss. animas uſque ad conſummationem, auſpicantes incorruptelam. Poſſunt tamen Iuſtinus, & Tertullianus (h) in ſenſu catholico exponi, ſi dicamus Sanctorum animas in Paradifum recipi, in loco inviſibili quieſcere, ad infernos deſcendere, non quaſi in aliquo poenarum loco detineantur; ſed ut ibi ſint apud Deum, qui ubique eſt, ibique vivant, & gaudiis perfruantur aeternis. Ita ut non de ſtatu, ſed de loco PP. illi diſſentiant, ut obſervat Voſſius (i), qui tamen errat, dum ait, idem ſentire Calvinum. Is enim l. 3. Inſt. expreſſe docet, Ss. beatitudinem pendere ab *expeſtatione adventus Chriſti, & gloriae coronam eo uſque differri.*

IV. ſaeculo, excepto Lactantio cl. grammatico, & rhetorico, ſed inexperto Theologo, aliisque pauciſſimis, omnes nobiſcum ſentiunt. Athanaſius (k) ſcribit, Ammonis animam viſam eſſe in coelum ferri. Baſilius Or. de Gordio Martyre ait: *Erat enim affectus, velut Angelorum manibus commiſſurus, qui ſtatim ipſum aſſumptum ad*

Tom. I.

P

bea-

-
- (a) Ap. Euf. lib. 4. H. E. 15. (b) Ap. Ruinart. p. 20.
 (c) Vide Auſtorem. (d) L. 5. Strom.
 (e) Adv. Iren. & Nepot. Aegypti Episc.
 (f) L. 2. Periarth. l. 6. cont. Celf. & Hom. 5. in diverſ.
 (g) In 4. ſent. d. 45. (h) Scripſit libros de anima factus iam Mon-
 taſiſta. (i) Diſp. 6. de ſtatu anim. (k) In Vita Antonii.

beatam vitam translaturi essent. Nyssenus Or. fun. in Pulcheriam, *Si a te, ait, puella migravit, ad Dominum recurrit, tibi oculum clausit, sed sempiterno lumini aperuit.* Nazianzenus Or. 20. Basilium precatur, ut sese post obitum excipiat, ut simul Trinitatem valeant contemplari (a). Chrysostomus in 2. Cor. ait: *Beati, & ter beati, qui illis bonis fruuntur.* Et Or. de S. Polygonio: *Civitatem suam relinquens, in alteram, quae est Dei, civitatem ascendit.* Mitto S. Ephrem, Hieronymum (b), Cyrillum Alex. (c), Monologium Graecorum, Hymnos Prudentii, aliaq. ap. Coccium, &c. (d). Ex quibus sic arguitur. Illud de fide tenendum est, ex Lirin. (e) & Aug. (f), quod per universam custoditur Ecclesiam, & semper, ubique, & ab omnibus traditum est, licet unus, vel alter aut imperitus, aut errans oppositum senserit; maxime si is oppositam doctrinam puram, & catholicam fateatur: sed huiusmodi est dogma istud, ut patet ex dictis: ergo, &c.

Prob. III. ratione. I. Deus statim post mortem impiis supplicium infligit, ut constat de Epulone (g): ergo statim post mortem reddit iustis coronam; nam Deus non magis ad puniendum, quam ad retribuendum est pronus. II. Vanum non est, aut a suo fine absolum desiderium illud, quo Sancti cupiunt *dissolvi, & esse cum Christo*: ergo impleri debet visione beatifica. III. Si visio Dei differatur ad ultimum iudicii diem, non melior est conditio fidelium post Christum, ac veterum PP.; nihil profuit Christi descensus ad inferos; nihil Christi nativitas, passio, mors, ut plebis suae facinora relaxaret; nec obitus martyrum natalis dies est appellandus, nec ritu solemni ab Ecclesia celebrandus. Merito ergo Florentina (h) ac Tridentina (i) Synodus statuunt, hanc propositionem de fide esse.

Ob. I. Matth. 20. 8. dicitur: *Cum sero factum esset, idest in fine mundi, reddita est merces operariis*: ergo, &c.

R. I. neg. antec. *Sero* enim non mundi finem designat, sed vitae. Verum etsi mundi finem designat, de completa animae, & corporis beatitudine exponi debet.

R. II. hanc parabolam accipi posse de Ecclesia, quae vinea Domini dicitur in scripturis. Alios enim vocavit Deus ad Ecclesiam primo mane, idest a mundi exordio per legem naturae; alios circa horam 3. media mundi aetate, per legem Moyse; alios cum *sero esset*, idest finis captivitatis, & culpae, per legem evangelicam. Cum
iis

(a) Vide Or. 10. & 11. in Caesarium fratrem. & Gorgoniam sororem.

(b) Cont. Vigilant. & ep. ad Marcell.

(c) In lib. ad Reginas. (d) In Thesauo.

(e) In Comm. n. 2. (f) L. 2. de Bapt. c. 7. (g) Luc. 16.

(h) Sess. ult. (i) Sess. 25.

iis *convenit ex denario diurno*, quia in lege Moyſi propoſita erat merces temporalis, vita longaeva, Chanaan poſſeſſio, &c. Nil tale dictum poſtremis, quia mercedem evangelicae legis, *nec oculus vidit, nec auris audivit*. Hanc primi gentiles amplexi ſunt Moſaicae legi non addicti, ideoque aiunt: *Nemo nos conduxit*. Saepe enim hiſce comparationibus vocatio gentium, & regnum Dei designatur.

R. III. neg. conf. Sensus enim eſt, Gentiles ultimo ad Eccleſiam adſcitos non minorem recepturos eſſe mercedem, quam Iudaei, qui ſub legis ſervitute portarunt pondus diei, & aeſtus. Dicitur merces rependi ſub vesperam, quia tantum poſtremo legis evangelicae tempore coelum per Chriſtum fuit reſeratum.

Ob. II. Matth. 25. 34. legitur: *Venite benedicti: poſſidete regnum*, &c. ergo ante non poſſidebant.

R. diſt. conf. Non poſſidebant beatitudine completa, conc.; incompleta, neg. Nam de impiis, qui cruciantur in gehenna, dicitur, *Discedite in ignem*, &c. quod de completo ſupplicio, id eſt etiam corporis, intelligendum eſt.

Ob. III. Hebr. 11. 39. de Sanctis veteris Teſtam. ait Apoſtolus, *Non accepiſſe repromiſſiones, ut non ſine nobis conſummarentur*: ergo nno eodemque tempore omnes in coelum aſſumi debent.

R. neg. conf. Nam Apoſtolus ibi intelligit poſſeſſionem terrae Chanaan, non coeleſtem gloriam; illa enim primis Patriarchis repromiſſa, eorum poſteris tradita eſt: unde de Davide, &c. dicitur, *Adepti ſunt repromiſſiones*: ſed hoc verum non eſſet, ſi intelligeret, gloriam poſt diem iudicii eſſe conferendam: ergo, &c. Recte ait Apoſtolus, *ne ſine nobis conſummarentur*; non enim ſine nobis, & ante Chriſti redemptionem participes fuerunt gloriae coeleſtis; nec erunt completae beatitudinis animae, & corporis, pro qua *ſecti ſunt, mortui ſunt, &c.* Addit, *Deo pro nobis melius aliquid providente*, quia ad tolerantiam paſſionum, praeter fidem, nobis datur exemplum Chriſti, & uberior gratia, neque expectanda eſt repromiſſio, ut Patriarchis; hoc enim ſi eſſet, Deus non melius providiſſet. Dices, Apoſtolus ait: *Nunc autem meliorem appetunt patriam, id eſt coeleſtem*: ergo, &c. R. diſt. ant. *Ec to nunc* refertur ad tempus praefens, neg.; ad tempus, quo vivebant Sancti illi, conc. Ibi enim *to nunc* locum habet adverſativae particulae: *Sed*, ut notant theologi, & patet ex praecedentibus, *conſistentes, quia peregrini ſunt ſuper terram*; qui enim haec dicunt, ſignificant ſe patriam inquirere.

Ob. IV. In 2. ad Tim. 4. legitur, *Repoſita eſt mihi corona iuſticiae, quam reddet mihi in illa die, &c.* ergo, &c. R. diſt. ant. *Reddet in illa die coronam*, id eſt completam beatitudinem, conc.; incompletam, neg.

Ob. V. 1. Corint. 15. habetur: *Si mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit; quod ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt fides veſtra*:

stra : ergo ad resurrectionis tempus omnis fides , & spes nostra re-
iicienda est.

R. neg. conf. Nam de coelesti gloria ibi ne verbum quidem : id solum vult Apostolus , veram esse Christi doctrinam ; si enim falsa esset , non surrexisset a mortuis. Inde vero omnia haec consequuntur : Si Christus non surrexit , falsa nos docuit ; si falsa nos docuit , vana est fides nostra : ergo nondum redempti sumus : ergo perierunt , qui dormierunt in Christo. Si vero surrexit , & vera nos docuit , certa spes manet , ut per ipsum iustificati , resurgamus & nos , & seminato corpore animali , spiritale resurgat.

Ob. VI. 1. Ioh. 3. *Cum apparuerit .... videbimus eum sicuti est* : ergo antea non videbimus. R. neg. conf. Nam verba illa , *cum apparuerit* , ad praecedentia referri debent , *nondum apparuit quid erimus* ; idest quo modo futuri sumus in meliori illo saeculo ; at de Christi adventu nihil penitus. Si autem ea verba referantur ad Christum , respondetur , quod *similes ei erimus* corpore , & anima , iuxta similitudinem Christi capitis nostri. Ut enim docet S. P. A. (a) ex visione beatifica etiam in corpora Ss. gloria immortalitatis redundat.

Ob. VII. Apoc. 6. 9. legitur , *Vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei ; & clamabant : Usquequo non vindicas sanguinem nostrum* : ergo nondum visione Dei fruuntur.

R. neg. conf. Nam altaris nomine intelligitur humanitas Christi. Sancti ergo subtus altare sunt , idest infra conditionem corporis gloriosi ipsius Christi ; nondum enim reassumpta corpora glorificantur , ut corpus Christi. Animae vero , cum sint *ante thronum Dei* (b) , & *datae sint singulis stolae albae* (c) , idest gloria animae , ut exponit Bernardus , Dei visione fruuntur. Clamant utique & quia magnum habent resumendi corpora desiderium , quia Deo conformes , non solum caritate flagrant , sed etiam zelo iustitiae. Addit cl. Auctor , coelum assimilari templo (d) : ibi victimae ex Apostolo (e) sunt iusti , & martyres. Sicut ergo victimarum sanguis ad limen altaris fundebatur , non extra ; ita mactatae pro Christo animae ad eius pedes procumbunt , non extra , sed intra coeli cardines , habentes Dei testimonium , & characterem martyrii , quod poscit aequitatem vindictae.

Ob. VIII. Mac. 12. 44. habetur : *Nisi enim eos resurrecturos speraret , superfluum videretur orare pro mortuis* : ergo nisi sit resurrectio , nulla erit felicitas animarum. R. dist. conf. Nisi sit resurrectio prima , qua a peccatis solvantur , conc. ; secunda in die iudicii , subd. Non erit felicitas completa , conc. ; incompleta , neg. Resurrectio enim

(a) In ep. ad Diof. (b) Apoc. c. 7. 15.

(c) Cap. 5. v. 11. (d) Apoc. 21. 22. & 11. 19.

(e) Philipp. 2. 17. & 2. Tim. 46.

enim saepe sumitur pro vita aeterna, ut etiam Drusius, & Glasius observant: de hac habetur Psal. 1. *Non resurgent impii, &c.* De secunda vero loc. cit. habetur: *Nisi resurrekturos speraret*; nam resurrectio secunda potius creditur, quam speratur, nec eam defunctis apprecamur.

Ob. IX. Liturgias graecas, & latinas, quae Sanctis precantur retributionem, gloriam, requiem: ita Ecclesia Romana in festo SS. Leonis, & Marcelli: & nunc etiam in Canone Missae oramus *pro omnibus in Christo quiescentibus*: ergo nondum fruuntur Dei visione. R. dist. ant. In illis Liturgiis exoratur gloria accidentalis, idest nominis exaltatio, & virtutum imitatio, conc.; essentialis, nego: gloria enim graece *Doxan* a *doceo*, *videor*, existimationem, opinionemque significat. De hac oravit Christus Ioh. 17. *Clarifica me tu Pater*; eaque, nedum SS. Martyribus, sed etiam SS. Triadi exoratur, dum dicitur, *Gloria Patri, &c.* idest gloria laudis accidentalis, non gloria essentialis. Requies vero exoratur, cum indiscriminatim pro omnibus defunctis oramus, quibuscum purgantes animas completimur. Hoc sensu Vellelmus Abbas pro S. P. Augustino (quem inter coelites venerabatur) & pro Patritio, & Monica orabat (a). Si vero etiam Sanctis petitur requies (quod pene obsolevit) gloria corporis petitur, in qua plene quies animarum sita est.

Ob. X. Hilarius in Ps. 120. ait, iustorum animas *in sinu Abrahae locari*, & nondum recipi in regno Dei: & in Ps. 130. docet eas in inferos descendere. Chrysostomus hom. 39. *Sine corpore*, inquit, *anima illis bonis non fructur*: ergo, &c. R. nego conf. Licet enim Hilarius regnum Christi secernat a regno Dei, ab eo tamen, & a sinu Abrahae visionem Dei non excludit. Nam in Ps. 65. ait: *Martyres in coelestis domicilii habitaculum introisse*. At in Ps. 130. putavit, animas exemplo Christi ad inferos descendere, & loca lustrare, quae Christus sua praesentia honestavit; ibi tamen non consistere, sed transire in coelestem Ierusalem, ut ait in Ps. 141. Chrysostomus loquitur ex hypothese, quod corpora non resurgant, quo sensu locum Apostoli supra (b) exposuimus (c).

Ob. ult. Anima non meretur sine corpore: ergo nec coronatur. R. neg. antec. Plura enim agimus per solam animam. II. Haec est causa princeps, corpus vero instrumentalis. III. Illa per se capax est felicitatis, non istud.

CA-

(a) Vide not. ad lib. 9. Confess. c. 13. edit. Maur. (b) In R. ad 5.

(c) Vide Vellofill. in adv. Sixtum Sen. in 6. Bibl. an. 264. Petav. l. 7. c. 13. n. 4. & Estium in 4. sent. dist. 45. §. 6.

CAPUT V.

Quid hac de re senserint Ambrosius, Augustinus, atque Bernardus.

Not. I. Differt haec quaestio de animarum statu a quaestione de loco. Unde Vives in Comment. l. 12. C. D. 9. ait: *Non dubitat de earum gloria ante iudicium, sed de loco gloriae; nam ubique possunt esse beatae, cum ubique sit Deus.* Post Lugdunensis, & Tridentinae Synodi definitiones, ex fidei formulis, Ecclesiae precibus, &c. persuasum est nobis, in coelum recipi Sanctorum animas; sed nondum accedente tanto lumine, prudenter aiebat Ambrosius, aliique, eas in abditis receptaculis versari.

Not. II. Cum animae sint per se formae corporis, aegrescunt quodammodo, & languent ab eo seiunctae; sollicitat enim illas naturale suorum corporum desiderium: quo appetitu, ait S. P. l. 12. Gen. ad lit. 35. *Retardatur quodammodo anima, ne tota intensione pergat in illud summum coelum.* His praenotatis sit

PROPOSITIO I. Catholico dogmati de animarum beatitudine non adversatur Ambrosius.

Prob. ex lib. 10. in Luc. ubi ait: *Unde te evocem Petre? de coelo, ubi iam choro insertus es Angelorum.* Ep. 54. de SS. Gerv. & Prot. ait: *Quorum anima in coelo, corpus in terra.* Ep. 59. ad Thess. *Acholiis possessor civitatis aeternae, quae in coelo est.* lib. de Bono Mort. c. 11. *Hanc remunerationem habent, ut videant faciem Dei:* ergo S. Ambrosius censuit Ss. animas cum angelis Deo frui.

Ob. I. Ambrosius de Bon. Mort. ait, Ss. animas recipi in quibusdam promptuariis, ibique manere coronam: ergo, &c.

R. dist. ant. Ait manere coronam, idest completam beatitudinem etiam corporis, quam semper optant ob inditam inclinationem ad ipsum, conc.; incompletam, idest animae, nego. Promptuaria enim illa sunt diversae mansiones in domo Patris (a).

Ob. II. Ibidem c. 10. laudat eorum sententiam, qui aiunt ex 4. Esdr. animas ad infernum descendere: ergo, &c.

R. dist. ant. Laudat pro tempore ante Christi mortem, conc.; post Christi mortem, neg. Nam infra ait, eas rapi in superiora habitacula: ceterum etiam extra coelum possent animae Deo frui, ut supra dictum est (b).

Ob. III. Ib. cap. 11. septem laetitiae ordines statuit, & nullibi Dei visionem admittit, imo ait, animas ibi gloriam suam praevidere: ergo, &c. R. neg. ant. De quinto enim ordine ait Ambros. *Quintus ordo exultationis uberrimae habet suavitatem, quod ex hoc carcere*

(a) Vide sup. locum Ambr. ex l. de Bono Mort.

(b) Vide R. ad Ob. X. cap. praec. ad loc. Hilar.

cere in lucem libertatemque pervenerint, & repromissam possideant haereditatem, & infra, ut videant faciem Dei; praevident ergo gloriam corporis, quam nondum habent, non animae, quam possident.

Ob. IV. l. 2. de Abel, & Cain ait, *Solvitur corpore anima, & adhuc futuri ambigua suspenditur: ergo, &c.*

R. neg. conf. suspenduntur enim animae, quae e corpore exeunt, expectatione sententiae. Quae erant in Limbo, de Christi reparatoris adventu suspensae erant: quae in Purgatorio, de duratione poenarum: quae in coelis, de die extrema, *de qua nemo scit*; non vero de gloriae haereditate, quam possident.

PROPOSITIO II. S. P. A. non de gloria animarum sanctarum; sed de loco prudenter dubitat.

Not. Ante Augustini aevum certa non erat traditio de loco animarum. Irenaeus, Origenes, & Tertullianus putabant *eis adin, in infernum* descendere. Infernus vero modo accipiebatur prout solis reprobis convenit, modo pro abdito loco, ubi animae quiescunt, quo sensu laudati Patres in inferno Sanctorum animas locant. Inferni situm alii in Abrahae sinu, alii in *promptuariis*, alii in paradiso statuunt a coelorum regno distincto. Quibus notatis assertio nostra prob. Cautus enim est, & prudens, qui nondum traditione explorata, ait, animas vel in Abrahae sinu recipi, aut in secreto Patris, nec definit, ubi sint huiusmodi habitacula: sed Augustini aevo incertum erat, quo loco Sanctorum animae consisterent: ergo, &c.

Inclinat tamen S. P. in eorum sententiam, qui putant, iustorum animas statim in coelum recipi. Nam l. 20. C. D. 15. ait, eas non descendere ad inferos, nec detineri custodia, ut putarunt Lactantius (a), & Novatianus (b). Et l. 2. Quaest. Evang. sinum Abrahae, animarum requiem, & regnum coelorum indiscriminatim usurpat. Hinc Estius (c) censet, Augustinum diversis vocibus unum designasse habitaculum, ubi Deus videtur, adeoque nec de loco haesitasse. Quod vero S. P. de gloria animarum sanctarum non dubitet, constat. Nam Pelagianos redarguens (d), qui parvulis non renatis vitam aeternam, non regnum coelorum assignabant, ait, illos utrumque adipisci, si post Baptismum decedunt. Sed regnum coelorum, & vita aeterna est ipsa Dei visio per Augustinum (e): ergo, &c. Hinc l. 9. Conf. 7. de Nebridio ait: *Et nunc ille vivit in sinu Abrahae, & bibit quantum potest sapientiam pro aviditate sua felix.* Et tract. 124. in Ioh. ait, dilectum discipulum, non in sepulcro dormire, sed ad summam pervenisse felicitatem.

Ob. I. S. P. serm. 259. ait, post iudicium celebrandum esse sab-

(a) L. 7. c. 20. (b) De Trin. c. 1. (c) In 4. dist. 45.

(d) L. 4. c. Iul. 8. Serm. 14. de verbis Ap. 3. & l. 1. de Praed. 13.

(e) Tr. 21. in Iob.

batismum *in terra*. Et l. 12. C. D. 9. in receptaculis animas statuit: ergo, &c.

R. ad I. Aug. ibi iuxta nonnullos teneri Chiliastarum errore (1), a quo postea resipuit: praeterea *to, in terra*, quod ex Ms. Vaticano suppletur, non extat in germanis codicibus. Ad II. R. in lib. de C. D. de loco anceps est, non de gloria, vel forte ibi coelestes mansiones intelligit.

Ob. II. S. P. in Ps. 43. & alibi (a) docet, reservari singulis gloriam post resurrectionem, cum Christus apparuerit: ergo, &c. R. dist. ant. Ait reservari gloriam completam, conc.; incompletam, neg. Vel loquitur de praedestinatorum Ecclesia, quae solum post iudicium triumphos aget; vel de vehementi & expedita visione, quam non retardat naturalis inclinatio ad corpus.

PROPOSITIO III. Non recedit a catholico dogmate S. Bernardus, & iniuria carpitur a Durando.

Prob. Nam serm. 19. de divers. ait: *Sanctorum animas intueri divinitatis essentiam*. Et lib. de dilig. Deo ait: *Immersas* (animas martyrum) *ex toto* (credimus) *immenso illi pelago aeterni luminis*. In vit. S. Malach. *Hodie*, inquit, *Malachias in consortium angelorum recipitur, pari felicitate laetatur, nulla materia praegravatur, quominus pergat totus in Deum*. Serm. 5. dedicat. Sanctorum ait: *Post multos agones iam nunc triumphant in coelis coronati*. Serm. de S. Victore: *Iam coelos ingressus, nunc revelata facie speculatur gloriam Dei*. Unde sic arguitur. Docet Bernardus, iustos videre divinitatis essentiam, aeterno lumine perfundi, laetari cum angelis, triumphare in coelis: ergo, &c.

Ob. I. Bernardus serm. 2. de Sanctis ait, quod ante diem iudicii non convertentur in requiem suam: ergo, &c. R. dist. ant. *Non convertentur*, &c. per consummatam, & plenam beatitudinem etiam corporis, conc.; per inadaequatam, & animae, neg. Ait enim ibidem: *Gaudium habent Sancti in spiritu suo, gaudium habituri & in ipso corpore suo: & licet non plenam, habent tamen laetitiam multam*.

Ob. II. Serm. 3. tres status distinguit; primum in tabernaculis, secundum in atriis, tertium in domo Dei post diem iudicii: ergo, &c. R. dist. ant. e domo Dei excludit beatitudinem completam, conc.; incompletam, neg. ait enim: *Acceperunt stolas suas, sed non vestientur duplicibus, donec vestiamur & nos. Stola prima est felicitas,*
se-

---

(1) Ab hoc tamen errore vindicat sanctum Doctorem vir clarissimus Iohann. Cadonicus Cremonensis Ecclesiae Canonicus in suis vindiciis August. in quibus demonstrat, sermonem illum in Ps. 43. non esse Augustini.

(a) Ep. ad Fortunatian. & tract. 49. in Iohann.

secunda gloria corporum. Sunt ergo in atriis Sanctorum animae, sed una stola indutae, alia sine nobis non induentur.

Ob. III. Bernard. ibidem ait, animas illas rugam habere: ergo non possunt recipi in Ecclesiam triumphantem, quae rugam non habet.

R. dist. antec. Habent *rugam*, idest maculas, aut sordes, neg.; idest inclinationem ad corpus, *sine quo compleri laetitia, & consummari beatitudo non potest*, conc. *Siquidem viget in iis desiderium hoc naturale, ut necdum tota eorum affectio libere pergat in Deum, sed contrahatur, ut rugam faciat, dum inclinatur desiderio sui*, ait ibidem S. Bernardus.

Ob. IV. Serm. 4. ait, Sanctorum animas ante resurrectionem stare sub altare Dei: ergo, &c. R. neg. conf. Altaris enim nomine intelligitur humanitas Christi (a).

Ob. V. Ibidem ait, Sanctos Dei visione fruituros, cum super altare post diem iudicii locabuntur: ergo ante non fruuntur.

R. dist. ant. Ait fruituros Dei visione uberiori, & completa, conc.; incompleta, neg. Vide responsionem ad tertium.

Ob. VI. Ex eius serm. 52. animae Sanctorum ante resurrectionem *non inebriabuntur ubertate domus Dei*: ergo Deo non fruuntur. R. ut supra dist. conf. Scribit enim ibidem S. D. Sanctorum animas, *iam bibere, quia iam per speciem contemplantur; sed inebriari non posse, quia a perfectissima divinitatis contemplatione retardantur, dum resurrectionem sui corporis praestolantur*: quibus verbis nil clarius: ergo, &c.

CAPUT VI.

De Iohannis XXII. doctrina circa beatitudinem animarum sanctarum.

Iohannem XXII. ut privatum doctorem, catholicum dogma impugnasse, est omnium ferme scholasticorum opinio, Okami praesertim, Gersonis, &c.; nos tamen a vulgari opinione recedimus. Sit ergo

PROPOSITIO. Iohan. XXII. neque ut privatus doctor asseruit, sanctorum animas Dei visione carere.

Prob. ex historia. Anno 1331. non a Iohanne, sed ab aliis coepit haec quaestio agitari (b), cumque affirmantem sententiam de fide esse aliqui assererent; Iohannes rem maturius excutiendam ratus, pro negativa sententia plura momenta collegit, eaque in procerum conventu ann. 1332. recitavit, a theologis expendenda. Michael Caesenae, & Okamus pseudopontifici addicti obiecerunt, *Iohannem dogmatizatum esse, quod sancti non videbunt usque ad diem iudicii*.

Tom. I.

Q

di-

(a) Vide R. ad 7. cap. 6.

(b) Raynald. ad ann. 1333. num. 45.

dicii faciem Dei : sed contra Iohannis calumniatores scripsit insignis doctor Ulricus, probans Iohannem scholarum more dubia proposuisse, quae expenderent eruditi (a). Quod Parisiensi Academiae adeo fuit exploratum, ut haec ad Iohannem scripserit: a sanctitate sua plures auctoritates adductas esse, *semper recitando, & nihil determinando*. Anno 1333. scripsit Pontifex ad Francorum regem, petens, ut Magistris, & Baccalaureis Parisiensibus nuntiari faciat, *ut quilibet disputare valeat, quod sibi iuxta doctrinam evangelicam disputandum videbitur, donec aliud ordinatum per sedem fuerit apostolicam*; sic enim ad veritatem poterit perveniri. Anno 1334. collecta hinc inde momenta stricte praecepit ad trutinam revocari, datis Rothomagensi Archiepiscopo, & Reginae Francorum epistolis, in quibus ait, a se sub poena excommunicationis *iniunctum S. R. E. Cardinalibus, Praelatis, & doctoribus, ut super illa studeant, nobisque quod eis videtur, exponant*. Et in consistorio eodem anno 1334. declaravit, se nihil unquam de hac quaestione determinasse, & si quid a se prolatum fuisset, praeter intentionem excidisse (b). Imo ante mortem, quae accidit eodem anno 1334. iussit, ut coram S.R.E. Cardinalibus legeretur sequens scriptura: *Credimus, quod animae purgatae sint in coelo, & vident Deum, & divinam essentiam facie ad faciem, quantum status, & conditio patitur animae separatae* (c). Hinc theologi Parisienses de Iohannis sententia a rege rogati responderunt, *non asserendo, aut opinando, sed solum recitando a sanctitate sua fuisse prolatum quidquid in hac materia dixit* (d). Omitto fidei confessionem ad Armenos, & Bullas Canonizationis S. Thomae Aquinatis, & S. Ludovici Tolosani (e). Ex quibus sic arguitur: Iohannes XXII. recitavit tantum historice negantis sententiae momenta, ut quaestio a theologis maturius discuteretur, nihil definiens, aut asserens, nec opinando scribens, ut constat ex dictis; ergo neque ut privatus doctor erravit. II. Iuenin, Tournely, alique Galli theologi, expensa theologorum Parisiensium protestatione, fatentur Iohannem nihil ex cathedra definiisse, errasse tamen ut privatum doctorem; sed in ea declaratione constat Iohannem, nedum nihil ex cathedra definiisse, sed quidquid scripsit, non asserendo, aut decernendo, sed solum opinando scripsisse: ergo, &c. III. Licet Iohannes negantis sententiae momenta collegerit, voluit tamen, ut pro utraque parte omnia ex aequo discuterentur (f): ergo Iohann-

---

(a) Ibid. ad ann. 1331.

(b) Ex Benedict. XII. in dipl. Benedictus Deus. Ex Ptolomaeo Lu-
rensi l. 24. Hist. & ex MSS. Vatic. num. 4008.

(c) Ex Ioh. Villano l. 11. Hist. Flor. cap. 19.

(d) Ex auctogr. Paris. in Archiv. FF. Praed.

(e) Apud Raynaldum, Gotti, aliosque.

(f) Ex Epistola ad Reginam, & ad Rothomag. Arch.

hannes incertus erat, & hinc inde fluctuans, veritatem, quam denique affecutus est, inquirebat.

Ob. I. Raynaldus ad annum 1331. scribit, Iohannem pro negativa sententia dogmatizatum fuisse: ergo, &c. R. neg. antec. Raynaldus enim ait, quod ita calumniabantur hostes Iohannis, quod probat ex Ulrico, & MSS. Vaticano.

Ob. II. Iohannes omni favore excepit Gerardum Generalem Minorum, sed dure Valesium, qui ob confutatam publica concione Iohannis sententiam, in carcerem coniectus est: ergo, &c. R. neg. conf. Valesius enim a fidei quaesitoribus in vincula coniectus est, non quod Iohannis sententiam impugnasset, id enim permiserat Pontifex (a), sed quod e suggestu oppositae sententiae dira fuerit precatus (b). Gerardo autem nil praestitit Pontifex, quod tanti viri merito impar esset.

Ob. III. Durandus, annuente Pontifice, in ius vocatus, non nisi regis patrocinio iudicium declinavit: ergo, &c. R. neg. conf. Iohannes enim aequo animo Durandi scriptum excepit, tradens theologis examinandum (c), nihilque in ea propositione censura dignum notatum est. At male audiit Durandus propter doctrinas infertas, inter quas illa erat: ex contemplatione humanitatis Christi nullum animabus gaudium accedere; tum ob alia nova asserta, quorum alia probata, alia proscripta sunt.

Ob. IV. Iohannem hunc errorem tradidisse scribunt Gobelinus (d), Krantius (e), Bzovius (f), Ciaconius (g), Ptolomaeus Lucensis (h), Adrianus (i), Gersonius (k), &c.: ergo, &c. R. neg. conf. Hi enim falso rumore omnes decepti sunt, cum multae fuerint in Iohannem malignantium linguae, ut constat ex diplomate Benedicti XII. His autem opponimus auctoritatem theologorum Parisiensium (l). Deinde Bzovius ibi ait, Iohannem differendo, non asserendo, nec decernendo, in negativam sententiam inclinasse. Ciaconius vero ait, Iohannem omnibus theologis iussisse, ut quid de ea re sentirent, diligenter inquirerent, affirmando, se nihil, nisi disputandi gratia, efferre. Ptolomaeus Lucensis, & Adrianus videntur ancipites: ille enim l. 24. c. 43. ait: *De hoc dubium fecerat*; is vero habet, *fertur, dicitur*. Gersonis sermo, si germanus est, Parisiensis Academiae testimonio reiicitur.

Ob. V. Iohan. XXII. morti proximus errorem eiuravit: ergo erraverat. R. neg. antec. Declarat enim Iohannes, se plura in hac

Q₂

quae-

-
- (a) *Ex Epistola ad Gall. reg.* (b) *Ex Bzovio ad ann. 1331.*
 (c) *Ex MS, Vatic. n. 208.* (d) *In Cosmodrom. Aet. 6. c. 71.*
 (e) *L. 8. Vandaliae cap. 16.* (f) *Ad ann. 1331.*
 (g) *In vita Ioh. XXII.* (h) *Ad ann. 1335.*
 (i) *In 4. sent. de Sacr. Conf.* (k) *Serm. in die Pasch.*
 (l) *Vide supr. in prob. prop.*

quaestione allegasse, non intendens aliquid determinare, aut decidere; & si forte in suis sermonibus aliqua viderentur a vero aliena, ea praeter intentionem a se fuisse prolata. Qua declaratione voluit Iohannes linguis malignantium obviare: ne quis sinistre interpretari posset, sensisse aliquid, quod obviaret fidei orthodoxae (a). Sed etsi Iohannes ut privatus doctor, in ea, nondum tunc definita sententia, haud recte sensisset, nihil praeiudicii Cathedrae infallibilitati emerisset; nullam quippe constitutionem ea de re emisit. Okami vero auctoritatem, quippe qui fuerit Romanorum Pontificum hostis infensissimus, flocci facimus.

CAPUT VII.

De inaequalitate visionis beatificae.

Iovinianus Stoicis addictus, sicuti nullam meriti, ita nec retributionis inaequalitatem agnovit. Hunc impugnavit circa annum 392. duobus libris D. Hieronymus. In eundem scopulum incidunt Novatores, qui iustificari homines putant per eandem Christi sanctitatem.

PROPOSITIO I. Inaequalis gloria meritis inaequalibus rependitur.

Prob. I. Scripturis. Ioh. 14. 2. *In domo Patris mei mansiones multae sunt*; unde Tertullianus in Scorp. ait: *Quomodo multae mansiones, si non pro varietate meritorum?* 1. Cor. 3. *Unusquisque mercedem recipiet secundum suum laborem*; & c. 15. *Stella, inquit, a stella differt in claritate.* 2. Cor. 9. *Qui parce seminat, parce & metet.* Idem evincitur ex parabola seminis, quod fructum dedit, aliud 100. aliud 50. aliud 30. &c. Accedit definitio Trid. Syn. sess. 6. c. 16.

Prob. II. ex Patribus. Chrysostomus hom. 41. in 1. Cor. *Non omnes iisdem potiri premiis, significatur illa similitudine stellarum.* Ambrosius l. 5. in Luc. *Etsi unum regnum, diversa tamen sunt merita in regno coelorum.* Nazianzenus Or. 34. ait: *Prout illorum est ordo, plus minusque Deum cernunt.* S.P.A. Tr. 67. in Ioh. *Multae mansiones diversas meritorum in vita aeterna significant dignitates.* Idem tradunt Fulgentius (b), Prosper (c), Gregorius Magnus (d), aliique.

Prob. III. rationibus Hieronymi. I. Ecclesia militans triumphantem exhibet, quique in ea servatur ordo, in coelo servatur: sed in Ecclesia militante alium gradum tenent Pontifices, alium sacerdotes, levitae, &c.: ergo in triumphante aliam, atque aliam hierarchiam constituunt angeli, archangeli, &c. II. Nisi in coelis unus esset maior altero, frustra dixisset Christus: *Qui vult maior esse, sit*

(a) Bened. XII. in suo dipl. (b) De fide ad Petrum.

(c) In sent. 360. (d) L. 4. moral. c. 31.

fit omnium minor : ergo , &c. III. Gloria coelestis est merces reddita iuxta laborem : ergo maior Paulo rependi debet , qui *plus omnibus laboravit* (a). IV. Impares sunt reproborum poenae ex Apoc. 18. *Quantum exaltavit se , tantum date illi tormentum* : ergo impar est retributio (b).

Ob. I. Operarii, Matth. 20. *acceperunt singulos denarios* : sed hoc designat aequalitatem mercedis : ergo diversis meritis eadem merces rependitur.

R. dist. min. Designat aequalitatem retributionis , quoad substantiam , nempe vitam aeternam, conc. ; quoad modum, & intensionem gaudii , neg. *Unus denarius* , ait cit. loc. Hieronymus , *non unum est premium , sed una vita , & una de gehenna liberatio* ; & S. P. ferm. 9. de Verb. D. 4. *Quamvis enim meritorum diversitate fulgebunt , alius magis , alius minus , quod tamen ad vitam aeternam pertinet , aequalis erit omnibus*.

R. II. neg. min. Sive enim accipiatur parabola de sanctis veteris Testamenti , sive de diversis iustorum generibus , fieri potest , ut plures , qui novissime venerunt ad fidem , ad antiquiorum patriarcharum meritum , gloriamque pertingant , ut de B. V. M. & Apostolis dici potest.

Ob. II. Glorae inaequalitas invidiam pareret , & maioris premii cupiditatem : ergo reiici debet.

R. neg. antec. Invidia namque arcetur a perfectissima caritate , quae non aemulatur. *Quantum enim quisque diligit aliquem , tantum de bono eius gaudet* , ait Prof. 25. S. Anselmus. Cupiditatem vero pellit perfecta spiritalis satietas , *sicut corporalis omnes saturos aequaliter habet , quamvis singuli cibum non aequaliter , sed pro possibilitate perceperint* , ait Pomerius de Vit. cont. Aliud exemplum profert S. P. l. 22. C. D. 30. de oculo , qui digito non invidet , aut vicissim.

Ob. III. Poena damni , cum sit privatio , non suscipit magis & minus , & eadem poena puniuntur damnati : ergo eadem gloria coronantur electi. R. dist. ant. Poena damni non habet magis & minus , ratione sui , conc. ; ratione adiuncti , & inimicitiae Dei , ex sequenti cruciatu , quo plus , minusve tristantur , dum percipiunt se divinae essentiae contemplatione privari , neg. Deinde visionis privatio , cum sit carentia , aequalis est in omnibus ratione sui , & inaequalem poenam infligit ratione moeroris : visio autem , cum sit mentis apprehensio , per se animas Sanctorum exhilarat , & gaudium parit.

Ob. IV. Beati omnes vident Deum , ut est in se : ergo aequaliter. R. dist. ant. Vident pro modulo suo , conc. ; eadem vi intelligentiae , & eodem caritatis ardore diligunt , neg. (c).

PRO-

(a) Ex Hieronymo l. 2. c. Iovin. (b) Ex Greg. l. 9. moral. 39.

(c) Vide R. ad Ob. 2.

PROPOSITIO II. Causa moralis inaequalitatis visionis est meritum; efficiens lumen gloriae, quod pro meritorum ratione tribuitur.

I. Pars constat ex dictis; merces enim meritum sequitur, & tanto *amplius alius alio Deum videbit, quanto amplius in hac vita eum dilexit*, ait Fulg. L. de Trin. (a). Prob. II. pars. Beati Deum vident, & amant, non vi intellectus, & amoris nativi, sed vi luminis gloriae illustrantis, & inflammantis. Quando enim causa secunda supernaturali virtute operatur, ab hac tantum exoritur maior, aut minor operationis excellentia: ergo visio, & amor Beatorum a sola inaequalitate luminis gloriae habet inaequalitatem. II. Scotistae eam repetunt ab inaequalitate intellectus, eo quod intellectus sit activa potentia, & cum lumine gloriae unam totalem causam constituat: sed haec ratio nulla est: ergo, &c. Prob. min. Perfectio, e. g. fidei actus, licet ab intellectu, & gratia oriatur, non ab intellectus acumine, sed a sola gratia perfectionem nanciscitur: ergo, licet visio Dei sit ab intellectu, & lumine gloriae, non habet ab intellectu maiorem intensiorem, quia ille non naturali virtute Deum videt, sed ea, quam ipsi lumen gloriae largitur. Hinc a Guillelmo, & Stephano Paris. haec Prop. proscripita est (b): *Cui meliora fuerint naturalia, necessario maior erit gloria*. III. Ex opposita sententia sequitur, meritis non semper gloriam respondere; nam habens idem meritum, & intellectum hebetiorem minus gauderet, quam qui mente praepollet: ergo, &c.

Ob. I. Cum aequali gratia unus alio intensius diligit Deum: ergo cum aequali lumine Deum videt alio perfectius. R. dist. ant. Et perfectio dilectionis pendet a gratia, non a vi naturae, conc.; secus, neg. Potest quidem voluntas gratiae resistere, sed si opus bonum exerceat, tota perfectio meriti erit a gratia. Deinde in hoc statu datur etiam gratiae inaequalitas, & qui intensius operatur, maiori gratiae vi praemoveatur.

Ob. II. Si duae sint causae, & una perfectior altera, erit effectus perfectior: sed tales sunt intellectus, & lumen gloriae: ergo si intellectus sit efficacior, erit visio vividior. R. dist. mai. Si sint eiusdem ordinis, ut duo equi eandem rhedam trahentes, conc.; si diversi ordinis sint, ut arbitrium, & gratia intellectus, & lumen gloriae, & una agat virtute alterius, neg.

Ob. III. Vegetior oculus eodem lumine melius videt: ergo perfectior intellectus eodem gloriae lumine videt lucidius. R. neg. conf. Nam oculus, & lumen sunt eiusdem ordinis, mens autem, & lumen gloriae diversi.

Ob. IV. Licet eodem Spiritus S. afflatu scripserint Paulus, & Lu-

(a) Vid. Aug. locum in R. ad I. Obi.

(b) Ann. 1240. & 1267.

Lucas, tamen quia Paulus naturalibus scientiis erat imbutus, eius scriptura libros Lucae antecellit: ergo a pari. & dist. ant. Antecellit styli venustate, conc.; veritatis oraculo, neg.; & retorqueo argumentum; licet enim Paulus, utpote magis eruditus, politiori stylo scripserit, tamen veritatis oraculo alios non vicit: ergo a pari (a).

CAPUT VIII.

De beatificae visionis obiecto.

NOt. I. Duplex est intuitivae visionis obiectum, primum nempe, & secundarium. Illud per se videtur, & ratione sui; tale est SS. Trinitatis Mysterium, quod facie ad faciem beati vident, nos autem fide credimus. Vident etiam beati essentiam Dei, eiusque attributa, scientiam, omnipotentiam, &c. de quibus l. 2. dictum est. Obiectum secundarium illud est, quod cum sit a Deo distinctum, non videtur per se, sed ratione alterius, ut creaturae per Verbum conditae, terra, coelum, &c. spectant enim omnia ad ordinem universi, cuius beati sunt partes. In illa ergo arte, in qua immutabiliter continentur, omnia divini luminis participatione cognoscunt. Vident se se invicem: *Nec erit*, ait S. P. (b), *quod suis quisque aperiat, abscondat alienis, ubi nullus erit alienus*. Unde & cogitationes sibi invicem sponte revelant, ut solent amici. Norunt etiam, quos nunquam noverunt. Ex iis, quae in terris fiunt, ea beatis innotescunt, quae propius ad eos spectant. Pontifices vident Ecclesiae statum, reges regnorum vicissitudines, parentes familiae conditionem, &c. Nota sunt exempla Eliae (c), & Oniae (d). Recte enim provisum est a Deo, ut pro nobis intercedant eius amici. Vident etiam damnatorum poenas, ut gaudeant de evasione malorum. Futura autem, & contingentia, praesertim iudicii diem, & secreta cordium, non norunt, nisi sibi ea invicem aperiant, aut Deus revelet.

Not. II. Circa primum obiectum quaeritur, an divinitus fieri possit, ut una persona sine alia videatur, aut essentia sine attributis? Affirmant Scotistae, Paludanus, L' Herminier, &c. negant Augustiniani, ac Thomistae, Sylvius, Habert, Iuenin, &c. Circa secundarium obiectum variae instituuntur quaestiones, quae ex dictis facile resolvuntur. Sit itaque

PROPOSITIO. Neque absoluta potentia fieri potest, ut essentia sine attributis, aut una persona sine alia videatur.

Prob. I. Scripturis. Ioh. 14. 9. habetur: *Philippe, qui videt me, videt & Patrem*. Respondent Scotistae, ea verba a PP. exponi de cog-

(a) Vide Auctorem. (b) Ep. 6. (c) 2. Paralip. 21.

(d) 2. Mach. 15.

cognitione per fidem, vel de ordinaria, non de absoluta potentia: sed contra sic arguitur: cum eadem sint Patris opera, ac Filii, qui credit in Filium, necesse est ut credat etiam in Patrem: ergo quia eadem est veritas, & lux Patris, & Filii, opus est, ut videns Patrem, videat quoque Filium.

Prob. II. ex Patribus. Augustinus in Ps. 85. ad ea verba: *Nescitis, quia ego in Patre, & Pater in me est*; ait: *Me viso videtur Pater, & Patre viso videtur Filius. Patris, & Filii separari non potest visio*: & 2. Trin. 8. *Neuter sine altero potest ostendi, unum quippe sunt.*

Prob. III. ratione. I. Quae personis divinis conveniunt ratione naturae, sunt inseparabilia; non enim potuit, e. g. Pater sine Filio mundum condere; sed personarum divinarum una est veritas, & intelligibilitas, quae ex aequo in singulis reperitur: ergo, &c. II. Scotus supponit in Deo distinctionem formalem, qua videatur secundum unam formalitatem, non secundum aliam: sed hanc reieci- mus l. 2. c. 3.: ergo, &c. III. Ad visionem intuitivam requiritur, ut videatur tota simul plenitudo divinitatis: sed si videatur una persona sine alia, non videtur tota simul: ergo, &c.

Ob. I. Potest incarnari una persona sine alia: ergo & videri. R. neg. conf. Incarnatio enim fit hypostasi, quae multiplex est; constituitur enim relatione, non absoluta proprietate; visio autem habetur ratione summae, & indistinctae cognoscibilitatis, quae non alia est divinae substantiae, & relationum, sed eadem, & inseparabilis. Tum quia incarnatio est unio divinae, & humanae naturae in eodem supposito, non prout natura divina est in se, sed prout est in Verbo: visio autem intuitiva est unio intentionalis mentis cum Deo prout est in se. Ceterum hoc argumento sententia nostra firmatur; si enim Patris, & Filii, ut una est natura, una esset hypostasis, Filius sine Patre incarnari non posset, sicuti nequit Filius incarnari absque Deo *sapientiae, bono, &c.* qui est ab eius persona indistinctus. Cum ergo ratione visibilitatis, nullum sit in Deo discrimen, non erit visio ratione aliqua separabilis.

Ob. II. Potest essentia communicari sine paternitate: ergo & videri. R. neg. conf. Paternitas enim etiam communicatur essentialiter, etsi non personaliter; repugnat enim communicari, quod per se dicit distinctionem ab alio, unde repugnat essentiam sine personis videri. Nam si videatur in se, utrumque videri debet, eo quod utrumque est in se una, & eadem veritas, & substantia (a).

Ob. III. In illo priori, quo Pater Filium gignit, est perfecte beatus, necdum tamen Filium videt: ergo, &c. R. S. P. (b), quod in Patre, & Filio ostenditur ordo, non *quo alter sit prior altero, sed quo*

(a) Vide Auctorem.

(b) C. Maximin. l. 3. cap. 14.

quo alter sit in altero; talis est ergo beatitudo, quale illud prius, nempe cogitationis nostrae figmentum.

Ob. IV. Divina essentia, cum sit summum bonum, est per se sola sufficiens beatitudinis obiectum: ergo esset plene beatus, qui eam solam videret. R. dist. antec. Est sufficiens obiectum, & una res simplicissima, cum attributis, & Personis, conc.; ab iis separabilis, neg. Quod ergo videri nequeat Dei essentia sine relationibus, repetitur ex divinae essentiae simplicitate a relationibus indistinctae; Pater enim est omnipotens, nec tamen sine Filio, ac Spiritu Sancto mundum creare potuit, quia nempe virtus creandi est in tribus Personis indistincta. *Non enim tres omnipotentes, sed unus omnipotens.* Ex quo ergo tres Personae sint una res summa, simplex, & impartibilis, requiritur inseparabilitas visionis.

Ob. V. Videri possunt absoluta sine relativis, e. g. color absque inhaerentia, quantitas in Eucharistia sine modo existendi, humanitas Christi absque eius subsistentia: ergo, &c. R. dist. antec. Videri possunt, ubi non sint una, & eadem res simplex, ut in exemplis productis, conc.; secus, neg. Color enim subiectum connotat, a quo est separabilis, quantitas panis connotat Christi corpus, a quo distinguitur, humanitas Verbi personam, a qua assumitur. Color ergo, quantitas, & humanitas Christi possunt absolute videri absque relatione ad aliquod a se distinctum: in Deo autem absoluta, & relativa sunt eadem indivisibilis veritas. Deinde retorqueri potest argumentum; non potest enim in se videri color absque figura, & magnitudine, quae ab eo sunt indistincta: ergo nequit videri Deus, quin videantur personae, attributa, & quidquid est a Deo indistinctum (a) (1).

Ob. VI. Contingentia rerum possibilium a Dei omnipotentia non secernitur, & tamen videns omnipotentiam non videt omnes creaturas posibles: potest ergo videri essentia sine attributis, aut una Persona sine alia, licet sint indistincta. R. dist. ant. Et beati vident omnipotentiam absolute in se ipsa, idest Dei naturam potentem omnia producere, conc.; vident connotative, idest

Tom. I.

R

crea-

(1) Cum Deus sit sua essentia, sua virtus, sua potentia, &c. qui illum videt *ut est in se*, videt etiam divinae naturae unitatem, trinitatem personarum, perfectionem attributorum, neque huius incommutabilis substantiae, quae est suum esse, potest separari visio beata; si enim

Deus est sua unitas, sua trinitas, &c. nequit videri *ut est in se*, nisi videatur ut unus, ut trinus, &c. alias non videbitur ut est in se. *Siquidem ubi non unius separatur natura, & substantia, visio separari non potest,* ait S. P. A. in Ps. 85.

(a) Vide Auctorem.

creaturas a Deo seiunctas, & ab eo producibiles, neg. (a)

Ob. VII. Deus est Beatorum speculum voluntarium: ergo potest eis unam personam sine alia exhibere. R. dist. ant. Est speculum voluntarium absolute, quia libere, & ex gratia se se manifestet, conc.; in hypothese quod se se manifestet, subdist. Est speculum voluntarium exhibendo perfectiones a se indistinctas, quae sunt primum beatitudinis obiectum, neg.; manifestando creaturas a se diversas, quaeque obiectum sunt secundarium, conc. (b). Atque his tertio huic libro finem facimus, in quo si quaedam obscure, & involute sunt pertractata, ea clarius manifestabuntur in ea civitate Sanctorum, ubi *tenebrae non sunt ullae*, quippe *lucerna eius est Agnus*.

LIBER IV.

IN QUO DE SCIENTIA DEI DISPUTATUR.

AD eam accedimus Dei proprietatem investigandam, de qua clamat Apostolus Roman. 11. 33. *O altitudo divitiarum sapientiae, & scientiae Dei*. Sunt enim revera incomprehensibilia iudicia eius, & investigabiles viae eius. Has tamen inaccessibiles vias hoc libro percurrere in animo est, idque duplici dissertatione, quarum I. existentiam, obiectum & proprietates divinae scientiae investigabit, II. vero rationem, aut modum, quo obiecta ipsa pertingit.

DISSERTATIO I.

De existentia, obiecto, ac proprietatibus scientiae Dei.

Scientiae nomine non eam hoc loco intelligimus constantem notitiam, sensuum ope, aut discursu comparatam, quae cum sit imperfecta, nequit in Deo locum habere; sed permanentem concipimus absque haesitatione cognitionem, cui nec error subesse potest, nec animi fluctuatio. De scientia sic accepta quatuor Capitibus eo, qui sequitur, ordine sermo erit.

CA-

(a) Vide Prop. 2. c. 2. diff. 1. lib. 3. R. ad ult.

(b) Vide not. 1. huius cap.

CAPUT I.

De existentia divinae scientiae.

Divinam scientiam soli negare audent Athei, qui Deum terrenarum rerum praevidentiam, curam, ac regimen habere inficiantur. Iis itaque revincendis sit

PROPOSITIO I. In Deo est omnis scientiae plenitudo.

Prob. I. Ex scripturis. 1. Reg. 11. 3. *Deus scientiarum Dominus est, apud ipsum est sapientia, ipse habet consilium, & intelligentiam.* Ps. 138. *Tu agnovisti omnia novissima, & antiqua.* Esther 14. *Qui habes omnem scientiam.* Rom. 11. *O altitudo divitiarum scientiae, & sapientiae Dei: ergo, &c.* Prob. II. ex PP. quos sequenti Prop. laudabimus. Prob. III. ratione. I. Deus est id, quo melius excogitari non potest: ergo sapientissimus est; nam sapientia vel maxima perfectio est. II. Perfectiones creaturarum continentur in Deo eminenter: ergo & scientia. III. Deus est substantia vivens expers corpore: sed vita huius substantiae est intelligendi facultas: ergo est in Deo intelligendi facultas, adeoque scientia; cum in Deo actus, & potentia non distinguantur. Prob. IV. Ethnicorum auctoritate, Platonis (a), Procli (b), Iamblici (c), Simplicii (d), Arriani (e), Menandri (f), qui Deum oculum vocat omnia cernentem. Adde etymon huius nominis *Deus*, quod a *theaomai* specto, cognosco derivatur, unde veteres Deos suos *Daimonas* appellabant, quasi scientes a *daio*, scio. Aegyptii denique auream oculi imaginem in templis appendebant in signum providae, & omnia lustrantis divinitatis.

Opp. Scripturae loca supra laudata metaphorice accipienda sunt, quo sensu corporea membra Deo tribuuntur. Hinc S.P.A. q. 2. ad Simpl. docet, scientiam pertinere ad ea, quae sensibus corporis exprimuntur: ergo in Deo non habet locum.

R. neg. ant. Nam corporea membra extensionem important, quae spiritali substantiae repugnat: atqui non ita se habet scientia, quae per Augustinum q. 2. ad Simpl. definitur: *Vivacitas certae, & inconcussae veritatis, una, atque aeterna contemplatione cuncta cernentis*: ergo scientia Deo non repugnat. Augustinus vero loc. cit. negat tantum in Deo scientiam, qua sensa, & intellecta memoria retinemus, cum neque Deus sentiat, neque in eo sit mutabilitas, ut in homine, qui de una cogitatione in aliam transit.

PROPOSITIO II. Divina scientia est eadem Dei substantia connotans intelligibilia obiecta.

Prob. I. Scripturis. Prov. 8. 2. *Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram*, ubi divina sapientia veluti res subsistens describitur.

R 2

Hinc

(a) *In Parmenide.* (b) *C. 21.* (c) *Segm. 1. c. 15.* (d) *In Epict.*
 (e) *In disput.* (f) *Ap. Clem. Alex. 5. Strom.*

Hinc recte ex his verbis probatur Verbi cum Patre indivisa substantia. Sap. 7. 22. sapientia dicitur *spiritus sapientiae sanctus, unicus, subtilis, &c.* Prob. II. ex PP. August. Tr. 99. in Ioh. ait: *Non sic habet scientiam, ut aliud sit illi scientia, qua scit, aliud essentia, qua est, sed utrumque unum est.* Cyrill. 1. 31. Thes. *Cum confessione omnium simplex sit, non aliquid ab eo diversum ipsius cogitatio.* Accedunt Bernardus (a), Sinesius (b), alique. Prob. III. ratione. Si enim Deus foret sapiens participatione veritatis, non perfectione substantiae, esset compositus, & mutabilis, quod Deo repugnat: ergo Deus est substantialiter sapiens.

Ex quibus sequitur, I. divinae sapientiae convenire omnia divinae naturae attributa. Unde dicitur Sap. 7. *Spiritus intelligentiae sanctus*, idest nulla contagione inquinatus, *unicus, & multiplex*, idest simplex, & ubique diffusus, *certus*, hoc est erroris expers, *subtilis*, & cuncta pervadens, alia movens, & omnibus mobilibus mobilior, *candor lucis aeternae, omnia potens, in se permanens, &c.* Sequitur II. varias divinae scientiae partitiones in Scholis adhibitae exponi posse relate ad diversa connotata. Dicitur enim sapientia, prout res aeternas, & altissimas scrutatur: dicitur *scientia*, prout alia a se percipit: dicitur *speculativa*, si respicit obiectum non operabile, ut sunt res possibles: *practica* vero appellatur, si opus respiciat, e.g. mundi productionem. *Libera* ea est, quae a libero Dei decreto pendet, ut creaturarum existentia: *secus necessaria* est, ut *scientia* possibilium. Si res spectat non extituras, dicitur *simplicis intelligentiae*, & possibilia item complectitur. Si vero eas respicit in aliqua temporis differentia existentes, dicitur *scientia visionis*. Inter scientiam *visionis*, & *simplicis intelligentiae* mediam quandam aliqui statuunt, quae futura conditionata respicit, de qua postea.

C A P U T II.

De obiecto divinae scientiae.

Obiectum divinae scientiae illud est, circa quod ipsa Dei scientia versatur: cumque versari possit circa Deum ipsum, creaturas possibles, praeteritas, existentes, futuras, peccata, cogitationes, &c. singula distinctis propositionibus percensebimus. Sit itaque

PROPOSITIO I. Deus semetipsum cognoscit, atque comprehendit.

Prob. Scripturis. Ioh. 10. 15. ait Christus: *Sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem.* 1. Cor. 11. *Spiritus Dei scrutatur etiam profunda Dei.* S. P. 15. Trin. 14. *Novit omnia Deus in se ipso, novit in Filio: ergo, &c.*

Prob.

(a) De Confid. (b) De Insomniis.

Prob. II. ratione. Deus enim est prima mens : ergo habet pro obiecto praestantissimum intelligibile , adeoque seipsum. Quod vero seipsum comprehendat , patet ; comprehensio enim est infinita cognitio , in qua nihil latet videntem : atqui Deus spiritus est , qui scrutatur etiam profunda Dei : ergo , &c. II. Sapientiae Dei non est numerus : atqui esset , nisi seipsum comprehenderet : ergo , &c. III. Dei scientia nil est praestantius : sed absque hac comprehensione esset aliquid Deo praestantius : ergo seipsum comprehendit.

Ob. I. Scientia , & omnipotentia sunt unum : sed haec non habet Deum pro obiecto : ergo nec illa , &c. dist. mai. Sunt unum re , conc. ; ratione obiecti , & connotati , neg. &c. II. neg. conf. Scientia enim est actio immanens , omnipotentia est actio transiens : ergo obiectum scientiae potest esse intrinsecum cognoscenti.

Ob. II. Quod comprehenditur , *finitur* , ut docet S. P. 12. C. D. 18. : atqui Deus est infinitus : ergo , &c. &c. dist. ant. Finitur negative , idest nihil latet videntem , conc. ; positive , scilicet attingitur ultimus eius terminus , subdistinguo : in obiecto finito , conc. ; in infinito , neg.

PROPOSITIO II. Deus cognoscit possibilia , futura , praesentia , atque praeterita.

Prob. Scripturis. Eccli. 23. 29. *Domino, antequam crearentur omnia sunt agnita.* Hebr. 4. 3. *Omnia nuda , & aperta sunt oculis eius* (a) : ergo , &c. Probat. II. ex Patribus. Clemens Alexandrinus 5. Strom. ait : *Deus omnia novit, non solum quae fiunt, sed etiam futura.* S. P. A. 12. C. D. 20. ait , *In una Dei sapientia esse immensos thesauros rerum intelligibilium* : ergo , &c. Prob. III. ratione. Nihil enim fuit , est , aut erit , quod non pertineat ad vim effectricem Dei , ad eius artem , & voluntatem : ergo nihil est , quod divinam lateat scientiam.

Ob. I. Hieronymus I. in Hab. ait : *Absurdum est, ad hoc Dei deducere maiestatem, ut sciat, quot nascantur culices, quotve moriantur:* ergo Deus de minimis non habet scientiam.

&c. dist. conf. Non habet scientiam simplicem , neg. ; providam , subdistinguo : peculiarem , ut de nobis , conc. ; universalem , neg. Subdit enim S. D. *Non simus in nos ipsos iniuriosi, eandem rationabilium, quam irrationabilium providentiam esse dicentes* Et ep. 3. miratur creatoris solertiam in minutis quoque animalibus , *formica, culice, vermiculis, &c.* : ergo , &c.

Ob. II. Futurorum cognitio praescientia dicitur : sed haec in Deo non est per Augustinum (b) : ergo , &c. &c. dist. min. In Deo non est praescientia mutabilis , conc. ; immutabilis , qua omnia novit , quasi nunc gerantur , neg. Quippe *negare Deum praescientium*

(a) Vide Prop. I. cap. 1.

(b) Lib. 2. ad Simpl. q. 2.

eium futurorum, insania est, ait idem Augustinus (a).

Ob. III. Paritur cognitio a potentia, & obiecto: ergo si Deus cognoscit creaturas, hae sunt causa divinae scientiae. R. dist. ant. Paritur ex obiecto tanquam termino, conc.; tanquam vi effectrice, neg.

PROPOSITIO III. Deus cognoscit futura quaelibet contingentia, & conditionata.

Not. Futura contingentia ea sunt, quae non habent necessariam connexionem cum suis causis, sed vel a libera hominum voluntate pendent, ut peccata; vel extra ordinem eveniunt, ut monstra. Conditionata illa sunt, quae reapse non erunt, forent tamen, si conditio poneretur; ut poenitentia Tyrriorum, si Christi miracula vidissent; vel reapse erunt, posita conditione, ut Petri negatio, si ab ancilla tentabitur. His praenotatis

Prob. de futuris contingentibus contra Crellium, Wolzogenium, aliosque Socinianos, I. ex Scripturis. Ps. 32. habetur: *Qui intelligit omnia opera eorum*. Sap. 8. *Signa, & monstra scit, antequam fiant, & eventus temporum, & saeculorum*. Isai. 48. *Scio, quia praevaricaberis, & cap. 41. Annunciate, quae ventura sunt, & sciemus quia dii estis: ergo, &c.*

Prob. II. ex PP. Aug. 5. C. D. 9. ait, *Deo certus est omnium ordo causarum*. Orig. ap. Euf. 3. P. E. *Quidquid futurum est, id Deum multo ante praenosse, is demum intelligat, qui excellentiam divinae mentis intelligit*. Cyrill. Alex. 4. in Is. *Deo natura convenit habere & praetitorum, & futurorum notitiam*.

Prob. III. ratione. Deus enim saepe haec futura praedixit, v.g. regnorum everisionem, templi abominationem, &c. ergo praenoverat. Cuius rei tot habemus testes, ait Tertullianus (b), *quot Prophetas*. Deinde Deus est sapientissimus artifex: ergo novit, ait Ambrosius (c), *suorum operum virtutem, efficientiam, &c.* (d)

De futuris conditionatis habetur Sap. 4. 2. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius: ergo praescivit Deus, illos in crimina prolapsuros, si diutius viverent*. 1. Reg. 23. quaerenti Davidi, *Si tradent, eum, viri Ceilae*, respondet Dominus: *Tradent*. Matth. 11. *Si in Tyro, & Sidone factae essent virtutes, &c. poenitentiam egissent*. Hinc S. P. 1. de D. Persev. c. 11. ait: *His, quos praevидit, si apud eos facta essent, suis miraculis credituros, quibus noluit subvenire, non subvenisse; & 1. de Cor. & Gr. 8. Respondeant cur illos Deus, cum pie viverent, de vitae huius periculis non rapuit? An eorum mala futura nescivit: Nihil horum, nisi insanissime dicitur*. Idem tradunt S. Prosper (e), Cyril-

lus

(a) 5. C. D. cap. 9.

(b) L. 2. cont. Marc. c. 5. (c) L. 5. de fid.

(d) Vide Prop. praeced.

(e) In R. 8. ad excerpt. Gen.

Ius (a), Gregorius M. (b), Bernardus (c), Chrysostomus, &c. (d).

Ob. I. Ierem. 26. habetur: *Si forte audiant, & convertantur.* Ezech. 2. 5. *Si forte audiant, & quiescant.* Ioel. 2. 14. *Quis scit, si convertantur.* Matth. 21. *Verebuntur filium meum: ergo, &c.*

R. neg. conf. Haec enim *Deus humano loquitur affectu*, ait Hieron. in Matth. 14. *ut liberum homini servetur arbitrium.* Aliquando sollicitudinem significant, ut Exod. 32. *Si quo modo quivero eum deprecari pro scelere vestro.* Aliquando sunt expletivae particulae, quasi, utique, sane; ut Ioh. 8. *Si me sciretis, utique Patrem meum sciretis.* Quandoque non dubitationem, sed rei difficultatem designant, ut Phil. 3. *Si quomodo occurram ad resurrectionem.* Hinc S. P. tr. 37. in Ioh. ait: *Cum dicitur a Deo verbum dubitationis (cum Deum nihil lateat) arguitur infidelitas, non opinatur divinitas.*

Ob. II. Contingentia non habent determinatam veritatem: ergo a Deo non praevidentur. R. dist. ant. In mente Dei, neg.; in causis secundis, subd., pro futuro tempore, quo haud dubie vel evenient, vel non, neg.; pro praesenti, conc. Contingentia esse determinata in actu signato demonstrant dialectici: nullus enim dicturus est, *quod quae nunc fiunt, antequam fierent, eventura non fuerint*, ait Boethius 5. Conf.: ergo quando contingentia futura erant, habebant determinatam veritatem in actu signato, & pro praesenti tempore (e).

Inst. Futura contingentia non habent determinatam veritatem, nisi disiunctive, quatenus vel erunt, vel non erunt: ergo & Deus disiunctive futura cognoscit. R. dist. ant. Non habent veritatem relate ad mentem humanam, quam latet nexus causarum, conc.; relate ad Deum, qui omnia unico intuitu perlustrat, neg.

Ob. III. S. P. A. S. Prosper, Fulgentius, &c. scientiam conditionatorum reiiciunt: ergo, &c. R. dist. ant. Reiiciunt in sensu Pelagii, qui ait homines praedestinari ex praescientia bonorum operum naturae viribus efficiendorum, & sensu Semipelagianorum, qui docebant, ex duobus parvulis hunc, non illum salvari, eo quod Deus praeviderit hunc, non illum sibi obtemperaturum, conc.; in sensu Catholico supra explicato, neg.

PROPOSITIO IV. Deus scrutatur intimas cordium cogitationes, & quaecumque peccata.

Sequitur ex dictis, & prob. scripturis. Psalm. 68. habetur: *Deus, tu scis insipientiam meam, & delicta mea a te non sunt abscondita.* Psal. 138. *Intellexisti cogitationes meas de longe.* Ier. 17. *Ego Dominus scrutans cor.* Accedunt S. Ephrem Syrus (f), Ambrosius (g), Hilarius Prof-

(a) L. 3. c. Iul. (b) L. 33. mor. c. 17. (c) Serm. de Innoc.

(d) L. 1. ad Stag. (e) Vide Arimin. dist. 38.

(f) Tract. de vit. Spir.

(g) L. 1. de Off. cap. 14.

(a), Prosper (b), & S. P. A. qui l. 3. de lib. Arb. 4. ait: *Deus praevidet eos, qui propria voluntate peccabunt*: ergo, &c. Prob. etiam ratione. Cogitationes enim vel bonae, vel malae sunt; si bonae, ab eo praemovente fiunt; si malae, ab eo permittente: ergo a Deo videntur.

Ob. I. Habac. 1. 13. *Mundi sunt oculi tui, ne videant malum*. Matth. 25. *Nescio vos*: ergo, &c. R. dist. antec. *Ne videant malum*, scientia practica, & approbationis, conc.; simplici, & speculativa, neg. Subdit ibid. Propheta: *Quare respicis super iniqua agentes, & taces, devorante impio iustiores se?* idest cur pateris? cur permittis? Phrasis Matthaei frequens est in scripturis *nescire* enim dicitur Deus, quos pro suis non agnoscit.

Inst. Genes. 22. ait Dominus Abrahae: *Nunc cognovi quod times Deum*: ergo ante non noverat. R. neg. conf. Sensus enim illorum verborum est, Deum experimento comprobata fecisse Abrahae virtutem. Antea enim dixerat (c), se optime eius fidem novisse. Sic etiam hunc locum exponunt S. P. A. l. 1. Trin. 12. & l. 83. q. 60. Ambrosius l. 5. de F. c. 7. Hilarius 9. Trin. &c.

Ob. II. Peccata nihil sunt: ergo carent cognoscibilitate. R. dist. conf. Carent cognoscibilitate intrinseca, qua cognoscantur ut aliquid positivum a causa efficiente productum, conc.; cognoscibilitate extrinseca, qua videantur ut quid privativum in causa a bonitate deficiente, neg. (d)

C A P U T III.

An Dei praescientia cum animarum libertate consistat?

EX opinione Democriti, qui cuncta inevitabili necessitate contingere existimabat, Priscillianus quidam fabulam suam de siderum impulsu mutuam accepit: quo ex fonte venenum biberunt Iohannes Hus, alique, qui libertatem arbitrii evertere conati sunt. Tullius vero, ne fatalem hanc necessitatem cogeretur admittere, divinam subtulit praescientiam, sicque *ut homines faceret liberos, fecit sacrilegos*, ait Aug. 5. C. D. 9. Sit itaque

PROPOSITIO. Ex divina praescientia non sequitur inevitabilis rerum eventus.

Prob. I. Deus unico intuitu videt praeterita, futura, ac praesentia, nec illi est aliquid futurum, aut praeteritum, sed omnia praesentia sunt: atqui scientia praesentium, aut praeteritorum nullam infert necessitatem: ergo neque infert praescientia futurorum (e).

II.

(a) In Ps. 137. (b) Sent. 379. (c) Gen. 18.

(d) Vide Auctorem. (e) Ita Anselm. de Concord. Boethius l. 5. de Cons. Pr. 4. S. P. A. l. 3. de lib. Arb. 4.

II. Ex quo Deo infallibiliter certus sit ordo caussarum omnium, non infertur libertatis exitium, cum in eo ordine sint caussae liberae, & ipsae hominum voluntates: ergo Deus cognoscit in illo ordine multa fieri a causis liberis, & ab hominum voluntate (a). III. Videt Deus, quae ipse est factururus, idque non infert Dei operibus necessitatem, alias omnia eius opera essent aeterna, nihilque Deus operaretur in tempore: ergo neque scientia Dei tollit indifferentiam operum secundarum caussarum (b). IV. Non repugnat plura fieri, quae possent non fieri: ergo nec repugnat sciri aliquid esse contingenter futurum. Quod enim ita fiet, ut possit non fieri, est futurum contingens. Confirmatur: Non pugnant hae duae propositiones: *Iudas magistrum tradet*, & *Iudas poterit magistrum non tradere*: ergo nec istae pugnant: *Praevидit Deus Iudam traditurum esse magistrum*, & *Iudas poterit eum non tradere*: ergo non implicat, Deum praevidere futuram Iudae proditionem, & tamen Iudam libere magistrum tradere (c).

Ob. I. S. P. l. 3. de lib. Arb. 4. ait: *Aliter fieri non potest, quod Deus praescivit*, alioquin falli posset divina praescientia, quod est absurdum, &c. Item docet Anselmus (d): ergo si Deus futura praenoscat, omnia necessario evenient.

R. dist. conf. Necesario evenient, relate ad scientiam Dei, & primam causam immutabilem, conc.; relate ad causas proximas, & mutabiles, neg. Non enim pugnat, eandem rem, si ad diversa referatur, dici necessariam, & contingentem. Idem est sensus verborum Augustini & Anselmi; cum enim Deus omnia videat unico intuitu, & relate ad aeternitatem nil sit futurum, recte docent laudati PP., fieri non posse, quin eveniant, quae Deus praevидit. Hanc necessitatem vocat Anselmus ibid. *sequentem positionem rei*; Scholastici vero *necessitatem consequentiae*, & *in sensu composito*.

Ob. II. Praescientia Dei est certa, necessaria, & immutabilis: sed posita praescientia, sequitur necessitate consequentiae, e.g. peccatum: ergo hoc necessario sequitur. *Quod enim sequitur ex antecedenti necessario, necessarium est*, ex vulgari axioma.

R. neg. mai. Nam divina praescientia non dicitur absolute, sed connotative, adeoque mutabilis est, & contingens: distinguendum est tamen inter certitudinem, & necessitatem futurorum. Non enim pugnat, haec esse certa, & infallibilia, Dei praescientia supposita, licet necessaria non sint, si ad causas proximas comparentur. Axioma illud a Sixto IV. damnatum putant Gonzalez, aliique in propositionibus Petri de Rivo. Negant alii; sed absolute prolatum de quolibet antecedenti necessario falsum est. R. D. Thom. 1. p. q. 14. futurum contingens necessarium esse, prout subest divinae scientiae,

Tom. I.

S

non

(a) Ita S. P. 5. C. D. c. 10. (b) S. P. A. l. 3. de lib. Arb. 3.

(c) Vide Auctorem. (d) In Concord.

non prout est in se ; sed hanc responſionem reprobat Ariminensis, ab eaque recedit Estius , quamvis S. Thomae addictissimus. Huius ergo argumenti: Deus praescit, e.g. Petrum peccaturum: ergo peccabit ; neg. ant. esse absolute necessarium.

Inst. Praescientia Dei est aeterna, & relate ad futura est praeterita : ergo est absolute necessaria. R. dist. 1.p. mai. Est aeterna relate ad divinam substantiam, conc. ; est aeterna, idest aeterna sunt, quae praevidentur, neg. Ubi enim agitur de attributis Dei relate ad extrinseca connotata , ex aeternitate nunquam inferitur absoluta necessitas. Sic aeterna est creatio , relate ad divinam substantiam, & tamen libera ; aeterna voluntas , & gratiae praeparatio , sed libera (a).

Ob. III. Praescientia Dei est causa futurorum: sed posita causa, necessario sequitur effectus : ergo , &c. R. dist. mai. Est causa , ut praescientia est , neg. ; ut voluntas , ac providentia , subdistinguo ; causa necessitatis legi adstricta , neg. ; libera , conc. Non omnem praescientiam esse causam rerum, constat ex Augustino l. 3. de lib. Arbit. 4. *Deus omnia , quorum ipse auctor est, praescit, non tamen omnium , quae praescit, auctor est.* Cum ergo a theologis dicitur, scientiam Dei esse causam rerum ; id de scientia practica intelligendum est.

Ob. IV. Supposita Dei praescientia , non potest res non evenire : ergo necessario evenit. R. dist. conf. Necessario evenit necessitate simplici , & absoluta , neg. ; necessitate conditionis , & consequentiae, conc. *Duae sunt necessitates, ait Boethius Prof. ult. simplex una, ut omnes homines esse mortales, altera conditionis, ut si aliquem ambulare scias, eum ambulare necesse est.* Haec autem non infert necessitatem. Vide Boethium loc. cit.

C A P U T IV.

De praesentia creaturarum omnium in immutabili aeternitate.

Observa , rem aliquam in aeternitate multipliciter posse consistere. I. Quod haec omnia simul comprehendat ; quaeque diverso tempore peraguntur , immensae eius durationi respondeant, ut singulae lineae circuli ad centrum referuntur. II. Dici potest res esse in aeternitate, itaut ante saecula, nedum in causa, sed in se res extiterint ; quod melius dixeris ab aeterno , quam in aeternitate consistere. III. A Thomistis dicuntur creaturae Deo in aeternitate praesentes , quia existunt quidem in propria ipsarum natura , non comparate ad se, quatenus sunt in aliqua temporis differentia , sed comparate ad aeternitatem , in qua nulla est successio temporum. Sit itaque

PRO-

(a) Vide Auctorem.

PROPOSITIO I. Primo modo supra explicato creaturae omnes sunt in aeternitate praesentes.

Prob. I. ex Patribus. Ambrosius l. 1. de Fide 7. ait, *Deo, quae sunt futura, praesentia sunt, & ei, cui praecognita sunt omnia, ventura perfecta sunt.* S. P. A. 15. Trin. 7. ait, *Et praeterita, & futura cum praesentibus cuncta praesentia Deo esse.* Et l. 2. ad Simpl. ait, *Quid futurum est Deo, qui omnia supergreditur tempora?* Gregorius Magnus l. 20. Mor. 23. ait: *Scimus, quia Deo futurum nihil est, ante cuius oculos praeterita nulla sunt, praesentia non transeunt, futura non veniunt.*

Probat. II. ratione. Si aeternitati non essent omnia praesentia, non omnia simul comprehenderet, adeoque non esset aeternitas. Deinde nulla sunt loca, quae immensitati non respondeant: ergo nec tempora, quae aeternitati non congruant.

PROPOSITIO II. Nulla creatura a Deo cognoscitur secundo modo in aeternitate, sive ab aeterno consistens.

Prob. Deus videt creaturas eo modo, quo productae sunt: sed nulla creatura producta est ab aeterno: ergo, &c.

PROPOSITIO III. Creaturae non videntur ab aeterno in propria natura, neque in mensura superiori relate ad aeternitatem, neque in propria mensura relate ad se.

Prob. I. ex Augustino. L. 5. de Gen. ad lit. 18. ait: *Creaturae, antequam fierent, & erant, & non erant. Erant in Dei scientia, non erant in sua natura.*

Prob. II. ratione. Non enim existit creatura in sua natura, nisi ponatur extra suas causas: sed hoc fit in aliqua tantum differentia temporis: ergo, &c. Deinde repugnat, aliquid existere in sua natura, & esse praesens in superiori mensura, idest in arte conditoris, quae est ipsa Dei omnipotentia (a).

Ob. I. Deus omnia videt praesentia, & omnia aeternitati coexistunt: ergo Deo sunt omnia physice coexistentia ab aeterno. R. neg. conf. Aliud est enim videre omnia praesentia, aliud aeternitati coexistere, aliud physice praesens esse ab aeterno. I. est praesentaria notione omnia sive sint, sive non sint, adaequare. II. est inter creaturam, & aeternitatem nullum intervallum versari, unde aeternitas, quae a rebus nulla temporis intercapedine seiungitur, vere futuris rebus coexistit: sicut cuilibet loco divina immensitas. At rem existere ab aeterno in propria natura, est semper in se fuisse extra ideam Dei, quod est absurdum: ergo, &c.

Ob. II. Deus omnia videt in aeternitate praesentia: ergo sunt actu apud Deum in aeternitate.

R. dist. mai. Deus videt, &c. res omnes ab aeterno existere, nego: prout in aliqua temporis differentia eventurae sunt, conc. Deus enim in creaturarum serie tam praesentes, quam futuras uni-

---

(a) Vide Auctorem.

co intuitu videt: non sequitur tamen iam universas accessisse ad eam temporis differentiam, sine qua extare non possunt (a).

Ob. III. Divina scientia est immutabilis: ergo habet semper obiecta praesentia. R. dist. antec. Est immutabilis, relate ad divinam substantiam videntem, conc. ; ad rem subiectam, neg. Scientia enim dicitur mutabilis, vel immutabilis a principali obiecto, quod in Deo est ars omnipotentiae plena omnium rationum immutabilium, *Ibi, ait S. P. novit omnia Deus, quae fecit per ipsam, & ideo non decedit aliquid, vel succedit scientiae Dei.*

DISSERTATIO II.

De medio divinae scientiae, quo nempe Deus creaturas intuetur.

MEdii nomine hic intelligitur id, in quo, tamquam in ratione prius cognita, Deus ea novit, quae per scientiam suam attingit: nimirum possibilia, praeterita, futura cuiusvis ordinis, & peccata. Singula distinctis capitibus percensebimus.

CAPUT I.

Ostenditur Deum in ideis suis & immediate universas creaturas inspicere.

NOt. I. Deum in ideis suis cuncta introspicere certum est. Quid vero sint ideae istae inquirunt theologi. Nos cum Augustino 12. C. D. 20. *incommutabiles rationes rerum intelligibilium* appellamus, eaeque sunt a Dei sapientia indistinctae. Cum autem res non exhibeant ut futuras, nisi artificis propositum, & voluntas accesserit, etiam praefinitionem complecti debent, ut ideae sint futurorum, non possibilium. Hinc Graeci Patres ideas definiunt *paradigmata*, sive *exempla*, & rationes substantiarum efficientes: easque ut imagines divini intellectus, non ut placita voluntatis spectamus; & quaerimus, an possibilia, quae divinarum idearum notione videntur, sint immediate cognita?

Not. II. Obiecta in se ipsis ex D. Thoma (b) dupliciter videri possunt: per *speciem propriam*, ut cum oculus hominem videt per *speciem hominis*; & per *speciem continentis*, ut pars in toto. Ariminois autem docet videri in se ipso, quod videtur nullo vertente medio inter facultatem, & obiectum, ut videntur in mente rationes intelligibiles, & ab oculo interius exaratae corporalium rerum imagines.

PRO-

(a) *Vide Auctorem.*

(b) *Quaest. 13. art. 5.*

PROPOSITIO I. Deus videt omnia in se ipso in incommutabili rerum intelligibilium ratione.

Prob. ex Aug. 15. Trin. 14. *Novit omnia Deus in seipso.* Reapse in Dei sapientia sunt infiniti thesauri rerum intelligibilium, ut artifex novit quidquid elaborate potest efficere.

PROPOSITIO II. Deus videt creaturas in seipsis immediate in sensu Ariminensis (1).

Prob. Ubi nullum intercedit medium distinctum, videtur obiectum in se immediate: atqui inter Deum, & creaturas non intercedit hoc medium; Deus enim non cognoscit per speciem a se distinctam: ergo, &c.

Ob. I. S. P. A. 4. Gen. ad lit. 23. ait: *Omnis cognitio, qua creaturam in se ipsa novimus, nox dici potest*; & 11. C. D. 7. *Cognitio creaturae in se decoloratio est, quam cum in Dei sapientia cognoscitur*: ergo Deus non videt creaturas in seipsis.

R. neg. conf. Dicitur enim nox, & decoloratio cognitio creaturae, vel quia recipit determinationem a re creata, & mutabili, vel quia nondum relata est sancta delectatione in laudem creatoris. Quae duo in cognitione, qua Deus videt creaturas in se ipsis, non habent locum; non enim ei advenit ex earum praesentia accidentaria cognitio, nec potest, nisi in se delectari: ergo non est in Deo nox, &c.

Ob. II. S. P. A. lib. 83. quaeft. q. 46. ait: *Non enim extra se quidquam intuetur Deus; hoc opinari sacrilegum est*: ergo, &c.

R. dist. antec. Non videt extra se, idest omnia videt sapientia sua,

(1) Ab hac sententia merito recedit clarissimus Auctor in schol. cap. 5. l. 4. ubi cum nostratibus aliis tradit, videri a Deo creaturas in seipso, tamquam in causa earum effectrice, ut Prop. I. dictum est. Creaturae enim, priusquam fierent, in huius causae virtute praecontinebantur, ut docet S. P. A. l. 15. Trin. Videt ergo Deus omnia in sua omnipotentia, ac voluntatis decreto, quae sunt causa universorum, adeoque in se ipso; nam omnipotentia, ac voluntas Dei sunt ipse Deus. Cumque obiectum *motivum* divinae sapientiae sit summa veritas, dicendum est, verum aut falsum a Deo

cognosci in seipso, prout est summa veritas, cum qua verum congruit, & cui repugnat, quod falsum est. Hinc S. P. lib. 83. quaeft. qu. 46. *Sacrilegum putat asserere, quod Deus exeat extra se ad aliquid cognoscendum.* Non quod nihil intueatur, quod sit extra se, Sed quia quod est extra se, non intuetur, nisi in se ipso, ut explicat D. Thomas. Hinc D. Ambrosius ait: *Licet omnia prospiciat Deus, nihil tamen extra se intelligere, sed omnia in se intueri dicitur.* Deus ergo, concludit S. P. de Gen. ad lit. cap. 15. *vidit omnia, non praeter seipsum videns, sed in se ipso.*

sua, a qua rerum ideae sunt indistinctae, conc.; hoc est non percipit res a se distinctas secundum proprias ipsarum rationes, neg. Refellit ibidem S.P. Platoniorum sententiam, qui putabant mundum archetypum constitutum, itaut illum extra se productum Deus in creatione respiceret, quod *opinari sacrilegum est*. Quod si hae rerum rationes in mente divina continentur, non solum sunt ideae, sed ipsae verae sunt, quia aeternae sunt. Ex quibus constat, Augustini verba non fideliter ab adversariis recitari, & alium habere sensum, ac ipsi contendunt.

Ob. III. Quod cognoscitur in se immediate, est obiectum scientiae princeps & motivum, sed creaturae nequeunt esse obiectum motivum divinae scientiae: ergo, &c. R. dist. mai. Si videatur per speciem propriam, conc.; per alienam, neg. Obiectum quippe motivum est, quod attingitur ratione sui: sed Deus non videt creaturas per ideas adscititias, neque per species creaturarum: ergo, &c.

Ob. IV. Perfecte continentur creaturae in omnipotentia Dei, non tamen ut sunt in se ipsis: ergo perfecte videntur in Verbo, licet non videantur immediate in se ipsis.

R. neg. conf. Repugnat enim, Deum infinitum, & simplicem formaliter in se continere res compositas & finitas; sed rem perfecte cognoscere, non est illam in se formaliter continere, sed *obiective*, idest eam percipere quocumque modo percipi potest. Si enim eadem esset ratio utriusque, quia Deus nequit habere malitiam, non iudicaret peccata, neque spiritalis corporalia videret, ut infinitus finita, quod falsum est.

CAPUT II.

An futura libera ordinis naturalis videat Deus in decretis praedeterminantibus.

Not. I. D. Thomae discipuli physicae praedeterminationis assertores in quavis creaturarum operatione ita eam necessariam putant, ut sine ipsa nihil agere valeant. Aiunt, nullum indifferens solis naturae viribus in certum actum prodire posse, & tamen creaturarum dependentiam a Deo, earumque libertatem his limitibus contineri. Contra Soc. Iesu Theologi docent, has praefinitiones a Bannesio inductas, antiquis Theologis ignotas fuisse, ad Iansenii, & Calvinii dogmata accedere, & libertatem evertere. Nos medium iter incedimus, & cum Thomistis propugnamus efficaces praemotions in operibus supernaturalibus status naturae lapsae, reiiicimus tamen in operibus naturalibus, & in statu naturae innocentis, ut minus necessarias.

Not. II. Non negamus tamen praemotionem generalem, qua Deus

Deus mentem perpetuo illuminat ideas exhibendo, & voluntatem in bonum generatim inclinat: sed controversia est de speciali motione, & ad certum actum. Defendimus etiam concursum simultaneum, quo Deus res regit a se productas. Neque physicam praemotionem ob vocis novitatem reiicimus; nam quaevis haeresis novas quaestiones & vocabula invexit, ut constat de *Homousio*, *Transubstantiatione*, aliisque vocibus ab Ecclesia consecratis. Quamvis enim physicae praemotionis nomen sacrorum Canonum auctoritate non sit probatum, in omnium tamen ore versatur, eoque & nos utemur, ubi specialem Dei motionem exponemus. Absit autem, ut Calvinismi, aut Iansenismi nota Thomistas inuramus. *Quem enim invenient inter Thomistas Ianseniani, qui concedat ita necessarium consensum motioni gratiae, ut necessarius est amor beatificus, quandiu durat visio?* ait optime Annatus, licet physicae praemotionis impugnator. Nulla item censura sunt inurendi scientiae mediae assertores, cum nihil in celebri Congregatione de auxiliis sub Clemente VIII. & Paulo V. ab Ecclesia fuerit definitum. Et quod profertur Pontificium decretum, quo scientia illa media proscribitur, cum ex praescripto iuris non fuerit promulgatum, fidem non mereri sancivit (a) Innocentius X. (1). Iure ergo a Paulo V. & Urbano VIII. vetitum est, ne se mutuis dictariis proscindant theologi. Nec tamen probari possunt qui D. Thomam veluti vulgarem scriptorem contemnunt: hunc enim Scholarum principem reverentur celebriores Academiae, Salmanticensis, Duacensis, Lovaniensis, Patavina, & Parisiensis. Ab eo tamen, ubi opus esset, imo ab ipso Augustino, si alicubi errasse deprehendi posset, recedendum esset debita reverentia. His praenotatis fit

PRO-

(1) Quod ait hoc loco cl. Auctor de fide *publica* accipi debet, quam decretum a Clemente VIII. & Paulo V. exaratum non mereri, declaravit Innocentius X. supra laudatus; ne forte quis existimaret, hanc controversiam illo decreto fuisse definitam, proscriptam scientiam mediam, & ius cuique esse factum, ut eam, veluti ab Apostolica sede damnatam, penitus execraretur. Ceterum *privatam* illam & peculiarem fidem, quam in se inspectum

decretum illud habere potest, ut a Roman. Pontificibus habitum, praeviis tot discussionibus celeberrimae Congregationis, illi decreto non denegat Innocentius X. Eadem ergo huic decreto fides habenda est, quam haberi fas est omnibus ferme sacrarum Congregationum decretis, quae in earum tabulariis asservata, nullam fidem *publicam* faciunt in foro Ecclesiae, nisi Roman. Pontificis auctoritate cognita fuerint, & confirmata.

(a) Anno 1654.

PROPOSITIO I. Deus non praedeterminat actiones liberas naturales, nec eas praevidet in efficaci decreto.

Ita unanimiter contra Thomistas theologi ferme omnes: & prob. I. Praemotio physica propugnatur a Thomistis, vel ad salvandam dependentiam causae secundae a prima, vel ut virtus indifferens creaturae determinetur ad actum: sed neutro ex capite haec praemotio requiritur: ergo, &c. Prob. min. Non requiritur ad I. Stat enim perfecta dependentia, si creatura incessanter a Deo illuminetur, & ad bonum generali praemotione inclinetur, & simultaneo concursu regatur. Sic enim causa secunda sine prima nihil operatur: ergo salvatur perfectissima dependentia sine physica praemotione. II. Causae secundae ita supremae subordinantur, ut haec ad earum actus concurrat iuxta cuiusque exigentiam: sed necessariae, utpote ad unum ordinatae, necessitate impelluntur: ergo liberae, & indifferentes egent sola praemotione versatili. III. Essentialis dependentia creaturae convenit essentiali necessitate: ergo, si hoc titulo physica praedefinitio admittitur, quae fiunt a creatura, necessario, & essentialiter erunt determinata. IV. Ex parte actus primi non datur praedeterminatio, licet essentialiter a prima causa dependeat: ergo haec praemotio ratione dependentiae non requiritur. Potest utique universorum Dominus, si velit, creaturam in quovis statu praedeterminare, & sicut ad opera supernaturalia praedeterminat lapsam, sic innocentem creaturam potuisset ad opera naturalia praemovere, absque libertatis exitio: non est tamen concedendum, Deum id omne praestitisse, quod potuit. Creaturae dependentia in eo sita est, ut moveatur indifferenter, si sit indifferens; nam si causa secunda ita a prima dependeat, ut nihil possit, nisi praedeterminetur, eadem erit conditio causae liberae, & necessariae, quae ad unum est essentialiter determinata. Sed etsi daremus, quamlibet praemotionem, cum indifferentia consistere, reiici tamen deberet, eo quod in naturalibus operibus necessaria non est, in malis etiam noxia. Quod autem praemotio illa necessaria non sit, ut causa secunda prodeat in actum, patet; nam indifferentia, quae exigit determinari, est passiva, ut saxum, quod ab alio movetur: atqui indifferentia creaturae est activa, non passiva: ergo, &c.

Prob. II. Praedestinatio futurorum necessaria non est ad infallibilitatem divinae scientiae, *Potest enim esse*, ex Augustino (a), *sine praedestinatione praescientia*: ergo frustra admittitur decretum efficax, ut Deus certo futura libera praenoscat. Confirmatur. Patres enim, qui de futurorum contingentium praescientia loquuntur, nulli divinae efficientiae meminere, nisi in operibus supernaturalibus: imo aliqui docent, non ideo Deum aliqua praenoscere, quia
prae-

(a) *De Praed. Sanct. cap. 10.*

praedestinata sunt, sed contra, quia futura erant, ideo fuisse praescita (a): ergo, &c.

Prob. III. ab exemplis, quibus actus liberos in ideis rerum a Deo videri suadet. Nam si videam ferocem equum sessorem non ferentem, hunc casurum praenosco: vel si alium videro stricto gladio in proximum furentem, occidendum praesentio, licet nec habenas equi moderer, nec iratum provocem ad necem: ergo a fortiori videt Deus sine praemotione, qui naturam condidit, & scrutatur corda.

PROPOSITIO II. Non est ab hac sententia alienus D. Thomas.

Prob. I. S. Thom. 1. 2. q. 9. art. 6. scribit: *Deus movet voluntatem, sicut universalis motor, ad universale obiectum, quod est bonum, sed homo se determinat ad hoc, vel illud bonum. Interdum specialiter Deus movet ad aliquod bonum, sicut in his, quos movet per gratiam: ergo docet S. Thomas, voluntatem creatam sola praemotione generali moveri, quae seipsam determinat.*

II. Thomistae, Sanctum Doctorem motionem universalem appellare praedeterminationem naturaliter secundis causis applicatam; motionem vero specialem esse gratiam victricem. Verum Div. Thomas gratiae tantum tribuit, quod moveat ad aliquod determinate volendum, in motione vero generali ait, hominem determinare seipsum: ergo, &c. Ita hunc locum exponit Caietanus; & D. Thomas q. 1. de Potentia art. 4. ait: *Quod licet causa prima maxime influat in effectum, tamen eius influentia per causam proximam determinatur.* II. D. Thomas 1. cont. Gent. c. 82. duplicem indifferentiam distinguit: prima est, quando potentia nondum consecuta est suam perfectionem, per quam ad unum determinari possit. Quod explicat exemplo intellectus dubitantis, qui nondum assecutus est principia, ex quibus ad alterum determinetur. Altera est indifferentia ad utrumlibet, cum operans perfectam habet virtutem, sed a neutro dependet, ut artifex, qui pro lubitu diversis utitur instrumentis. Docet autem D. Thomas, primam indifferentiam esse ab altera causa determinandam, non secundam; adeoque Deum, licet sit indifferens, & liber, non determinari ab alia causa, quin habet in se plenam virtutem: atqui per D. Thomam habet homo sufficientiam operativam virtutis ad actus naturales: ergo, &c. Hinc Ferrariensis ait, quod si aliquid sit indeterminatum per modum agentis liberi, ipsum se ratione suae libertatis determinare potest. III. D. Thomas 1. p. q. 14. docet, contingentiam effectuum in sua causa certo praesciri non posse, sed tantum coniecturaliter, Deum vero ideo cognoscere in sua causa, non quia praemovet, sed quia Dei contuitus fertur super omnia, prout sunt ei ab aeterno praesentia. Omnia, inquit, quae sunt in tempore, sunt Deo ab aeterno praesentia, non solum ea ratione, qua habet rationes rerum apud

Tom. I. T se

(a) Vide Auctorem.

se praesentes, sed quia eius intuitus fertur ab aeterno super omnia, prout sunt in sua praesentialitate. Ubi ne verbum quidem habet de adiuncto decreto de illis producendis, ut volunt Thomistae.

Plena est ergo huius loci expositio, si dicas, Deo ratione aeternitatis omnia esse praesentia, nedum rationes rerum, & ideas, sed liberas etiam voluntatis determinationes. Videt proinde contingentia in illis rationibus, ut supra dictum est. Nullibi tamen decreta praedeterminantia commemorat. Cum ergo asserit S. Thomas, Deum futura cognoscere, eo quod sit eorum prima causa; tripliciter hoc potest intelligi: I. Quia omnes causae se se movent virtute universalis motionis, in qua novit Deus liberam illarum motionem. II. Quia aliquando praedeterminat per gratiam. III. Quia omnia sunt ei ab aeterno praesentia.

Ob. I. S. P. A. I. de Praedest. SS. cap. 10. ait: *Praestinatione ea praescivit, Deus, quae fuerat ipse factururus*: atqui Deus omnia operatur in nobis: ergo omnia novit in efficaci decreto. II. L. de Corr. & Gr. 14. scribit, *Deus magis habet in potestate voluntates hominum, quam ipsi nostras*: potest ergo Deus determinare actus nostros, sicut & nos. III. L. 26. cont. Faust. ait, *illud esse sine dubio futurum, quod Deus vult*: ergo, &c. IV. Electio Saul & David fuit actus naturalis: atqui S. P. ait, Deum inclinasse ad eam Israelitas *omnipotentissima potestate*: ergo, &c.

R. ad I. dist. min. Operatur vel physica, vel generali praemotione, conc.; semper speciali, neg.; quae enim sola indigent praemotione generali, ut opera naturalia, a Deo non determinantur, nisi prout fiunt: adeoque causae necessariae ad unum determinantur, liberae virtute sibi a Deo collata. Hinc patet R. ad secundum. Ad tertium neg. conf.; non enim omnis voluntas est praedeterminans. Ad quartum neg. conf. Aliud est enim posse Deum, salva libertate creaturae, praedeterminare causas secundas etiam ad actum naturalem, ut de Israelitis fatentur nostrates (licet id fieri negent in omnibus indiscriminatim) aliud, has ita a Deo pendere, ut nequeant sine praedeterminatione in actum prodire. R. II. neg. mai. Deus enim inclinavit corda Israelitarum, ut se subderent Regi cum bona voluntate, quae a Deo praeparatur. Subdit enim S. P. Israelitas ex bona voluntate fecisse, *quod fecerunt corde pacifico*: ad hoc autem praemotionem non negamus.

Ob. II. Deus est prima causa cuiusvis effectus: sed talis non est, nisi per efficacem praemotionem: ergo, &c. Pr. min. Exigit enim ratio primae causae, ut sit primum movens: ergo exigit etiam, ut sit primum determinans. II. Absque ea praemotione non salvatur perfectissima dependentia, cum magis dependeat, quod specialiter, quam quod generaliter determinatur. III. Id etiam exigit ratio supremi dominii, quo Deus specialem in creaturis potestatem exercet. IV. Cum generalis praemotio determinetur a voluntate, vo-
lun-

luntas erit prima causa huius determinationis, relate ad motionem divinam: sed hoc est absurdum: ergo, &c. V. Causae secundae sunt instrumenta primae: sed instrumenta a primo agente determinantur: ergo causae secundae determinantur a prima.

R. neg. min. Salvatur enim in Deo ratio primae causae per solam praemotionem generalem, quia per hanc Deus incessanter creaturam illuminat, ad bonum inclinatur, & simultaneo concursu illam adiuvat. Ad I. prob. min. R. etiam per nos Deum esse primum praedeterminans, eo quod voluntatem ante omnem ipsius motionem inclinet ad bonum in communi, cuius vi rationalis creatura seipsam ad bonum in particulari determinat. Ad II. neg. antec. Salvatur enim perfectissima dependentia causae secundae, si haec nequeat in actum prodire, nisi a prima facultatem recipiat; hoc tamen ordine, ut causa necessaria ad unum determinetur, libera sit indifferens ad utrumlibet: quae libertas, cum sit a voluntate creatoris, eaque possit creatura spoliari, non tollit dependentiam, sed adstruit. Ad III. neg. ant. Nullum enim infertur praepudicium supremo Dei dominio, si causae liberae sola universali motione indigeant; alioquin, si eodem pacto Deo subiiciantur, erunt omnes necessariae; nam haec est maior dependentia, quam si ponatur in manu consilii sui. Ad IV. neg. mai. Nam causa secunda eo sensu determinat Dei concursum, quatenus eo utitur, vel abutitur, prout lubet, nec ipsa efficacem reddit Dei concursum, sed cum eo suam efficaciam exercet. Ad ultimum dist. mai. Sunt instrumentum activum, & vitale, conc.; passivum, & inanime, neg. Creaturae enim non opus habent, ut determinentur, quemadmodum malleus, & ferra, sed propria libertate se se determinant.

Ob. III. D. Thomas (a) docet I. omnes causas secundas a prima moveri, & voluntates nostras cognosci a Deo per hoc, quod sit nobis causa volendi. II. (b) asserit, Deum causas secundas inclinare. III. (c) ait, causam contingentem determinari ad effectum ab aliquo exteriori. IV. Dei voluntate, nedum res produci, sed etiam modum, quo producuntur, decerni (d).

R. ad primum neg. conf. Deus enim est causa effectuum contingentium I. per eius praemotionem generalem; II. quia omnis operatio tribuitur Deo, qui dedit ipsi virtutem. Ad secundum dist. ant. Ait, causas secundas inclinare, prout inclinatio naturalis est indita ab auctore naturae, non ex fatali necessitate, conc.; prout omnes indiscriminatim ad unum determinat, neg. (e). Ad tertium neg. conseq. Vult enim ibi D. Thomas, causam contingentem de-

T 2

ter-

(a) 1. p. q. 105. art. 4. & 3. cont. Gent. c. 56.

(b) 1. p. q. 60. art. 2. (c) In II. Physicorum.

(d) Ita Massoulieus in opere de divina motione.

(e) Vide Prob. I. Prop. II.

terminari ad differentiam causae primae, quae ab alia non inclinatur ad bonum in communi. Ad quartum dist. antec. Modum determinavit, quia Deus alias decrevit liberas condere, alias necessarias, conc.; quia ad unum omnes determinavit, nego. Haec malumus respondere, quam Div. Thomam, ut vulgarem scriptorem, dimittere.

Ob. IV. In principio indifferenti videri nequeunt certo & infallibiliter res futurae: ergo, &c. R. dist. ant. In principio indifferenti passive, conc.; active, subdist. Videri nequeunt a creaturis, quibus praesens non est determinatio causae liberae, conc.; a Deo, cuius oculis omnia patent; neg.

C A P U T III.

An Deus praevideat mala culpa in decreto praedeterminante ad materiale peccati.

Thomistae, ne Deum faciant auctorem peccati, distinguunt in opere malo actionem, ac deficientiam causae secundae. Quod enim peccatum sit *factum, dictum, aut concupitum contra legem Dei*, pertinet ad substantiam actus, & dicitur materiale peccati; quod vero sit dissonum a lege aeterna, est eius formale. Cum ergo ex doctrina physicae praemotionis cogantur asserere, praefiniri peccatum, prout actio est, ut a Calvino declinent, negant, a Deo praedeterminari illius actionis malitiam (a). Alii (b) negant, a Deo praefiniri substantiam actus mali, licet Dei concursus immediatum ad illum admittant. Alii (c) media incedunt via, & docent, Deum praedeterminare actum malum sufficienter, non *positive efficaciter*. Non omnes ergo Thomistae hac de re, neque de mente D. Thomae conveniunt. Extra Thomistarum castra nemo est, qui hanc ad materiale peccati praemotionem admittat, de mente D. Thomae parum solliciti. Nos vero, licet a Thomistis etiam in hac parte recedamus, sumus tamen in D. Thomam obsequentissimi.

PROPOSITIO I. Deus non videt mala culpa in decreto efficaci illius actus, cui adnectitur peccati malitia.

Prob. I. ex Augustino de Praed. SS. 10. *Praedestinatione Deus ea praescivit, quae fuerat ipse factururus: praescire autem potest etiam, quae non facit, sicut quaecunque peccata.* L. 3. de lib. Arb. 4. *Non omnium, quae praescit, auctor est, quorum autem non est auctor, iustus est ultor.* Idem docent Prosper (d), Fulgentius (e), &c.

R.

(a) Ita Alvarez, Lemos, Ledesma, Gonet, Salmantic. Gotti, aliique.

(b) Zumel, & Gonzalez ap. Ledesmam, & Alvarez.

(c) Bancel. (d) In R. ad Obi. Gall.

(e) L. 1. ad Mon. cap. 19.

R. Thomistae, Augustinum, aliosque PP. exponendos de malitia, non de actione, seu materiali peccati. Verum nusquam agnovit S. P. A. actus mali indeclinabilem praemotionem. I. Enim negat, actum illum praesciri praedestinatione: sed hoc falsum esset, si praedestineret actionem, cui malitia adnexa est, nec verum esset dari praescientiam sine praedestinatione: ergo, &c. II. Augustinus absolute pronunciat, Deum non praedestinare opera mala, nec ullibi actum a malitia seiungit: ergo, &c. III. Deus permittit peccata, non facit: facit autem, qui est auctor actionis, cui necessario peccatum adnectitur: ergo, &c. II. Deus nedum punit malitiam, & aversionem a Deo poena damni, sed etiam actionem physicam, & conversionem ad creaturas poena sensus: sed, si auctor esset huius actionis, non esset eius ultor: ergo. V. Augustinus, aliique exponunt scripturae loca, ubi Deus dicitur mala facere, per subtractionem gratiae, non per praemotionem actus: ergo, &c. Prob. II. ratione. I. Praemotio non requiritur ad bona opera naturalia (a): ergo multo minus ad mala. II. Deus non est auctor peccati: sed auctor esset, si peccati actum praemoveret: ergo, &c. Prob. min. I. enim ex hac praemotione peccatum sequitur indeclinabiliter: ergo, &c. II. Diabolus peccatum suadens est auctor peccati: ergo a fortiori esset Deus, si illud praefiniret. III. Posita lege de non occidendo, si Deus necem physice praemoveret, Deo obtemperaret qui fratrem occideret: ergo vel non peccaret, vel Deo volente peccaret.

R. Thomistae, Deum velle actionem peccati, non malitiam, diabolum vero malitiam ipsam; adeoque hunc, non Deum auctorem esse peccati. Sed operam ludunt; qui enim vult opus malum, vult etiam necessario malitiam, alias quis posset oculos effodere, hostem configere, nec causa esse caecitatis, aut necis. Adde, quod malitia peccati, cum non sit entitas, non sit directe, & per se, sed ratione actus positivi: qui ergo hunc efficit, est saltem indirecte causa malitiae. III. Nec voluntas creata vult malum, ut malum est, sed solum actum, cui malitia adnexa est, & tamen est causa peccati. IV. Diabolus intendit quidem malitiam, sed ea plerumque ab actione peccati, puta ab homicidio, furto, &c. praescindi nequit: erit ergo qui existimet, Thomistarum doctrinam cohaerere opinioni Chrysippi, qui teste Tullio (b) docuit, indeclinabilem esse praemotionem causarum secundarum, malum tamentribuendum causis proximis, non supernis, quia ab his est solus actus, ab illis vero defectus. Calvinus, & Democritus docent, causam primam praedestinare actus malos, & hos absoluta necessitate evenire; Thomistae contra defendunt praedestinationem actus, non malitiae, quam in causam proximam refundunt; distant ergo toto coelo ab haeresi Calviniana.

(a) Per Prop. I. cap. praec. (b) De Fato.

na. Videri tamen poterit alicui Calvinus alter Democritus, & physicae praemotionis assertor alter Chrysippus.

PROPOSITIO II. D. Thomas certo non adstruit physicam praemotionem ad materiale peccati.

Prob. I. Q. 80. 1. 2. a. 1. ait: *Peccatum actus quidam est, unde potest aliquod directe causa esse peccati, per quem modum aliquis directe est causa alicuius actus, per hoc, quod proprium principium illius actus movet ad agendum*: unde infert, voluntatem esse directe causam peccati, quia se interius movet ad actum, diabolus vero indirectam, quia exterius suadet. Si ergo Deus ad agendum moveat intrinsece efficaciter praemovendo, erit per D. Thomam auctor peccati. II. q. 49. 1. p. art. 1. ait, quod agens producat aliquam formam, est causa, saltem per accidens, corruptionis alterius, quia ex ea sequitur necessario alterius formae privatio: ergo si Deus physicam actionem praedefiniat, ex qua sequitur privatio debitae rectitudinis, erit causa, saltem per accidens, istius privationis. III. 1. p. q. 19. a. 9. ait: *Malum culpae Deus nullo modo vult, sed malum poenae vult volendo aliquod bonum, cui coniungitur tale malum*: ergo non vult Deus mala culpae praefiniendo physicam actionem. IV. in cap. 9. ep. ad Rom. ait, Deum causare malitiam, quia aliquem *permittit ruere in peccatum ob praecedentes iniquitates*. Et q. 5. de Verit. docet, circa mala non aliam dari providentiam, quam *permissionis*: ergo, &c.

R. Thomistae, S. D. negare praemotionem ad malitiam, non ad actionem; saepe in eius libris repeti, Deum esse primam causam cuiusvis actionis, nedum permittendo, sed etiam movendo: ab eo memorari praedeterminationem in 1. dist. 36. & alibi (a). Verum nec ista ullius sunt momenti. Nam p. 2. q. 80. ait, esse causam peccati, qui movet ad actum, ut voluntas creata, quae tamen non intendit malitiam. Nec poterat S. Thom. clarius loqui, quam dicendo, Deum nullo modo velle peccata, & haec spectare ad solam providentiam *concessionis*. Recte autem dicitur, actus physicos peccatorum esse a Deo, licet ab eo praemoveantur generali praemotione, & concursu. Meminit quidem S. D. *praedeterminationis* rerum faciendarum iuxta ideam Dei, & est decretum producendi tum res liberas, tum necessarias; meminit q. 3. de Veritate praedeterminationis efficientis substantias rerum, & haec praedeterminatio est ordo creaturae in suum finem; sed praedeterminationis ad materiale peccati nullibi meminit.

Ob. I. Act. 11. 2. legitur, Iesum *definito consilio, & praescientia Dei traditum*. Et c. 4. 27. Pilatum, & Herodem convenisse *facere, quae manus, & consilium Dei decreverunt fieri*: sed occisio Christi summum scelus fuit: ergo, &c.

R.

(a) Q. 2. a. 3. & q. 3. de Ver. art. 1.

R. dist. mai. Et Iesus *traditus est consilio*, & *praescientia* praedeterminante passionem Christi, ut maximum suae caritatis opus, conc. praedeterminante Iudaeorum perfidiam, aut crucifixorum crudelitatem, neg. Decevit itaque Deus mundi reparationem, cumque praescientia sua voluntatem Iudaeorum videret, qui summo odio Christi doctrinam prosequerentur, hac veluti oblata occasione, redemptionem hominum perfici voluit: sicque ex parte Dei, & praedeterminatio passionis, & permissio culpae Iudaeorum eodem momento statuta est; nostra autem cogitatione praefinitio passionis permissionem peccati praecedat. Hinc Act. 2. simul ponitur definitum consilium, & praescientia, eo quod non fuerit citra praescientiam iudaicae perfidiae crucifixionis decretum. Recte ergo dicitur c. 4. *decreverunt fieri*, non illos facere, ut constet, decretam a Deo passionem, non Iudae, aut Pilati scelera. *Non enim furentium manus in se immisit Dominus, sed admisit*, nec praesciendo quod faciendum esset, coegit, ut fieret: ita S. Leo post Origenem, Iustinum, &c. Mitto etiam Calvinum uti hoc argumento, ut probet, Deum auctorem esse peccati. Unde patet, quam praeter rem eo utantur Catholici.

Ob. II. Ex Thomistarum sententia non sequitur, Deum auctorem esse peccati: ergo, &c. Prob. antec. I. Ubi plures causae ad eundem effectum concurrunt, vitium refunditur in causam proximam; unde ad terrena corpora refertur, non ad solem, quod monstra gignantur. Sic pedem claudicantem, non animam moventem, citharam dissonantem, non expertum fidicinem, puerum scribillantem, non magistrum dirigentem culpamus: atqui Deus est causa remota, non proxima: ergo, &c. II. Deus vitiato corpori animam infundens, non est causa originalis peccati, quod ex ea infusione consequitur: ergo, &c. III. Impio ministro sacrilegium tribuitur, non Deo Sacramentorum auctori. IV. Ex praemotione generali, & simultaneo concursu non sequitur, Deum auctorem esse malitiae: ergo neque ex physica praemotione.

R. neg. ant. Ad I. prob. dist. ant. Refunditur in causam proximam, si haec ante determinationem causae remotae sit ad vitium determinata, ut in productis exemplis, conc.; secus, neg. & retorq. arg. Si cithara ex ligni vitio sonum reddat asymphonum, aut claudus sit fibrarum ligamento impeditus, non est lyristes causa dissonantiae, nec anima auctrix inaequalis gressus. Si vero aut ille chordas nimium laxet, aut tendat, vel hic sibi nervum abscindat, soni & gressus non recti isti auctores dicendi sunt: ita, si Deus concurrat cum voluntate creata, quae non a Deo, sed a seipsa determinatur, non erit causa malitiae: erit autem, si ipse actum determinet. Deinde vitium physicum instrumento tribuitur, morale autem causae determinanti. Ad II. neg. cons. & disparitas est, quia animae productio non est per se connexa cum peccato originali, sed ex corporis

ris infectione consequitur Adami voluntate polluti : contra malitia peccati ex actione per se vetita promanat : quare, si anima corpori non infecto uniretur, ut Adae innocenti, macula non contraheretur : unde retorqueo argumentum : Deus auctor esset peccati originalis, si corpus pollueret, ex quo animae reatus traducitur : ergo esset actualis causa peccati, si actionem praefiniret, ex qua peccatum consequitur. Ad III. neg. conseq. Sacrilegium enim non est consecrationi per se connexum, sed oritur ex indignitate ministri, quam Deus permittit, non praedeterminat (a). Ad IV. neg. conf. Nam universalis motio est indifferens, & ab indifferenti, prout indifferenti, neque bonum determinate fit, neque malum. Quod si voluntas universali praemotione se se inclinet ad bonum, id etiam a causa praemovente dependet, quia se se determinat virtute agentis universalis, & inclinatione sibi indita ad bonum : si vero flectatur ad malum, id non adscribitur praemoventi, quia malum non est a causa movente, sed deficiente : concursus autem simultaneus non praecedit determinationem voluntatis, sed est eius regimen, & conservatio, quam Deus nequit, ex lege providentiae, subtrahere, quin creaturae in nihilum abeant.

Ob. III. Etiam mala a Deo praecordinantur : ergo praefiniuntur. R. dist. ant. Praecordinantur a Deo permittente, cohibente, ulcisciente, &c. conc. ; praedefiniente, aut impellente, nego.

Ob. IV. Deus est prima causa etiam peccatorum, prout actiones sunt ; nam quidquid est, in quantum est, bonum est. Hinc S. P. 3. Trin. ait, Deum esse primam causam omnium motionum ; & Anselmus (b) ait, Deum in malis praedestinare, quod sunt essentialiter, non quod mala sunt. Eadem tradit S. Thomas (c) : ergo, &c.

R. neg. conf. Constat enim ex capite praecedenti salvari rationem primae causae, sine praemotione ad actus liberos. Proloquium illud : Quidquid est, &c. valet in actionibus liberis, quoad potestatem, non quoad voluntatem. Apostolus enim dicit, non est potestas, nisi a Deo. Nusquam legimus, non est voluntas, nisi a Deo ; alioquin etiam peccatorum auctor est Deus, si non est voluntas, nisi ab illo. Haec Augustinus (d). Anselmus ibidem ait : Diabolum nec velle aliquid, nec movere potuisse voluntatem, nisi eo permittente, qui fecit illas naturas substantiales, & accidentales. Docet ergo, actiones malas praedeterminari essentialiter, eo quod a Deo praefinitum sit, essentiam creaturae rationalis esse liberam, ut ipso permittente, & subtrahente auxilium, si velit, peccet, si nolit, in iustitia permaneat : non possit tamen bonum absque gratia. S. Thomam a suis invitum tra-

(a) Vide Auctorem.

(b) L. de Cas. diab. cap. 20. & in Conc. praesc. & lib. c. 2.

(c) Q. 20. 1. p. art. 4. (d) De Sp. & Lit. c. 31.

trahi, scripsit olim Campanella, eiusque testimonia facile explicantur. Nil vetat ergo, ait Du Hamel (a), quominus cum Aegidio statuamus, Deum futura omnia in suis ideis, in sua essentia, ut in causa libera, continere.

CAPUT IV.

An futura ordinis supernaturalis naturae innocentis praevideantur in decreto absoluto.

Not. I. Tertium dissidium inter nos, & S. Thomae discipulos, est de operibus supernaturalibus naturae innocentis, in quibus illi efficacem, nos versatilem gratiam admittimus, adeoque sanctorum angelorum perseverantiam sine praedeterminante decreto dicimus fuisse praeviam. Stant pro Thomistis Reginaldus, Estius, Sylvius, Contensonius, Serrius, &c. Nobiscum sentiunt Lupus, Norisius, Bellelli, Poncius, La-Fosse, Vanroy, Piette, &c. Efficacem gratiam, etiam in statu innocentiae, admittunt ex nostris Casalius, Coquaeus, Gavardi, Girken, quos nobis Serrius opponit: sed neque hi omnes efficacem gratiam praedeterminantem agnoscunt, & a Thomistis quam longe absunt. Argentinas vero, & Aegidius, de quo infra, haud recte a Serrio laudantur.

Not. II. Augustiniani systematis haec summa est. Adamo & angelis non opus fuit adiutorio gratiae efficaci. Ex illis, qui steterunt, se se ad perseverandum libero arbitrio inflexerunt. Supernaturalis gratiae auxilium in utroque statu requiritur, sed, ut sit per se efficax, & praedeterminans, exigit infirmitatis conditio, & vulnus naturae. Uno verbo, perseverantia creaturae innocentis adnexa est conditioni indifferenti, non inferenti, sub qua eam Deus ab aeterno praeviderat. Quoniam vero adversarii, suppresso nomine, nos Iansenianos appellant, eo quod Iansenius, Arnaldus, alique Iansenismi nota traducti de hoc argumento scripsere, ac novitatis vocabulo opinionem nostram sugillant: eam nec novam esse, & a proscripto dogmate quam longe abesse ostendemus. Fuit ergo opinio veterum theologorum, quatuor esse gratiarum genera: habituales nempe, quae naturam perficit, conservationem ipsius habitus, cooperationem Dei, & praemotionem generalem in naturalibus operibus, & specialem in supernaturalibus, & motionem quandam per auxilium excitans, quod faciat hominem velle, & prioribus donis bene uti. Nos ergo, post Adae lapsum, omnibus hisce donis muniari: at creaturam innocentem, cum nullis concupiscentiae fluctibus iactaretur, utpote conditam cum bona voluntate, & amore casto, potuisse per solam praemotionem indifferentem, absque efficaci gratia

Tom. I.

V

per-

(a) L. 4. de Scientia c. 5.

perseverare. Ita docent Ariminensis (a), Ioh. Maior (b), Driedo (c), Curiel (d), Bellarminus (e), aliique. Et haec nostra est de gratia naturae innocentis accepta ab antiquis opinio; quam ex recentioribus tuentur Patres Maurini, Thomassinus, Vitasse, Macedo, Habert, L' Herminier, Iuenin, &c. eamque Hennus (f), & Bellarminus (g) communem appellant. His praenotatis sit

PROPOSITIO. I. Innocens creatura non indiguit gratia efficaci, nec eius perseverantiam novit Deus in decreto praedeterminante.

Prob. ex Augustino l. de corr. & gr. cap. 10. 11. 12. (1). Cum enim Adrumetini monasterii quidam monachi, lecta Augustini de gratia efficaci, & de gratuita electione sententia, contra illam insurgerent, laudatum librum scripsit Augustinus, quem S. Prosper plenum vocat divinae auctoritatis, & Norisius, & Maurini Patres, auream clavem librorum contra hostes gratiae Dei. In eo libro solvit S. P. oppositionem Adrumetinorum dicentium, nullum esse corripiendum, si divinae legi non obtemperet; excusari enim possunt, quod destitutus sit illa gratia, sine qua opus non perficitur salutare. Ait ergo August. Deum ita hominem constituisse, ut naturam simul conderet, & gratiam conferret, qua posset in accepta stare iustitia, si vellet: hac gratia stetisse angelos aliquos, alios vero libero arbitrio peccasse: hac etiam Adamum stare potuisse: recte corripi, qui gratia ad perseverandum necessaria destituuntur, quia illam receperunt in Adam, qui peccando se posterisque omnes infecit: subventum esse huic infirmitati uberiori gratia, quae dat etiam velle; hanc tamen uni, non alteri, iusto Dei iudicio, conferri. Qui ergo non habet perseverantiae donum, eo caret in poenam peccati, & iuste corripitur. Haec est summa Augustinianae doctrinae. Sed, si natura innocens indigeret gratia efficaci, non solvisset S. P. Adrumetinorum obiecta; ideo enim per Thomistas Deus Adamo gratiam non contulit, quia est donorum suorum supremus dominus: atqui S. P. A. hanc obviam responsionem non adhibuit: ergo, &c. Quia vero Thomistae ineptum putant hoc argumentum

Prob. ex Augustino loc. cit. ubi ait: Deum sic ordinasse angelorum,

---

(1) De August. locis ex lib. ubi de gratia primi hominis disputabitur: ibique recentissimi scriptoris animadversionibus occurremus.

(a) 2. dist. 29. q. 1. concl. 2. & 3. (b) Ibidem.

(c) De Concord. cap. 3. (d) 1. 2. q. 19. art. 10. dub. 2.

(e) L. 1. de gr. primi hom. 4.

(f) De princip. act. hum. disp. 2. quaest. 5. art. 3. (g) Loc. cit.

rum, & hominum vitam, ut prius ostenderet, quid eorum posset arbitrium, deinde quid posset gratiae beneficium. Intellige arbitrium cum auxilio *sine quo*: hoc enim si iis defuisset, non utique sua culpa cecidissent, ait ibidem S. D.: sed, si gratia efficaci indiguissent, nullum esset huiusmodi discrimen: ergo, &c.

R. Thomistae, ex his non excludi gratiam efficacem. Tam sanum, quam infirmum arbitrium stare, & cadere sua libertate, nec inde peti status utriusque discrimen: ostensum esse in Adae lapsu, quid possit arbitrium sibi relictum: in perseverantia angelorum, quid valeat gratia suffultum.

Verum, etsi in utroque statu libere quis peccet, & mereatur, si tamen utrobique necessaria sit gratia efficax, quid valeant arbitrii vires non constabit. Si enim duo pari ope indigeant, ut idem pondus ferant, quinam ex iis vi praevaleat non cognosces: cognosces autem, si alter maiori, alter minori ope indigeat: ergo, &c. Deinde c. 11. ait S. P. *Tale erat adiutorium, quod defereret, cum vellet, & in quo permaneret, si vellet, non quo fieret, ut vellet.* Et infra: *Dederat adiutorium, sine quo non posset permanere, si vellet, ut autem vellet, in eius libero reliquit arbitrio*: ergo Adam habuit solum auxilium, *sine quo*: sed hoc non est praedeterminans: ergo, &c. R. Thomistae: Adamo utique collatum auxilium, *sine quo*, sed controversiam institui, non de gratia Adamo necessaria, ut posset, sed, ut perseveraret reipsa; sed haec est gratia efficax: ergo, &c. Verum S. P. ibidem ita statuit discrimen inter hominem innocentem, & lapsum, ut illum dicat accepisse *posse non peccare*; sanctos autem, ad quos pertinet gratia liberationis, etiam perseverantiam, ipsum velle, sive adiutorium, *quo*: eo quia in malis sunt, ex quibus clamant ad Deum: *Libera nos, & non habent tranquillitatem, in qua constituerat primum hominem*: ergo adiutorium *quo* non erat homini recto necessarium. Deinde ait S. P. potuisse Adam per liberum arbitrium (versatili gratia suffultum) perseverare, sicut per ipsum angeli boni steterunt: ergo gratia Adamo collata sat erat nedum, ut posset, sed etiam, ut actu perseveraret, sicuti per eandem gratiam angeli sancti reapse steterunt. Pergit S. P. ibidem: *Ille, Adam, in bonis erat, sancti vero in malis sunt, ex quibus clamant: libera nos. Ille non opus habebat eo adiutorio, quod implorant isti, cum dicunt: Video aliam legem in membris meis, &c. ille vero nulla tali rixa sua pace fruebatur; proinde potentiore gratia indigent isti.* Quibus verbis demonstrat S. P. primum hominem, nulla rixa turbatum, potentiore gratia non indiguisse, quae in hoc infirmitatis statu solummodo locum habet: ergo, &c.

R. Reginaldus, potentiores gratiam modo requiri, quia Adamo ea opus erat ad opus tantum; nunc autem etiam ad concupiscentiam superandam, adeoque duplici titulo, dependentiae, & infirmitatis, esse necessariam. Utitur Serrius exemplo scalae, qua, ut as-

cendant, egent aegrotus, & sanus; huic tamen sat virium habenti scala fert solum adminiculum, *ut ascendat*. Sed contra: nam per Augustinum Adam innocens neque auxilio sanante indiguit, cum non esset infirmus, neque praedeterminante, cum velle & nolle in eius esset arbitrio: ergo nullo titulo gratia efficax erat ei necessaria. *Haec est prima gratia*, ait S. P. ibidem, *quae data est primo Adam, sed haec potentior est in secundo Adam. Prima est, qua fit, ut habeat homo iustitiam, si velit; secunda plus potest, qua etiam fit, ut velit, & tantum velit ut carnis voluptatem voluntate spiritus vincat*. Constat ergo, gratiam, qua fit, ut velimus, in secundo Adamo, non in primo locum habuisse. Deinde, vel egeat homo gratia unico titulo, aut duplici, dummodo efficax sit, id non reddit gratiam potentiorrem, sed tantum indigentiam in subiecto maiorem. Quid enim interest discriminis, ex parte Baptismi, si in puero originalem culpam, in adulto etiam actualem abstergat? Non recte ergo dicitur, auxilium secundi Adam potentius fuisse auxilio primi Adam, si utrumque fuisset efficax. Imo in sententia Thomistarum gratia illa fuisset proprie medicinalis, quia, licet actu non mederetur vulneribus, esset tamen medicamentum, si vulnera adessent. Sicut herba medicinalis est, etsi virescat in horto, nec actu vulneribus applicetur: ergo a virtute efficaci, non ab actu dicitur gratia efficax. Exemplum Serrii est ad rem nostram. Eget namque scala, ut murum conscendat, tam sanus, quam aegrotus, sed ille scalam muro aptat, hic vero ad hoc vires non habet. Ita homo innocens gratiam applicat arbitrio suo, infirmus vero gratia indiget validiori, qua determinetur ad opus. Adde ex Augustino, in solo statu naturae lapsae praedestinationem esse gratuitam: ergo in hoc tantum statu admittenda est gratia efficax. *Nunc autem*, ait cap. 11., *factum est donum gratiae, quae merces meriti futura erat*: ergo homini innocenti atque integro data est perseverantiae potestas: post eius lapsum pertinet ad gratiam, ut quis accedat ad Deum: subventum est per ipsam infirmitati eius, ut inseparabiliter ageretur. *Nam si nunc etiam illaesus vigor ille maneret, in quo insons natura fuit, sua quemque voluntas conciliare Deo, poenaeque absolvere posset*, ait in Carm. Sanctus Prosper.

PROPOSITIO II. Cohæret Augustinianae sententiae etiam Doctor Angelicus.

Prob. I. Nam S. D. nullibi statuit, praemotionem necessariam esse ex capite dependentiae: atqui hoc unico titulo gratia efficax in statu naturae innocentis dicitur necessaria: ergo, &c. II. Utriusque status diversitatem, non dissidentibus Thomistis, non uno in loco tradit: ergo, &c. Quod vero aiunt, efficacem gratiam in eo statu a D. Thoma admitti titulo *dependentiae*, in hoc autem titulo etiam *infirmitatis*, id sane clarissimis testimoniis non probant. Salvatur enim perfectissima dependentia per solam praemotionem generalem

lem (a). III. D. Th. 1. 2. q. 109. a. 10. hoc argumentum proponit: *Apostolus Rom. 5. ait, plus restitutum est homini per donum Christi, quam amiserit per peccatum Adae: sed Adam accepit, unde posset perseverare; ergo multo magis nobis restituitur per gratiam Christi, ut perseverare possimus, & ita homo non indiget gratia ad perseverandum. Ad haec autem non respondet S. D. Adamum indiguiffe gratia efficaci ad salvandam eius dependentiam a causa prima; sed latam esse disparitatem; Adamum nempe, utpote in bonis positum, accepisse donum, per quod perseverare posset, non ut actu perseveraret. Nunc autem per gratiam Christi multi accipiunt & donum gratiae quo perseverare possunt, & ulterius eis datur, quod perseverent. Et sic donum Christi est maius, quam delictum. Clariora habet 2. 2. q. 137. Ad secundum dicendum, quod sicut Augustinus ait de Corr. & gr., primo homini datum est, non ut perseveraret, sed ut perseverare posset per liberum arbitrium, quia nulla corruptio tunc erat in humana natura, sed nunc praedestinati per gratiam Christi non solum datur, ut perseverare possint, sed ut perseverent.*

R. Thomistae, D. Thom. (b) gratiam efficacem requirere pro statu naturae integrae: & art. 3. & 9. eius verba luce clariora esse, ut ait Em. Gotti (c). Verum in priori loco ait D. Thom. *Indigne homo, ut ab ipso Deo moveatur ad bene agendum: ergo S. D. de gratia movente, non de praedeterminante verba facit. In secundo loco ait: Homo in statu naturae integrae non indigebat dono gratiae superadditae, licet indigeret auxilio Dei ad hoc cum moventis. Moventis ait, non efficaciter praemoventis. In tertio loco ait, Nulla res creata potest in actum prodire, nisi virtute motionis divinae: motionis, inquit, non physicae praemotionis: ergo D. Thomas nobis non adversatur (1).*

PROPOSITIO III. Consentit Augustino & Thomae Aegidius Romanus.

I. enim Aegidius dist. 4. in 2. sent. a. 4. ait: *Adhaerere Deo amore casto in statu naturae corruptae non potest esse sine gratia, sed in statu naturae institutae potuit esse per puritatem & innocentiam. Ex quo sic*
ar-

(1) Hac responsione facile occurri potest singulis testimoniis ex D. Thoma petitis, quibus recentissimus scriptor, paulo supra laudatus, sententiam nostram conatur evertere: in iis enim S. D. meminit quidem divinae motionis in quemcumque ac-

tum; tum de virtute gratuita ad operandum, & volendum loquitur: denique de divina providentia diligente, & adiuvante; de physica vero aut efficaci praemotione, sive de gratia praedeterminante, ne verbum quidem.

(a) Per Prop. I. (b) 1. 2. quaest. 109. art. 2.

(c) T. 3. q. 6. de Scient. cond.

arguitur. Per Aegidium non potest homo in statu naturae corruptae adhaerere Deo sine gratia, at in statu innocentiae potuit per solum amorem naturalem purum, & innocentem: sed hic amor purus, & innocens est inclinatio naturae superaddita, & ea per Aegidium est gratia angelis collata, quae non fuit praedeterminans, alias omnes steterunt: ergo poterat ex Aegidio creatura innocens Deo adhaerere absque gratia efficaci cum sola dilectione singulis ex aequo collata. Maior est Aegidii, min. constat ex dictis: ergo, &c. II. Aegidius (a) docet, Adam per solam originalem iustitiam stare potuisse, & peccata vitare: sed ex Aegidio iustitia originalis non importat gratiam praedeterminantem: ergo potuit Adam stare, & vitare peccata absque praedeterminante. Confirmatur (b). Si Adam, uti habuit originalem iustitiam, ita etiam habituales gratiam habuisset, nedum stare, sed etiam moveri, & proficere potuisset: ideo enim stare potuit, sed non mereri, quia habuit originalem iustitiam, non gratiam habituales: ergo, ut posset homo perseverare, ac mereri, non aliud requiritur per Aegidium, praeter iustitiam originalem, & gratiam gratum facientem. III. Ib. probat Aegidius, non potuisse naturam integram se se praeservare a peccato sine originali iustitia, *vel sine ulteriori gratia*: ergo ubi est iustitia originalis, ut natura integra possit se se praeservare a peccato, non est necessaria *ulterior gratia*. Ubi nota, per *ulteriore gratiam* non intelligere Aegidium gratiam habituales. Nam sine ipsa poterat creatura innocens se se praeservare a peccato sola iustitia originali. Gavardus, & Serrius laudant pro sua sententia locum p. 1. Hexam. 15. & p. 2. c. 3. ubi Aegidius docet, angelos prius fuisse productos, postea distinctos; sed nullibi ait, distinctos fuisse uberiori gratiae efficacis auxilio. Fuerunt autem per Aegidium prius producti cum originali iustitia, postea distincti per gratiam habituales. *Coelum* facti conditione naturae, lux per gratiam: *lux autem a tenebris* divisa est per confirmationem in gratia (c).

CAPUT V.

In quo argumenta opposita diluuntur.

Opp. I. S. P. L. 12. C. D. 9. ait: *Aut minorem angeli mali acceperunt gratiam, quam qui perstiterunt, aut, si utrique boni creati sunt, istis mala voluntate cadentibus, illi amplius adiuti ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se nunquam casuros certissimi fierent, pervenerunt: ergo Angeli, qui steterunt, maiori gratiae adiutorio suffulti sunt.*

R.

(a) Dist. 29. art. 2. dub. 1. (b) Ex art. 3. seq.
(c) Vide Auctorem.

R. I. aliqui (a), Augustinum sub vitae finem (b) hanc retractasse sententiam, sed nulla ducti ratione. Alii, angelos SS. adiutos censent validiori gratia, non efficaci, sed versatili in eodem gratiae genere. R. II. & verius, dist. conseq. angeli, qui steterunt, sunt magis adiuti, & hoc est adiutorium perseverantiae, neg.; & est maior abundantia caritatis, accepta postquam steterunt, per liberum arbitrium, conc. Angeli ergo, qui perseveraverunt, cum possent in ancipiti statione relinqui, in premium perseverantiae tanta mentis illustratione, tantaque caritate donati sunt, ut certissime scirent, se nunquam ultra casuros. Quod explicat S. P. I. de Corr. & gr. 10. dicens: *Diabolus, & angeli eius, etsi beati erant, erat tamen, quod eorum adderetur beatitudini, donec istam beatitudinis plenitudinem, tamquam premium istius permanens acciperent: idest, ut magna per Spiritum Sanctum data abundantia caritatis, cadere ulterius non possent, & de se hoc certissime scirent: illud ergo, amplius adiuti, & hoc: magna abundantia caritatis, unum & idem sunt. Hoc maius adiutorium vocant nostrates, adiutorium patriae, non viae. Sed instant Thomistae: Quomodo auxilio patriae angeli ad patriam ipsam pervenerunt? R. Augustinum non dixisse, SS. angelos magis adiutos, ut pervenirent ad beatitudinem simpliciter, sed ad beatitudinis plenitudinem. Iam erant beati, erat tamen quod eorum adderetur beatitudini: deerat quippe maior abundantia caritatis, qua certissime scirent, se non amplius esse casuros. En beatitudinis plenitudo, quae *auxilium patriae* dicitur, ob inamissibilitatem beatitudinis, eaque SS. angelis, postquam perseveraverunt, accessit. POST ISTORUM RUINAM, ait S. P. 11. C. D. 13. *illis certa scientia suae sempiternae felicitatis accessit. Haec ergo propositio: Angeli sancti fuerunt adiuti auxilio patriae, ut pervenerint ad patriam, falsa est, neque a nobis asseritur. Haec autem: Postquam steterunt, fuerunt adiuti pleniore caritate, quae praefert patriae beatitudinem, vera est, & traditur ab Augustino (1).**

Pos-

(1) Cum S. P. A. non uno in loco lumen gloriae gratiam appellet atque *adiutorium*, quo nimirum *anima adiuta, videt quidquid etiam se intelligendo videt*, ut ipse ait l. 12. de Gen. ad lit. facile intelligitur, cur S. D. lumen illud indubiae certitudinis, & inamissibilitatis gloriae a Deo SS. angelis revelatum, non incongrue *amplius adiutorium* appellet. Praeterea *to amplius adiuti*,

&c. accipi potest *extensive*, de extensione, seu continuatione adiutorii, quo sensu idem valet ac *ulterius adiuti, &c.* non vero *intensive* de eius intensione, aut incremento. Mali siquidem angeli *deseruerunt, & deserti sunt*. Deus subtraxit ipsis auxilium, *sine quo*, postquam illo abusi sunt; sicque remanserunt absque potestate *ulterius* resurgendi, aeternisque fuerunt addicti supplicis. Bonis autem

(a) Henno, aliiue. (b) In Lib. de Corr. & Gr.

Possumus etiam cum Scoto varia instantia in via angelorum distinguere. I. SS. angelos uberiores gratiam postulasse : II. Confirmatos in gratia : III. Plena beatitudinis gloria fuisse coronatos : ita ut maior caritas fuerit adiutorium *viae*, non ad perseverandum, sed in premium perseverantiae, ut facilius ad beatitudinem pervenirent.

Ob. II. S.P. ib. ait : *Si angeli boni fuerunt prius sine bona voluntate, eamque Deo non operante fecerunt : ergo meliores a seipso facti sunt ? absit : sed tales facti essent seipsis, si perseverassent sola gratia versatili : ergo, &c.*

R. dist. min. Tales facti essent seipsis, idest solo naturali arbitrio, neg. ; una cum gratia conditoris, conc. Non itaque seipsis meliores facti sunt angeli sancti, sed gratiae beneficio, quae an efficax esset, an indifferens, non erat Augustini scopus definire ; quodcumque enim esset, semper stat, gratia meliores factos esse. Non enim, ait ib. S. D. *seipsos meliores fecerunt, quam a Deo facti sunt ; sed in bona voluntate steterunt, in qua conditi sunt.*

Ob. III. Spectat etiam ad angelos illud Apostoli : *Quid habes, quod non accepisti ?* (a) Atqui S.P. ex eo demonstrat contra Pelagianos necessitatem gratiae victricis : ergo, &c.

R. dist. min. Ex eo ostendit necessitatem gratiae victricis, prout distinguitur a donis naturalibus, conc. ; prout secernitur a gratia indifferenti, sine suppositione vulneratae naturae, neg. Quidquid ergo creatura habet, a Deo accepit, nec gloriari potest, nisi in Domino. Si ergo angeli sola naturae vi iustitiam comparassent, gloriari potuissent, se habere, quod a Domino non accepissent ; & si homo infirmus posset sola gratia versatili bene agere, gloriari posset, se aegrum fecisse, quod sanus non fecit : ergo ex Apostoli loco probatur tantum gratiae necessitas, prout est donum naturae superadditum, praescindendo, an sit indifferens, aut efficax. Si vero circumstantia infirmitatis accedat, ostenditur validioris gratiae au-

tem confirmavit Deus gratiam suam, atque idem adiutorium *sine quo* ulterius protraxit, eoque perseverantes angeli sancti ad terminum plenae, sempiternaeque felicitatis pervenere. Tandem illud *amplius* adiutorium non refertur ab Augustino neque ad momentum, quod praecessit lapsum, neque ad ipsum lapsus momentum (ait enim : *Post istorum ruinam, illis certa scientia suae sempi-*

ternae felicitatis accessit) : ergo ad subsequens momentum refertur ; adeoque illud *amplius* adiutorium, quod a Thomistis censetur efficax, datum est angelis bonis, postquam in primo, & secundo momento perseveraverunt ; ruit ergo recentiorum Thomistarum argumentum, qui ad perseverantiam angelorum efficacem gratiam necessariam fuisse contendunt.

(a) Ex Aug. II. C. D. 12.

auxilium, quod non spectat naturae conditionem, sed lapsum. Aliunde enim repetitur cibi necessitas in sano, ac in aegroto; huic enim cibus convenit etiam, ut fractae antea vires restituantur. Utitur hoc exemplo S. P. 14. C. D. 27. (1).

Ob. IV. Creatura innocens debuit orare Deum, ut perseveraret: ergo non habuit donum perseverantiae. Frustra enim petis, quod in tua habeas potestate. Pr. ant. ex libell. Gelas. contra Pelag. ubi ait: *Illa prima conditionis integritas, dum ita de se fidit, tamquam ipso, qui se condiderat, non egeret, nec de perceptis gratias agit, quod nusquam fecisse memoratur, in praevaricationem tracta, conditionem mortis invenit: ergo, &c.*

& dist. ant. Debuit orare oratione gemitus, neg.; oratione laudis, conc. Illa auxilium petimus nondum collatum, hac de percepto gratia refertur. Sic pauper stipem petit, dum fame perit; sed ea accepta, laudat divitem misericordem, rogatque, ne se deserat post-hac. Creatura ergo innocens, quae originalem iustitiam, & bonam voluntatem dono conditoris acceperat, debuit agnoscere, se divini muneris conservatione indigere: illa vero de se fidit, tamquam ipso, qui se condiderat, non egeret. Debuit gratias agere, quod nusquam fecisse memoratur. Debuit tentatione pulsante orare, ne divino destitueretur auxilio, quod, etsi praesto erat, subtrahi tamen poterat, sua culpa: *Illa vero nec ad eum pulsato tentatoris accessu devota concurrat; merito ergo deserta est.* Quod autem creatura innocens teneretur petere gemebunda uberius victricis gratiae adiutorium, ex Gelasii verbis non eruitur. Arguit ergo Gelasius de minori ad maius sic: Si gratia necessaria fuit creaturae innocenti, quanto magis
 Tom. I. X erit

(1) Heic obiter nota, laudatum Apostoli testimonium, *quid habes, &c.* etiam donis mere naturalibus ab Augustino, aliisque Patribus applicari; sicut ergo male quis argueret dicens: locus Apostoli accipitur a Sanctis Patribus de naturae donis; ergo donum naturae est gratia efficax; ita haud recte arguunt adversarii, dum aiunt: locus Apostoli applicatur ab Augustino donis naturae innocentis: ergo innocentis naturae donum est gratia victrix. Omnibus itaque statibus locus Apostoli potest aptari, statui nimirum naturae simplicis non elevatae, statui naturae inno-

centis elevatae cum adiutorio *fine quo*, nec non statui naturae reparatae cum adiutorio *quo*, sive gratia efficaci. In hoc autem postremo statu strictissime applicatur, ac iuxta illum intelligentiae gradum, in quo proprie accipitur ab Apostolo, & Augustino. Ita locus Ioh. 10. *Ego, & Pater unum sumus*, de unitate voluntatis, & naturae accipitur: cum autem de creaturis ait Christus, *Rogo ut sint unum*, de sola unitate amoris, & concordiae cum restrictione accipi debet. Non ergo materialis, sed formalis, & proportionalis huius loci applicatio spectanda est.

erit lapsae? si illa superbiendo non stetit, quomodo haec stabit fractis viribus?

Ob. V. S. P. I. de Cant. novo. 8. ait: *Quid valeat arbitrium non adiutum, in ipso Adam monstratum est: ergo, &c.* R. I. cum doctissimis criticis, hunc librum non esse Augustini, cum neque in libris Retract. neque in Indiculo Possidii memoretur. R. II. dist. antec. Monstratum est quid valeat arbitrium *non adiutum*, hoc est suis viribus confisum, & Dei munera abiiciens, adeoque sibi relictum, conc.; *non adiutum* efficaci adiutorio, neg. Sicut enim in claudo, qui superbe sibi fidens, proiecto baculo cadit, satis liquet, sine eo non posse consistere: sic Adam, ait S. P. (a) *Voluit deserere eum, a quo factus est: permisit Deus, tamquam dicens, deserat me, & inveniat se, & miseria sua probet, quia nihil potest sine me. Hoc modo ostendere voluit Deus, quid liberum arbitrium valeat sine Deo.*

Ob. VI. Etiam in statu innocentiae gratuita praedestinatio locum habet, exemplo Christi, qui, ex August. de Praed. SS. est *praedestinationis, & gratiae pulcherrimum lumen: ergo, &c.*

R. neg. ant. Nam in eo statu praedestinatio fuit merces arbitrii, intellige Dei gratia suffulti, & de mercede reddenda meritis gratia Dei comparatis. Nam merita naturalia, etiam hominis integri, Pii V. & Greg. XIII. iudicio proscripta sunt: iam vero praedestinatio est gratia liberationis. Exemplum Christi non est ad rem. Christus enim est caput praedestinatorum, & spectat ad Ecclesiam, quam acquisivit sanguine suo, & in quovis corpore eadem est vita capitis, atque membrorum. Cumque nos egeamus gratia efficaci, Redemptori collata est, non ob eius necessitatem, sed ob Ecclesiae utilitatem. Sicut ergo *praedestinatus est ille unus, ut caput esset, ita multi praedestinati sumus, ut membra essemus. Humana hic merita conticescant, quae perierunt in Adam, ait ib. S. P. A. & regnet, quae regnat gratia per Iesum Christum.*

Ob. VII. Fulgentius I. II. ad Trasim. 2. ait: Eandem gratiam reparasse hominem lapsum, & custodisse angelum a ruina; II. Gregorius Magnus (b) refert ad occulta iudicia Dei, quod ex angelis alios servavit, alios perdidit: iure ergo vetat Ecclesia, ne quis dicat, gloriam in iis mercedem futuram.

R. dist. antec. Ait eandem, &c. quoad vim effectricem, neg.; quoad principium, & virtutem Dei, conc.; ait enim ib. *Una est in utroque gratia operata: in hoc ut surgeret, in illo ne caderet. Hunc autem, qui sapit, Filium Dei esse non ambigit, qui est virtus, & sapientia Patris. Probat ergo ibi S. D. Dei Filium, nedum ut hominem esse humani generis Salvatorem, sed etiam ut virtus est, & sapientia Patris, servatorem fuisse angelorum, adeoque immutabilem Deum, & Patri consubstantialem. Ceterum, si eadem gratia in utroque sta-*
tu

(a) De Verbis Ap. c. 11. (b) 15. Mor. 32.

tu requiritur, quoad vim effectricem, quomodo potentior est, quae sanat vulnera? & si validior est, quomodo est eadem? Vide Fulgentium l. 3. de Fide ubi docet, sanctos angelos non fuisse maiori gratia donatos, nisi postquam, aliis cadentibus, sua voluntate steterunt. Ad II. dist. ant. Gregorius ad iudicia Dei refert, quod angeli steterint, vel ceciderint, neg.; quod istis noluerit ignoscere, neque ad resipiscendum gratiam elargiri, conc. Idem docet etiam S.P.A. (a). Cur autem uni, non alteri donetur perseverantia, spectat ad Dei iudicia in hoc statu, in quo uno misericorditer datur, alteri iuste negatur, non autem in illo, in quo stare, aut cadere in libero erat arbitrio. Deus enim, ut ait Greg. 5. Moral. 28. *naturam spirituum bonam, sed mutabilem condidit, ut, qui permanere nollent, ruerent, & qui persisterent, ex arbitrio starent.* Obiicit Serrius alia plura, sed ea ex dictis eadem facilitate exsufflantur, qua proponuntur (b).

CAPUT VI.

An scientia futurorum contingentium scientia media sit appellanda?

NOt. Dictum est c. r. scientiam Dei, relate ad possibilia, *simplicis intelligentiae* appellari, relate ad res existentes in tempore, *scientiam visionis*. Inter eas mediat scientia conditionatorum, quae non sunt absolute futura, essent tamen, si aliqua poneretur conditio, v.g. si Tyrii Christi signa vidissent, conversi essent; si Petrus in tali circumstantia vocabitur, resipiscet. Dicitur a Molina scientia media, eaque reiicitur a Thomistis, qui futura omnia a Deo videri docent per scientiam visionis in suo decreto physicae praemotionis. Si vero quaeras, quomodo ex eo decreto res non sint absolute futurae? respondent, quia decretum est absolutum ex parte Dei, conditionatum ex parte obiecti. Idem sentiunt Scotistae, licet decretum divinum a praemotione seiungant. Nostrates, qui efficaciam gratiae ad opera naturalia in quovis statu inutilem existimant, in his omnibus scientiam, quae certo quodam sensu media dici potest, admittunt, sed remonent ab operibus supernaturalibus status naturae lapsae. Quidam putant, futura haec referenda non esse neque ad scientiam visionis, quod nullum de iis extet decretum, neque ad mediam, eo quod a possibilibus non distent, nisi per mentem: sed ad scientiam simplicis intelligentiae, adeoque de nomine, non de re disputari. Sit itaque

PROPOSITIO I. Si accipiatur scientia media pro certa praescientia futurorum ordinis naturalis, & supernaturalis in statu naturae innocentis sine ullo decreto, admitti potest vocabulum scientiae mediae.

X 2

Prob.

(a) L. 11. de Gen. ad lit. 10. (b) Vide Auctorem.

Prob. Neque ad opera naturalia (a), neque ad supernaturalia (b) in statu naturae innocentis, neque ad peccata (c) admitti debet decretum efficax: ergo non in decreto, sed per scientiam mediam a Deo videntur.

PROPOSITIO II. Praescientia peccatorum in hoc statu spectat ad scientiam visionis, non ad mediam.

Negant id qui praedeterminationem reiiciunt ad materiale peccati, dicentes: Deus non praedefinit materiale peccati: ergo non praevidet peccata in decreto praedeterminante, sed per scientiam mediam. Verum peccata non sunt obiectum scientiae mediae, quia non praedefiniuntur, sed quia necessaria est in hoc statu, ut vitari possint, gratia efficax, quam Deus aliquibus largitur, aliis negat. Hi vero, ob praedominantem cupiditatem, libere in scelera prolabuntur: unde sic propositio prob. Peccata in hoc statu praevidentur sub conditione inferente; nam perduellis concupiscentia est conditio inferens peccatum, ut gratia victrix est conditio inferens meritum, licet voluntas peccet, quia vult, & mereatur, quia gratia illi dat velle: sed in hoc statu praescientia meritorum spectat ad scientiam visionis, quia praevidentur sub conditione gratiae praedeterminantis: ergo in hoc statu praescientia peccatorum spectat ad scientiam visionis, quia praevidentur sub conditione voluntatis, quae libere, sed certissime labitur.

PROPOSITIO III. Scientia media, sumpta pro cognitione conditionatorum, a scientia visionis, & simplicis intelligentiae distincta, neque in hoc statu, neque in statu innocentiae locum habet (a).

Prob. Futura, quae reapse non erunt, forent tamen aliqua posita conditione, non sunt futura, sedabilia: *Omnia enim, quae vere futura sunt, sine dubio fient*, ait S.P.A. l. 26. cont. Faust. cap. 4. *si autem facta non fuerint, futura non erant*: sed futura conditionata non erunt: ergo non sunt vere futura; sedabilia. R. Adversarii, ex hoc argumento sequi, ea non esse futura absoluta, non autem conditionata. Sed contra. Futura conditionata dependent a conditione: sed haec futura non est, sedabilis: ergo, &c. Pr. min. Vel enim ponetur ea conditio, vel non. Si primum, erit res futura absoluta; si secundum, eritabilis: ergo, &c. Tandem futura illa conditionata nunquam erunt: ergo non sunt futura. Thomistae, qui haec futura referunt ad scientiam visionis, aiunt, haec futura evadere per decretum absolutum ex parte Dei, conditionatum ex parte obiecti. Molinistae vero, qui ea futura ad scientiam mediam referunt, docent, ad statum futurorum transire per potestatem causae liberae, cui praesto sunt omnia ad agendum requi-
si-

(a) Per Prop. I. cap. 2. diff. 2. (b) Per Prop. I. cap. 4.

(c) Per Prop. I. c. 3. (d) Ita noster Ios. a Villan. disp. 11. dub. 10.

fitā: sed gratis ista finguntur; ostendimus enim (a), decreta Dei dici tantum connotative, & comparate ad obiecta: nullum ergo decretum fingi potest absolutum ex parte Dei, sed cum sit connotativum, aut absolutum est, aut conditionatum undequaque. Adde, causas liberas, nisi in ordine ad opera supernaturalia huius status, Deum non praedefinire, sed praemovere universaliter. Ex qua praemotione generali non infertur certa rerum futuritio, sed potentia perficitur, ut libere valeat in actum prodire. Nec verum est, ut aiunt Molinistae, conditionata fieri futura per possibilitatem causae liberae, in qua nil aliud comprehenditur, nisi facultas agendi, vel non agendi; sed haec indifferens potentia non potest esse medium cognoscendi, nisi possibilitatem eventuum: ergo decretum, quod potest esse, rem possibilem constituit, non futuram. Potuit ergo negari scientia media ab iis etiam, qui praedeterminationem reiiciunt; nam futura absoluta possunt a Deo videri per scientiam visionis in libera voluntatis determinatione, conditionata in comprehensione omnium possibilium per simplicem intelligentiam. Si vero futura conditionata absolute pronuncientur, ut cum Davidi respondit Dominus, *tradent*, tunc, praeter proditionem possibilem, quae videtur per simplicem intelligentiam, etiam praeus Ceilitarum animus designatur, quem Deus vidit per scientiam visionis. Idem dicendum de vaticinio Elisei: *Si percussisses quinquies, aut sexies, percussisses Syriam usque ad consumptionem*, 4. Reg. 13. ibi enim praeus affectus Regis Ioas innuitur, qui parum fidebat in Dei virtute, idque spectat ad scientiam visionis, & Syriae everfio, utpote possibilis ad simplicem intelligentiam (b).

CAPUT VII.

Futura ordinis supernaturalis naturae lapsae videt Deus in absoluta praefinitione.

NOt. Scientia media, missis vocabulorum ambagibus, est praescientia futurorum independenter a decreto praedeterminante; cumque hoc decretum ab hoc statu removeant plures S.I. Theologi, eo quod putent libertatem evertere, propugnant acerrime scientiam mediam contra Augustinianos, & Thomistas, qui inter se hac in parte conveniunt. Adeo autem de scientiae mediae inventionem sibi placuit Molina, ut dixerit in sua Concordia, se omnium primum veram invenisse rationem conciliandi libertatem cum gratia, quae latuit Augustinum: *Quae si tradita fuisset Augustini tem-*
po-

(a) Cap. 1. huius libri.

(b) Vide Auctorem.

pore, ait cit. loco Molina (1), *itum fuisset obviam haeresibus Pelagianorum, & Lutheranorum, &c.* Principio Molinae ipsi haec doctrina adeo suspecta visa est, ut eam timeret publici iuris facere. Sed Suarezius scribit, illam a vetustioribus traditam nomine scientiae simplicis, & visionis, & pro ea stare SS. PP. Constat tamen (a), scientiam mediam ab Augustino damnatam, a Semipelagianis fuisse traditam, qui aiebant, (b) *Tales perdi, talesque salvari, quales futuros illos, si ad longiorem servarentur aetatem, scientia Dei praeviderit.* Christum etiam apparere voluisse, quando, & ubi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri. Quod ingenue falsi sunt Patres Soc. Iesu in Rescripto Romae evulgato, dum (c) haec gravissima agitaretur controversia, & ipse P. Cobos (d) ann. 1601. Ceterum Pelagiani scientiam mediam, non ipsi invenere, sed accepere ab Arianis, qui, Theodoro teste, dicebant, Christum fuisse ex omnibus praelectum, quod Deus eum praescientia praenovisset, neutiquam ipsum aspernaturum. Quod etiam docet Molina in Concordia (e). Non tamen dicimus in Semipelagianis scientiam mediam fuisse damnatam. Meminimus, quae ea de re alibi (f) scripsimus. Addimus, duplex esse inter Semipelagianos, & Medistas discrimen, primo quod hi, non illi, veram Christi gratiam agnoscant ad initium fidei; secundo quod Semipelagiani docerent causam praedestinationis ad gratiam esse illa opera parvulorum, quae nusquam futura erant, quod Medistae non docent. Licet autem de scientia media nil possimus, nisi accedente iudicio Ecclesiae definire; distinguenda est tamen in Semipelagianis duplex causa, cur hanc scientiam admittebant: primo ne Deus videretur iniquus, si ex duobus parvulis eadem labe infectis unum, non alium eligeret, quod fieri dicebant intuitu meritorum, quae facturi essent, si vixissent: quod de praedestinatione saltem ad gratiam Moliniani non dicunt: secunda est, ne praedestinatione efficaci fatalis necessitas induceretur. Qua de re, nedum scientiam mediam adoptarunt Medistae, sed etiam veteres, avitasque Semipelagianorum querimonias ingeminant. Quanti autem in hac controversia Augustini auctoritas facienda sit, dicemus alibi. Illud non est praetereundum, in Congregatione de auxiliis a Clemente VIII. statutum esse, ut causa illa ad mentem August. discuteretur: eo quod

S.

---

(1) Haec verba minus Augustino honorifica in posterioribus editionibus non extant, sed in vetustioribus reperiri certissimum est, eaque in duobus exemplaribus, ex Lusitania conquisitis controversiae huius finiendae gratia, se legisse testatur Praelect. 12. num. 1. recentissimus scriptor.

(a) Ex Ep. Prosperi, & Hilarii. (b) Ex eadem Prosp. Ep.

(c) Vide ap. Auctorem. (d) In resp. ad Prop. 14.

(e) 1. p. q. 23. (f) Cap. 2. diff. 2. huius lib.

S. P. 20. annorum spatio pro gratia Dei contra Pelagianos strenue certaverit, nihilque eorum omiserit, quæ ad illam spectant, ut ipse Meier (a) non diffitetur. Cumque Molinae sententia, ipso Molina teste, Augustino adversetur, decreto Claudii Aquavivæ S. I. Generalis anno 1613. fuit improbata, eamque reiicit Azorius, Henriquez, aliique. Sit itaque

PROPOSITIO. Deus videt futura supernaturalia huius status in efficaci decreto, non per scientiam mediam.

Pr. Deus homini lapso largitur gratiam victricem, sine qua nunquam opus efficeret salutare: ergo praevidet futura illa, non per scientiam mediam, sed in efficaci decreto, quo gratiam illam conferre constituit. Probabitur ant. uberius ubi de gratia efficaci sermo erit; nunc pauca subiiciam. Dicitur ergo Dei gratia supernaturalis quaedam vis, Dei liberalitate nobis collata, unde omnes motus bonæ voluntatis proveniunt, & definitur ab August. (b), *inspiratio dilectionis, ut cognita sancto amore faciamus*: estque in hoc statu efficax, quando vincit omnem cordis duritiem, & facit, ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati. Haec gratia per Aug. (c) *a nullo duro corde respuitur, ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur*. Eaque dicitur efficax, quia tam valida delectatione trahit, ut voluntas, libere quidem, & cum potentia ad oppositum, sed infallibiliter sequatur vocantem, & huic gratiæ, quæ ex nolentibus facit volentes, nunquam liberum resistit arbitrium.

Est tamen aliud gratiæ genus, quæ allicit quidem, quantum in se est, tribuitque potestatem recte operandi, si obex pravi affectionis removeatur, quam placet vocare efficacem relative, quia relate ad varias hominum affectiones, & efficax, & sufficiens appellatur. Si enim carnalis delectatio praevaleat, frustratur suo effectu, & redditur inefficax. Et haec est gratia sufficiens, cui voluntas sæpe resistit. Quod si sancta delectatio concupiscentiam superet, effectum sortitur, & victrix dicitur ab Augustino. Adamo ergo, utpote integro, tale collatum est adiutorium, quod dabat posse non peccare, posse non mori, ut docet S. P. (d). Nunc autem gratia determinatam quoque delectationem inspirat, quæ si adeo vivida sit, *ut cordis duritia penitus auferatur*, est gratia efficax absolute: si autem non tam sit intensa, pro varia affectione voluntatis, modo effectum consequitur, & est efficax, modo frustratur, & est inefficax, licet sit per se sufficiens ad producendum opus salutare. His positis,

Prob. ant. Scripturis. Philipp. 2. habetur: *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bonâ voluntate*. Ezech. 36. *Faciam, ut*

(a) *Hist. de Aux* l. 5. c. 1. (b) *L. 4. c. duas Ep. Pelag.*

(c) *L. de Praed. SS. 8.* (d) *De Corr. & Gr. c. 12.*

ut in praeceptis meis ambuletis, & operemini. Hinc S. P. de Gratia & arb. 16. ait: *Ille facit, ut faciamus, praebendo vires efficacissimas voluntati.* Prob. II. ex Orationibus Ecclesiae: *Fac nos amare, quod praecipis: Fac nos tuis obedire mandatis, &c.* Hinc S. P. l. de D. Pers. 7. ait: *Attendat orationes suas. Orat, ut increduli credant, Deus ergo convertit eos ad fidem.* Prob. III. ex Ep. ad Vit. *Quaestio, quae inter nos agitur, est, utrum haec gratia, quoad effectum, praecedat, an subsequatur hominis voluntatem.* Et c. 12. de Cor. & Gr. *Subventum est infirmitati voluntatis humanae, ut insuperabiliter, & indeclinabiliter ageretur: ergo, &c.* Plures Medistae gratiae efficaciam repetunt, ex quo Deus illam conferat in iis circumstantiis, in quibus praevidet, voluntatem sibi vocanti responsuram. Vocant hanc gratiam *congruam*; eamque docent nunquam suo effectu frustrari: sicque per scientiam mediam absque gratia victrici totius praedestinationis negotium exponunt. Sed Augustinus hom. 23. gratiae efficaciam non a circumstantiis naturalibus repetit, sed gratiae tribuit, quod improbis locus, tempus, & mali suavor desit. Haec porro gratia, si lubet, congrua dici potest, itaut haec, vel illa opportuna circumstantia, aut occasio non sit divinae praefinitionis causa, sed effectus.

Reapse in oppositis circumstantiis saepe Deum largiri gratiam, probat S. P. (a) exemplo Pauli: *Ille enim alienus a fide, quam vastabat, repente est ad illam gratia potentiore conversus, ut non solum ex nolente fieret volens, verum etiam ex persecutore persecutionem pateretur.* Ex quo sic arguitur: eget homo lapsus auxilio per se efficaci, quod a decreto absoluto in nos derivatur: sed quod pendet ab hoc decreto non est obiectum scientiae mediae: ergo, &c. Deinde S. P. de Praed. Sanctorum 10. ait: *Praedestinatione ea praescivit, quae fuerat ipse factururus: & de D. Pers. 17. Si nulla est praedestinatio, quam defendimus, non praesciuntur a Deo Dei dona: ergo Deus videt opera meritoria in suo decreto.* Deinde cum Semipelagiani obiicerent, praescientiam conditionatorum absque praedestinatione ab Augustino tradi in epist. ad Porphyrium, ubi ait: *Tunc voluisse hominibus apparere Christum, & apud eos praedicari doctrinam suam, quando, & ubi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri; quem locum pro scientia media protulerunt Patres S. I. in disp. 33. coram Clemente VIII. & validissimum putat Suarez (b); respondet S. P. (c): Cernitis me sine praeiudicio latentis consilii Dei, aliarumque causarum, hoc de praescientia Christi dicere voluisse, quod convincendae infidelitati Paganorum, sufficere videbatur: sed utrum tantummodo praescierit, an etiam praedestinaverit Deus, quaerere tunc necessarium non putavi.* Quae verba sunt scientiae mediae peremptoria. Nec obstat, quod ex Augustino addit Suarez: *Noluisse Christum infidelibus apparere, quod nec verbis, nec mi-*

ra-

(a) Lib. de Praed. Sanct. c. 2. (b) L. 1. de Gr. prol. 2. c. 3.

(c) Lib. de Praed. Sanct. 9.

raculis suis credituros esse praescivit. Nam Augustinus expresse docet, se ibi locutum absque praeiudicio latentis consilii Dei: debuit ergo Suarez notare quod sequitur: Tunc satis erat breviter esse dicendum, excepta altitudine sapientiae, & scientiae Dei, & sine praeiudicio aliarum caussarum; adeoque ab Augustino Semipelagianorum obiecta reiici, non confirmari. Tandem cum Augustino Semipelagiani obiicerent quaedam veterum Patrum testimonia, respondet S. P. de D. Pers. 18. Quid ergo nos prohibet, quando apud aliquos verbi Dei tractatores legimus Dei praescientiam, & agitur de vocatione electorum, eandem praedestinationem intelligere? atqui praescientia praedestinationi subnixa non est scientia media: ergo Augustinus reiicit scientiam mediam.

CAPUT VIII.

Ubi Medistarum obiecta diluuntur.

OB. I. Deus praevидit futuram conversionem Tyri, & Sidonis independentem ab omni conditione inferente: ergo vidit per scientiam mediam. Prob. ant. Matth. 11. legitur: *Vae tibi Corozain, &c. quia si in Tyro, & Sidone factae essent virtutes, quae factae sunt in vobis, in cinere & cilicio poenitentiam egissent; ex quibus sic arguitur. Deus vidit conversionem Tyrriorum, &c. sub gratia, quam habuere Corozaitae: sed haec non fuit efficax: ergo non vidit conversionem Tyrriorum dependenter ab efficaci decreto.*

R. neg. conf. Nam conversio Tyrriorum, utpote conditionata, spectat ad scientiam simplicis intelligentiae, qua Deus possibilem vidit eorum conversionem, si apud eos factae essent virtutes Corozain, quorum cives pervicacissimos merito increpat Dominus, eo quod Spiritui Sancto resisterent, cui Tyrii, & Sidonii non ita obdurati obtemperassent; quamve duritiem per scientiam visionis Christus agnovit. Illa ergo conversio possibilis erat, haec obduratio existens. Ad prob. dist. mai. Deus vidit, &c. & haec gratia in Tyriis non ita obduratis fuisset efficax, in Bethsaitis obduratis inefficax, conc.; in utrisque versatilis, neg. Habet ergo gratia gradus suos, & in uno est efficax, in altero otiosa, ob pervicaciam voluntatis. Credidissent ergo Tyrii, si aequalia signa vidissent, *quia non erant sic excaecati oculi, aut cor Tyrriorum, &c. sicut erant excaecati Corozaitae (a).*

Dices. Non erit ergo gratia efficax ab intrinseco, sed ex arbitrii affectione, ut docent Molinistae.

R. neg. conf. Aliud est enim obicem ponere, ne gratia sortiat effectum, aliud efficacem reddere. Illud praestat arbitrium per peccata, ut etiam Corozaitae faciebant, idcirco increpatione digni,

Tom. I.

Y

quod

(a) De don. Pers. 14.

quod gratiae lumini clausos sponte oculos obiciebant. Cur autem gratia sit efficax, trahatque rebellem voluntatem, non ex nobis, sed ex Dei munere venit. Interdum tamen talem gratiam Deus elargitur, quae agit de omni mala cupiditate triumphum, sed haec non omnibus datur. Communior est gratia illa, quae in se quidem valida est, sed ei, nisi adsit specialis illa victrix, & magna, liberum arbitrium culpabili voluntate resistit. Ita medicina habet in se virtutem sanitatis, si vero infirmus comedat quidquid appetit, aeri maligno se se exponat, &c. nunquam medicinae beneficium poterit experiri.

Inst. Si gratia esset efficax ab intrinseco, potuissent respondere Bethsaitae, se non credere, quia ipsis deerat efficax adiutorium, quod Tyriis praesto esset: hoc daret, & nisi crederent, tunc obiurgaret: ergo, &c.

R. retorqueo argumentum. Potuissent enim etiam dicere, sibi deesse gratiam congruam. Sunt ergo istae veteres Semipelagianorum querimoniae, quibus ipsi etiam Congruistae urgentur; merito ergo, ait Augustinus, corripuntur, quia eorum obduratio ex Deo non erat, sed ex ipsis. Cur autem adiutorium, quo fit in nobis bona voluntas, non omnibus ex aequo concedatur, id est inscrutabile Dei iudicium; qui, cuius vult, miseretur, & quem vult, indurat, negat beneficium indebitum, & debitum iudicium exercet. Uno verbo culpanda est in homine mala voluntas, laudanda in fide credentium misericordia liberatoris: *Discernendum est ergo quid veniat de misericordia eius, quid de iudicio (a).*

Ex dictis constat, quid sit respondendum ad loca scripturarum I. Reg. 23. *Si viri Ceilae tradent.* Ier. 38. *Si exieris ad principes Babylonis, vivet anima tua.* Matth. 24. *Nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro, &c.* Illa enim omnia ad scientiam pertinent simplicis intelligentiae, quia nempe possibilis noscitur proditio Davidis, vita Sedeciae, praevaricatio iustorum, & ad scientiam visionis, prout videtur, conspiratio Celeitarum, iustorum infirmitas, indolis Babylonis principum (b).

Ob. II. S. P. 12. C. D. 6. ait: *Si duo aequaliter affecti corpore, & animo, eadem tentatione ambo tenentur, & unus ei cedat, alter perseveret, quid aliud apparet, nisi unum voluisse, alterum noluisse a castitate deficere?* Ubi non ad gratiam victricem, sed ad solam voluntatem refert S. P. tam impudicitiam, quam continentiam. II. De don. Pers. 14. ait: *Habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentiae, quo moveantur ad fidem, si congrua vel audiant verba, vel signa conspiciant.* III. De spiritu, & lit. ait: *Non omnem voluntatem nostram ex Deo esse.* IV. De Praed. 10. *Potest esse sine praedestina-*
tio-

(a) Aug. de Praed. Sanct. cap. 6. Vide Auctorem.

(b) Vide Prop. III. cap. praec.

tione praescientia. V. In Expos. Ep. ad Rom. Prop. 55. Non omnes, qui vocati sunt, secundum propositum vocati sunt, nec praedestinavit aliquem, nisi quem praescivit crediturum. VI. Cuius miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat: sed his verbis traditur scientia media in terminis: ergo, &c.

R. neg. min. Ad primum autem etiam Congruistae respondere debent; non enim sunt aequaliter affecti animo, & corpore, qui in diversis circumstantiis positi sunt. Deinde quaerit ibi S. P. causam mali, non boni. Quid putamus, ait, causae esse, ut in illo fiat, in isto non fiat voluntas mala? illa provenit a solo homine, sed bona voluntas excitatur a Deo (a). Ad secundum R. naturales cuiusque affectiones non disponere ad gratiam; hoc enim dicere Semipelagianum est; sed removeere tantum gratiae obicem, nec per Augustinum bene operari, qui hoc munus habent, si altiori iudicio a perditionis massa non sint gratiae praedestinatione discreti. Ad tertium, & quartum respondere veram esse propositionem, si de operibus naturalibus, & peccatis loquamur, ut cap. 2. dictum est. Ad quintum R. haec, aliaque istiusmodi protulisse Augustinum sine praeiudicio latentis consilii Dei. Sicubi autem, ut ante Episcopatum, scientiam mediam propugnare aliquibus visus est, excusatione dignus est, quia tunc temporis nondum diligenter quaesierat, qualis sit electio gratiae (1). Deinde cum S. P. hunc locum retractaverit, debent etiam Medistae suam retractare sententiam. Ad sextum R. S. P. l. 2. Retr. in libris ad Simplicianum, laboratum esse pro libero arbitrio voluntatis humanae, sed vici Dei gratia. Non sic autem appellat S. P. gratiam congruam, ut eius efficacia sita sit in rerum circumstantiis, &c. sed quod Deus omnia tali congruentia disponat, ut ubi, & quando sibi videbitur, trahat hominum voluntatem, quia, ut sit industria studii, ut sit nutus voluntatis, ille tribuit, ille largitur. Quid plura? recurrit etiam hoc loco S. P. ad inscrutabilia iudicia Dei: ergo, &c.

Ob. III. ratione. Scientia media, quasi igne probata, in Congregatione de auxiliis ab errore immunis emerfit: ergo, &c. II. Per eam facile dissidia componuntur, nec non liberum arbitrium contra Iansenium, & Calvinum defenditur. Ex adverso praedeterminantia decreta fuere scissionum seminaria, iisque Adrumetini, Massilienses, alique turbati sunt: ergo, &c. III. Scientia media necessaria est, ut Dei voluntas dirigatur in suis decretis; debet enim ex-

Y 2

plo-

(1) Cur S. P. id non quaesierit, est, quia nulla se se exhibuerat occasio controversiam istiusmodi sedulo pertra-

ctandi, quam tamen ad optatum finem perduxit, ubi cum Pelagianis manus conferuit.

(a) Vide Auctorem.

plorare quid possit humana voluntas cum adiutorio versatili, si in tali circumstantia ponatur. IV. Nec potest in una causa videri effectus, qui a duabus, nempe a gratia simul, & voluntate derivatur. V. Tollitur in nostra sententia indifferentia libertatis: ergo admitenda est scientia media.

R. I. aliqui, iam exaratum diploma proscriptionis Molinianae sententiae, Deo disponente, non fuisse publicatum. At an. 1697. fuisse ab Archiepiscopo Remensi damnatam. Verum neque decretum non promulgatum, neque privatum unius iudicium officit praedictae sententiae. Dicimus ergo, scientiam mediam in Congregatione de auxiliis neque damnatam esse, neque probatam, tollerari, non commendari. Iudicium in ea suspensum, non definitum. Servandam inter nos caritatem, non deferendam veritatis inquisitionem: abstinendum a rixandi prurigine, non a sectandis Augustini vestigiis. Ad II. neg. conf. Etenim tam facilis ratio conciliandi libertatem cum gratia nunquam ab Augustino, aut ab Ecclesia probata est. Incredibile est etiam tot annorum spatio Christi fidem Moliniano magisterio caruisse. Deum optimum maximum Augustino pugnanti contra haereticos, non Molinae, finita causa, credibilius est revelasse veritatem. Augustini doctrinam tantum turbant Pelagianorum reliquiae: consecrata est tamen ad haec usque tempora Summorum Pontificum laudibus, & gloriae characterem esse, si ea concitati fuerint ingrati. Molinae vero placita, non ab haereticis impugnantur, sed ab Augustini, ac Div. Thomae discipulis, pro Christi gratia, pro arbitrii facultate, pro Patrum traditione pugnantibus. Ad III. neg. ant. Cum enim *universae viae Domini* sint misericordia, & veritas, seu iustitia, & pax, his dirigitur Deus absque scientia media. Videt enim omnes Adae posteros originali labe foedatos, & ex una luti massa fingit sibi vasa honoris, & permittit coagmentari vasa contumeliae: quos elegit ad honorem, trahit ad se omnipotentissima gratia, adjuvat infirmos, convertit rebelles. Haec est via misericordiae. Quos reprobat, finit dari sponte praecipites, spernit sanie voluntaria confectos. Haec est via iustitiae: ergo sufficit scientia simplicis intelligentiae, qua Deus comprehendit quidquid eius potestati subiicitur, & scientia visionis, qua in Adae posteris videt miseriam, & culpam. Ad IV. neg. ant. Nam in una causa cognoscitur alterius effectus, si haec ab illa recipiat virtutem, determinationem, & motum, quod praestat divinum adiutorium. Ad V. sequenti capite respondebimus.

CAPUT IX.

An, & quomodo divinis praefinitionibus libertas humana cohaereat?

EX Augustiniana doctrina circa praedestinationem, & gratiam, tolli libertatem, Semipelagiani olim (a) questi sunt, nec novum est argumentum postremum cap. praec. sed in eorum officina procusum. Pro cuius solutione notandum est, modum conciliandi liberum arbitrium cum gratia efficaci ipsi Augustino perdifficilem visum fuisse, ut ipse fatetur lib. 4. c. Iulianum 8. *Ista quaestio, ubi de arbitrio libertatis, & Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur arbitrium, negari Dei gratia videatur; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.* Iure ergo suspecta censetur Molinae concordia per scientiam mediam, quae cum sit facillima, nusquam Augustino probari potuit. Accipe ergo clarissimorum theologorum conciliandae libertatis optimas regulas.

I. Regula. Thomistae recurrunt ad sensum compositum, & divisum; supposita enim divina praemotio, ex.gr. ad actum caritatis, non potest quis non amare in sensu composito; quia componi nequit Dei praemotio ad amorem cum non amore: potest tamen in sensu diviso non amare, aut odisse. Sicut dum ambulo, non possum non moveri, possum tamen ab ambulatione desistere: quare longe distant Thomistae a Calvinii sententia, qui ait, sub efficaci decreto non remanere potentiam ad oppositum. Addunt aliqui, aliam esse necessitatem absolutam, aliam consequentiae, qua aliquod aliter se habere nequit ob rerum connexionem: ita qui currit, necessario movetur. In horum sententia negandum est, suppositionem antecedentem tollere libertatem. Si ergo dicant, stante efficaci praemotio, res necessario evenit, & dist. ant.: in sensu diviso, & necessitate absoluta, neg.; in sensu composito, & necessitate consequentiae, conc.

II. Regula. Alii melius distinguunt inter causas, quae extrinsecus movent, & inter Deum, qui cum sit nobis intimus, nedum secundam causam movet, sed etiam efficit voluntatem, & cum libera operatione determinat etiam modum agendi: *Magis enim habet in sua potestate voluntates hominum, quam ipsi suas.* Decrevit ergo Deus, quaedam necessario fieri, quaedam libere, & quibusdam effectibus causas necessarias, quibusdam liberas, & contingentes aptavit, ex quibus effectus contingentes provenirent. Iuxta horum principia dicendum est, inferri necessitatem ex suppositione antecedente causae extrinsecae, quae per se est ad unum determinata, non ex suppo-
fi-

(a) Ex Ep. Hilar. & Prosp.

sitione causae primae. Si dicant, necesse est quidquid Deus praefinit, evenire, respondetur, praefinitum etiam esse, ut mediis liberis eveniant, quae, si necessario evenirent, falleretur divina praescientia, cum Deus praesciat, ac definiat, ut libere fiant, & contingenter. Si dicas, supponi posse, quod quis actu dissentiat, & frustretur decretum, si posset homo sub efficaci decreto dissentire, respondetur, fieri non posse, ut ponatur dissensus, nisi ea libertate, quae a Deo est praefinita. Si ergo res est futura, id Deus praescivit; secus, hoc etiam a Deo praevium est.

III. Regula. Sunt Augustinenses nonnulli, qui efficacem gratiam in utroque statu propugnant. Negant tamen esse praedeterminantem. Nam Aug. aiunt, in eo constituit gratiae efficaciam, quod operetur Deus in nobis bonam voluntatem, quod eam excitet, &c. sed impossibile est, hominem fieri ex nolente volentem ante motum liberum voluntatis: ergo gratia Christi non praedeterminat liberum voluntatis arbitrium. Hi ergo negant, gratiam efficacem esse quid antecedens, aut ex ea sequi necessitatem operationis. Verum tam plana via, Augustino ignota, nobis non probatur: distinguendum est enim inter actus voluntatis indeliberatos, & deliberatos. Fateor, gratiam efficacem esse sanctam dilectionem indeliberatam, a Deo in homine excitatam; sed deliberatam, ac volitam ex parte principii, Dei scilicet, gratiae largitoris, quis appellaverit gratiam Christi efficacem? Sicut ergo actus indeliberatus deliberatum praecedit, ita gratia efficax actum liberum voluntatis.

IV. Regula. Quidam docent, quod si suppositio antecedens requiratur ex conditione naturae, forte libertatem interimat, secus, si sit contingens, aut ex capite infirmitatis. Concupiscentia enim, licet gravis, vulnerat libertatem, non interimit, cum sit adventitia, & accidentalis, & praesupponat in arbitrio indifferentiam, qua essentialiter libertatem constituit; nullum enim accidentale essentialiter libertatem constituit; cum ergo gratia efficax non sit creatae libertati essentialis, sed exigatur ob vulnus peccati Adae, non evertit libertatis naturam, imo, sicut concupiscentia, quae ad malum inclinat, minuit voluntarium, non tollit; ita gratia quae bonam voluntatem excitat, arbitrium perficit, non perimit. Deinde divina praescientia est aliquod antecedens, nec infert necessitatem: ergo, &c.

&c. Medistae id fieri, quia praescientia nihil ponit in re, & obiectum supponit, non facit. Sed detur adversariis, praescientiam, quae supponit obiectum, non facit, non inferre necessitatem: ergo neque eam infert praedestinatio accidentalis, quae supponit arbitrium constitutum in sua essentiali indifferentia. Sic gratia congrua antecedit actum, & infallibiliter sortitur effectum, nec tollit libertatem, quia supponit arbitrium in sua indifferentia. Deinde per Suarezium salvatur in Christo libertas, quia eius voluntas in se est capax pec-

can-

candi, quamvis peccare non valeat, prout Verbo unita: ergo salvatur etiam libertas in voluntate nostra, ex quo essentialiter sit indifferens, licet praedeterminetur accidentaliter, exigente indeclinabilem necessitatem sauciata liberi arbitrii natura. Itaque ad arg. R. Suppositio antecedens, & inimpedibilis tollit libertatem, si sit essentialis, & exigita ex titulo dependentiae, transeat; si sit accidentalis, & ex capite infirmitatis, nego.

V. Regula. Nuper traditam doctrinam verbis tantum a Ianseniano dogmate differre putat cl. auctor; Iansenius enim in beatis, non secus ac viatoribus efficaci gratia suffultis, veram libertatem agnovit, eo quod gratia victrix, & Dei visio ad hominis essentiam non spectat. Hinc toto lib. 3. de stat. nat. lapsae nititur Iansenius ostendere, victam vitio naturam libertate carere propter ignorantiam, & concupiscentiam, quae libertatem captivant in lege peccati. Veram autem libertatem restitui per gratiam liberantem, & tam concupiscentiam, quam gratiam ita dominari, ut ablata indifferentia ad bonum & malum, inducat agendi necessitatem. Ut ergo concupiscentia non est natura, sed vitium, & gratia non est homini lapso essentialis perfectio, sed donum; ita peccandi necessitas, & dominatus concupiscentiae accidentalis est, sicut accidentalis necessitas recte agendi, quam infert gratia liberatrix: ergo etiam Iansenius accidentalem necessitatem agnovit: quare quartam Regulam simpliciter sumptam, ut sumitur a Iansenio, reprobamus, non ita tamen, si cum quinta, quam mox tradituri sumus, coniungatur Itaq. eius quartae regulae loco aliam tradimus Iansenianis principiis oppositam. Cum obiectum intellectus sit verum, voluntatis vero bonum, non est indifferens ille ad verum in communi, haec ad bonum generatim: sed non ita est circa hoc particulare verum, aut bonum; si enim hoc particulare verum sit per se evidens, ut veritas primorum principiorum, in quibus nulla species falsi interesse potest, ut *Omne totum est maius sua parte*; intellectus necessario assentitur, nec remanet libertas, aut indifferentia iudicii. Si vero hoc peculiare verum non sit per se notum, sed per aliud, ut sunt veritates incertae, quibus misceri potest species falsi, e.g. *Sol circa terram movetur*; potest mens assentiri, vel dissentiri, cum indifferentia iudicii. Quare, si hoc peculiare bonum ita proponatur voluntati, ut nequeat apprehendi sub specie mali, & sit per se evidentissime bonum, ut Deus visus per lumen gloriae; voluntas in illud necessario fertur, nec in ea remanet vera indifferentia, aut libertas. Si vero hoc peculiare bonum non proponatur, ut omnimode bonum, nec ut tale evidenter apprehendatur, ut poenitentia, martyrium, in quibus potest intellectus apprehendere aliquam speciem mali in sui abnegatione, aut supplicio; tunc remanet in voluntate vera indifferentia, vera libertas, & potentia ad oppositum. Hinc sequitur I. contra Iansenium, beatos, cum Deum videant intuitive, non esse in amore libe-

ros ; nam ad amandum Deum clare visum sunt naturaliter determinati, ut docet S. Thomas (a). II. Posse in hac vita Deum libere odio haberi, quia per plures effectus potest inordinatae voluntati proponi sub quadam specie mali, ut vetans peccata, & poenam infligens, ut ait idem S. D. (b). III. Sequitur, non idcirco concupiscentiam non evertere libertatem, quia accidit ex Adae peccato, sed quia non ita flectit ad malum, ut non possit proponi voluntati aliquod oppositum. Sequitur IV. gratiam victricem stare cum libertate, quia ita mentem illustrat, & voluntatem inflamat, ut possint excitari contrariae cogitationes, & affectus, ut de poenitentia, & martyrio dictum est.

VI. Regula. Utuntur hac regula plures recentiores, qui docent, gratiae efficaciam non consistere in mortua qualitate physice praedeterminante, sed in blanda, intimaque delectatione, quae superat determinatione morali omnem adversam cupiditatem. Et putant facile nodum solvere dicendo, indifferentiam physicam non tolli, nisi physica praedeterminatione, & recte componi cum morali. Ita, aiunt, dum vir sui compos tenetur desiderio propriae vitae servandae nunquam in se gladium converteret, quod tamen physice potest, & faciet, si lumine rationis destituatur. Neque disertus orator cogere dicitur, dum vi verborum ita rei utilitatem suadet, ut nequeat aliquis hortationes abiicere. Ita nec cogit Christi gratia, dum efficaciter praemovet blanda, ac suavi caritatis delectatione.

Tria sunt in hac regula : unum verum, nempe Christi gratiam in mentis illustratione, & sancta delectatione consistere, quod docent etiam Norisius, Poncius, aliique : alterum aperte falsum, hanc nempe illuminationem moraliter, non physice praedeterminare liberum arbitrium ; quod nimis forte Pelagianis arridet : tertium est dubium, quomodo nempe haec praedeterminans delectatio libertatem non tollat ? Recurrendum est ergo ad V. Regulam, quam confirmat ipsum exemplum hominis deliri, qui ideo non peccat, quia mente captus caret indifferentia iudicii ; & ex adverso hominæ sane mentis sub determinatione naturalis amoris libere servat propriam vitam, quia cum tali amore stat indifferentia iudicii, qua apprehendere potest in ipsa vitae conservatione aliquam speciem mali (c).

His ita expositis, V. Regulam supradictam ceteris praeferendam existimamus, & huius ope alias omnes revocare possumus ad catholicum sensum, in quo ab auctoribus suis traduntur. Dicimus ergo, sub efficaci gratia in sensu composito ac diviso Thomistarum, I. Regula explanato, manere veram indifferentiam potentiae, cum determinatione actus, quia cum tali determinatione perseverat

in-

(a) 1. p. q. 60. a. 5. (b) 2. 2. q. 34. a. 1.

(c) Vide Auctorem.

indifferentia iudicii. Idem dicimus de modo illo intrinseco contingenter operandi, quem suprema causa in inferioribus attingit, ut in II. Regula dictum est. Idem quoque dicendum de gratia praedeterminante, cuius necessitas ex hominum infirmitate repetitur, ac de sancta delectatione, in qua Christi gratiam collocandam esse fatemur. Quae sane Regulae in ipsa visione beatifica locum non habent, ubi nulla remanet potentia ad oppositum, quia summum bonum ita videtur, ut nequeat in eo apprehendi aliqua mali species. Atque haec est ratio conciliandi decreta absoluta, Dei gratiam, ac praedestinationem cum humana libertate, cui si nondum tyrones nostri acquiescant, meminerint, hanc esse quaestionem difficillimam. Cui vero nostra haec non arrident, *quaerat doctiores, sed caveat, ne inveniat praesumptiores* (a).

LIBER V.

IN QUO DE VOLUNTATE DEI DISPUTATUR.

Quae ad causarum secundarum spectabant praefinitiones, quaeque in hoc argumento ingenia exercent Scholasticorum, superiori libro complexi sumus: nunc minus proluxa sequitur de voluntate Dei disputatio, quam proinde unica dissertatione comprehendimus, in qua divinum beneplacitum, amorem, providentiam, libertatem proposita brevitate expendemus.

CAPUT I.

An divinum beneplacitum erga singulorum hominum salutem versetur.

NOt. I. Dari in Deo voluntatem ex ipsa Dominica oratione colligitur, qua coelestem Patrem sic oramus: *Fiat voluntas tua*. Est autem voluntas propensio in aliquod obiectum, cum perceptione coniuncta, quam, si a Deo removeas, non Deum percipies, sed rem corpoream, spiritus, ac rationis expertem. Dei autem substantia, intelligentia, ac voluntas in Deo sunt unum quid & idem, diversamque cum nominum, tum idearum rationem sortitur, cum ad plures terminos comparatur. Cum ergo voluntas dicatur relate ad bonum, ac ipsa Dei substantia sit bonum per se diligendum, alia vero bona sint participatione, ac dependentia, certum est solam bonitatem divinam esse Dei voluntatis obiectum *terminativum*, ac *motivum*, & bonitatem creaturarum obiectum *terminativum* materiale, & secundarium.

Tom. I.

Z

Not.

(a) *Aug. de Spir. & lit. 34.*

Not. II. ex diverso respectu plures emerfisse voluntatis Dei divisiones. Alia enim est voluntas *signi*, alia *beneplaciti*: illa est declaratio exterior, qua Deus nobis significat, se aliquid velle; haec autem est ipsamet interior volitio, aliquid, ut sibi gratum, decernens. Signa sunt quinque: praeceptum aliquid iubens, aut vetans, consilium, permissio, & operatio. Haec voluntas improprie & metaphorice dicitur. Nam sicut exterior pronuntiatio verborum non est intima mentis contemplatio, sed eius signum; ita praeceptum, & consilium sunt tantum interioris voluntatis significationes, non ipsa volitio: signa vero, cum falsa esse nequeant, semper internam aliquam voluntatem supponunt, sed non semper illam, quam nos ex primi signi contuitu coniicimus. Ita Isaac immolatio eius mortem praeseferebat, sed per eam Deus Abrahami fidem, & filii sui passionem expressit: cum ergo docent theologi, voluntatem signi saepe non impleri, id verum est tantum de iis, quae nos arbitramur hisce signis subesse; sed alia eveniunt longe praestantiora, quorum causa signa illa Deus praemiserat.

Not. III. Voluntatem beneplaciti a theologis dividi in *antecedentem*, & *consequentem*. Medistae vocant antecedentem, quae antecedit voluntatis consensum, consequentem, quae sequitur. Nos vero, qui absolutam voluntatem salvandi aliquos ante praevisa merita admittimus; nullum credimus futurum bonae voluntatis actum ante divinum beneplacitum, quo praeparatur ipsa bona voluntas a Domino. Quare voluntatem *antecedentem* eam vocant Thomistae, quae connotat homines in se spectatos, ut conditos, & redemptos: *consequentem* quae illos spectat in aliquibus circumstantiis, v. gr. peccati, quibus vult Deus aliquid absolute. Sicut enim, ait D. Thomas (a), iustissimus princeps, & mercator vult, ille civium, hic mercium conservationem, & tamen ille civem homicidam damnat, iste ingruente tempestate merces proiicit in mare; ita Deus omnes ad salutem invitat, ut omnes haereditatem capiant salutis; sed aliquos sceleribus inquinatos iustitia sua damnat, & reprobatur.

Not. IV. Nos, admissa Thomistarum distinctione, duo alia connotata paululum diversa spectamus, unde sumitur voluntatis *antecedentis*, & *consequentis*, distinctio: nempe ordinem a Deo impositum, in quo omnes homines, tam iusti, quam impii in via salutis collocantur. Omnes enim ius habent accedendi ad Ecclesiam, petendi Sacramenta, &c. omnibus praedicatum est evangelium, exhibita misericordia, & pro omnibus pretium redemptionis solutum. Porro huius ordinis impositio est *antecedentis voluntatis* obiectum. Secundo, spectanda est huius ordinis executio, qua plures ad salutis terminum perducuntur, sed non omnes: quo sensu, non pro omni-

(a) 1. p. q. 19. art. 6.

nibus, sed pro multis fudisse sanguinem, & orasse Christum, declarat Catechismus Romanus (a). Itaque voluntas *antecedens* spectat ad ordinis impositionem, *consequens* ad eius executionem, & utraque voluntas est beneplaciti. Utriusque discrimen tradit Damascenus (b), & illam *bonitatis*, hanc *iustitiae* voluntatem appellat. Et S. Prosper illam *invitantem*, hanc *iudicantem* vocat. Anselmus (c) vero illam dicit *misericaediae*, & de rerum possibilitate, hanc *iustitiae*, & de rerum effectibus. Itaque voluntas *antecedens*, *misericaediae*, *bonitatis*, &c. ex laudatis PP. efficit, ut omnes salvari possint, & in via salutis constituentur; *consequens* vero, *iustitiae*, & de rerum effectibus facit, ut reapse salventur, & ponantur in termino salutis. Quaeritur ergo, an sit in Deo voluntas *antecedens* salvandi omnes? & an sit in Deo vere, ac proprie, an metaphorice, ut ira, &c.? Primum negant Iansenii asectae, qui docent, velle Deum salvos fieri solum praedestinos, pro quibus tantum passus est Christus; secundum plures Thomistae (d), alique (e). Sit itaque

PROPOSITIO I. Deus voluntate antecedente vult omnes homines, nemine excepto, salvari.

Pr. I. Script. Ezech. 33. 32. *Vivo ego: nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat.* Ubi Deus sententiam suam etiam iuramento confirmat. *Volens enim Deus*, ait Apostolus Hebr. 6. 15. *abundantius ostendere pollicitationem haeredibus, immobilitatem consilii sui interposuit iusiurandum.* Et 1. Tim. 2. scribit: *Obsecro fieri orationes pro omnibus hominibus; hoc enim acceptum est coram salvatore nostro Deo (1), qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus: sed pro omnibus orandum est, & pro omnibus passus est Christus: ergo sincerissime credendum est, Deum velle, ut omnes salvi fiant (f).*

R. Ianseniani, locum Apostoli spectare homines in statu innocentiae, non culpa, iuxta ideam voluntatis *antecedentis* ex D. Th. supra (g) expositam: ergo, ubi originalis culpa supponitur, voluntas *antecedens* non habet locum. Sed contra; Apostolus enim lo-

Z 2

qui-

(1) De nova atque haecenus inaudita cuiusdam theologi recentioris interpretatione, qui nimium ingenio suo indulgens, contra unanimem PP. consensum, hunc Apostoli locum de Christo, eius-

que, non divina, sed humana voluntate, accipiendum esse opinatus est; deceptus ex iis verbis: *Coram salvatore nostro Deo*, vide Praelect. 15. T. 2. P. Chignolii, qui eam nervose confutavit.

(a) P. 2. cap. 4. (b) L. 2. de Fid. Orth. cap. 29.

(c) In 5. Matth. (d) Bannez, Zumel, Bancel.

(e) Sylvius, Estius, Procius, Florez.

(f) S. Prosp. 2. obi. Vinc. (g) Vide not. 3.

quitur de iis, pro quibus ait orandum esse: sed ex Apostolo pro omnibus orandum, etiam pro impiis Regibus illius aevi: ergo, &c. Reapse, cum status innocentiae perierit, pro iis orandum monet, quorum est vitiata natura, possibilis tamen Deo miserante conversio. Addit etiam Apostolus, Christi mediationem, & redemptionem: ergo omnes redemptos sub illa generali voluntate comprehendit. Nec obstat originalis culpa; quia haec Christi morte deleta est, nosque *regenerati sumus in spem vivam*, ut ait Apostolus: ergo male cit. Apostoli locum, *Unus est mediator*, &c. de solis praedestinati intelligunt Ianseniani, cum nos ibi hortetur Apostolus ad orandum pro omnibus, & reprobis, & perditissimis. Deinde Apostolus 2. Corint. 5. ait: *Si unus pro omnibus mortuus est; ergo omnes mortui sunt*: quo testimonio probatur ex Augustin. (a) originalis peccati transfusio. Sicut enim omnes in Adam mortui sunt, ita Christus pro omnibus mortuus est: atqui in Adam omnes mortui sunt: ergo Christus pro omnibus mortuus est. Sed de hoc argumento alibi. Pr. II. ex PP. Basilii in Pl. 29. ait: *Velle hoc Deum, suae ut vitae participes omnes fiant*. Macarius Hom. 26. ait: *Dominus unice desiderat, quod toti prorsus ad eum convertamur*. Chrysostomus in 1. Tim. 2. *Imitare Deum tuum; si enim ille omnes vult salvos fieri, velis & tu, si & tu vis, ora pro iis*. Ambrosius l. 3. de Interpell. David 2. *Pulchre Apostolus explanavit, quia & omnibus bonus est Deus, qui vult omnes homines salvos fieri*. De Augustino infra erit sermo. Adde Concilium Arelaten- se 3. Moguntinum, Valentinum, Carisiacum, & Theologos omnes. Pr. III. ratione. Tenemur enim orare pro omnibus, petere, ac sperare regnum coelorum, & redemptorem, qui nos sua morte liberavit, diligere: sed hoc falsum esset, nisi Deus vellet omnes salvos fieri: ergo, &c.

PROPOSITIO II. Haec voluntas est in Deo vera, propria, & sincera.

Sequitur ex dictis: & pr. I. Quod Deum decet, & scripturae de illo affirmant, de ipso est affirmandum: sed haec voluntas Dei bonitatem decet: ergo, &c. Voluntas *antecedens* est relate ad institutionem mediorum, quibus omnes salvari possunt: sed hoc est vere bonum: ergo, &c. Vere enim Deus omnes ad agnitionem veritatis invitat, omnibus Sacramenta dispensat, pro omnibus redemptionem dedit: ergo haec voluntas est in Deo vere, & proprie. Affirmant quidem plures Theologi, voluntatem antecedentem non esse in Deo proprie, eo quod S. Thomas (b) velleitatem appellet, inefficacem, & suspensam, cum tamen semper impleatur, quod Deus vult simpliciter. Unde memorati Ianseniani aiunt, se ab illis non dissentiri. Verum ab iis toto coelo distant Scholastici; distinguendus est enim duplex divinae voluntatis effectus. Primus est creatu-
ram

(a) *Contra Iul. 4. & 20. C. D. 6.* (b) *1. p. q. 29.*

ram ordinare ad finem salutis, eique parare, & exhibere auxilia sufficientia: secundus est, eandem ad salutem perducere, & in termino collocare efficacibus auxiliis, ac perseverantiae dono (a). Dum ergo theologi aiunt, voluntatem antecedentem esse in Deo metaphorice, id catholico sensu pronunciant. Primo enim, cum nulla sit in Deo intrinseca distinctio, negant, *antecedentem* voluntatem, in Deo, a *consequenti* esse distinctam, totum quippe discrimen repetendum putant ex parte volitorum, ut ait Durandus (b). Secundo relate ad actualem gloriae consecutionem, quia non omnes electi sunt, neque omnibus vult Deus talia media impertiri, quae certe ad salutem perducant: impletur tamen Dei voluntas in alio ordine, & semper effectum proprium, & immediatum consequitur, qui est ordinare creaturam in suum finem, eamque in via salutis constituere. Quae doctrina catholica est, & ab omnibus, si Molinianos excipias, admittitur. At novatores hanc voluntatem generalem a statu naturae lapsae prorsus eliminant; nullam sinceram voluntatem salvandi, nisi praedestinos, agnoscunt; neminem, praeter electos, a Christo redemptum: & licet usurpent veterum verba, ab eorum sensu quam longe absunt. Quare voluntatem antecedentem, quam veteres inculcate metaphoricam vocant, adversus Iansenianos cavillatores, sinceram, & propriam dicimus, sed eam exponendam censemus connotative ad generalem ordinem creaturarum, non ad omnes circumstantias; alias nullum esset discrimen inter voluntatem antecedentem, & consequentem.

Ob. I. S. P. A. Apostoli locum: *Vult omnes homines salvos fieri*, quadrifariam exponit: primo, quod nullus sit salvus, nisi Deo volente; ut de ludimagistro dicimus: *Omnes pueros literas docet*, quia per illum omnes docentur, quotquot literis vacant (c). Secundo, ut *to omnes* accipiatur distributive pro generibus singulorum, ita ut ex omni genere, & conditione Deus velit aliquos salvos fieri, Iudaeos, Graecos, pueros, adultos, divites, pauperes, &c. (d). Tertio, vult nos salvos fieri, quia nos facit velle: ita clamans spiritus dicitur Rom. 8. quia facit, ut clamemus (e). Quarto, vult nos salvos fieri per auxilia externa, per legem omnium menti inscriptam, per passionem Christi, per praedicationem Apostolorum, orationes Ecclesiae, Sanctorum merita, &c. (f). Atqui haec expositio omnem voluntatem *antecedentem* excludit, & solam consequentem pro electis admittit, pro aliis autem voluntatem *signi*, ac metaphoricam: ergo haec voluntas exploditur ab Augustino.

R.

(a) Ita Aegidius, Scotus, S. Bonaventura, alique.

(b) Q. 3. dist. 47. (c) Ita Ep. ad Vit. & alibi.

(d) Ita Encbir. 103. & alibi.

(e) Ex lib. de Corr. & Gr. 15.

(f) Ex Prospero in R. ad 1. & 2. obi. Vinc.

R. I. Vasquesius (a), Augustinum locum Apostoli non recte exposuisse; sed aliter sentiunt S. Thomas (b), Estius (c), aliique. R. II. neg. conf. Nam Augustini interpretationes cum voluntate antecedenti non pugnant. Siquidem S. P. de voluntate consequenti absoluta & efficaci, quae est de rerum effectibus, non de antecedenti accipi debet, ut monuit S. Thomas (d). Deinde Vasquesius Semipelagianorum querimonias ingeminat, qui post obitum Augustini spargebant, eum docuisse, quod *Deus nolit omnes salvare*, ut scribit S. Prosper (e). Praeterea S. P. propugnabat ib. praedestinationem, & gratiam, contra Pelagianos, adeoque de voluntate absoluta loqui debuit. Denique hanc voluntatem antecedentem agnoscit S. P. lib. de Sp. & lit. 23. ubi proposita sibi quaestione: cur non omnibus conferatur gratia efficax, cum omnes velit salvos fieri? R. *Vult omnes salvos fieri, non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel male, vel bene utentes iustissime iudicentur. Quod cum fit, infideles contra voluntatem Dei faciunt, cum Evangelio non credunt, nec ideo eam vincunt, experturi in suppliciis potestatem, cuius in donis misericordiam contempserunt. Ita voluntas Dei semper invicta est. Vinceretur autem, si non inveniret quid de contemptoribus faceret, aut ullo modo possent evadere, quod de talibus ille constituit.* Admittit ergo S. P. A. antecedentem voluntatem salvandi omnes, easque interpretationes de voluntate efficaci, & absoluta accipiendas esse, quam Pelagiani non agnoscebant, nemo non videt.

Ob. II. Fulgentius lib. de Incarnat. c. 31. ait, *Omnes, quos Deus vult salvos fieri, sine dubitatione salvantur.* S. Prosper in Carm. At vero omnipotens hominem cum gratia salvat, non causis anceps suspenditur ullis. PP. in Sardiniam exules in Ep. Synod. 14. *Omnes praedestinati ipsi sunt, quos Deus vult salvos fieri, &c.* Auctor Hypogn. l. 6. c. ult. *Omne quod Deus vult, potest, nec praepeditur humana voluntate, quod vult: ergo Augustini discipuli hanc voluntatem salvandi omnes ad solos praedestinos extendunt.*

R. dist. conf. Et PP. laudati loquuntur de voluntate consequente, conc.; de antecedente, neg.: de illa autem, non de hac laud. PP. loqui, ex eorum scopo colligitur; toti enim sunt in vindicanda contra Pelagianos praeparatione gratiarum, quas Deus secundum propositum voluntatis suae impertitur electis. Subdit quippe Fulgentius: *Praedestinando praeparavit gratiae donum, qui gratiam donando implet praedestinationis effectum.* S. Prosper loquitur de gratia, quae suum consummat opus. PP. Sardiniae de consecutione salutis. Auctor Hypogn. de voluntate salvandi finaliter: sed hi omnes sunt voluntatis consequentis effectus: ergo, &c.

Ob.

(a) 1. p. disp. 83. cap. 2. (b) Q. 19. art. 6.

(c) Dist. 46. §. 4. (d) In 1. dist. 46. q. 1. art. 1.

(e) In Praef. R. ad obi. Vinc.

Ob. III. Ps. 134. habetur : *Omnia quaecumque voluit fecit.* Isai. 5. *Omnis voluntas mea fiet* : sed voluntas ant. non impletur : ergo non est in Deo. R. dist. min. Non impletur quoad effectum sibi proprium, qui est omnes in via salutis constituere, auxilia parare, &c. nego; quoad effectum voluntatis consequentis, quae est perducere ad terminum, & specialissima dona largiri, quibus salus certissime comparatur, conc. Vide not. 4.

Inst. Si voluntas *antecedens* dicatur connotative ad creaturam rationalem, abstrahendo ab individuis aliqua circumstantia affectis, Deus dicendus erit voluntate antecedente velle etiam doemonum, & damnatorum salutem, nec minorem habebit curam reproborum, ac doemonum : ergo, &c.

R. neg. sequelam; cum enim voluntatis antecedentis effectus sit rationales creaturas in via salutis locare, eisque communia gratiarum dona parare, non potest ad hanc voluntatem pertinere quisquis in termino constitutus, neque mereri potest, nec oratione iuvatur, nec gratia excitatur.

Ob. IV. Non est voluntas antecedens propria, & sincera, quae coniungitur cum voluntate consequente illi opposita: sed voluntati salvandi omnes opponitur voluntas consequens damnandi complures : ergo, &c. Pr. mai. Si enim mercator posset fluctus componere, & merces proiiceret, non ostenderet sinceram voluntatem merces salvandi : ergo, cum possit Deus omnes salvare, si plures damnat, non habet sinceram voluntatem illos salvandi.

R. dist. mai. Si utraque voluntas connotet eundem finem, conc.; si diversum, neg. Mercator ergo, ut peculiaris persona, unicum sibi finem, nempe lucrum, praefigit; & relate ad hunc finem non datur duplex voluntas : Deus vero, universalis rerum provisor, non solum locat omnes in via salutis; sed etiam illud definit, quod postulat impositi ordinis executio. Respicit ergo voluntate antecedente creaturam universe, eamque misericorditer amplectitur, consequente vero hanc vel illam, quam ex malorum praescientia iuste damnat. Nil obstat ergo unam eandemque voluntatem, si ad diversa connotata referatur, dicere oppositionem, quae, cum sit ex parte terminorum, nullam in Deo discrepantiam importat.

Ob. V. Si iudex civium flagitia praevideret, non esset de eorum salute sollicitus; ergo Deus, qui novit omnia, non potest habere voluntatem sinceram salvandi reprobos.

R. neg. ant. Nam, etsi iudex praevideret alicuius meditatum scelus, quo patrato reum morte multaret, non tamen civem illum deferret, sed monitis, aut minis a scelere deterreret. Ita Deus, licet ob quorundam duritiam illos reprobet, & damnet, eos tamen generalibus auxiliis non deserit, nisi in poenam originalis, vel actualis peccati, sed, quantum in se est, misericorditer monet, adiuvatque, ne pereant.

Ob.

Ob. IV. Voluntas antecedens fuit Semipelagianorum effugium, quo Augustini de SS. Praedestinatione doctrinam repudiabant: ergo, &c.

R. neg. conf. Differt enim voluntas antecedens Semipelagianorum ab ea, quam nos propugnamus. Illi enim in Deo voluntatem antecedentem admittebant ex praescientia humani consensus, & impugnabant voluntatem conseq. qua Deus quosdam e massa perditionis liberare constituit. Nos autem dicimus, nunquam ab humana divinam voluntatem praeveniri, & hanc esse nostrorum meritorum causam, atque principium. Voluntatem etiam consequentem, & absolutam a divino proposito, non ab operum praescientia repetimus: ergo, &c.

C A P U T II.

De amore, ac providentia Dei erga creaturas.

Supponimus, in Deo esse actum amoris, quo creaturis vult aliquod bonum: licet proprie non sit in eo desiderium, neque odium inimicitiae. Nam desiderium est de bono absente, quod in bono incommutabili nequit excogitari. Odium est velle alteri malum, quod Deo benefico adversatur. Unde odisse dicitur impios, translata ab hominum indignatione proprietate sermonis.

PROPOSITIO I. Deus amat creaturas suas propter propriam sui ipsius bonitatem.

Pr. I. pars. Gen. 1. 31. *Vidit Deus cuncta, quae fecerat, & erant valde bona.* Sap. 11. *Diligis omnia, quae sunt, & nihil odisti eorum, quae fecisti:* ergo, &c. Prob. II. ratione. Deus enim dat creaturis existentiam, conservationem, & quidquid ipsarum conditioni, & rerum ordini congruit: ergo amat creaturas. Prob. II. pars, nempe quod Deus omnia diligit propter seipsum. Prov. 16. *Universus propter semetipsum operatus est Dominus.* Et ratio est, quia sola bonitas est divini amoris obiectum, ut aiunt, *specificativum*: sicut ergo operari non potest, nisi ex seipso, ita nequit, nisi propter se, aliquid velle, aut diligere.

Ob. I. Divinus amor est a Dei essentia indistinctus: atqui Deus est ens a se: ergo nil aliud amat, quam se. R. dist. mai. Est indistinctus, si spectetur in se, conc.; relate ad terminum, neg. Deo itaque idem est esse, ac velle, sed illud dicitur ad se, istud relative, ut de divinis attributis alibi dictum est. Nil mirum ergo si scientiae, & voluntatis divinae assignetur extrinsecum connotatum.

Ob. II. Aliquem diligere propter se, est amor concupiscentiae: sed hic amor est Deo indignus: ergo. R. dist. mai. Si aliqua amanti proveniat utilitas, & delectatio, conc.; secus, nego.

Ob. III. Deus in creaturis saepe vult mala: ergo non eas diligit.

git. R. dist. ant. Vult mala culpa, neg. ; poenae, subdist. : ut maiora inde faciat bona, conc. ; ut gaudeat malo, nego.

Quaeres : quid sit dicendum de possibilibus ? R. Censent aliqui, ea a Deo amari, primo, quia bona sunt possibiliter ; sicut enimabilia sunt divinae cognitionis obiectum, sic esse possunt divini amoris ; qualem enim veritatem habent, talem habent bonitatem. Secundo, salus omnium est possibilis : atqui Deus sincere eam vult (a) : ergo, &c. R. alii negative ; primo enimabilia non habent existentiam : ergo nullam participant rationem boni. Secundo, amor Dei est effectivus, & rebus impertitur quidquid amore dignum est : sed possibilibus nil bonitatis impertitur : ergo, &c. Tertio, amoris actus sunt *uti*, & *frui* : atqui Deus nec utitur possibilibus, nec fruitur : ergo, &c. Ex his constat, I. Deum non diligere creaturas posibles amore efficaci (b). II. Quod, sicuti bonitas possibleum non est a parte rei, sed tantum in mente ; ita amor divinus erga posibles non est in re, sed in nostra cogitatione ; non enim diliguntur, nisi quomodo sunt, quae recte diliguntur.

PROPOSITIO II. Deus providentia sua gubernat omnia, vilia quoque, ac minima.

Prob. I. Script. (c) Sap. 8. 1. habetur : *Attingit a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter*. Et c. 12. 13. *Non est alius Deus, quam tu, cui cura est de omnibus*. Matth. 10. 29. *Nonne duo passeris asse veneunt : & unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro ?* Et c. 6. 26. *Respiciite volatilia coeli, quoniam Pater vester coelestis pascit illa*. Pr. II. ex PP. Damascenus (d) id probat ex Dei bonitate. Si enim homines, ac bestiae suorum foetuum providentiam habent, quanto magis Deus ? Utitur hoc argumento S. P. A. (e) : & S. Ambrosius (f) ex eo evincit, quod nullus operarius negligat operis sui curam. Egregia hac de re scripsere Theodoretus, Salvianus, Paulinus, alique : idem sentiunt philosophi Hierocles (g), Chalcidius (h), Iamblicus (i), alique (j). Prob. III. ratione. Deus enim sapientissimus est, principium, & finis omnium creaturarum :

Tom. I.

Aa

sed

(1) Merito ergo ab Antiochorensi Episcopo Pradesius reprehenditur, qui in suis The-
sibus asseruit, a veteribus phi-
losophis protritam fuisse, & con-

culcatam divinam providentiam,
eiusque agnitionem, & cultum
recentioribus philosophis acce-
ptam esse referendam.

- (a) Ex Prop. II. cap. praec. (b) Patet ex argum. productis.
(c) Vide cap. 2. & 3. lib. 1. (d) De fid. orth. 29.
(e) Contra Adimantum. (f) De Offic. cap. 3.
(g) De fortuna & usu Deorum. (h) Ad Timaeum Platonis.
(i) Seg. 8. de myst. Aegypt.

sed nisi omnibus provideret non esset sapientissimus, neque in eo esset summa potestas, & ultimi finis dignitas atque praestantia: ergo, &c. Pr. IV. Ex rebus creatis. I. Certi coelorum motus, ratique astrorum ordines, quibus anni tempora, & saecula imperturbato ordine praetereunt, mira animantium, ac satorum propagatio, regnorum vicissitudines, hominum artes, commercia, consuetudines, quae omnia, ait Tullius, non dubitamus, quin opera sint rationis. II. Ex iis, quae casu evenire creduntur, sed mirabili dispositione contingunt. Quis enim fortuito non evenisse existimasset, ut Moses in fiscella exponeretur ad Nilum, Ioseph ad Aegyptios duceretur captivus, Saul deperditis asinis ad Samuelem accederet, David relicto pecore migraret ad urbem? Haec tamen Deo disponente facta esse probavit eventus. Nam Moyses in ducem populi, Ioseph in Aegypti principem, David & Saul in reges maximos assumpti sunt, quae sane dubitari nequit, quin suprema ratione moderante contingant.

Ob. I. Monstra, & ostenta, & innumera insectilium & vermium genera, nullam afferunt universo pulchritudinem: ergo haec saltem non curat, neque providet Deus.

R. neg. ant. Licet enim monstra distent ab intentione ac fine particularium causarum, non distant tamen a regula causae primae. Illud enim sapientissime ordinatum est, ut causae secundae natura mutabiles in rerum efficientia commutentur, ut in ipsa contingentium varietate, unius summae causae immutata ratio persistat (1). Minima quoque ac vilia, licet insipientibus superflua videantur, non ita sunt tamen conditori, qui omnibus utitur ad gubernationem universitatis. Id probat S. P. l. i. de Gen. contra Manichaeos c. 16. *Si in alicuius opificis officinam imperitus intraverit, videt ibi multa instrumenta, quorum causas ignorat, superflua putat. Iam vero, si ferramento acuto seipsum vulneraverit, etiam perniciofa, & noxia. Quorum tamen usum, quoniam novit artifex, insipientiam eius irridet, & tamen tam stulti sunt homines, ut apud artificem hominem non audeant vituperare, quae ignorant, in hoc autem mundo, cuius conditor praedicatur Deus, audent multa reprehendere, quorum causam non vident.*

Inst. Ap. 1. Cor. 9. ait: *Numquid de bobus cura est Deo?* Et Hieronymus in 1. Habac. indignum Deo putat curam huiusmodi: ergo, &c.

R.

(1) Quidquid enim, praeter naturae cursum contingit, ostendit esse primam causam, quae, prout lubet, rerum naturalium ordinem immutat, ut nova, ac mira cernentes in sui admiratio-

nem convertat. Novit enim sapientissimus artifex, *quarum partium universitatis pulchritudinem, vel similitudine, vel diversitate contextat*, ait S. P. l. 16. C. D. 7. & 8. Vide not. 2. c. 3. l. 1.

R. Apostolum id unum velle, nempe illud Deuter. 25. *Non alligabis os bovi trituranti*, specialiter causa hominis dictum esse, ut alimenta, & mercedem, quam iumentis largimur, magis in homines exerceamus, & in Ecclesiae ministros, quibus, dum seminant spiritualia, licet carnalia metere, & de altari vivere, cui inserviunt; adeoque licitum sibi fuisse victum a Corinthiis accipere, tanquam laborum suorum iustum, debitumque stipendium. Hieronymus vero ait, non eandem esse curam de hominibus, ac de aliis rebus. Non negat tamen, quin Deus omnia dirigat, & gubernet (a). Ut enim recte ratiocinatur Ambrosius l. 1. de Off. 13. *Cum aliquid non fecisse nulla iniuria sit, non curare quod feceris, summa inclementia est.*

Dices. Congruum videtur, ut Deus, sicuti reges, utatur aliorum ministerio, non per se regat creaturas. R. neg. ant. Quod enim reges longe disitas provincias per alios regant, non tam auctoritatis est, quam infirmitatis argumentum: Deus autem, qui omnipotens est, & ubique praesens, omnia sua potestate disponit.

Ob. II. Deus innumera mala permittit. Via impiorum prosperatur: florent iniqui: boni vexantur: ergo, &c.

R. neg. conf. Permittit enim Deus mala, ut defaecatiora sint bona: sic umbra in picturis eminentiora distinguit (b). Permittit etiam mala, ut eveniant bona (c). Prosperatur via impiorum, ne bona haec cupidius appetantur, quae mali etiam habere cernuntur (d): tum ut Deus iustus, si quid boni fecerunt, praesentis vitae mercedem rependat. Praeterea, *Omnis malus, aut ideo vivit, ut corrigatur, aut ideo vivit, ut per illum bonus exerceatur*, ait S. P. in Ps. 65. Bonis autem eveniunt adversa, ut terrena despiciant. Non enim semper in hac vita Deus coronat merita, ut spe melioris substantiae nutriantur studia virtutum.

Dices. Deus saltem non curat homines perditissimos, quos finit in scelerum profunda demergi: ergo, &c.

R. neg. ant. Licet enim non eandem de his curam habeat, ac de electis, non tamen a Deo deferuntur, alias abirent in nihilum. Et in domo magni patris familias ad omnem usum vasa aurea, & fictilia sunt disposita. Utque piorum exempla nos ad imitationem hortantur, ita impiorum flagitia debent pavorem simul, & sollicitudinem excitare. Peccata ergo providentiae subiiciuntur, non quod Deus ea curet, ac praedefiniat; non enim causam habent, nisi deficientem; sed quantum ad ordinem, quod nempe Dei consilio permittantur, ut inde maiora bona proveniant.

Ob. III. Providentia haec, quae res singulas suis nequit ordinibus, videtur idem ac fatum Stoicorum: ergo, &c.

Aa 2

R.

(a) Vide Prop. 2. c. 2. l. 4. (b) Vide Aug. Op. Imp. 5.

(c) Vide Prop. III. cap. 4. diff. II. lib. I.

(d) Ita S. P. 1. C. D. 8.

R. neg ant. Fatum enim Stoicorum, quod est anticipata necessitas proveniens ex certa siderum dispositione, primus invexit Democritus; ex quo errorem hauserunt Hermogenes, & Marcion. De hoc Tertullianus l. 5. ait, *Collocasse cum Deo creatore materiam de porticu Stoicorum.* Cum ergo nossent hanc malitiosam materiae vim Dei bonitati repugnare, facile fuit etiam cum fato aeternum principium malorum inducere, & Manichaeorum haeresim ex Magorum cineribus suscitare. Hinc Priscillianus ex Manichaeorum, & Gnosticorum dogmate haeresim suam conflavit ann. Christi 381. aut 386. (a). Qui fatum sic acceptum admittit, ille se in tenebris paganismi immergit. Conatur enim asserere necessariam, ac sempiternam malitiae vim, Dei naturae contrariam; cultum siderum instaurat: nec de bonis, aut malis actibus potest iudicium ferri, si fatalis necessitas motum mentis impellit: & quidquid ab hominibus agitur, non est hominum, sed astrorum, ut arguit S. Leo, Gregorius, & Augustinus. Si vero fatum accipias cum Boetio pro dispositione rebus mobilibus inhaerente, per quam providentia suis quaeque necesse ordinibus, iisdem argumentis adstruitur, quibus providentia comprobatur. Monet tamen S. P. l. 5. C. D. 10. a sati nomine esse abstinendum, quod sermonis usu videatur significare certam siderum positionem, ex qua casus eveniant inevitabiles. Ceterum providentia Dei non tolli rerum contingentiam, ex eo constat, quod in certa causarum omnium dispositione etiam causae contingentes, & liberae contineantur; & prima causa, nedum effectus disponat, sed etiam rationem, & modum, adeoque ex Dei providentia nulla sequitur absoluta necessitas (b). Immerito ergo de Deo quaeruntur nonnulli ob molestias, & miseras, quibus plerumque in poenam suorum criminum afficiuntur.

CAPUT III.

De libertate divinae voluntatis.

NOt. Tertiam voluntatis conditionem, idest plenitudinem libertatis, in Deo esse, facile intelligimus, sed eius rationem exponere est valde operosum. Caietanus libertatem constituit in perfectione divinae substantiae superaddita, ac pro lubito variabili. Quae varietas, si sit respectu terminorum, ut docent veteres Thomistae, a pluribus admittitur. Sunt tamen, qui putant libertatem divinam non addere divinae substantiae, nisi respectum rationis, ut docent Legionensis, & Vasquez. Alii eam constituunt in intrinseca quadam entitate variabili in se virtualiter. Nos autem, qui, ut lib. 2. dictum est, nihil in Deo mutabile, aut adventitium, nisi ratione connotato-
rum,

(a) Euseb. & Sigeo. (b) Vide praec. lib. cap. ult.

rum, admittimus, dicimus, Dei libertatem in ipsa Dei substantia intelligente, ac volente consistere, prout terminatur ad exteriora obiecta, ut docent Ariminensis, Scotus, Tournelius, Habert, Iuenin, &c.

Not. II. Supponimus agi modo de libertate, quae est agendi, vel non agendi potestas. Quotquot enim de libertate scripsere, ad eam pertinere tradunt, ut sit plenissima potestas indifferens ad utrumlibet. Libertatem *contrarietatis*, sive ad bonum, & malum, a Deo removendam, constat ex ipsa idea perfectissimi entis, quod nequit a recta agendi ratione deflectere. Si vero hanc libertatem *contrarietatis* referas ad poenam, vel premium rependendum hominibus, ut unum eligat, alterum reprobet, potest cum Scotistis in Deo admitti: sed in his, sicut diversa intervenit connotatio, ita nulla ostenditur contrarietas respectu Dei, de quo praesertim inquirimus, an in rebus a se productis libere se gerat? ita ut unum sic eligat, ut alterum valeat eligere, sicque operetur, ut possit non operari, quam in scholis communiter vocant libertatem contradictionis.

PROPOSITIO I. Est in Deo opposita necessitati libertas.

Prob. scripturis contra Worstium, Wicleffum, aliosque haereticos. Ps. 134. *Omnia quaecumque voluit, fecit.* I. Cor. 12. *Haec omnia operatur unus, & idem spiritus, dividens singulis, prout vult.* Rom. 9. *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat.*

Pr. II. ex Patribus. Aug. 22. C. D. 3. *Non ideo, ait, quia Deus peccare non potest, liberum arbitrium habere negandum est.* Damascen. 1. 2. de Fid. Orthod. 22. ita contra Arianos scribit: *In tantum processistis impietatis, ut negetis, quod Filius Dei liberae voluntatis sit (a):* ergo, &c.

Prob. III. ratione. Id enim exigit ratio supremi dominii, Dei liberalitas, quae a libero animo, teste Seneca, nominatur, perfectio, & summa eius ratio, ac sapientia, quae sine electione, & consilio stare nequeunt. Deinde singulae creaturae a divina operatione se iungi possunt; non enim cum Dei potestate ulla iunguntur lege necessitatis: ergo, &c. Ant. patet: Si enim res creatae a vi primae causae separari non possent, sequeretur, eas esse aeternas, ut Dei virtus, & substantia, nec quidpiam creatum esset, sed omnia forent aeterna, quod est absurdum.

PROPOSITIO II. Constituitur Dei libertas per actum necessarium divinae voluntatis, prout connotat obiectum creatum.

Pr. I. pars. Dei libertas est intrinseca perfectio, eiusque actus est immanens, & vitalis: sed in Deo nihil intrinsecum, & immanens reperitur, praeter necessariam, ac sempiternam substantiam intelligentem, & volentem, alias Deus esset compositus, & imperfectus:

er-

(a) Vide Bernardum de Gr. & Arb. Basilium in Hexam. Hom. 1. Hieronymum in Ep. ad Phil. c. 3.

ergo Dei libertas est eadem Dei substantia intelligens, ac volens. Prob. II. pars. Requiritur ad libertatem aliqua indifferentia: sed actus divinae voluntatis non est indifferens, prout comparatur ad bonitatem divinam, quae non potest cadere sub indifferentia iudicii, cum nullum sit bonum, quod cum summo bono valeat comparari: ergo haec indifferentia attendi debet penes connotata. Pro solutione argumentorum nota, Dei libertatem esse ex eorum genere, quae *connotative*, non *absolute* dicuntur, idest unum significant, & aliud consignificant: primum est ipsa Dei natura, quae est suum esse, & sua operatio, alterum quidquid fit a Deo in aliqua temporis differentia (a).

Ob. I. cum L' Herm. Actus liber consistit in actione voluntatis, quae potuerit non esse, & discrimen aliquod assignari debet inter libertatem, & actum: sed nullum aliud discrimen est, nisi quod libertas est facultas ad Dei substantiam spectans, actus vero operatio eiusdem facultatis: ergo, &c. II. Quaerenti, quid sit libertas? non recte respondetur dicendo: libertas Dei est ipsa divina substantia, *terminative* accepta, sicut non recte dicitur, aeternitas est substantia principio, ac fine carens. III. Etiam scientia est entitas divina connotans creaturas: ergo, &c.

R. ad I. actum Dei liberum utique esse actionem, quae potest non esse; cum autem quidquid in Deo est, secundum id quod importat in recto, sit necessarium & immutabile, liberae actionis indifferentia tota versatur penes extrinsecum connotatum. Discrimen autem inter facultatem, & actum in Deo nullum est, nisi quod facultas connotat terminum, prout poni potest, actus vero, prout positum, vel ponendum. Sic libera creandi potestas connotat creaturam possibilem, decretum liberum creaturam futuram, creatio creaturam actu existentem. Ad II. neg. ant. Optima est enim allata aeternitatis definitio, & cohaerens ei, quam tradit S.P.A. (b) & Anselm. (c) Ad III. R. scientiam a libertate diversa connotatione distingui; illa enim terminatur ad creaturas, prout habent veritatem intelligibilem, libertas vero eas respicit, prout habent existentiam contingentem.

Ob. II. In Deo non est electio: ergo nec libertas. Secundo, non est in Deo indifferentia activa, cum in Deo esse nequeat potestas sine actu: ergo, &c. Tertio, Deus est immutabilis: ergo non est liber.

R. ad I. dist. ant. Non est electio anceps cum suspensione animi, quae ex ignorantia procedit, conc.; non est electio unius prae alio absque haesitatione, neg. Ad II. neg. ant. Est enim in Deo indiffe-
ren-

(a) Vide l. 1. cap. 4. Prop. 3.

(b) In Ps. 101. (c) Monolog. 26.

rentia activa, sed cum haec dicatur connotative, indifferens est Deus ad mutabilitatem effectuum. In Deo autem nulla est potentia ab actu distincta, nisi prout actus accipitur terminative; exigit enim summa Dei perfectio, ut idem sit eius potestas, & operatio. Ad III. neg. mai. Salvatur enim Dei immutabilitas cum indifferentia actus liberi, dummodo iste sit contingens, prout connotat terminum, non pro eo, quod dicit in recto; nam creatio mundi est actus liber; ex quo tamen Deus mundum condiderit, non est intrinsece mutatus.

Ob. III. Actus Dei liber vitalis est: ergo est illi prorsus intrinsecus. R. dist. ant. Est actus vitalis connotans extrinsecum obiectum, conc.; in Dei substantia consistens, neg. Multa enim sunt Deo intrinseca, quae ad obiectum creatum comparantur, ut praescientia, praedestinatio, &c.

Inst. Haec connotatio vel intrinseca est, vel extrinseca. Si primum, erit Deo necessarius respectus ad creaturas; si secundum, constituitur ergo Dei libertas per aliquod extrinsecum, & adventitium. II. Si divina libertas ex hac connotatione constat, erit imperfectior libertate creata, quae sine hac terminatione consistit. III. Nulla divina perfectio, etiam inadaequate, per aliquod extrinsecum constitui potest: sed haec connotatio est extrinseca: ergo, &c.

R. ad I. talem connotationem ex parte actus intrinsecam esse & necessariam, extrinsecam autem ac variabilem ex parte termini, & obiecti. Ita quaevis Dei operatio aeterna est, nec a divinitate seiungitur, & tamen libera est eius omnipotentia, eique advenit nova creatoris denominatio per solam creaturarum connotationem. Ad II. neg. ant. Libertas enim creata, cum sit per se mutabilis, non opus est, ut contingentiam exterius accipiat. At Dei libertas, quae est immutabilis, nec potest habere actus diversos, a terminis tantum suam accipit indifferentiam. Qui ergo actum Dei liberum exponunt in ordine ad connotata, nil derogant Dei perfectioni, & de eius simplicitate, atque immutabilitate decentius loquuntur. Negari etiam potest, voluntatem nostram constitui per obiectum extrinsecum. Constituitur enim non secundum formam, pro qua supponit, sed relate ad terminum, quem significat. Hoc etiam pacto divinam perfectionem constitui, si sit de illarum genere, quae connotative dicuntur, est valde congruum: atque ita R. ad III.

Ob. IV. Si idem esset actus Dei liber, ac eius substantia, ut haec, ita ille foret aeternus, atque eadem Dei perfectio esset simul immutabilis, & contingens: immutabilis, quia talis est Dei natura; contingens, quia talis esse debet actus liber: sed hoc repugnat: ergo, &c. R. dist. ant. Actus Dei liber aeternus, ac necessarius foret, secundum id, quod importat in recto, & relate ad substantiam, conc.; secundum id, quod connotat, neg. Non repugnat autem eundem actum esse immutabilem, & contingentem respectu diversorum, sicuti

eadem creatio aeterna est, relate ad Deum, temporalis autem, relate ad creaturas, quas connotat.

Ob. V. Actus Dei liber fuit ab aeterno, nec tamen ab aeterno ulla extitit creatura: ergo, &c. R. dist. ant. Liber fuit ab aeterno, quoad substantiam, conc.; quoad terminum, neg.

Dices. Ab aeterno nulla erat res creata: ergo nec esse potuit ulla connotatio, quae ad libertatem requiritur. R. dist. conf. Non potuit esse connotatio ad terminum existentem, conc.; ad terminum futurum, neg. Ita creatio ab aeterno spectabat mundum producibilem, quae nunc connotat iam productum.

Ob. VI. Quaevis creatura pendet a libera Dei voluntate, & est effectus determinationis ipsius: ergo respectus ad creaturas non constituit, sed supponit actum liberum voluntatis Dei. R. dist. ant. Creatura est effectus voluntatis Dei liberae, inadaequate acceptae, & pro actu permanente, conc.; adaequate pro termino, quem connotat, neg. Non enim sequitur: creatura dependet a libera Dei voluntate, & est effectus determinationis eius: ergo non constituit actum Dei liberum. Constitutiva enim per modum termini, & connotati possunt a re, quam constituunt, vere ac proprie produci. Ex quibus infertur, I. Nullam in Deo esse indeterminationem intrinsecam, quae, cum sit incerti animi fluctuatio, non potest cum perfectissima scientia componi. II. Voluntatis divinae nullam esse causam proprie dictam, sicut nulla datur causa divinitatis. III. Nullam in Deo esse libertatem contradictionis, idest, voluntatem intrinsece suspensam ab omni actu volitionis. Dari autem libertatem contradictionis, prout est potestas indifferens ad agendum, vel non agendum, indifferentia spectata ex parte connotatorum. Sed de hoc argumento satis.

LIBER VI.

DE INSCRUTABILI PRAEDESTINATIONIS *mysterio.*

CUM divinae praedestinationis doctrina Augustini praesertim auctoritate subnixa sit, qui de hoc tam sublimi argumento egregia volumina conscripsit, a Romanis Pontificibus, a SS. PP. atque ab Ecclesia universa communi calculo comprobata, non abs re me facturum arbitror, si doctissimorum virorum, atque ipsius cl. Auctoris inhaerens vestigiis, Augustini dogmata de inscrutabili praedestinationis mysterio ab iniquissimis quorundam obtrektorum calumniis ipso in limine VI. huius libri vindicare pro virili conabor. Aiunt itaque, alios quoque Patres Summorum Pontificum laudibus cohonestari, adeoque non esse potiore Augustini, quam illorum PP. auctoritatem. Deinde S. P. Epist. 9. ad Hieron.

so-

solis libris scripturarum tribuere auctoritatem, &c. III. Statuere Ecclesiam, nullam propositionem esse infallibilem, eo quod ab Augustino tradita sit. IV. Augustinum etiam in plures, & graves errores fuisse prolapsum.

Haec tamen, aliaque istiusmodi liberiori stylo, quam reverentia erga doctorem maximum scriptitarunt, qui aut victricis gratiae efficaciam, aut electionem Sanctorum secundum propositum oppugnare conati sunt, eaque eadem facilitate exsufflantur, qua proponuntur. Nam, etiam si ultro daremus, nullum esse inter Augustinum, aliosque PP. discrimen, nec illum fuisse indutum virtute ex alto, ut qui plus omnibus laboraverit, ut Fulgentius testatur; dum tamen agitur de praedestinatione, & gratia, nefas est Augustino refragari, cum in eius libris contineatur, *quod asseverat Ecclesia*, ut Pontifices testantur; *cum antiquam fidem rursus condiderit*, ut aiunt PP.; eiusque sententiae in canones evaserint, ut ex Conciliis evincitur; atque unus sufficiat Augustinus, ubi de gratia disputatur, ut theologi affirmant. Habent etiam PP. alii parem cum Augustino honorem, si pari ab Ecclesia decorati fuerint praeconio. Ad II. & privatis scriptoribus deferendam non esse infallibilem auctoritatem, quae solis convenit sacris literis; si tamen, quae ab iis scripta sunt, Ecclesia commendat, summa excipienda sunt reverentia (1). Neque Augustino credimus, quia scripsit haec Augustinus, sed quia recte scripsisse Augustinum Ecclesia testatur. Ad III. & Augustinum Ecclesiae decretis praeferendum, soli affirmare audent Novatores; ego vero si Ecclesia Augustini scripta damnaret, primus in ignem eius libros proicerem: nunc autem totius Ecclesiae plausu celebratos catholico sensu exponam, & pro virili tuebor. Quod quarto loco opponitur,

Tom. I.

Bb

tur,

(1) An hanc, multiplici titulo debitam, S. Doctore exhibuerit reverentiam recentissimus scriptor, qui confidenter asseruit, quod *Augustinus eget interprete D. Thoma*, alii viderint. Mihi sane persuasum est, Augustinum per seipsum perspicuum esse, eiusque scripta, multo ante D. Thomam, a Romanis Pontificibus, a Conciliis, ab Ecclesia universa non solum fuisse intellecta, sed ab iis etiam probata, & summis laudibus celebrata, ut alibi dictum est. Non ergo Augustinus D. Thoma, magister nempe discipulo, indiguit, sed con-

tra D. Thomas Augustino indiguit doctore maximo per se, & absque ullo etiam interprete clarissimo, ab eoque ne latum quidem unguem recessit: quo factum est, ut ipsa Angelici Doctoris volumina *Augustinus contractus* ab aliquibus dicerentur, ac veluti epitome librorum magni Augustini summo in pretio haberentur. Laudandus est D. Thomas, eo vel titulo, quod obsequentissimus fuerit, atque addictissimus Augustini discipulus. Sed hoc tanti magistri dispendio ab aliquibus fieri, laudandum omnino non est.

tur, mera calumnia est, quae, ubi se se exhibuerit occasio, exsufflabitur. Vindicata S. P. A. doctrina, duabus dissertationibus hunc librum complectimur, quarum prima erit de praedestinatione electorum ad vitam, altera de praedestinatione impiorum ad mortem.

DISSERTATIO I.

De praedestinatione electorum ad vitam.

DE existentia, nomine, essentia, causa, effectibus, de numero tandem, ac signis praedestinatorum distinctis capitibus, eo, qui sequitur, ordine disputabimus.

CAPUT I.

De existentia, nomine, essentia, ac definitione praedestinationis.

UNico capite plures complectimur quaestiones, tyronibus nostris non omnino inutiles, de existentia, nomine, ac partitione praedestinationis.

PROPOSITIO I. Datur reapse aliqua electorum praedestinatio ad gloriam.

Pr. I. ex Ap. Rom. 8. *Quos praedestinavit, hos & vocavit*: ergo, &c. Pr. II. ratione. Praedestinare est rationalem creaturam ad aeternam vitam praeeligere: atqui Deus plures ad vitam aeternam praelegit; de fide est enim multos reapse a Deo in coelum assumi: ergo, &c.

Ob. I. Praedestinatio in nostra potestate non est, & merita tollit bonorum operum: ergo, &c. R. dist. ant. Non est in nostra potestate, quoad causam, conc.; quoad consecutionem, & terminum, neg. Etenim aeternae vitae consecutio nonnisi per nostra bona opera potest obtineri.

Dices cum Damasceno lib. 2. de Fid. Orth. 3. *Praedestinationem esse earum rerum, quas absolute vult: praescientiam vero illarum, quae in nostra sunt potestate*: ergo, &c. (1). R. neg. conf. Loquitur enim Damascenus de iis, ad quae nostra sola potestas sufficit, ut sunt opera naturalia, & peccata; quae vero a Deo praedeterminante efficiuntur, & praesciri, & praedestinari, ex l. IV. notum est.

Ob. II. Si Deus aliquos praedestinaret, omnes forent electi. Ideo enim praedestinantur, ut in his ostendatur divina bonitas, ac
li-

---

(1) Eandem Damasceni sententiam adoptavit etiam Doctor Angelicus, ut eum constet ad opera naturalia & peccata, quae

in nostra sunt potestate, decretum absolutum, aut praedeterminans non admisisse.

liberalitas; sed haec magis ostenditur, ubi ad omnes extenditur: ergo, &c. R. neg. ant. Ad prob. neg. min. Misericordia enim magis ostenditur comparate ad miseriam, in quam plurimi sponte ruunt. Spectat autem ad providentiam, ut manifestetur simul iustitia in reprobis, & misericordia in electis.

PROPOSITIO II. Multiplex est praedestinatio, variisque vocabulis designatur.

Prob. Alia enim est praedestinatio ad bonum, alia ad malum poenae, non culpa, ut supra dictum est, & constat ex can. 3. Concilii Valentini, ex Augustino (a), & Fulgentio (b). Rursus praedestinatio ad bonum alia est ad finem, alia ad media; illa creaturis gloriam largitur, haec gratiam, & finalem perseverantiam. Praedestinatio ad gratiam, vel est ad gratiam sufficientem, vel ad versatilem, vel ad efficacem. Praedestinati ad gloriam vocantur *praefiniti*, ac *praedeterminati*. Dicuntur etiam *dilecti*, & *electi*, ut 1. Tim. 2. *Omnia sustineo propter electos*: vocantur *cogniti*, & *praecogniti*. 2. Tim. 2. Dicuntur etiam *probat*, & *praeordinati in vitam aeternam*, & *vocati secundum propositum*; item *vasa misericordiae*, & *vasa in honorem* ab Apostolo. *Oves* (c), *fili* Dei (d), *benedicti a Patre* (e). Dicitur etiam praedestinatio *dilectio*, *electio*, *propositum*, *discretio*, ac *praeparatio*. Quae nomina, licet idem significant, tamen ratione nostra ordinem quemdam important. Praedestinatio enim scientiam, dilectio cognitionem praesupponit.

PROPOSITIO III. Praedestinatio ad gloriam definiri potest: *Praescientia*, ac *praeparatio beneficiorum Dei*, quibus certissime liberantur quicumque liberantur.

Prob. Traditur enim haec definitio ab Aug. l. de D. Perf. 14. Putant Moliniani, loqui Augustinum de praescientia conditionata: nos autem de absoluta, quaeque ab efficaci decreto pendet, si loquamur de praedestinatione lapsorum, quam spectat ib. S. P. A.; supponit enim liberatio miseriam, miseria culpam: si loquamur de statu innocentiae, erit praedestinatio praescientia, non tamen praeparatio finalis perseverantiae, quam Deus in arbitrii viribus reliquit (f).

PROPOSITIO IV. Praedestinatio pertinet ad mentem Dei simul, & voluntatem.

Not. Si praedestinatio accipiatur pro sola ordinatione creaturae rationalis in finem vitae aeternae, est actus intellectus, connotans actum voluntatis, ut docent Thomistae: si vero accipiatur pro divino proposito, & decreto conferendi gratiam in praesenti, & gloriam in futuro, ut eam definit S. P. A. (g), dicimus cum Bonaven-

Bb 2

tu-

(a) *Enchir. cap. 100.* (b) *Ad Mon.* (c) *Iohan. 10.*
 (d) *Iohan. 11.* (e) *Matth. 25.* (f) *Vide lib. 4.*
 (g) *De Praed. Sanct. 10.*

tura, Soto, Ariminensi, &c. praedestinationem esse actum voluntatis, qui supponit actum intellectus. Pr. I. pars. Ordinare unum ad aliud est opus intelligentiae, sola enim ratio dirigit ex Aristotele: ergo praedestinatio, prout dicit ordinationem, ad munus spectat intelligentiae. Quod vero connotet actum aliquem voluntatis, patet; ideo enim Deus aliquos dirigit in vitam aeternam, quia illos amat, amare autem est velle alteri bonum: ergo praedestinatio praesupponit, & connotat actum amoris, ac beneplaciti. Prob. II. pars. Propositum enim, decretum, dilectio, &c. ad voluntatem spectant. Augustinus autem, Hilarius, ac Prosper illam appellant *divinae voluntatis propositum*: haec porro voluntas actum intelligentiae praesupponit sibi proponentem, quod beneplacito suo eligat, & prosequatur.

Ob. I. Praedestinatio definitur ab Augustino praescientia, & praeparatio mediorum: atqui praescientia est actus intellectus: ergo & praedestinatio. R. neg. conf. Sicut enim praescientia ad intellectum, sic praeparatio ac propositum spectat ad voluntatem. Hinc S. P. utrumque exigit, intellectum dirigentem, & voluntatem determinantem.

Ob. II. Dirigere est actus liber & efficax: atqui libertas, & efficacia spectat ad voluntatem: ergo, &c. R. directionem spectare ad voluntatem, prout importat propositum, & decretum; ad intellectum vero, prout directionem praesefert.

Ob. III. Praedestinatio est pars providentiae: sed haec ex Boetio spectat ad solum intellectum: ergo, &c. R. neg. min. Non enim intellectus ordinat unum ad aliud, nisi voluntas velit unum propter aliud. Boetius vero ait, providentiam esse ipsam divinam rationem, quae multa disponit. Solae enim causae ratione utentes sibi finem proponunt, aliae in finem sibi proprium a Deo disponuntur.

CAPUT II.

De Ambrosii Catharini sententia circa praedestinationis vocabulum.

NOt. Censuit Catharinus, non omnes, qui salvantur, esse praedestinos, sed duos salvandorum ordines statuit: hinc Deiparam, Apostolos, aliosque virtute insigniores posuit; inde alios minoris meriti, qui tamen salvi fiunt. Illos praedestinos esse, & uberiori gratia donari ait, hos autem ordinaria virtute exornatos negat praedestinari, sed communibus auxiliis suffultos, docet & ipsos ad beatitudinem pervenire: adeoque in praedestinationis vocabulo, non prioritatem temporis particula *prae* significari, sed dignitatis, id est maiorem cumulum meritorum. Quam sententiam Estius *novum commentum* appellat. Bannez vero haeresim manifestam. Ac-

ce-

cedit enim Pelagianis, qui praedestinationem in solis Apostolis agnoscebant. Sit itaque

PROPOSITIO I. In praedestinationis vocabulo praepositio *prae*, non dignitatis, sed temporis prioritatem significat.

Prob. Nam 1. Cor. 2. habetur, *Praedestinavit Deus ante saecula*. Ephes. 1. *Elegit nos ante mundi constitutionem*. Matth. 25. legitur, *A constitutione mundi, idest ante mundum, ante omnia tempora*, ut exponit S.P.A. tr. 105. in Io. Pr. etiam ratione. Praedestinatio enim est propositum divinae voluntatis: sed haec est aeterna: ergo, &c.

Opp. Rom. 8. legitur: *Quos praedestinavit, hos & vocavit.... iustificavit ... glorificavit, &c.*: sed vocatio, iustificatio, &c. sunt in tempore: ergo etiam praedestinatio. R. neg. conf. Praedestinatio enim, praescientia, &c. sunt actiones immanentes, & dicuntur relate ad intellectum, & voluntatem divinam; at vocatio, iustificatio, &c. sunt actiones transeuntes, & dicuntur relate ad effectum productum in tempore.

PROPOSITIO II. Soli praedestinati salutem aeternam consequuntur.

Prob. I. Scripturis. Ex Matth. 22. colligitur, eos, qui non sunt electi, mittendos esse *in tenebras exteriores*. Ex e. 24. inter electos, & reprobos non dari medium. Ex 25. regnum coelorum esse paratum electis *a constitutione mundi*: ergo soli electi salvantur. Prob. II. ex Patribus. Aug. lib. 4. contra Iul. 4. ait, ex duobus parvulis unum, non alium baptizari, eo quod unus, non alter sit praedestinatus. L. de Corr. & Gr. 1. ait: *Neque hos moveat, quod filiis suis non det perseverantiam. Absit enim, ut ita esset, si de illis praedestinis essent, qui vere sunt filii promissionis*; nullus ergo per Augustinum salvabitur, qui non sit de hoc numero. Idem docet Fulgentius (a), & Tridentinum (b). Prob. III. ratione. Non praedestinati, per Catharinum salvandi, aut viribus arbitrii salvantur, aut viribus gratiae. Si primum, est haeresis Pelagiana; si secundum, praedestinationem admittit; gratia enim non confertur, nisi ratione gloriae, quatenus praedestinatio importat seriem auxiliorum, quibus praedestinati salutem consequuntur, sive sint efficacia, sive sufficientia: ergo, &c.

Ob. I. Matth. 20. *Erunt novissimi primi, &c.*: ergo salvandorum duplex est ordo: unus eorum, qui vocati sunt, & non electi; alter eorum, qui & vocati sunt, & electi.

R. I. cum Estio neg. conf. *Primi* enim & *novissimi* dicuntur respectu Dei, & hominum, ita ut *multi, qui iudicio hominum sunt primi*, ut divites, nobiles, &c. *erunt Deo novissimi*; pauperes autem, & qui persecutionem patiuntur, *qui videntur novissimi, primi erunt iudicio Dei*. R. II. neg. conf. Significat enim ibi Matthaeus in regno coe-

lo-

(a) De Fid. ad Petr. c. 35. (b) Sess. 6. c. 12.

lorum, idest Ecclesia, Iudaeos, ad eam prius invitatos, nondum venisse ad Christi fidem, ad quam Gentiles venire, qui post illos apostolica praedicatione vocati sunt.

Ob. II. Matth. 25. multi sunt praedestinati a mundi constitutione; non sunt ergo praedestinati ab aeterno. R. neg. conf. Quod enim ibi dicitur, *a constitutione*, Ephes. 1. dicitur, *ante mundi constitutionem*, & 1. Tim. *ante tempora saecularia*, quae phraes diversae eandem aeternitatem significant.

Ob. III. Vocati in vineam hora undecima receperunt mercedem, nec erant electi: ergo etiam non praedestinati salvantur. R. neg. conf. Designantur enim ibidem gentes ad Christum conversae, quae eandem receperunt mercedem cum Iudaeis, qui pondus Mosaicae legis portarunt (a). Ubi nota, non errasse Catharinum, eo quod aliquos eximiae sanctitatis viros efficacissime electos dixerit; id enim de Paulo asserit S. P. A. (b); sed quia erga salvandos inferioris ordinis nullam electionem, aut propositum agnovit.

C A P U T III.

De causis praedestinationis.

Not. I. Non quaerimus de causa efficiente; constat enim, praedestinationis nullam esse causam efficientem, nisi Deum, a quo beneficia praeparantur electis: loquimur ergo de causa meritoria: an scilicet in creaturis aliqua merita praeviderit Deus, quae eum moverint ad eas praedestinandas?

Not. II. Origenes (c) docuit, animas, priusquam corpori unirentur, propriam sortem bonam, aut malam ex naturalibus meritis sibi comparasse, & ex iis quamlibet praelectionem habuisse. Pelagius vero, qui a Ruino Origenista venenum hausit, alios ad gloriam, alios ad supplicium praedestinari docuit, quia Deus praevidit illos pie, sancteque victuros arbitrii viribus, istos in scelera prolapsuros. Semipelagiani admittebant Dei gratiam ad boni operis complementum, sed putabant praecedere ex nobis initium fidei, & primum sanctae cogitationis exordium. Molinae discipuli aiunt, praedestinationem ad primam gratiam esse aliquando ex praevisione operum, quae sunt moraliter bona, itaut ex viribus naturae *facienti quod in se est*, Deus primam gratiam non deneget: non quod haec opera *de condigno*, sive ex rigoroso debito Deum ad largiendam gratiam obstringant, sed quia *de congruo*, & condecencia quadam Dei liberalitatem alliciunt.

PRO-

(a) Vide apud Auctorem expos. huius parab. cap. 9. l. 3.

(b) De Gr. & arb. 3. (c) Ex Nor. hist. Pel. l. 1.

PROPOSITIO I. Fictitia est animarum praeeexistentia, & meritum comparatum ante earum unionem ad corpus.

Prob. I. ex historia Gen. ubi legitur, Deum antea formasse corpus Adae de limo terrae, & postea inspirasse *spiraculum vitae*, & tunc factum esse in animam viventem: ergo antea non erat anima vivens. II. Ap. Rom. 5. ait: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum*: ergo ante corpus Adae non erat peccatum. III. c. 9. ait Ap. *Cum nondum nati essent, aut aliquid boni egissent, aut mali*: ergo ante corpus nil boni fuit, aut mali. IV. 2. Cor. 5. ait Apostolus, homines iudicandos *secundum ea, quae gesserunt in corpore*, non in anima: ergo, &c. V. Can. 1. Synodi V. Origenis sententia proscripta est his verbis: *Si quis dicit praeeexistere hominum animas, demissasque in corpora supplicii causa, anathema sit*: ergo, &c.

PROPOSITIO II. Non praedestinantur electi ex praevisis meritis sola facultate arbitrii comparatis.

Prob. I. ex Apost. Roman. 2. *Si autem gratia, iam non ex operibus, &c.* II. S. P. Aug. Ep. ad Vit. *Scimus gratiam, nec parvulis nec maioribus secundum merita nostra dari*. Prob. III. ratione. Gratia est supernaturale beneficium: ergo nequit naturali opere comparari.

PROPOSITIO III. Neque praedestinantur electi ob praescientiam fidei, aut bonae voluntatis ex libero arbitrio.

Prob. I. ex Ap. 2. Cor. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis*. Prob. II. ex S. P. A. de Praed. Sanctorum 2. *Attendat hic qui putant, ex nobis esse fidei coeptum, & ex Deo fidei supplementum: quis non videt prius esse cogitare, quam credere?* Pr. III. ratione. Gratia est donum gratis collatum: ergo non retribuitur fidei, aut operi naturali.

PROPOSITIO IV. Libera acceptatio, & bonus arbitrii usus non sunt causa praedestinationis.

Sequitur ex dictis, & prob. I.; quia plures praedestinantur infantes, qui neque gratiam accepturi sunt, neque eadem usuri: ergo, &c. II. Quod arbitrium Deo vocanti respondeat, & bene utatur acceptis donis, per Augustinum est gratiae donum: ergo fictitia est praescientia boni usus arbitrii.

PROPOSITIO V. Opera moralium virtutum neque de congruo sunt praedestinationis causa (1).

Prob. I. Scripturis. Eph. 2. *Gratia salvati estis per fidem, & hoc non ex vobis; Dei enim donum est; sed si opera moralium virtutum,*

(1) Non desunt theologi praeclarissimi, qui ex inconcussis Augustini, ac S. Thomae princi-

piis perspicue demonstrant, opera naturalia, ne simplex quidem motivum, nec remotam esse praedest-

tum, saltem *de congruo*, essent causa praedestinationis, salus nostra ab operibus naturae initium duceret: ergo, &c. Hinc Trid. Synod. sess. 7. ait: *Homines per fidem iustificari, quia fides est humanae salutis initium*: ergo excludit quaecumque merita etiam *de congruo*; ait enim absolute, *nullis eorum meritis praecedentibus vocantur*. Deinde fides, initium salutis per Tridentinum, iustificationem meretur *de congruo*, non *de condigno*: atqui per Augustinum (a) morales virtutes non habent meritum fidei: ergo, &c. Prob. II. ex Augustino lib. 1. de pecc. merit. Unde fit, ut homo ab ineunte pueritia temperantior in eo loco sit, ubi ei praedicari gratia Christi non possit, alius autem flagitiis coopertus ita gubernetur, ut audiat, credat, rapiatur: ergo, &c.

R. Aliqui, opera moralium virtutum non ex vi sua, sed ex pacto, quod Pater iniit cum Christo, quo facienti, quod in se est, gratiam, & gloriam spondit, id promereri. Verum pactum huiusmodi ut *temerarium*, & *erroneum*, nec non Scripturis, Patribus, & Traditioni oppositum proscripsit Clerus Gallicanus ann. 1700.: ergo, &c.

Ob. I. Matth. 25. dicitur, *Venite benedicti; esurivi enim, & dedistis mihi manducare, &c.*: ergo eleemosyna, aliaque opera moralia sunt causa salutis. Prob. conf. Eleemosyna illa non est a fide; dicitur enim ibidem, *Domine, quando te vidimus esurientem?* ergo, &c.

R. neg. conf. Eleemosyna enim, aliaque opera meritoria, sine fide, & caritate non fiunt; alias veram rationem meriti non haberent. Iusti ergo mercedem referent eleemosynae, quam ob Christi amorem pauperibus erogaverint. Ad prob. neg. ant. Ideo enim dicent, *quando te vidimus, &c.* quia Christum non viderunt in carne pauperem, & mendicum: Iudex autem respondebit: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.*

Ob. II. Act. 10. Cornelius eleemosynis fidem promeruit. Luc. 19. Zachaeus ob studium videndi Christum vocatus est; & cap. 23. latro impium socium obiurgans audivit: *Hodie mecum eris in Paradiso*: ergo, &c.

R. neg. conf. Cornelius enim non sine aliqua fide, ait S. P. A. (b), eleemosynas erogavit. In Zachaeo autem, & latrone praef-

destinationis causam, iactitatae proinde legis, atque initi cum Christo pacti de danda gratia facienti quod in se est naturae viribus, nullibi, nisi forte in Fausti,

& Cassiani operibus deprehendi vestigium. Merito ergo pactum illud in celeberrima Congregatione de Auxiliis veluti futile, & commentitium fuit declaratum.

(a) In Ep. ad Xystum. (b) L. de Praed. Sanct. c. 7.

cessit aliqua praeparatio ex supernaturali fide, ut ait Sanctus Prosper adv. Coll. 13. Fuit ergo maximum gratiae opus latronis fides, qui credidit in hominem crucifixum, plenum opprobriis, &c.; sed haec exempla nos movere non debent; iis enim etiam Semipelagiani abusi sunt.

Ob. III. Genes. 18. & Iob 13. habetur, Deum invenire bonos, ideoque gratiam largiri. Zachar. 1. *Convertimini ad me, & convertar ad vos.* Prov. 16. *Homini est praeparare animam:* ergo, &c. R. neg. conf. Ait enim S. P. lib. 2. contra 2. Ep. Pelag. *Deum invenire in bonis hominibus illud tantum, quod ipse facit.* Hortationibus autem scripturarum commendatur arbitrium, non excluditur gratia, sicuti cum dicitur: *Convertite nos, Deus, aut, praeparatur voluntas a Domino,* arbitrium non excluditur.

Ob. IV. S. P. de don. Pers. 14. ait: *Habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentiae, quo moveantur ad fidem:* ergo, &c. R. dist. ant. Ita ut qui sic sunt affecti, minorem praesferant obicem, & obdurationem, quae a gratia vincatur, & facilius moveantur, conc.; ut sese disponant ad gratiam, neg.; hoc enim dicere Semipelagianum est, nec recte agunt per Augustinianos, qui habent hoc naturae munus, nisi sint a perditionis massa gratiae praedestinatione discreti.

Ob. V. Chrys. hom. 45. in Gen. ait, *Abraham se prius disposuisse, quam a Deo tam magna gratiae acciperet beneficia:* ergo, &c.

R. neg. conseq. Ibi enim S. D. ob grassantem Manichaeorum haeresein, qui liberum arbitrium negabant, in homilia ad populum arbitrium commendat. Quod constat ex homil. 12. ad Hebr. ubi ait: *In Dei potestate sunt omnia, sed non ita, ut nostrum laedatur arbitrium.*

Ob. VI. Martyrologium Romanum narrat, Basilidem mercedem recepisse, quod Potamienae virginitatem curasset: ergo, &c. R. neg. conf. Vel enim fides aliqua in Basilide praecessit, vel eius merces fuit oratio a virgine pro eo facta.

Ob. VII. *Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam (a):* ergo, &c. R. dist. ant. *Facienti quod in se est* viribus gratiae, Deus non denegat gratiam uberiores, conc.; viribus naturae, neg. Hoc enim sensu Semipelagianismum instaurat mutatis vocibus (b).

(a) Ex Scholarum axiom.

(b) Censur. Cler. Gallic. 4. Sept. ann. 1700.

CAPUT IV.

An praedestinatio ad gloriam prior sit, quam praedestinatio ad gratiam.

CUM in Deo sint omnia simul, sola ratione unum praecedat alterum: de sola itaque prioritate rationis, non temporis sermo est. Sit itaque

PROPOSITIO. Praedestinatio ad gloriam praecedat ratione praedestinationem ad gratiam.

Pr. I. Act. 13. legitur: *Et crediderunt quotquot erant praeordinati ad vitam aeternam*: ergo fides, & gratia subsequitur praeordinationem, idest praedestinationem, ut causam effectus. II. Fulgentius I. ad Mon. 13. ait: *Quia tales praedestinando praeparavit, ut regno digni essent, praeparavit secundum propositum vocandos, ut obediant, iustificandos, ut accepta gratia bene vivant*: ergo praedestinatio praecedat vocationem, iustificationem, & gratiam. Pr. II. ex PP. Aug. de Praed. SS. 10. ait: *Gratia est praedestinationis effectus*: ergo, &c. Prob. III. ratione. Finis est causarum prima, cuius gratia media parantur: sed gloria est finis: ergo, &c.

Ob. I. Res habent in Dei praedestinatione ordinem, quem habent in se: sed in re gratia praecedat gloriam: ergo, &c. R. neg. mai. Nam in executione media finem praecedunt, in intentione autem contra. Ita aegrotus prius intendit sanitatem, cuius gratia suscipit medicinam.

Ob. II. Vocans operarios prius intendit vineae culturam, postea denarii solutionem: ergo Deus, qui nos, quasi operarios, conduxit in vineam suam, prius intendit opera, postea mercedem, & gloriam.

R. neg. conf. Nam homines in operariis spectant propriam utilitatem: atqui Deus *bonorum nostrorum non eget*: ergo gloriam suam, & nostram spectat utilitatem. Ac primo quidem vult nostram beatitudinem, in qua maxime glorificatur: & quia haec sine gratia haberi nequit, ideo gratiam secundo loco intendit conferre.

CAPUT V.

An constet ex sacris literis, praedestinationem ad gloriam esse in hoc statu gratuitam.

NOT. I. Non loquimur de meritis naturalibus, sed per gratiam comparatis, nec de praedestinatione ad gratiam, quam non esse ex operibus de fide est: sed loquimur de gloria, cuius intuitu Deus gratiam, & perseverantiam largitur. Nec dubium est de Christi meritis, sed de meritis electorum; idque in hoc statu, in quo pec-

peccatum originale supponitur : nam de praedestinatione angelorum adversariis assentimur.

Not. II. Duas esse ea de re Scholarum opiniones. I. est Henrici, Okami, Vasquesii, qui aiunt, Deum velle omnes aequaliter salvos fieri, & singulis media conferre ad salutem; illosque ad gloriam eligere, quos praevidet in bono perseveraturos usque in finem. II. est D. Thomae, Aëgidii, Ariminensis, Estii, Bellarmini, &c. qui docent, Deum e massa perditionis, ante praevisionem operum futurorum, alios praedestinare, alios relinquere: & illis, praeter communia gratiarum dona, talia beneficia parare, quibus a perditione certissime liberantur. Hanc sententiam *per excessum* ab Augustino traditam Adamus effutiit. At Bellarminus (cui nuper accessit Edm. Simonet) l. 2. de Gr. Christi ait: *Haec, non quorumvis Doctorum opinio, sed fides Ecclesiae Catholici dici debet*: eamque scripturarum interpretes nobilissimos, & Scholasticos ferme omnes tenere affirmat P. Rhodes S. I. Addit, oppositam ideo fuisse exceptam a plerisque, quoniam ignari citius illi acquiescunt.

Not. III. Duplex ordo distinguere debet, *intentionis*, & *executionis*. Ille dicitur relate ad massam perditionis, ex qua non ex meritis, sed ex sola Dei miseratione nonnulli praedestinantur. Ordo *executionis* dicitur relate ad opera meritoria, quibus ex vi divinae promissionis gloria non tam beneficium est, quam retributio mercedis, adeoque *corona iustitiae*, *denarium*, & *iusta retributio* dicitur in scripturis. Sit ergo

PROPOSITIO. Ex scripturis ostenditur, praedestinationem ad gloriam esse in hoc statu gratuitam.

Pr. I. Ex Ioh. 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, ut fructus vester maneat*. II. Ephes. 1. *Elegit nos Deus in Christo ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, &c.* III. Coloss. 1. *Qui dignos nos facit in partem sortis sanctorum*. Ubi sortem appellat praedestinationem sanctorum, eo quod contingat praeter hominum intentionem. IV. Ad Tit. 3. *Non ex operibus iustitiae, quae fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit*. V. 1. Corint. 4. *Quis te discernit? quid habes, quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, &c.* VI. Ps. 17. *Salvum me fecit, quoniam voluit me*. Ezech. 38. *Non propter vos ego faciam, sed propter nomen sanctum meum*. Denique (a) iusti implorant salutem, gratiam, ac beatam aeternitatem propter gloriam divini nominis: ergo, &c.

R. Adversarii, ex iis locis evinci, electionem ad fidem, ad evangelium, ad gratiam; vel ea intelligi de praedestinatione ad gloriam complete, prout etiam auxiliorum dona complectitur. Sed plane decipiuntur; fructus enim, qui manet, est finalis perseverantia, & aeterna beatitudo. Neque eligi dicuntur sancti ad sanctitatem,

Cc 2

&

(a) 1. Reg. Ps. 22. & 78. Ierem. 14. & alibi.

& gratiam, sed sancti fiunt, quia sunt electi, ut docet Hieronymus (a). Sors quoque sanctorum nequit esse sola fides, aut gratia, quia hanc reprobi complures participant: & Ep. ad Tit. ex Dei misericordia salus repetitur. Discernit quidem fides, & gratia inter incredulos, & fideles, impios, & sanctos: sed haec discretio temporalis est, non aeterna; qui enim praedestinati non sunt, partem habebunt cum infidelibus. Lucas etiam 22. regnum coelorum complacita Dei benignitate promissum testatur, dicens: *Nolite timere, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Et de ovibus suis ait Christus Ioh. 10. *Ego vitam aeternam do eis, & non peribunt in aeternum, & non rapiet eas quisquam, &c.*: atqui oves non sunt, nisi praedestinati ad gloriam: ergo, &c.

Prob. VII. ex Rom. 9. 11. ubi, ut ostendat Apostolus, adoptionem filiorum Dei non ex carnali generatione pendere, sed unicam habere causam in Dei beneplacito, affert exemplum Iacob, & Esau, dicens: *Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior serviet minori.* Ubi Apostolus ait, illos pares fuisse quoad parentes, quia ex uno concubitu, & quoad merita, quia ex solo Dei proposito. Et ne quis Deum ut iniustum traderet, addit: *Numquid iniquitas apud Deum? Absit. Moysi enim dicit: Miserebor cuius miserebor.... igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Et exemplo figuli ita coercet hominum quaerimonias: *O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* Denique odium Esau ex iustitia fuisse, & amorem Iacob ex misericordia docet his verbis: *Sustinuit vasa irae in interitum, ut ostenderet divitias gloriae suae in vasa misericordiae, quae praeparavit in gloriam.* Ex quibus sic arguitur. Apostolus in Iacob praedestinos praefiguravit: atqui Iacob nullo meritorum intuitu electus est: ergo, &c.

R. I. adversarii, Apostolum loqui de praedestinatione ad gratiam, non ad gloriam: sed perperam. I. enim *vocari secundum propositum*, sunt ex Apostolo praedestinati etiam ad gloriam; ait enim, *Quos praedestinavit, hos & vocavit... & glorificavit, &c.*: ergo qui non glorificantur, non sunt de electorum numero, de quibus loquitur Apostolus: licet ergo loquatur de praedestinatione ad gratiam, non negat electionem ad gloriam, sed contra ex hac electione ostendit, conferri a Deo electis fidem, gratiam & finalem perseverantiam. R. II. alii, loqui Apostolum de praedestinatione ad gloriam ex praevisione meritorum, quae per gratiam comparantur. Sed hoc est merum effugium. Apostolus enim c. 11. asserit, praedestinationis

my-

(a) In 1. Ephes.

mysterium esse inscrutabile : sed si praedestinatio fiat ex praevisione meritorum per gratiam , quilibet etiam rudis intelligit , cur Iacob diligatur , Esau autem odio habeatur : ergo , &c. Ita ratiocinatur S. P. A. Epist. 194. *Cum enim rem stupendam, Apostolus, proposuisset: quomodo de nondum natis dici potuerit, quod unum Deus dilexerit, alium odio habuerit? ipse sibi obiecta quaestione: Quid ergo dicemus, inquit, numquid iniquitas apud Deum? Absit. Hic ergo opus erat, ut diceret, quod isti sentiunt: futura enim Deus opera praevidebat, quando maiorem minori servitutum esse dicebat. Quae responsio valet tam de praescientia operum naturalium, quam supernaturalium per gratiam. Iacob enim, & Esau, cum nondum nati fuissent, nec naturalia, nec supernaturalia opera perpetrarunt: ergo utrumque excludit Apostolus.*

R. II. Becanus, hinc sequi etiam Esau absque praescientia meritorum fuisse reprobatum, quod est Calvinii dogma. Sed fallitur. Reprobatio enim fit ob originale in parvulis, ob actuale in adultis baptizatis. Calvinus contra ait, Deum sine culpa homines perdere.

R. III. alii, Apostolum loqui de sorte populi Iudaeorum, & Gentilium, quorum typum gerebant Iacob, & Esau: adeoque designare praedestinationem Iudaeorum ad possessionem terrae Chanaan, Gentium ad haereditatem in solitudine. Addunt, non recte argui a sensu literali ad mysticum. Sed dato etiam, Iacobum & Esau fuisse typum, ut supra dictum est, Paulus certe non loquitur de electione ad bona temporalia, sed de praedestinatione ad gloriam. Dolet enim vehementer, Israelitas, quorum erat adoptio filiorum, a caritate Christi, & sanctorum sorte excidisse. Ait tamen, non excidisse verbum Dei, quia veri Israelitae sunt filii Dei. Sicque a literali sensu ad mysticum transit Apostolus, quasi dicat: sicut nullis praevisis meritis Iacob praedestinatus fuit ad terram promissionis, ita sine hac praevisione ad gloriam praeordinantur electi. Ceterum a sensu literali ad mysticum recte arguitur, si prior in veteri, alter in novo Testamento exprimatur.

Ob. I. Matth. 25. habetur: *Possidete paratum vobis regnum; esurivi enim, & dedistis mihi manducare, &c.*: ergo ex intuitu bonorum operum regnum paratum est. R. dist. ant. Et *to esurivi* exprimit causam possessionis regni, conc.; causam praeparationis, neg. *Esurivi* enim refertur ad *to possidete*, non ad *to paratum*. Sicuti ubi infra de reprobis sermo est, refertur ad *to discedite*, non ad *to paratus est diabolus, &c.* Non enim diabolo paratus est ignis, eo quod fideles non fuerint misericordes.

Instat Frassenius. Ex eo loco infertur, reprobos damnari ob demerita: ergo infertur etiam, electos salvari ob praevisa merita. R. neg. conf. & retorqueo argumentum. Non infertur inde, paratum esse ignem diabolo defectu eleemosynae: ergo nec infertur, paratum

tum regnum electis ob eleemosynam. R. II. non agi ib. de praedestinatione, sed de iudicio, adeoque ob demerita reprobos damnari, & propter merita electos regnum possidere.

Ob. II. Vita aeterna dicitur in scripturis *merces*, *bravium*, & *corona iustitiae*: ergo ob merita rependitur. R. dist. ant. Et hae appellationes spectant ordinem executionis, conced. ; intentionis, nego.

Dices. Nemo mercedem dat sine meritis: ergo nec Deus. R. dist. antec. Ita ut merita sint motivum voluntatis dandi mercedem, neg. ; ita ut, qui dat mercedem ex meritis, praeparet etiam ipsa merita, quibus merces comparatur, conc. Deus ergo vult dare gloriam, ut mercedem meritorum, sed merita non sunt motivum divinae voluntatis, qua primo intendit dare alicui gloriam. Res exemplo illustratur. Si rex servum impense diligens, in lucem vix editum ad supremam dignitatem destinaverit, quae strenuis confertur; media praebet, quae eam assequi valeat: disciplinis exornat, arma ministrat, rebusque feliciter gestis, ad paratum gradum assumit, quem rex confert quidem ex meritis, sed haec non sunt causa regii beneplaciti, sed dispensationis mercedis; rex enim prius dilectionem, quam premium impendit. Idem de divina praedestinatione iudicium esto. Deinde, per Suarezium, ex quo detur meritum respectu gloriae, quae est praedestinationis effectus, non sequitur, dari meritum respectu praedestinationis, quae est causa gloriae. Sic praedicatio Ambrosii fuit causa conversionis Augustini, & haec effectus praedestinationis Augustini; sed praedicatio Ambrosii non est causa praedestinationis Augustini, sed effectus, aut medium.

Ob. III. Rom. 8. legitur, *Quos praescivit, & praedestinavit*: ergo praescientia est causa praedestinationis. R. dist. antec. Et nomine praescientiae intelligitur actus cognitionis bonorum operum, neg. ; dilectionis, conc. ; saepe enim praescientia in scripturis pro dilectione usurpatur, ut Rom. 11. *Non repulit plebem suam, quam praescivit*; 1. Timoth. 2. *Cognovit Dominus qui sunt eius*. Hoc etiam sensu usurpat ib. Apostolus. Non enim ait, *Praescivit bene victuros*, sed absolute, *praescivit, & praedestinavit*, ita ut unum sit alterius explicativum.

Ob. IV. Apostolus 1. Tim. 2. ait: *Si quis emundaverit se, erit vas in honorem*: ergo a munditie pendet praedestinatio. R. dist. conseq. Pendet in ordine executionis, conc. ; in ordine intentionis, neg. Non enim emundatio, sed Dei propositum in causa est per Apostolum, cur quis constituatur *vas honoris*.

Ob. V. Iohan. 16. dicitur: *Pater amat vos, quia vos me amastis*: ergo amor creaturae est divini amoris causa. R. dist. ant. *Pater amat vos*, idest maioribus cumulat beneficiis, *quia vos me amastis*, conc. ; idest Pater ab aeterno amavit vos, quia vos me amaturi eratis in tempore, neg. Hae ergo scripturarum phrasae id
unum

unum significant, ut observant Beda (a), & Estius (b), quod gratia gratiam meretur.

Ob. VI. Ps. 18. *Non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem:* ergo Deus non miseretur, nisi prius videat, qui operantur iniquitatem. R. dist. ant. Et loquitur Ps. de iustitia infligente poenas, conc.; de misericordia praedestinante, neg. (c);

CAPUT VI.

De vera Augustini mente circa gratuitam sanctorum praedestinationem ad gloriam.

FAtentur nonnulli, hanc sententiam esse revera Augustini, sed novam, & adeo asperam, ut plures ipsa commoti ad Pelagianos defecerint. Alii, quos forte puduit tanti doctoris auctoritatem abiicere, Augustinum ipsum nobis adversari contendunt. Ac illos quidem refutavit Norisius (d), istos vero quae sequitur

PROPOSITIO. S.P.A. asseruit apertissime gratuitam praedestinationem ad gloriam.

Pr. I. Ex lib. de Praed. Sanct. 18. ubi S.P. recitata Pelagii sententia, qui ait, praedestinari homines a Deo, quia illos sanctos fore praevidit, haec habet: *Intueamur verba Apostoli, & videamus, utrum propterea nos elegerit, quia sancti, & immaculati futuri eramus, an ut essemus... Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti: non ergo quia futuri eramus, sed ut essemus. Ideo quippe tales eramus futuri, quia elegit ipse praedestinans, ut tales per gratiam eius essemus: ergo sola electio per Augustinum est causa praedestinationis.*

Dices cum Vasquesio, Augustinum loqui de praedestinatione ad gratiam, quam negabant Pelagiani: ergo, &c.

R. neg. ant. Quadruplex enim gratiae genus Pelagius agnovit, 1. liberum arbitrium, 2. remissionem peccatorum, 3. legem & doctrinam, 4. vitam aeternam. De tribus primis nulla erat inter Augustinum, & Pelagium disputatio, eo quod electis aequae, ac reprobis conferri possent; solam ergo gratuitam praedestinationem ad gloriam Pelagiani negabant, eamque fieri putabant ex praevisione meritorum: ergo S. P. A. de hac tantummodo disputat contra Pelagianos. Deinde Pelagius putabat, hominem posse sine gratia iustificari, & tamen fatebatur, praedestinari certos homines prae aliis: ergo de praedestinatione ad gloriam, non ad gratiam loquitur Pelagius, ac de ea redarguitur ab Augustino. Deinde S.P. cap. seq. inter gratis iustificatos duo genera distinguit, unum eorum, qui non per-

se-

(a) *Hom. sup. Evang. Dom. ante Ascens.* (b) *Dist. 41. §. 7. ad 7.*

(c) *Vide Auctorem.* (d) *Cap. ult. Vind.*

severant, nec coronantur; aliud eorum, qui recipiunt donum perseverantiae; & ait, illos, qui secundum propositum vocati sunt, certissime gloriam consequi: *Quos enim praedestinavit, ipsos & vocavit, illa scilicet vocatione secundum propositum: non ergo alios, sed quos ita vocavit, glorificavit.* Ubi S.P. praedestinationem secundum propositum vocat, non praedestinationem ad gratiam, sed ad gloriam, qua vocati, & iustificati glorificantur.

Pr. II. Ex Augustini sententia de praedestinatione secundum propositum Maffilienses concitati dicebant: *Deum eos praedestinasse in regnum suum, quos gratis vocatos, dignos futuros electione, & de hac vita bono sine excessuros esse praeviderit.* En Moliniana praedestinatione ad gloriam ex praevisione meritorum in terminis. Contra ex Augustini sententia dicebant, removeri omnem industriam, si Dei constitutio humanas praeveniat voluntates, & sub praedestinationis nomine fatalem induci necessitatem. Sed Semipelagiani opponebant, id sequi ex praedestinatione secundum propositum, *Quo ante mundi initium dicitur facta discretio eligendorum, & reiiciendorum, ut alii vasa honoris, alii contumeliae sint creati: ergo, &c.*

Aiunt I. aliqui, Semipelagianos Augustino exprobrasse praedestinationem ad gratiam, & ad fidei initium, non ad gloriam: ergo, &c. R. neg. ant. Nam ex Prospero constat, eam praedestinationem in Augustino eos reprehendisse, qua ante praevisa merita facta est discretio, unde alii vasa honoris, alii contumeliae sunt creati: sed tales per Augustinum non sunt, nisi qui praedestinantur ad gloriam: ergo solam praedestinationem ad gloriam reprehendebant in Augustino Maffilienses.

R. II. alii, improbari a Maffiliensibus in Augustino praedestinationem ad gloriam ex praevisione meritorum; negabant enim, ait S. Prosper, electorum numerum nec augeri posse, nec minui. Sed contra. Id enim in Augustino Semipelagiani improbabant, ex quo liberum arbitrium auferri putabant, & fatalem induci necessitatem: sed hoc sequi putabant ex gratuita praedestinatione ad gloriam: ergo, &c. Secundo Semipelagiani admittebant praedestinationem ex meritis: ergo illam non improbassent in Augustino. Vide auctorem.

Pr. III. Ex lib. de Corr. & Gr. 7. ubi docet S. P.: *Ab illa perditionis massa, quae facta est per Adam, neminem posse discerni, nisi quod hoc donum habet, quisquis habet, quod gratia Salvatoris accepit: ergo per Augustinum praedestinatio ad gloriam, qua quis e massa perditionis eruitur, est gratuita.* Ne vero putes, loqui Augustinum de praedestinatione ad gratiam, ostendam per Augustinum nullo modo discretos dici, & praedestinos, nisi qui reapse salvantur; ait enim ibi S. P. eos, *Qui audito evangelio, in melius commutati, perseverantiam non acceperunt, non esse ab illa conspersione discretos, quam constat esse damnatam.* Unde sic arguitur. Qui in melius commutantur, sunt prae-

praedestinati ad gratiam : atqui illos ait S. P. non esse praedestinos, nisi iis detur perseverantia : ergo S. P. A. loquitur de sola praedestinatione gratuita ad gloriam. Hoc argumentum, Petavio iudice (a), dirimendae controversiae sufficere potest, si quis aequus veritatis arbiter esse velit (1). Clariora tamen sunt, quae subdit in fine laud. cap. Qui vero, ait, perseveraturi non sunt, nec illo tempore, quo bene vivunt, in isto numero computandi sunt. Non enim sunt a massa illa perditionis praedestinatione discreti, & ideo nec secundum propositum vocati, & per hoc non electi. Et cap. 9. & 13. ait, non pertinere ad numerum praedestinatorum, qui, aut iacent sub peccato, aut in accepta gratia non perseverant. Non sunt ergo praedestinati, per Augustinum, nisi qui praedestinantur ad gloriam. Qui enim Deo vivunt, sed non perseverant, electi non dicuntur, nisi a nesciis futurorum: ergo, &c.

Prob. IV. Ex l. de don. pers. 9. ubi ait: *Ex duobus parvulis originali peccato obstrictis, cur iste assumatur, ille relinquatur, & ex duobus impiis, cur iste ita vocetur, ut vocantem sequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, inscrutabilia sunt iudicia Dei. Ex duobus piis, cur illi donetur perseverantia, illi non donetur, inscrutabilia sunt iudicia Dei.* Constat autem, ib. S. P. Augustinum eodem modo loqui de praedestinatione parvulorum, qui assumuntur in gloriam, & adultorum, quibus donatur perseverantia : ergo Augustinus loquitur de electione ad gloriam, non ad gratiam. Excludit quoque praescientiam meritorum, etiam per gratiam factorum : nam ad inscrutabilia Dei iudicia cum Apostolo recurrit. Hinc Pelagiani, qui eo argumento maxime urgebantur, dicebant, illos eligi, hos reiici, ex praescientia operum, quae facturi erant, si ad usum rationis pervenissent.

Sed hanc responsionem pluribus reiicit S. P. I. Quia (b) Dei misericordiae tribuitur, quod pueros rapiat, antequam malitia pervertat intellectum eorum. II. Quia ex Apostolo (c) ante tribunal Christi quisque referet, quae gessit, non quae gesturus esset in corpore, si diutius vixisset : ergo Pelagiana responsio ita abhorret a sensibus christianis, ut refellere pudeat, ait S. P. de D. Pers. 9. Deinde Pelagiani aiebant, parvulos praedestinari, aut reprobari ob parentum merita, sed oppositum experientia docet. Nam ex bonis parentibus

Tom. I.

Dd

im-

(1) Merito ergo ait cl. Autor in schol. cap. 6. lib. 6. illud cum Augustinensium, tum Thomistarum princeps esse firmissimumque fulcimentum, ideoque nec leviter, aut perfunctorie tractandum:

de eo autem, non secus ac de IV. argumento huius capituli, quo mire olim, Hilario teste, Semipelagiani urgebantur, plura scitu digna adnotavit loc. cit. quem adire non pigeat.

(a) L. 9. c. 6. n. 10. (b) Sapient. 4. (c) 2. Corinth.

improbi filii, ex improbis boni gignuntur: ut ex Davide Absalon, Henoch ex Cain. Tandem aiebant Haeretici, Deum velle quidem parvulorum salutem, verum a causis secundis impediri, ne ad gratiam Baptismi perveniant. Sed hanc responsionem reiicit S. P. de Don. Pers. cap. 12. *Neque enim fato cogitur Deus illis infantibus subvenire, illis non subvenire, cum nec passer, Deo nolente, cadat in terram.*

Dices. Praedestinatio parvulorum est gratuita etiam in ordine executionis: ergo non est norma praedestinationis adultorum. R. dist. conf. Non est norma quoad electionem, & finem, neg.; quoad media, & executionem, conc. In intentione ergo utrique per Augustinum praedestinantur secundum propositum, iisque praeparantur beneficia liberationis, quae reprobis denegantur. In hoc eadem est parvulorum, & adultorum causa, at media non sunt eadem; illi enim rapiuntur incapaces merendi, isti assumuntur post merita.

Prob. V. ex cap. 11. de Corr. & Gr. ubi inter praedestinationem hominum, & angelorum hoc statuit discrimen, quod istis plenitudo beatitudinis fuit *merces meriti*, illis vero *gratiae beneficium*. Deus enim contulit creaturae innocenti adiutorium, quo permaneret, si vellet, sed perseverantiam in eius arbitrio reliquit: nunc autem infirmitati voluntatis humanae ita subventum est, ut per gratiam Salvatoris nedum detur iis posse, sed etiam actu perseverare. Sicut ergo praedestinatio angelorum fuit conditionata, & ex praescientia meritorum, ita lapsum praedestinatio est absoluta, & merita antecedit, quia his donatur etiam actualis perseverantia: ergo S. P. qui in hoc statu efficacem gratiam admittit, etiam absolutam electionem agnovit (a).

Prob. VI. ex cap. 15. de Praed. SS. ubi ait, praedestinationem Christi nostrae esse exemplar: sed praedestinatio Christi ad unionem hypostaticam, ad gratiam, & gloriam est gratuita: ergo, &c. *Est etiam*, ait S. P. *praeclarissimum lumen praedestinationis, & gratiae Salvator, qui, ut talis esset, quibus meritis natura humana, quae in illo est, comparavit? quid egit ante? quid credidit?*

R. Adversarii, loqui Augustinum de praedestinatione ad gratiam. Christus enim est exemplum praedestinationis, & gratiae, non gloriae. Verum haec est inanis elusio. Nam S. P. ex praedestinatione Christi infert, praedestinos gratis eligi ad fidem, & perseverantiam, ita ut haec duo sint praedestinationis ad gloriam effectus, non causa: *Sicut ergo praedestinatus est ille unus, ut caput nostrum esset, ita multi praedestinati sumus, ut membra eius essemus. Humana hic merita conticescant, quae perierunt per Adam, & regnet Dei gratia per Iesum Christum.* Afferit ergo S. P. Christum esse praedestinationis & gratiae exemplum, quia sicut ipse nullis praecedentibus

---

(a) Vide c. 2. & 11. l. 4.

bus meritis fuit praedestinatus, ut esset caput nostrum, &c. ita, qui praedestinati sunt, ut sint membra Christi, quae non pereant, certa vocatione trahuntur, credunt, perseverant: propugnat ergo S. P. gratuitam praedestinationem ad fidem & gratiam: sed simul ostendit, fidem & gratiam esse gratuita praedestinationis ad gloriam effectus, sicut nativitas & gratia Christi effectus fuit praedestinationis eius.

R. II. Becanus: de Christo ad homines non valet illatio; illa enim sine merito, nos per meritum gloriam comparamus. Verum, si de ordine *executionis* accipi nequit allatum Augustini exemplum: ergo de ordine *intentionis* debet accipi, ut ad gloriam praedestinentur electi exemplo Christi absque ulla meritorum praevisione. Deinde, si oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam, in qua constitutus est caput praedestinatorum, quid mirum, si eius membra, fideles nempe, gratis ad gloriam praedestinati, eam comparare teneantur per carnis macerationem, & exercitamenta virtutum? *Nam si compatimur, & conglorificabimur*.

Ob. I. S. P. A. lib. 1. ad Simpl. q. 2. ad locum Rom. 9. ait: *Non secundum electionem propositum Dei manet, sed ex proposito electio*: idest, non quia invenit Deus opera bona in hominibus, quae eligat, ideo manet propositum iustificationis ipsius; sed quia illud manet, ideo invenit opera, quae iam eligat ad regna coelorum: constat ergo, electionem a bonis operibus, non a Dei beneplacito petendam esse.

R. I. cum Bellarmino, Augustinum, dum haec scribit: *Non dum diligentius quaesivisse, quaenam sit electio gratiae, de qua ait Apostolus: Reliquiae per electionem gratiae salvae factae sunt*, ut ipse profitetur l. 1. Retr. 23.

R. II. distingui ab Augustino eo loci duplicem electionem, ut contra Vasquesium ostendit Petavius. Alia est electio antecedens, & gratiae, alia consequens, & iustitiae. De illa ait lib. 5. contra Iul. *Nullum elegit dignum, sed eligendo effecit dignum*. De hac l. de Praed. SS. 7. *Intelligamus ergo vocationem, qua fiunt electi*. Illa praecedit meritum, ista consequitur. Una est causa, cur praeparentur electis gratiae, altera est earundem effectus. Per illam discernuntur electi ab aeterno, per istam in tempore. Itaque lib. 1. ad Simpl. q. 2. loquitur S. P. de electione consequenti, non de antecedenti; ait enim, *Electio non praecedit iustificationem, sed electionem iustificatio*. Electio ergo, de qua ibi Augustinus, est temporalis assumptio ad gloriam, quae iustificationem subsequitur. Deinde ait: *Nemo enim eligitur, nisi distans ab illo, qui reiicitur*: sed in electione aeterna nullus ab alio distabat; omnes enim eramus in eadem massa perditionis: ergo, &c. Tertio, dixerat supra, electionem non esse ex praescientia; dum ergo ait, electionem esse ex praescientia, de diverso electionis genere loquitur. Ideo autem Augustinus usur-

pat electionis nomen ad ostendendum praedestinationis effectum, quia nondum diligentius distinxerat inter electionem gratiae, & iustitiae, ut ait l. 1. Retr. 23. qua distinctione omnia opposita argumenta exsufflantur.

Ob. II. S.P. l. de Praed. Sanctorum 19. ait, praedestinationem, de qua agit, spectare ad fidem, & contra illam *neminem, nisi errando, disputare potuisse*: sed gratuita praedestinatio ad gloriam non spectat fidem: ergo, &c.

R. I. aliqui neg. min. Nam Patres Sardicenses ad fidem spectare testantur. Aquaviva (a) ait, eam recipi in Scholis communiter, & ab Ecclesiae Patribus, nec sine periculo ab ea recedere recentiores censet Baronius (b). R. II. spectare ad fidem *illative*, quatenus ex veritate irrefragabili, quod finalis perseverantia sit speciale donum gratiae, ipsa praedestinatio gratuita ad regnum necessaria illatione consequitur. Nos vero dicimus, spectare ad fidem gratuitam praedestinationem ad gratiam: de hac etiam pertractare Augustinum, sed eam invicte comprobare ex divino proposito dandi gloriam, ex quo gratiae omnes praeparantur electis; vel quia Augustini aevo soli Semipelagiani hanc doctrinam impugnabant (1).

C A P U T VII.

De aliorum Patrum sententia circa gratuitam praedestinationem ad gloriam.

UT aliorum Patrum mens facilius intelligatur, in plures propositiones haec quaestio resolvitur. Sit itaque

PROPOSITIO I. De Patribus, qui scripsere ante exortam Pelagianam haeresim, non multum debemus esse solliciti.

Prob. I. ex testimonio Augustini: *Quid opus est*, ait l. de Praed. SS. 14. *ut eorum scrutemur opuscula, qui priusquam ista haeresis oriretur,*

(1) Praedestinationem ad gloriam, una cum praedestinatione ad initium fidei, & ad finalem perseverantiam coniunctam, spectare ad fidem, satis liquet ex Hormisdæ Papae rescripto, ubi dicitur: *In variis Augustini libris, & maxime ad Prosperum & Hilarium, abunde cognosci, quid catholica sequatur Ecclesia.* Porro in libris illis non solum agitur de gratiae

necessitate ad initium fidei, aut ad finalem perseverantiam, sed etiam de gratuita praedestinatione, quae nonnullos offenderat: recte ergo concludit Ven. Belarminus, *Apostolicam sedem pro defensoribus gratiae, & praedestinationis non semel tulisse sententiam, ut iam haec sententia, non quorumvis doctorum opinio, sed fides Ecclesiae Catholicae dici debeat.*

(a) *In delectu quaestionum.* (b) *Ad ann. 490.*

tur, non habuerunt necessitatem in hac difficili quaestione versari, quod facerent, si respondere talibus cogerentur?

Prob. II. ex eius exemplo, qui ante exortam Pelagianam haeresim non ita exquisitè scripsit, ut supra dictum est. III. Patres alii obiter de hoc argumento scripsere, vel in concionibus ad populum, in quibus ad virtutes, & ad fugam peccati hortabantur fideles, ut scribit cit. loc. S. P. A. : ergo, &c.

PROPOSITIO II. Ex Graecis Patribus Origenis auctoritas reiicienda est (1).

Prob. Origenes enim Pelagii doctrinam aperte docuit in libris *Periarchon*. Hinc Hieronymus Ep. ad Ctes. *Doctrina tua*, inquit, *Origenis ramusculus est*. Adde, Origenis opera a Rufino fuisse interpolata, qui fuit Pelagianorum Coryphaeus : ergo, &c.

PROPOSITIO III. Si quidam ex veteribus Patribus de praedestinatione Sanctorum ambigue loquuntur, possunt commode exponi.

Prob. I. Praescientia enim operum, quam illi admittunt, accipi potest pro ipsa divina praedestinatione, ut docet S. P. lib. 2. de Praedest. Sanctorum 19. *Quid ergo nos prohibet, quando apud aliquos verbi Dei tractatores legimus, Dei praescientiam, & agitur de vocatione electorum, eandem praedestinationem intelligere?* Usurparunt autem praescientiae nomen, ne viderentur libertatem evertere cum Manichaeis, quorum haeresis tunc grassabatur. II. Exponi possunt de ordine executionis, ut illud Matth. 25. Vide cap. 5. lib. 6. in R. ad 1. III. de electione, qua Deus intendit gloriam conferre tanquam mercedem meritis comparandis per gratiam, praeparatam electis ex vi antecedentis decreti. IV. Merita, & gratiae usus in sensu veterum Patrum habent rationem causae finalis, non efficientis, & meritoriae, quia nempe gratia confertur, ut ea bene utamur, ut ait Apostolus : *Elegit nos ante mundi constitutionem, &c.* Ita S. Thom. q. 23. a. 5.

PROPOSITIO IV. Patres, qui floruerunt post Augustinum, gratuitam praedestinationem tradidere.

Prob. I. S. Prosper ad obi. Vinc. c. 2. *Illi cum Christo regnabunt, quos Deus gratuita bonitate praedestinavit ad gloriam.* II. Fulgentius 1. ad Mon. 13. *Voluit praedestinare quosdam ad gloriam.* III. Gregorius Mag-

( ) Idem iudicium ferendum est de Theodoret, Theophylacti, & OEcumenii doctrina, quos constat Origenem secutos esse, & oppositam Augustino tradidisse sententiam, non diffitetur Vasquesius. Chrysostomum vero, quem Semipelagianis praelusisse scribit Molina, alibi vindicabimus. Si

quae tamen opponantur obscuriora eius loca, ea iuxta regulas secundo, aut tertio loco nuper traditas exponi debent, vel ex scopo Sancti Doctoris, qui erat plebem hortari ad opera salutaria, non vero de altissimo praedestinationis mysterio verba facere.

Magnus 1. dial. 8. *Praedestinatio ita est a Deo disposita, quatenus electi postulando merentur accipere, quod Deus ante saecula disposuit dare.* Idem docent Bernardus (a), S. Thomas (b), Primasius (c), alique (d): ergo Patres qui post haeresim Pelagianam florere, gratuitam praedestinationem tradidere. Vetustiores autem, vel parem non habent in hac controversia auctoritatem, vel possunt commode exponi.

Ob. I. Irenaeus l. 4. adv. Haer. 38. ait: *Ex futurorum praescientia dictum fuit, Iacob dilexi, &c.* Hieronymus in 1. Malach. scribit, *Dilectionem, & odium Dei ex praescientia operum proficisci.* Chrysostomus hom. 15. in epist. ad Roman. 8. ait: *Qua ergo de causa hic amore, ille odio habendus erat? Quoniam quidem hic malus, ille autem bonus erat: ergo praedestinatio ad gloriam est ex praescientia meritorum.*

R. dist. conf. Ita ut merita sint causa divini propositi, neg.; ut sint effectus, conc. (e) Irenaeus ergo ait: *Ex praescientia dictum fuit: Iacob dilexi; quia sciebat Deus, quid ipse facturus erat in Iacob per auxilium gratiae suae.* Hieronymus etiam ait: *Deum illum diligere, qui odit vitia, sed ut vitium odio habeat, efficit Deus potentissimis auxiliis.* Chrysostomus loquitur de praedestinatione ad gloriam, prout est merces, quo sensu praevisionem meritorum importat, sed ait haec merita praeparari a Domino (f).

Ob. II. Damascenus in ep. ad Rom. 9. ait: *Non ipse, Deus, honorabilia, aut ignominiosa struit vasa, sed propria electio; & l. 2. de Fid. Secundum praescientiam suam praeiudicavit omnia: ergo, &c.*

R. ad I. dist. ant. Et S. D. ibi agit de aeterna praedestinatione, neg.; de praesenti merito bonorum operum, per quae quis se reddit vas honorabile electione voluntatis suae, quae praeparatur a Domino, conc. Ad II. dist. ant. Et S. Doctor loquitur de ordine executionis, conc.; intentionis, neg.: ait enim, *Deum praedestinare aliis premium secundum bonitatem suam, aliis supplicium secundum iustitiam* (g).

Ob. III. Hilarius in Ps. 64. ait: *Non res indiscreti iudicii electio est, sed ex meriti delectu facta discretio est: ergo, &c.* R. neg. conseq. Hilarius enim electionis nomine non accipit aeternum Dei propositum, sed temporalem assumptionem hominis ad uberiores gratiam, aut gloriam (h).

Ob. IV. S. Prosper ad ob. 12. Vinc. ait: *Quia praesciti sunt casuri, non sunt praedestinati, essent autem, si essent reversuri: ergo, &c.*

(a) Serm. 78. n. 2. (b) Q. 23. ad 3. (c) In Ep. ad Rom. c. 5.

(d) Ap. Bellarm. l. 2. de Gr. & Arb. c. 11. Petav. l. 9. 16. Thomass. lib. 8. cap. 8. (e) Vide R. ad 1. cap. 4.

(f) L. 1. de Provid. & hom. 12. ad Corinth. cap. 1.

(g) Vide Auctorem. (h) Vid. R. 2. cap. praec.

&c. R. dist. ant. Et loquitur Prosper de praedestinatione, prout est electio, neg. ; prout est eius manifestatio, conc. Quo sensu exponitur illud proloquium : *Si non es praedestinatus, fac, ut praedestineris*, idest, si malefactis te reprobum praebes, fac, ut bonis actibus te electum exhibeas.

Ob. V. Fulgentius l. i. ad Max. 24. ait, *Praedestinavit ad supplicium, quos a se praescivit discessuros, praedestinavit, quos ad se praescivit redituros*; unde sic arguitur: ex Fulgentio praedestinatio ad gloriam se habet, ut praedestinatio ad poenam: sed haec supponit praevisionem meriti: ergo & illa. R. dist. mai. Se habet, &c. in ordine executionis, conc. ; in ordine intentionis, neg. Constat ex dictis. Reapse praedestinationem in intentione praescientiam meritorum praecedere docet Fulgentius l. de Fid. ad Petr. c. 3. ubi ait: *Illi regnabunt, quos Deus gratuita bonitate praedestinavit ad regnum.*

CAPUT VIII.

An gratuita praedestinatio ad gloriam sit rationibus theologicis consentanea.

Sententiam de gratuita praedestinatione ut rationi dissonam quidam reiiciunt: sed plane iniuria. Sit itaque

PROPOSITIO. Praedestinatio gratuita theologicis rationibus comprobatur.

Prob. I. Dei voluntas homines perditos ad gloriam praedeterminans est absoluta, & meritum antecedit: ergo, &c. Prob. antec. Voluntas conferendi media, quae efficaciter ad finem perducunt, supponit voluntatem efficacem eiusdem finis: ergo, &c. Ant. patebit ex lib. de Gratia. II. Merita, quibus ad gloriam pervenitur, sunt praedestinationis effectus, cum sint ex gratia electis collata, ut gloriam adipiscantur: ergo non sunt causa. III. Hoc mysterium inscrutabile est: ergo non pendet ex libero arbitrio. IV. Deus praedestinat plures scelestissimos, ut Paulum, latronem, &c.: ergo non respicit merita, ut fingat ex luto vasa honoris.

Ob. I. Potest quis efficaciter velle finem mediis sufficientibus, non absolutis: sic medicus vult efficaciter salutem aegroti, dum media ponit, quibus salus obtineri potest, licet saepe sanitas non habeatur: ergo potest Deus etiam velle nobis gloriam, ut finem, licet media conferat inefficacia.

R. neg. ant. Nam voluntas finis non est efficax, si media efficacia non sint. Si enim medicus sciret, hanc, non aliam medicinam esse efficacem, hanc, non illam praeberet aegroti, quem vellet efficaciter sanum: ergo si Deus velit efficaciter dare gloriam praedestinis, non sufficientia, sed remedia efficacissima praebet, quibus certissime liberantur.

Ob.

Ob. II. In hac sententia non solvitur hoc dilemma: *Aut sum praedestinatus, vel non; si primum, quidquid egero, salvus ero; si secundum, damnabor: sed hoc incommodum vitatur in opposita sententia: ergo, &c.*

R. neg. mai. Licet enim Deus gratis eligat, non confert tamen gloriam adultis, nisi ut mercedem; eligit enim ad gloriam per merita obtinendam, ita ut merita connotent praedestinationis obiectum, non motivum. Quare praedestinationis actus est gratuitus, sed obiectum onerosum. Hinc dilemma a Semipelagianis confictum sic in eos retorquet S. P. A. de D. Persev. 15. *Nonne, si Deus illos bonos futuros esse praescivit, boni erunt, in quantalibet nunc malignitate versentur? si autem malos, mali erunt in quantalibet bonitate cernantur? Numquid ergo propter huiusmodi causas, quae de praescientia Dei dicuntur, vel neganda sunt, vel tacenda?* Urget ergo hoc dilemma etiam adversarios, cum per eos tam certa sit praescientia, quam praedestinatio. Vulgo dicitur argumentum rustici, eique rudibus argumentis respondetur: vel morieris hoc morbo, vel non; cur ergo uteris medicinis? certa est futuri anni messis; cur ergo seris, & occas? Recte ergo tentanti diabolo respondit S. Eremita: *Vel sum electus, vel reprobus: si primum, certe salvabor; si secundum, plane damnabor: frustra ergo me ad malum sollicitas. Bonis itaque operibus est insudandum; Deus enim misericors est simul, & iustus, & licet nos praeveniat, ut pater, reddet tamen coronam, ut iudex.*

Ob. III. Dei voluntas rationalis est: ergo aliqua eius causa assignari debet. R. dist. conf. Ex meritis creaturae, neg.; ex Deo, ut ostendat divitias gloriae suae in vasa misericordiae, conc. Si quaeras, cur ex eadem massa unum, non alium, eligat? R. D. Thom. quaeft. 23. *Non habet rationem, nisi divinam voluntatem. An non potest figulus, Rom. 9. ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?*

Ob. IV. Si Deus unum prae alio eligeret sine meritis, esset acceptator personarum; aequalibus enim inaequalia dispensaret, illi perseverantiam, huic gratiam sufficientem, illi gloriam, huic supplicium: ergo, &c.

R. neg. sequelam. Ad prob. dist. antec. Inaequalia dispensaret indebita, conc.; debita, neg. Si ergo Deus nulli debitum fraudet, & uni det ex misericordia, quod ei non debetur, & alteri reddat ex iustitia, quod debetur, non sequitur, quod sit acceptator personarum. *Ubi enim est commune delictum, & nullum meritum, acceptio personarum nequit esse*, ait S. P. lib. 2. ad Bon. 7. Ubi etiam exemplum affert duorum debitorum, quorum uni creditor remittit debitum, ab altero exigit, absque ulla iniustitia. Vide cap. 8. de D. Persev. expositionem parabolae Matth. 20. *Nonne ex denario convenisti mecum?* Denique, per adversarios, non est Deus accep-

tator personarum, si uni det gratiam congruam, quam alteri negat: ergo, &c.

Ob. V. Praedestinatio iuvatur orationibus: ergo habet aliquam causam. R. dist. ant. Iuvatur, quoad consecutionem effectus, conc.; quoad intentionem finis, neg.

Ob. VI. Gratuita praedestinatio antecedit actum voluntatis, eamque sic praedeterminat, ut nequeat voluntas obistere, alias frustraretur Dei decretum: ergo tollit libertatem. R. dist. ant. Decretum Dei antecedit, & praedeterminat, inspirando dilectionem, conc.; imponendo necessitatem, neg. Decretum Dei, aliquem, e.g. ad poenitentiam praemovens, nullam necessitatem ei imponit, cum poenitentiam ei non proponat sub omni ratione boni, ita ut in ea nil mali, aut molestiae valeat apprehendere. Vide Reg 5. l. 4. cap. ult. Sicut ergo praescientia Dei, licet antecedens, libertatem non tollit, quia non tollit indifferentiam, ita nec tollit Dei decretum, quia, licet antecedens, relinquit tamen potentiam ad oppositum.

CAPUT IX.

De Petavii celeberrima retractatione.

Petavium l. 10. Theol. Dogm. Augustinianam retractasse sententiam, quam lib. praec. propugnauerat, dictum est supra: id vero an iure, an iniuria factum sit, sequens ostendit

PROPOSITIO. Petavii momenta levissima sunt, & a Petavio ipso solvuntur.

Opp. I. Etenim lib. 10. cap. 1. ait, verbum *orizein* significare aliquando praedestinationem citra merita, & usum voluntatis, quo sensu Roman. 1. ait Apostolus, Christum *praedestinatum esse Filium Dei*: atqui verbum *proorizein* non absolutam voluntatem designat, sed eam, quae merita supponit; nam Act. 4. de Iudaeorum scelere dicitur, *manus tua & consilium decreverunt fieri*, graece *proorise*: ergo ex Apostoli verbis non constat, qualis sit sanctorum praedestinatio.

R. Petavius lib. 9. c. 1. ait, quod *orizein* i. Rom. latinus vertit, quasi esset *prooristeis*, ut est in c. 9. *Quos praescivit, & praedestinavit, &c.*: atqui c. 1. significatur praedestinatio citra praescientiam meritorum: ergo *prooristein* non significat decretum ab arbitrio pendens. Nec obstant verba Act. 4.; ea enim ad redemptionem hominum referuntur, non ad facinus Iudaeorum (a).

Opp. II. Ib. n. 5. observat Petavius, Apostolum in Ep. ad Rom. exemplo Iacob, & Esau vocationem ad legem, & Evangelium ostendere: sed ex quo solo Dei proposito homines eligantur ad gratiam,

Tom. I.

Ee

non

(a) Vide l. 4. diff. 2. c. 3. in R. ad 1.

non sequitur, gratis ad gloriam praedestinari, sicut ex quo Iudas ad Apostolatam electus est, non sequitur ad regnum fuisse praedestinatum : ergo , &c.

R. Petavius (a) , praedestinationem , de qua loquitur Apostolus, perinde gratiam, & gloriam importare , *nam utraque nos Deo similes facit , utraque simul a massa damnata liberat* , ait Petavius. Loquitur ergo Apostolus de praedestinatione ad legem & gratiam evangelicam , & simul ad gloriam , & ex una alia infertur , non in singulis, qui vocantur, sed in his, qui sunt praedestinati *conformes fieri imaginis Filii Dei*. In qua praedestinatione Iudas non fuit, & ideo non sequitur : electus fuit ad Apostolatam : ergo ad regnum.

Opp. III. Petavius Ib. n. 7. ait, ex scriptura odium Esau minorem dilectionem praeseferre ; nec Dei propositum absolutum decretum importare ex Augustino (b) , sed praevisionem meritorum : ergo , &c.

R. Petavius ib. *Uti Iacob nullis suis meritis Palaestinae regionem est adeptus ; sic Iudaeorum populus , nullis suis officiis hanc gratiam emeruit , ut regni Dei haeres esset*. Transit ergo Apostolus a literali sensu ad mysticum , ut ostendat , nulla praevisione meritorum electos ad regnum praedestinari , cuius typum gerebat terra Chanaan. Augustinum vero loqui de sola electione consequente , ostendit Petavius l. 9. cap. 14. : non recte ergo scribit, Augustinum a sua descivisse sententia.

Opp. IV. Petavius ib. n. 9. & seq. ait : Augustinum massam luti accipere pro multitudine peccato vitiata , non ita Chrysostomum, Hieronymum, Origenem , totum inter vasa discrimen ex hominum voluntate repetentes : ergo , &c.

R. Petavius (c) , ubi de gratia sermo est, maiorem haberi rationem Latinorum PP. & praecipue Augustini quam Graecorum : cur ergo Augustino illos praefert ? Dixerat, Hieronymum in ep. ad Hedib. Apostoli verba *minus commode interpretatum* ; Ambrosium Augustini sententiae non refragari, nec eius esse citatos commentarios ; Chrysostomum sententiam *relicere conditionatam* : quomodo ergo PP. illos nobis opponit ?

Opp. V. Petavius ib. n. 14. ait , Augustinum ad praedestinationem retulisse illud Eph. 1. *Elegit nos, ut essemus sancti* : sed Paulus de electione ad fidem accipiendus est , non de absoluto decreto dandi gratiam , & gloriam : ergo , &c.

R. Petavius (d) , ex Apostolo *Deum suos elegisse, ut sancti sint, tum ut adoptivi sint per Christum filii , ut perfectam in se Dei similitudinem referant*. Iohannes vero *perfectam cum Deo similitudinem in futura vita pollicetur*. Itaque electio , de qua Ephes. 1. ex Petavio est gratuita : sed

(a) L. 9. c. 12. n. 3. (b) L. 1. q. 2. ad Simpl.

(c) L. 9. c. 6. n. 1. (d) L. 9. 12.

sed haec electio est ad perfectam Dei similitudinem in altera vita: ergo electio illa est gratuita.

Opp. VI. Petavius notat, Apostolum electionem referre ad incomprehensibilia iudicia Dei: sed talis non est electio ad gloriam; constat enim, quod referet quisque prout gessit: ergo Apostolus loquitur de electione ad fidem, cuius causam nemo novit.

R. Petavius (a): *Sit verior illa sententia, quae definit, sufficientem omnibus vim & auxilium sufficere, postea, ut quisque concessis adiumentis uti voluerit, aut noluerit ita eligi, aut reprobari: tum, si quis iniquum id esse Dei arbitrium causari vellet, non exceptione illa summovendus esset adversarius, qua usus est Apostolus, nec arcanorum Dei altitudo commovenda: sed facilis esset illa defensio, ideo iustam esse Dei in utramque partem sententiam, quod & illos, qui invitati paruerint, ad coeleste convivium admiserit, & eos, qui vocati renuerint, excludendos censuerit.* Salvatur ergo in Augustini sententia ex Petavio arcanorum iudiciorum altitudo (b).

Opp. VII. Petavius ib. cap. 3. ait: *Viae Domini, Psal. 24. sunt misericordia, & veritas.* In illa locum non habent merita, idque ex sacris literis spectat ad vocationem, & gratiam: sed ex his etiam docemur, gloriam meritis sanctorum ex iustitia deberi, ut docet Ap. 2. Cor. 9.: ergo, &c.

R. Petavius (c), *Deum electis illis, quos liberavit, aeternam salutem haud absolute destinasse: non enim gratis hanc illis decrevit dare, sed ut bravium.* Docet ergo per Augustinum, gloriam esse coronam iustitiae, & tamen praedestinationem ad gloriam esse ex beneplacito. Quare ambae viae Domini late patent in Augustini systemate: *misericordia*, quod gratis aliquos eligat, & adiuvet, *iustitia* vero, quod meritis vitam aeternam rependat. Nota, Augustini discrepantiam a veteribus PP. obiecissemus primo Semipelagianos, deinde Grotium, Vossium, & Launoium, sed omnium iacula retulit S. P. lib. de Praed. Sanctor. 14. & cuique respondet S. Prosper in vulgato Epigrammate: *Te stylus iste conficit, & verbis perderis ipse tuis.*

CAPUT X.

An merita Christi sint nostrae iustificationis causa.

OMnes praedestinos Christi morte salvare, catholici fatentur; sed quaeritur, an Christi merita causa fuerint electionis sanctorum, an illam sint subsecuta? Ut diximus de complexu auxiliorum, quibus pervenitur ad gloriam, & quae causa sunt meritorum, sed propositum consequuntur. Sit ergo

PROPOSITIO. Praedestinatorum electio fit ex Christi meritis.

Ee 2

Prob.

(a) L. 9. c. 8. n. 4. (b) Vide c. 8. in R. ad 4. (c) L. 9. c. 12. n. 2.

Prob. Ex Ap. Ephes. 1. *Praedestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum, &c.* Prob. II. ratione. Christus enim nobis promeruit omnes praedestinationis effectus, idest gratiam, iustificationem, perseverantiam; ait enim Apostolus: *Creati sumus in Christo in operibus bonis: ergo, &c.*

Ob. I. Christus est praedestinationis nostrae exemplar: sed Christi praedestinatio est gratuita: ergo & nostra. R. dist. mai. Ita ut Christus sit caput Ecclesiae, & praedestinatorum primogenitus, nos vero filii, ac membra, conc.; ita ut pares simus dignitate, neque ab illo spiritalem vitam participemus, neg. Vide cap. 6. Prob. ult.

Ob. II. Mors Christi est medium, quo salutem consequimur: sed Deus prius vult finem, quam media: voluit ergo prius salutem hominum, quam mortem Christi: ergo nequit haec esse praedestinationis nostrae causa.

R. dist. mai. Medium est relate ad redemptionem hominum, conc.; relate ad absolutam electionem aliquorum ex numero redemptorum, neg. Nam horum respectu Christi mors habet rationem causae; Deus enim voluit redemptionem hominum, & ob hanc decrevit incarnationem Verbi. Deinde vero ex redemptis aliquos praedestinavit, & intuitu passionis Christi eis auxilia efficacia praeparavit.

C A P U T X I.

De intercessione sanctorum pro electis.

INquiritur a theologis, an praedestinati iuvare possint sanctorum precibus, non quidem relate ad divinum propositum, quod est immutabile, sed relate ad finis consecutionem. Sit ergo

PROPOSITIO. Utiles sunt praedestinati orationes sanctorum.

Prob. I. Scripturis. Ep. Iac. 5. *Orate pro invicem, ut salvemini.* Prob. II. exemplis. Nam orationibus Stephani, ac Monicae, Saulus, & Augustinus ad Christi fidem conversi sunt: ergo, &c.

Ob. I. Oratio sanctorum, vel est pro aliquo particulari, vel in communi, vel indeterminate: sed si primum, est inutilis; cur enim Deus hunc, non illum trahat, nullam habet causam, nisi voluntatem suam: si secundum, est frustranea, cum plurimi reprobentur: si tertium, nullam requirit efficacem intentionem conferendi gloriam: ergo, &c.

R. neg. min. Quamvis enim per orationes sanctorum immutari nequeat Dei decretum, iuvatur tamen, velut mediis quibus comparatur praedestinationis effectus, nempe detestatio peccatorum, iustificatio & finalis perseverantia: ergo, &c.

Ob. II. Praedestinatio sortitur infallibiliter effectum: ergo inutiles sunt orationes sanctorum. R. dist. ant. Sortitur effectum eo modo, quo Deus disposuit, & mediis causis secundis, idest sanctorum

rum

rum intercessionibus, ac bonis operibus, conc.; seclusis operibus, & intercessionibus sanctorum, neg.

Ob. III. Electio Augustini praecessit praevisionem orationum S. matris, alias non fuisset gratuita: ergo, licet Monica non orasset, Augustinus salutem consecutus fuisset.

R. dist. ant. Praecessit ordine intentionis, conc.; executionis, neg. *Si aliqui nondum sunt vocati, pro eis oremus, ut vocentur. Fortassis ita praedestinati sunt, ut nostris orationibus & gratiam accipiant, & efficiantur electi*, ait S. P. de D. Pers. 2. Erat ergo ita praedestinatus Augustinus, ut orante matre gratiam consequeretur.

CAPUT XII.

De variis praedestinationis effectibus.

Praedestinationis effectus sunt beneficia, quae Deus confert electis ex efficaci intentione illos salvandi. Ad hoc autem tria requiruntur: primo, ut bona sint, a Deo auctore fiant; peccatum enim cum sit aversio a Deo, nequit per se ad vitam aeternam ordinari: secundo, ut conferantur ex intentione dandi gloriam, qua de re gratiarum munera reprobis collata, non sunt effectus praedestinationis ad gloriam: tertio, ut reapse ad gloriam perducant; est enim praedestinatio, *praeparatio mediorum, quibus certissime liberantur quicumque liberantur.*

PROPOSITIO I. Effectus praedestinationis primarii sunt vocatio, iustificatio, & glorificatio.

Prob. ex Ap. Rom. 8. *Quos praedestinavit, hos & vocavit ... iustificavit ... glorificavit*: sed haec a praedestinatione oriuntur, tamquam a causa: ergo, &c. Prob. min. Nam praedestinatio est praeparatio auxiliorum liberationem importans: atqui *glorificatio* a miseriis perpetuo liberat, *vocatio* autem & *iustificatio* ipsam glorificationem praecedunt: ergo, &c.

Ob. I. Vocatio, & iustificatio etiam reprobis conferuntur; Calvinus enim dogma est, non dari reprobos vere iustos: ergo, &c.

R. dist. ant.; conferuntur ex efficaci intentione perducendi ad gloriam, neg.; ad gratiam, conc. Diximus supra, ad praedestinationis effectum requiri, ut descendat ex efficaci proposito dandae beatitudinis, quod sane ad nullum attinet reproborum.

Ob. II. Praedestinati saepe deserunt vocationem, iustitiam, & fidem ipsam: ergo vocatio, & iustificatio non sunt media praedestinationis. R. neg. conf. Nam ex recordatione prioris vocationis magis electus trahitur ad assentiendum praesenti: & ex praeterito lapsu timorem concipit, clamans cum Davide: *Priusquam humiliarer, ego deliqui; propterea mandata tua custodiavi.*

Ob.

Ob. III. Glorificatio non est medium, sed finis: ergo non est praedestinationis effectus. R. neg. conf. Nam quodlibet beneficium, quo electi a perditionis massa liberantur, per modum termini, aut medii est effectus praedestinationis, adeoque glorificatio est praecipuus eiusdem effectus.

PROPOSITIO II. Substantia praedestinati, aliaque naturae dona sunt aliquo modo praedestinationis effectus.

Not. Licet substantia praedestinati absolute spectata, prout pendet a solo creationis decreto, non sit praedestinationis effectus; illud enim praecedit ratione praescientiam originalis peccati; est tamen eius effectus, quia servata misericorditer post culpam, praedeterminatur ad gloriam. Prob. Substantia praedestinati post culpam servata est ob Christi merita: ergo, &c. Prob. ant. Nam propter originale peccatum genus humanum promeruit etiam in nihilum redigi: ergo ob Christi merita servatum fuit. Hinc S.P. ser. 2. de V. Ap. ait: *Electos per Iesum Christum esse creatos.*

Ob. I. Voluit Deus homines redimi: ergo substantia praedestinati praesupponitur ad Christi merita. R. dist. conf. Praesupponitur, idest voluntas redemptionis antecedit ratione incarnationis decretum, conc.; voluntas implendi praedestinatorum numerum praesupponitur ad Christi merita, neg. Substantia enim praedestinati Christi merito servata posterior est incarnatione, prout praedeterminatur ad hunc numerum instaurandum.

Ob. II. Praedestinatio facta est post praevisionem originalis peccati: sed hoc supponit substantiam praedestinati: ergo, &c. R. dist. min. Si spectetur absolute, ut creata, conc.; ut praeservata ad instaurandum electorum numerum, neg.

Inst. Etiam substantia reproborum meritis Christi servata est: ergo & ipsa erit praedestinationis effectus. R. neg. conseq. Non enim omne beneficium per Christum collatum est praedestinationis effectus, sed quod habet coniunctum propositum conferendi gloriam. Idem dicendum est de ingenio, arbitrio, aliisque naturae donis, quae quidem non se solis possunt ad gloriam perducere, sed gratiae supernaturalis auxilio.

PROPOSITIO III. Etiam permissio peccati est aliquo sensu praedestinationis effectus.

Not. Non loquimur de peccato finali, quod perditionem secum trahit; hoc enim nullum est in praedestinatiis, quibus donatur perseverantia; neque de effectu elicitio, qui per se ad gloriam confert; nam haec permissio per se est magis poena, quam donum; sed loquimur de effectu imperato, qui remote, & mediate ad gloriam perducit. Pr. I. ex Ap. Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Prob. II. ex Aug. de Corr. & Gr. 9. *Etiam si qui eorum, praedestinatorum, deviant; etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt, atque doctiores.* Et l. 14. C.D.

13. *Audeo dicere superbis esse utile cadere in aliquod apertum peccatum, unde sibi displiceant, qui sibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus sibi displicuit quando flevit, quam sibi placuit quando praesumpsit.* Idem docet Gregorius M. lib. 2. moral. 26. Prob. III. ratione. Nam peccati permissio ex Dei ordinatione conducit ad spirituale bonum praedestinati, idest ad humilitatem, &c. : ergo, &c. Vide Prop. I. Ob. II.

Ob. I. Permissio peccati non est Dei beneficium meritis Christi collatum, non opus misericordiae, sed iustitiae, non distributio, sed negatio gratiae : ergo, &c. R. dist. ant. Permissio in se, conc. ; ut subest Dei proposito, neg. Permissio ergo, prout est in se, est poena praesumptionis ; sed prout subest Dei proposito, est aliquale beneficium, nam excitat in praedestinato humilitatem, sollicitudinem, &c.

Ob. II. Sapiens provisor non debet summum malum permittere, ut bonum conferat, sicut nec medicus morbum, ut reddat sanitatem : ergo, &c.

R. neg. antec. Deus enim sapientissime peccata permittit, ut finem assequatur, in quo iustitia & misericordia relucet ; sicut enim per adversarios vult Deus reprobationem negativam aliquorum, ut iustitiam ostendat in reprobos, misericordiam in electos, ita peccatum permittit, ut ostendat gratiae necessitatem, infirmitatem arbitrii, &c. Nec medicus morbum permittit, ut conferat sanitatem, sed ut reddat robustiorem ; sic Deus non finit peccatum, ut iustificet, sed ut validius sanctificet. *Cooperatur enim casus ille in bonum, unde & humiliores efficimur, & cautiore, ait D. Bernardus in Psalm. 9.*

CAPUT XIII.

De certitudine, atque immutabilitate praedestinationis sanctorum.

NOt. Cum praedestinatio spectari possit in *intentione*, & in *executione*, quaeritur an utroque modo sit infallibilis ? idest relate ad Deum eligentem, & hominem libere praecepta servantem, Sit itaque

PROPOSITIO. Praedestinatio tam ex parte Dei, quam hominis, est immutabilis, sed illa certa est, haec incerta.

Prob. I. pars. Decreta Dei efficacia, & absoluta sunt immutabilia, *Non est Deus, ut filius hominis, ut mutetur*, ex Numer. 23. nec volenti efficaciter salvum facere humanum resistit arbitrium : ergo ex parte Dei praedestinatio est immutabilis. Est etiam ex parte hominis ; posito enim Dei decreto, praedestinatus infallibiliter gloriam consequitur : ergo, &c.

Prob. II. pars ex Ap. 1. Tim. 2. *Cognovit Dominus, qui sunt eius.*
S.

S. P. A. de Corr. & Gr. 7. *Nemo eorum perit, quia non fallitur Deus: ergo praedestinatio respectu Dei certa est. Esse homini incertam docet Eccl. 9. Nescit homo, an amore, vel odio dignus sit: & Trident. sess. 6. Nemo, ait, de praedestinationis mysterio praesumere debet, ut certo statuatur, se esse in numero praedestinatorum. Accedit ratio. Decebat homines talis spes, qua cum tremore salutem suam operarentur, & dona Dei non superbiendo fastidirent, sed timendo custodirent: ergo, &c.*

Ob. I. Augustini proloquium: *Si non es praedestinatus, fac ut praedestineris.* Idem ser. 102. de Temp. ait: *Velle Deum mutare sententiam, si homo resurgat ad poenitentiam.* Ecclesia etiam orat, *ut liber vitae praedestinatorum nomina adscripta retineat: ergo praedestinatio est mutabilis.*

R. I. dist. conf. Est mutabilis, quoad effectum medium, idest iustificationem, & opera, conc.; quoad propositum, & gloriae coronam, neg. Proloquium illud, & serm. 102. de Temp. non est Augustini, vel praedestinatio ibi sumitur inadaequate pro iustificatione, aut signis praedestinationis. Vide cap. 7. ad 4. Hoc sensu Ambrosius ait: *Novit Deus mutare sententiam, si tu noveris mutare delictum, & Ecclesia orat: Ut liber vitae, &c.*

R. II. Loca laudata accipienda esse, non de praedestinatione relate ad efficacem Dei voluntatem, sed relate ad legem Dei, quae statuit peccatoribus impoenitentibus aeternum supplicium, poenitentibus delet mortis chirographum; quae responsio facilius est, & germanior.

Ob. II. Exod. 33. ait Moyses: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo: ergo, &c.* R. I. dist. antec. Et loquitur Moyses de libro vitae temporalis, conc.; de libro vitae aeternae, neg. Sensus est ergo, si non dimittis, obsecro, ut interficias me, ut ait Num. 11. R. II. neg. conseq. Moyses enim rem petendo impossibilem, vehementissimum desiderium expressit de Hebraeorum salute, quam proprie antepondere visus est.

Ob. III. Apostolus 1. Cor. 9. ait: *Castigo corpus meum, ne forte cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar: ergo, &c.* R. dist. ant. *Reprobus efficiar*, idest e gratia excidam, conc.; de praedestinatorum numero, neg. Loquitur enim Apostolus de gratiae privatione, ac de reprobationis effectu, non de proposito Dei.

Ob. IV. Si praedestinatio immutabilis esset, posset quis dicere: *Vel sum praedestinatus, vel non. Si primum, quodvis crimen admisero, salvus ero; si secundum, quidquid boni egero, nihil mihi prodest: ergo, &c.* Neg. ant. Licet enim praedestinatio immutabilis sit, quoad Dei propositum, tamen in executione liberis meritis comparatur. Vide c. 8. R. ad 3. Argumenta haereticorum contra 2. partem Prop. alibi excutiam. Interim nota, ex Trid. sess. 6. c. 9. neminem scire certitudine fidei, se gratiam Dei consecutum.

CA-

CAPUT XIV.

De Praedestinatianae haereseos pseudo-historia.

NOt. I. Duo sunt errores circa praedestinationem, & gratiam. I. Pelagianorum, qui eam repetebant ex praevisione meritorum; II. Praedestinatianorum, qui victricem gratiam, & praedestinationem secundum propositum, ita defendunt, ut liberum arbitrium, *titulum sine re esse arbitrentur*. Utrique malae causae patroni. Pelagiani enim & Semipelagiani pessime de Christi gratia, de Augustino irreverentes locuti sunt. Praedestinatiani autem impie de libertate hominis, imperite de Augustino sensere; constans enim est S. P. doctrina, neque praedestinationem, neque libertatem esse negandam (1).

Not. II. Praedestinatianorum, quae in Calviniana secta adhuc vigent, praecipua dogmata sunt, I. Deum eodem modo ad vitam, & mortem praedestinare. II. divinam praescientiam voluntatem compellere. III. perire Dei voluntate, qui pereunt. IV. Trahi etiam invitos ad salutem. V. nullam esse in Deo voluntatem salvandi omnes. VI. Christum pro solis praedestinatiis mortuum esse, &c. Ortam esse hanc haeresim ann. 424. apud Monachos Adrumetinos, in Galliis emerisse ann. 429. & a Gothescalcho recusam ann. 847. asserunt Tyro Prosper, Sigebertus, Baronius, Spondanus, &c. Sed eam esse fictitiam putant Usserius, Maguinus, Norisius, Cabassutius, Alexander, aliique: qui odioso Praedestinatianorum nomine traductos esse Augustini discipulos observarunt.

Not. III. Nullum inferri Augustinianae doctrinae praecudicium, etsi daremus Augustini aevo hanc sectam emerisse; eiusque assecclas se se tanti doctoris auctoritate muniisse. *Non enim melius loqui potuit Augustinus, quam Prophetae, quorum verbis male intellectis tam multi suos defendere conantur errores*, ait Facundus Herm. l. 6. contra Motianum. Imo cum constet, Gothescalchi causam ad Augustini scripta, velu-

Tom. I.

Ff

ti

(1) Observat cl. Auctor. in Schol. c. 1. l. 6., Augustino, eiusque discipulis, ubi de praedestinatione, & gratia disputatur, primum a Pelagianis deliramenta Manetis, tum a Semipelagianis haeresim Praedestinatianam, postea a quibusdam catholicis quidem, sed magis pro arbitrii libertate, quam pro Christi gratia sollicitis, ipsam Calvinii fata-

lem necessitatem, postremo ab Arminianis (inter quos Iohannes Phereponus, supra caeteros omnes Augustino infensissimus fuit) omnes istas, quae tandem in idem recidunt, iniuriarum plenissimas notas opponi. Quae in re Pelagianorum vestigia praemunt, qui easdem calumnias, ad nauseam usque repetitas, ingeminant.

ti ad lydium lapidem, fuisse revocatam, magnum eidem robur accessit. Sit ergo

PROPOSITIO I. Nulla fuit in Adrumetino Monasterio, Augustino superstita, haeresis Praedestiniana.

Prob. I. Ex S. Prudentio Trecen. Episcopo lib. contra Ioh. Erig. 4. ubi ait: *Tertiam haeresim, qua ita donum gratiae praedicatur, ut libertas arbitrii auferatur, nec legimus, nec audivimus.* S. Remigius c. ipsum Erig ait: *Quae est ista haeresis tam inaudita, quae libero arbitrio denegato solius gratiae sit praedicatrix, nisi disputator iste B. Augustinum quasi haereticum accusat.* Reapse S. P. A. scripsit librum de haeresibus ann. 428. iam sedatis Adrumetinis dissidiis, cur ergo haeresim non memorat a se praefocatam? Cur Pelagianam vocat recentissimam, si aliam iuniorem profligaverat?

Prob. II. ex historia. Cum enim Augustini epistola 105. a Floro Adrumetum delata a Monachis avide legeretur, aliquibus imperitis visum est, vocationem secundum propositum, & gratiam victricem tollere libertatem. Valentinus Abbas, & Florus pro Augustino steterunt. Hinc turbae excitatae, quas Felix, & Cresconius ad Augustinum ambigue retulerunt, qui videns, Adrumeti, sub praetextu libertatis, novum bellum contra gratiam Christi parari, scripsit librum de gratia & lib arbitrio: sed opponentibus Adrumetinis, non corripiendos transgressores ob gratiae defectum, librum addidit de correptione & gratia, plenum, ait Prosper, *divinae auctoritatis.* Ex hoc origo, & finis dissidiorum.

Ex quibus constat Semipelagianam haeresim, non Praedestinianam inde erupisse. Qui enim negant electionem secundum propositum, eamque libertate non auferre putant, non Praedestinatiani sunt, sed Semipelagiani; nam Praedestinatiani electionem secundum propositum, ex Augustini doctrina, tuentur, licet errent quoad libertatem: ergo, &c.

Confirmatur ex D. Prosp. in ep. ad Aug., ubi, narratis Semipelagianorum oppositionibus contra divinum propositum, ait: *Evenit, ut cum quosdam intra Africam similia movissent, librum de Corr. & gr. plenum divinae auctoritatis emitteres.* Similis ergo fuit Semipelagianorum, & Adrumetinorum expositio. Reapse nullus fuit Praedestinianus inter Adrumetinos. Non Valentinus, de cuius fide nemo dubitat, neque Florus, quem constat ex Valentini epistola a Felice, & Cresconio falso accusatum. *Servi tui Flori* (ait Valentinus ib.) *fides est, non sicut fratres illi locuti sunt, non iuxta merita nostra dari donum pietatis, sed per gratiam Redemptoris:* neque alii Monachi; ii enim ita arbitrium propugnabant, ut gratiam negarent. Rumor ergo exortae Adrumeti haereseos, ex falsa illorum relatione ortus est. Vid. epist. Valentini ad Aug. & huius responsionem ad Valent.

Ob. I. S. P. cit. ep. ait: *Retulerunt, monasterium vestrum dissensione*

ne turbatum, eo quod quidam in verbis sic gratiam praedicent, ut negent hominis esse liberum arbitrium. ergo, &c.

R. neg. conf. Felix enim & Cresconius falsa narraverant. Illos ergo, utpote inscios, diu apud se retinuit S.P.; *quo instructiores redirent adversus Pelagianos*: iisque redeuntibus Adrumetum una cum libro de Gr. & lib. arb. sic Monachos hortatus est: *Neque negetis Dei gratiam; neque liberum arbitrium a gratia separetis.* Rescripsit Valentinus: *liberum arbitrium Dei gratia non negamus.* Hinc S.P. Monachis gratulatur, *hanc fidem etiam in Floro invenisse, unde, ait, potius corrigendi sunt, qui eum non intelligebant*: ergo, &c.

Ob. II. S.P.l. de Gr. & arb. utrumque defendit, sed ex quo gratiam defendat, sequitur extitisse, qui eam negarent: ergo a pari. Erant ergo in eo monasterio duae factiones, Pelagianorum, & Praedestinatianorum.

R. neg. conf. Nam, etsi daremus, Augustinum initio credidisse Felici, & Cresconio, & contra Praedestinatianos scripsisse, bene se gessisset evellendo, cum erumpente Semipelagianorum haeresi, etiam ficti erroris radices, quas noverat olim insitas a Manichaeis. Sed Augustinus ibi probat, gratiam merita non supponere, nec tamen perimi liberum arbitrium, ut Pelagiani criminabantur. Haec itaque propositio: non datur sub gratia efficaci libertas, enuntiatur a Pelagianis, & Praedestinatianis: illi, ut Dei gratiam tollant, aiunt, ex ea sequi libertatis exitium: isti, ut arbitrium eliminent, censent, per illum Dei gratiam auferri. *R. II. dist. ant.* Augustinus utrumque defendit retundens criminationem Pelagianorum, conc.; repellens assertionem Praedestinatianorum, nego.

Ob. III. meminere huius haeresis Sigebertus, Prosper Tyro, Arnobius, alique: ergo, &c. *R. neg. conf.* Cum enim eo nomine a Semipelagianis traducerentur Augustini discipuli, plures falsa crimina pro veris historiis venditarunt. Ita Sigebertus a Fausto Reienfi, qui Augustini discipulos Praedestinatianos appellat, hanc fabulam hausit. Arnobius quoque Semipelagianus fuit, ut ostendit Norisius (a), vel falso rumore a Semipelagianis accepit, Praedestinatianos exstare, qui tollerent libertatem. Hinc forte errorem hausit Prosper Tyro in historia hospes, qui hanc haeresim refert ad ann. 417. quando Augustinus nondum egerat de Praed. SS., nec epistolam ad Syctum dederat ante ann. 424.

PROPOSITIO II. Neque sub Coelestino I. erupit in Galliis secta Praedestinatianorum.

Prob. Qui eam apud Massilienses suscitata tradunt, putant Hilarium, & Prosperum Augustini, & Coelestini opem implorasse, sed ii non contra Praedestinatianos, sed contra Semipelagianos ad Augustinum confugere ex cit. Prosperi ep., ex qua constat, Massilien-

Ff 2

ses

(a) L. 2. hist. Pel. 15.

ses improbasse gratuitam praedestinationem : cum Praedestinariani gratuitam praedestinationem admitterent: ergo controversiae illae non Praedestinariae seminarium, sed Semipelagianae haeresis incrementum fuere. Deinde S. P. A., acceptis illis epistolis, morbo occurrat libris de Praed. SS., & de Don. Pers. quos contra Augustinianae doctrinae obtrectatores editos esse constat: ergo Augustinus non exagitat ibi Praedestinianos, sed Semipelagianos.

Ob. I. Auctor *Praedestinati* ex Veter. Cod. a Sirmondo editi ait, hanc haeresim irrupisse sub Coelestino P. : ergo, &c. R. Norisius, Sirmondum, qui effeta ann. 80. aetate *Praedestinatum* edidit, deceptum esse : unde eius historia fabula dicitur a Maguino : nam dogmata Massiliensium a Praedestinarianis quam longe absunt. Adde auctorem *Praedestinati* se prodere Pelagianum, dum ait, concupiscentiam esse a creatore, nec poenam peccati, sed legem naturae.

Ob. II. Prosper, & Hilarius narrant, plures apud Massilienses asseruisse, Dei constitutione tolli libertatem, & sub nomine praedestinationis necessitatem induci : ergo, &c. R. dist. ant. narrant in propria sententia, neg. ; in sententia Massiliensium, qui *non ex veritate, sed ex livore* haec absurda opponebant Augustini doctrinae, ut scribit Fulgentius l. 1. ad Mon. c. 1. conc. Vide test. Prosperi supra c. 6.

Ob. III. ex libris Fausti, ex Arelateni, ac Lugdun. Synodo, & epistola ad Lucidum constat, Praedestinianos extitisse circa ann. 470. : ergo, &c.

R. neg. ant. Nam, dato etiam a Fausto Synodos illas non fuisse confictas, ut censet Maguinus, constat, Faustum, utpote Semipelagianum, Praedestinariana dogmata Augustinianis obiecisse. Cum ergo Faustus retulisset, plures existere Praedestinianos, provide Galliciarum Praefules sex a Fausto exhibitas propositiones damnarunt. Constat ergo, paradoxa illa esse haeretica, & a Semipelagianis obiecta, ad sententiae Praedestinationis gratuita, invidiam : iure ergo damnata sunt, hinc tamen non eruitur extitisse sectam Praedestinarianam. Quod spectat ad Lucidum, si vera sunt, quae de eo narrat Faustus, eum dicimus a Semipelagianis acutis ingenio in hac difficillima quaestione circumventum forte ea retractasse, quae recte sentiret : quod saepe contingit rudioribus, qui cum versutis adversariis decertant.

PROPOSITIO III. Gothescalchus Praedestinarianus non fuit, licet veram causam imprudenter defenderit.

Sic censet Maguinus, Lupus, Norisius, &c. Pr. I. auctoritate S. Prudentii, Remigii, & Lugdunen. Ecclesiae : quam errore facti deceptam esse perperam scribit Pagius ad ann. 849. ob testimonium Hincmari, aliorumque, apud Natal. Alex. diff. 8. sect. 9. Nam I. digniores fide sunt laudati scriptores, Lugdunensis, & Valentina Synodus, quam Hincmarus. II. Gothescalchi dogmata sensum habent.

bent catholicum, & toto coelo distant a Calviniano. III. ex Hincmaro colligitur, Gothescalchum sensu catholico ea propugnasse. Nam quod ait primo, quosdam esse praedestinos ad mortem, de malo poenae accipi debet, *propter praescripta ipsorum merita*, ut constat ex eius confessione, & ex Hincmaro ipso. Quod ait secundo, non esse in Deo voluntatem salvandi omnes, de efficaci intelligitur ex Aug. in Ench. c. 96. a quo eadem ferme verba exscripsit in epistola ad Nicolaum Pont. Quod ait tertio, Christum non esse mortuum pro mundi redemptione, intelligit non esse mortuum pro reprobis, *perpetualiter*, idest efficaci voluntate dandi illis, perseverantiam, quae tria capita sunt ipsa Gallorum obiecta apud Prosperum. Gothescalcho ergo contigit, quod Augustinianae doctrinae assertoribus.

Ob. I. Gothescalchus docuit, Praedestinationem ad mortem in collatione cum Eberardo Comite, & cum Episcopo Brixienfi Nothingo, qui cum Rabano Archiepiscopum Moguntinum in Gothescalchum incendisset, is in Moguntina Synodo damnatus est ann. 848. : ergo, &c. R. dist. ant. Docuit praedestinationem ad culpam quam tradunt Praedestinati, neg. ; ad poenam ob praevisa demerita, quam admittunt catholici, conc. Constat ex eius confessione, & ex Hincmaro ipso.

Dices : Gothescalchus in gemina confessione errorem simulavit : ergo, &c. R. neg. ant. I. enim eum ad extremum usque fuisse pertinacissimum scribunt adversarii. II. Rabanus, & Hincmarus fatentur, Gothescalchum fuisse Augustinianae doctrinae studiosissimum, cupientem ut de ipso arbitrio teneretur, *quod ab Augustino & aliis PP. inculcatum est, non iuxta dogma Gennadii Massiliensis*. Nothigus autem parum in Augustiniana palaestra exercitatus, ait Nothius, non poterat Rabano de altissima quaestione informare, *unde ad rem non pertinentem disputationem assumpsit*. Recte ergo a Rabano errores illi proscripti sunt, licet a Gothescalcho improbat.

Ob. II. Hincmarus, Annalista Bertinianus, & Synodus Carisiaca Gothescalchum damnarunt : ergo, &c.

R. neg. conf. Nam Hincmarus fuit, Sirmondo teste, *fallere, & falli proclivis : eiusque concilia, conventicula de sanguinibus dicta sunt*. Praeceptus iudicio fuit, maxime in hac causa, in qua idem testis, accusator, & iudex Gothescalchum damnavit, & virgis caesum compulit ad comburendam propriam apologiam (1). Carisiaca capitula merito a Valentina Synodo exploduntur, propter inutilitatem, vel

no-

---

(1) Gothescalchum etiam ab Amolone Antistite Lugdun. & Floro Diacono tanquam *Praedestinatianum*, refutatum nuper tradidit Franciscus Morenas t. 3. H.E. p. 477., sed fallitur : nam Flo-

noxietatem & errorem : eique interfuit sola factio Hincmari, cum Valentinae interfuerint Lugdunensis, Viennensis, & Arelatensis Episcopi : eiusque canones a Concilio Tullensi plenario 12. Provinciarum firmati sint.

Dices cum Alexandro, Valentina decreta non pugnare cum Carisiacis : ergo, &c.

R. Posset responderi, aliter iudicasse Valentinus Patres, qui in iis errorem notarunt, & Hincmarum, qui miratur, ea capitula ab Episcoporum primoribus fuisse damnata. Sed demus Alexandro, Valentinus Patres errore facti putasse in iis capitulis errorem contineri ; demus, Valentinus canones ab Ebbone Hincmari hoste corruptos esse, licet oppositum eruatur ex Hincmaro aliisque : sicut ergo erravit Valentina Synodus errore facti per Alexandrum, & canone 4. proscripsit haeresim Semipelagianam, ita errare potuit Carisiaca, & quatuor capitulis damnare haeresim Praedestinatianam, quam a Gothescalcho, errore facti, credidit propugnari. Christum enim pro solis praedestinatiis efficaciter mortuum esse, & dari praedestinationem impiorum ad mortem, nedum Gothescalchus, sed etiam Augustinus, Fulgentius, Prosper, alique asserunt. Si Ebbo, ob simultatem cum Hincmaro, canonem 4. Valent. Syn. vitiavit, cur non potuit Carisiaca cap. vitiare Hincmarus ad fallendum proclivior? Non est tamen dissimulandum Gothescalchum verum dogma imprudenter asseruisse; nam praedestinationem ad mortem ita praedicavit, ut multi in desperationem inducerentur. Defuit ergo Gothescalcho & macula erroris, & cordati theologi temperamentum.

C A P U T X V.

An populis praedicanda sit Augustiniana de gratuita praedestinatione sententia.

Augustiniana de gratuita praedestinatione sententia removeri virtutes, & torporem induci, adeoque nec populis praedicandam vetustissima est Semipelagianorum quaerimonia, quam etiamnum ingeminant quidam fraternae caritatis obliti: contra quos fit

PROPOSITIO. Opportunum est populis praedicare Augustinianam de gratuita praedestinatione sententiam, prudenti tamen, ex Augustini monitis, temperamento.

Prob. I. pars auctoritate Augustini, qui in lib. de Don. Perf. c. 20. ait : *Quid est, quod isti dicere existimant : etsi verum est, quod dicitur*

Florus, & Ecclesia Lugd. pro Gothescalchi doctrina pugnarunt, & S. Remigius Amolonis successor ait: *Quae de praedestina-*

tione docuit, Gothescalchus, vera sunt, & ideo in hac re dolemus, non hunc miserabilem, sed ecclesiasticam veritatem esse damnatam.

tur de praedestinatione, non est tamen populis praedicandum? Praedicandum est prorsus, ut qui habet aures audiendi audiat. Cuius rei rationem profert S. D. Si enim recte praedicatur pudicitia, pietas, &c., ut Deus recte colatur: recte ergo praedicatur praedestinatio gratuita, ut nemo nisi in Domino gloriatur. Et c. 22., postquam monuit, in unoquoque excitandam spem, & sedulam legis observantiam, subdit: Haec atque huiusmodi cum dicuntur, sive paucis, sive multitudini Ecclesiae, cur metuinus praedestinationem praedicare? ergo, &c., (1).

Prob. II. ratione. Haec enim doctrina non removet, ut adversarii contendunt, sed promovet virtutes, & vitia coercet: ergo, &c. Prob. ant. Per eam quippe in fidelibus excitatur HUMILITAS, quod nemo ab altero se ipso, sed Dei liberalitate discernitur: SPES intuitu divinae misericordiae, cui complacuit pusillo gregi regnum parare: TIMOR ex consideratione humanae infirmitatis, cuius arbitrium, nisi adiuvetur a Deo, nonnisi ad peccandum valet: CARITAS recogitando summam Dei dilectionem, qua non ex operibus iustitiae, sed secundum misericordiam suam salvos nos fecit: GRATITUDO erga Christum, qui redemit nos in sanguine suo, & fecit nos Deo nostro regnum; & FUGA PECCATI, cum simus incerti, an post culpam gratia victrix donetur, qua cordis durities penitus auferatur: ergo, &c.

Prob. II. pars ex ipso Augustino, qui cit. lib. de Don. Perf. c.

22.

(1) Idipsum probari potest auctoritate Romani Pontificis Pauli III., qui speciali Brevi sub die 11. Martii ann. 1538. hanc doctrinam probavit in Augustino Musaeo Tarvisino Ord. Erem. S. Augustini Theologiae Magistro, qui eam 20. circiter annis in celebrioribus Italiae urbibus praedicaverat, cumque, ea de re, tanquam violatae fidei esset ab aliquibus postulatus, ornatissimam doctrinae apologiam Pontifici exhibuit, quam ille Archiepiscopo Brundusino, & Magistro S. Palatii tradidit examinandam. Quibus omnibus mature consideratis, sanam doctrinam, a Musaeo traditam fuisse deprehendit Pontifex, sed populum non ita accepisse, quod ille commissariis praedictis explicaverat. Quam-

obrem iussit, ut ad civitatem Senarum, & Vicetiae, se conferret, & in publica praedicatione eam doctrinam, quam Commissariis explicaverat, & se tenere, & praedicasse dixerat, ita clare & distincte diceret, ut in formula, & responsionibus descripta continetur. Mandans praeterea Vicariis Generalibus Patriarchae Aquileiensis, & Episcopi Tarvisini, ne eum permitterent per quoscunque, ea de re, quomodolibet molestari. Ex his ergo constat, doctrinam de gratuita praedestinatione, & sanam esse, & populis praedicandam, &, quod secundo loco positum est, adhibendum in ea praedicanda prudens, ex Augustini monitis, temperamentum.

22. ait, *Praedestinatio non ita populis praedicanda est, ut apud imperitam multitudinem redargui quodammodo ipsa sua praedicatione videatur, si dicatur: Sive curratis, sive dormiatis, quod vos praescivit, qui falli non potest, hoc eritis. Dolosi vel imperiti medici est utile medicamentum sic alligare, ut vel non proficit, vel obfit.* Constat autem ex Gothescalchi historia, veram etiam doctrinam offensionem quandoque excitare posse: atqui ex Augustino lib. laud. c. 16., *Utile est, ut taceamus aliquid verum propter incapaces, maxime si timendum sit, ne peiores faciamus eos, qui non intelligunt, dum volumus eos, qui intelligunt, facere doctiores: ergo, &c.*

Quibus verbis monentur Augustini discipuli, ut a vocabulis, atque sententiis durioribus abstineant, quae imperitos turbare possent, tum a praedicanda praedestinatione ad mortem, ne ipsa veritas fiat occasio scandali simplicioribus, & mulierculis ad desperandum pronis: praesertim cum in sacris literis summa Dei miseratio, bonitas, atque voluntas salvandi omnes passim commendetur. Qua de re impudenter se gereret sacer orator, qui tantum ostenderet, non posse praedestinatum a gloria excidere, aut reprobum vitare supplicia. Licet enim praedestinati ex Dei beneplacito salus, reprobis ex praevisione meritorum aeterna supplicia parata sint, tamen sacrae literae vitae aeternae coronam nonnisi legitime certantibus exhibent, contra, ignem solis transgressoribus minitantur. Nec omnino laudandus esset, qui adversus praedicantem praedestinationem ex meritis obloqueretur, tum quia haec doctrina nulla censura notata est, & de ordine executionis est verissima; tum quia sacri oratores moribus efformandis, non quaestionibus enodandis incumbunt.

Oppones. Leonardus Utinensis Ordinis Praedicatorum ann. 1549. accusatus est apud Grimanum Patriarcham, quod in concione dixisset: I. *Praedestinatus nullo modo damnari potest*: II. *Praedestinatio in arbitrio nostro posita non est.* Grimanus vero, ob eius defensionem, ut haeresis suspectus, ad Inquisitionem delatus est: ergo non licet populo praedicare praedestinationem gratuitam.

R. Leonardum iniuria accusatum, & pro eo pugnasse Grimanum epistola ad Vicarium Generalem Utinensem, ubi gratitae praedestinationis sententia defenditur, & quod dogma probatur a Patribus Trid. Quod constat I. ex epistola Card. Lotharingiae ad Pium IV., ubi ait, Grimanum unanimi consensu fuisse purgatum. II. Ex epistola ad S. Carolum Borromaeum a quatuor Cardinalibus subscripta, ubi habetur: *Iudicarunt omnes, Grimanum absolvendum a calumnia.* III. Ex votis Episcoporum, theologorum apud Pallavicinum in Historia Conc. Trid. IV. Ex sententia absolutionis Grimani sub die 14. Septembris 1563., ubi eius epistolae a nota haereseos vindicantur.

Inst. Grimani epistolae interdictae sunt a Patribus Tridentinis: ergo, &c. R. dist. ant. Interdictae sunt propter dogma praedestinationis-

tionis gratuita, neg. ; ob quaedam ibi minus exacte exposita, conc. Non enim vetitum est a Tridentinis Patribus, ne gratuita praedestinatio praedicaretur, sed ne vulgarentur Grimani epistolae, non propter dogma, sed propter aliqua, quae ille in theologicis disputationibus minus exercitatus non satis exacte explicaverat, ut constat ex laud. epistola ad S. Carolum.

Inst. II. Grimanus post Tridentini sententiam rursus ad Inquisitionis tribunal delatus est : ergo, &c. & neg. conseq. Irrito enim perversorum consilio hoc factum est ; nam inde eius innocentia magis refulsit, ita ut hymni laudis ei publice canerentur (1).

CAPUT XVI.

De numero, ac signis praedestinatorum.

Soli Deo cognitum esse numerum electorum Ecclesiae orationes demonstrant. Quidam tamen opinantur, eos comparandos esse angelis lapsis, vel iis, qui steterunt. S. P. A. l. 22. C. D. 1. de Coelesti Ierusalem haec habet : *Nulla civium suorum, idest angelorum lapsorum numerositate fraudabitur, sed uberiore etiam copia fortasse regnabit.* Quid nos ea de re sentiamus declarabit sequens

PROPOSITIO. Magnus est electorum numerus, sed valde exiguus, si compareretur cum numero reproborum.

Prob. I. pars. Apoc. 7. 9. *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus stantes ante thronum :* ergo, &c. Prob. II. pars. Matth. 7. *Arcta est via, quae ducit ad vitam, & pauci inveniunt eam.* Luc. 13. *Multi quaerent intrare, & non poterunt.* Matth. 22. *Multi sunt vocati, pauci vero electi.* Qui proinde, pusillus grex, vocantur in evangelio, ob maiorem numerum reproborum, ut ait Beda in Lucae 12.

Prob. II. ex Patribus. Aug. Ps. 48. ait, *vix unum esse vel duo, qui videntur observare praecepta Dei. Ipsos solos liberaturus est Dominus, &*

Tom. I.

Gg

cae-

(1) Opponi etiam posset, ex laud. Brevi, *populum, ob huiusmodi doctrinae difficultatem scandalum passum in perniciem, & Musaeum ipsum Venetiis carceribus mancipatum :* ergo, etsi vera est, haec doctrina praedicanda non est : *Utile est enim, ex Aug. ut taceamus aliquod verum propter incapaces, ne peiores faciamus, &c.* Sed constat ex Brevi ipso, Musaeum, nedum *pristinae famae & honori-*

bus restitutum, & eius doctrinam, ut sanam probatam, tum ipsi iussu esse a Pontifice, ut in publica concione eam clare & distincte diceret, ut populus inde exigeretur ad salutem, unde scandalum passus est. Ex August. solum evincitur, servandum hac in re prudens cordati theologi temperamentum, ut 2. parte propositionis supra probatum est.

caeteros damnaturus. Greg. Magn. hom. 14. : Ad fidem multi veniunt, sed ad coelestia regna pauci perveniunt. Chrysoft. or. 14. ad Antioch. ait : Quot putatis esse in civitate, qui salvi fiant? Non possunt in tot millibus centum inveniri, & de his dubito.

Prob. III. ratione. Nam in lege naturae multa malitia hominum erat in terra, omnis quippe caro corruerat viam suam, itaut aquis diluvii omnia consumpta fuerint. Post diluvium crevit iniquitas, idolorum cultus, & effrenis libido. In statu legis soli Iudaei legem habuere, & de iis etiam cecinit David: *Non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.* In lege gratiae maior est pars Ethnicorum, & Haereticorum. Vix enim Catholici partem tenent Europae, & Americae, neque ex his omnes salvi fiunt: nam, praeter paucissimos, qui mala fugiunt, quid est aliud pene omnis coetus Christianorum, quam sentina vitiorum? ut ait lib. 3. Provid. Salvianus: constat ergo gregem praedestinatorum esse vere pusillum.

Quaeres, quaenam sint signa praedestinatorum? R. I. esse mundi voluptatibus renunciare. II. persecutiones, ac probra propter iustitiam aequo animo ferre (a). III. Humilitas spiritus, qua efficiamur sicut parvuli (b). IV. Amor Dei, & proximi cum observantia divinae legis (c). V. Dei verbum libenter audire (d). VI. Specialissimus Deiparae cultus, &c. VII. Non confidere in homine, sed in Deo (e). VIII. Sollicitudo vitandi peccati, studium placandi Deum, Sacramentorum frequentia, candor morum, divini iudicii formido, &c.

DISSERTATIO II.

De Praedestinatione impiorum ad mortem.

Praedestinationem, aliam esse electorum ad vitam, aliam impiorum ad mortem supra observavimus. Haec autem, reprobatio simpliciter dici solet, & duplex est: scilicet positiva, & negativa. Illa est actus divinae voluntatis, quo reprobis infligenda poena decernitur: haec vero est praedestinationis privatio, seu non electio aliquorum ad gloriam, electis aliis. De utraque agemus hoc loco: tum de reprobationis effectibus, de reproborum numero, ac via perditionis breviter de more tractabimus.

CA-

(a) *Matth. 5.* (b) *Matth. 18.* (c) *Iob. 14.*
 (d) *Iob. 8.* (e) *Psf. 39.*

CAPUT I.

De Reprobatione positiva.

CUM reprobi in sacris literis passim dicantur, *maledicti*, *vasa irae*, & *contumeliae*, *repulsi*, &c. dari reprobationem negari non potest, dicente Domino Matth. 25. : *Ite maledicti in ignem aeternum*, &c. Huius reprobationis causam, non aliam agnoscit Calvinus, praeter divinam voluntatem, adeoque independentem a praevisione cuiusque peccati, tam actualis, quam originalis putat, aliquos cum angelos, tum homines a Deo conditos ad gehennam, iisque Deum imponere peccandi necessitatem, & efficaciter ad peccatum impellere. Ita Calvinus (a), Zuinglius (b), Piscator (c), Beza (d), aliique Calviniani : licet Glasius (e) haec sententia visa sit detestabilis. Sit itaque

PROPOSITIO. Calvinianum dogma de reprobatione, horrendum est & execrabile.

Prob. I. Scripturis. Sap. 11. *Diligis omnia, quae sunt, & nihil odisti eorum, quae fecisti*. Osee 13. *Perditio tua ex te, Israel : tantummodo in me auxilium tuum*. Iac. 1. *Deus intentator malorum est*. Concilium Arausicanum (f) can. 25. dicit anathema iis, qui credunt, aliquos ad malum esse praedestinos. Synodus Valentina (g) can. 3. statuit : *In damnatione meritum malum praecedere iustum Dei iudicium*. Et Trident. sess. 6. can. 6. ait : *Si quis dixerit, reliquos omnes, qui vocantur, gratiam non recipere, utpote divina potestate praedestinos ad malum, anathema sit*.

Prob. II. ex traditione ; quam etiam agnovere Magdeburgenses (h), qui de Patribus Apostolis coaevis aiunt : *negasse hominis, & diaboli lapsum fatali necessitate contigisse, nec praedestinationem in eo Dei, sed praescientiam solam admiserunt*. Vossius (i) etiam plura ea de re Iustini loca collegit ; sed his omissis, Aug. 13. Trin. 12. ait : *Modus iste, quo traditus est homo in diaboli potestatem, non ita debet intelligi, tanquam Deus hoc fecerit, aut iusserit, sed quod tantum permiserit, iuste tamen ; & l. 3. contr. Iul. Non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia iustus est*. S. Prosper obi. 7. Gall. ait : *Reprobatorum lapsum Deo adscribere immodicae pravitatis est*.

Prob. III. rationibus Augustini. I. Calvini dogma ordinem universi pervertit : ergo execrabile est. Prob. ant. ex l. 3. de lib. arb.

Gg 2

9.

(a) Exp. ep. ad Rom. 1. Inst. 21. & alibi. (b) Serm. de Provid.

(c) In not. ad Coll. Worst. (d) De Praedest.

(e) Sess. 5. can. 6. & 17. (f) Celebratum est ann. 529.

(g) Celebrata est ann. 855. (h) Centur. 2. cap. 4.

(i) L. 7. H. Pel. P. 2. Th. 12.

9. Si peccatis detractis miseria perseverat, recte deformari dicitur ordo universi. II. Ex eo dogmate tollitur Dei providentia, & iustitia. Nam providentia Dei, ait S. P. ib. regitur mundus, & ideo nunquam esset istorum aeterna miseria, nisi esset magna malitia. Iustitia vero: nam omnis poena, ait l. 3. art. 18. si iusta est, peccati poena est. III. Calvinus Deum facit tyrannum; si enim de Pelagianis recte ait S. P. l. 2. Oper. Imp. cum dicitis nullum peccatum parvulis imputandum, iniustum facitis Deum, qui eis grave iugum imposuit; quanto magis Calvinus Deum facit iniustum, qui non solum vult, absque culpa excludi a gloria creaturam Dei, sed etiam praedestinari, ex sola Dei constitutione, ad interitum sempiternum.

R. Calviniani, Deum praeparare quidem reprobis supplicium independentem a meritis, sed non infligere, nisi post culpam: sicut gloriam paratam ante praevisionem meritorum non confert, nisi post merita. Sed inepta responsio; sicut enim poenae inflictio per Calvinum iniusta esset, si innocentes afficeret, ita iniustum est decretum, quod poenam decernit absque culpae praevisione. Deinde hoc decretum vel iustum est, vel iniustum: si primum; poterit ergo executioni mandari, licet reprobatus innocens perseveret: si secundum; iniustus est Deus, qui iniusta decernit. Nec valet comparatio praedestinationis ad gloriam; haec enim, cum sit opus misericordiae, non supponit merita, sed efficit; iustitia vero dignis rependitur.

R. II. Calvinistae. Etiam catholicos reprobationem admittere, sine peccatorum praescientia. Sed ii de reprobatione negativa loquuntur, non de positiva. Aliud est non eligi ad gloriam indebitam, aliud destinari ad poenam soli culpae debitam. Qui vero aiunt, posse Deum etiam innocentes igni addicere, non loquuntur de ordinaria, sed de absoluta potentia: vide notam c. 7. l. 2. Calviniani autem de hac providentia loquuntur.

Ob. I. Legitur 1. Petr. 11. *Qui offendunt verbo, nec credunt in quod & positi sunt*: ergo aliquis efficienter praedestinatur ad non credendum: ergo, &c. Pr. conf. Nam *tithenai* saepe sumitur pro destinare, ut Grotius ostendit: non ergo legendum est, ut vulgata, *in quo*, sed *in quod positi sunt*, ut legit Beza, cuius lectionem probat graeca *eis o in quod*. Quibus verbis significatur, aliquos efficienter praedestinari ad non credendum, quippe neutrum *o* nequit ad masculinum *logon* referri: ergo, &c.

R. neg. conf. ad prob. neg. conf. Vulgata enim lectio tenenda est, quam confirmat Arabica, & Syriaca, quae habent: *in quem positi sunt*: aut ergo graeca emendanda est, aut neutrum *o* respondet *logo Verbo*, prout Christi personam indicat, ut 1. Ioh. 1. *Quod erat in principio*. Deinde non legimus, *positi sunt a Deo*; si ergo ultro daremus Bezae, reprobos in incredulitate positos esse, non sequitur Dei decreto esse positos, sed propria malitia.

Ob.

Ob. II. Exod. 7. *Ego indurabo cor eius. Ioh. 12. Excaecavit oculos eorum, & induravit cor, ut non intelligant: ergo, &c.*

R. dist. conseq. Deus indurat & excaecat subtrahendo gratiam, conc.; impertiendo malitiam, neg. *Excaecat*, ait S. P. Tract 53. in Iohan. & *obdurat Deus deferendo, & non adiuuando, quod occulto iudicio facere potest, iniquo non potest.* Et lib. 20. contra Faust. ait: *In opere malo aliud venire de astutia suadentis, aliud de nequitia volentis, aliud de iustitia punientis, cum diabolus suggerit, homo consentit, Deus deserit: ergo, &c.*

Dices Augustinus l. de Gr. & Arb. cap. 20. docet exemplo Pharaonis, &c. *Operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates, sive ad bona, sive ad mala, pro meritis eorum: ergo Deus trahit efficienter reprobos ad perditionem.*

R. dist. conf. Trahit directe, & per se, neg.; indirecte, & permissive, conc. Ita D. Th. in Ep. Rom. 9. ubi ait: *Instinctu quodam moventur homines a Deo ad bonum, & ad malum. Nam ad bonum inclinat voluntates directe & per se, tamquam auctor bonorum: ad malum autem occasionaliter, in quantum Deus homini proponit, quod ex se est inductivum ad bonum, sed homo propter suam malitiam utitur ad malum.* Ita regem Deus inclinat ad bonum, puta ad defendenda iura regni sui, sed hoc instinctu bono malus abutitur, secundum malitiam cordis sui, & hoc modo circa Pharaonem accidit: qui cum a Deo excitaretur ad regni sui tutelam, abusus est hac excitatione in crudelitatem.

Inst. Repugnat, Deum summe bonum inclinare voluntates ad malum, etiam occasionaliter: ergo, &c. R. dist. antec. Repugnat Deum inclinare, idest constituere in tali occasione, quae per se trahit ad peccatum, conc.; quae trahit per accidens, & posset illum excitare ad bonum, nisi malitia sua abuteretur in malum, ut de Pharaone dictum est, nego.

CAPUT II.

De Reprobatione negativa.

NOt. I. Thomistae complures, quos sequitur Sylvius, Estius, aliique docent, reprobationem negativam nullum ex parte reprobi habere motivum, sed Deum absolutum donorum suorum Dominum, sicut absque meritorum intuitu aliquos elegit ad gloriam, ita absque praevisione peccati plurimos reprobasse. Quae opinio a Calvinii dogmate quam longe abest. Non enim putant Thomistae, ex Dei reprobatione fieri peccata, aut reprobos creatos ad necem, ut ait Calvinus, ad illam trahi fatali necessitate. Verum cum ipsi in statu innocentiae gratuitam praedestinationem propugnent, coguntur reprobationem negativam, saltem angelorum, admitte-
re

re ante praevisionem peccati, sicuti ante meriti praevisionem, eorum electionem propugnant. Quo enim instanti angeli alii praedestinati sunt, alii reprobati sunt negative, idest non electi: ergo datur aliqua reprobatio negativa, nempe angelorum ante praevisa merita, ut Gotti fatetur. Coguntur ergo Thomistae fateri reprobationem negativam in hominibus opus esse iustitiae ob peccatum originale, in angelis autem denegationem indebiti beneficii: corruunt ergo Augustini argumenta, quibus contra Pelagianos originalis peccati existentiam ostendit ex ipsa exclusione a regno coelorum. Reponerent enim Pelagiani, etiam angelum, cum elevatione ad finem supernaturalem creatum, nulla culpa exclusum a gloria: licet ergo parvuli ad finem supernaturalem elevati essent, exclusio ista poena non est, neque ex ea evincitur, illos obnoxios esse peccato.

Not. II. Augustini sententia est, voluisse Deum homini, & angelo salutem & gloriam in primo creationis instanti conferre, non absolute, sed si per liberum arbitrium in accepta iustitia stetissent. Praevidit enim ex angelis alios perseveraturos, alios casuros, & illos ad gloriam assumpsit, hos in sua perditione reliquit; pars ergo angelorum ob meritum electa est, pars alia ob demeritum reprobata. Vidit etiam Adae culpa humani generis massam infectam, quam statuit reparare per mortem Filii sui, cuius beneficio noluit omnes Adae posteros fieri eodem modo participes. Quibusdam enim talem gratiam conferre constituit, qua finaliter perseverarent: atque hi sunt vasa misericordiae, seu praedestinati: reliquis vero Deus donorum suorum Dominus noluit tantam gratiam impertiri, sed iusto iudicio permittit, ex ea perditionis massa nonnullos privari gratia Baptismi, quosdam etiam ex baptizatis sua libertate perire. Qui ergo damnatur, ob originale peccatum aliquo pacto damnatur: sed alii proxime, alii remote. Proxime ii, quibus hoc peccatum non remittitur per Baptismum; remote autem, & *radicaliter* tantum alii, quibus originale peccatum remissum est, sed iusto Dei iudicio cadere permittuntur, & libero voluntatis arbitrio perire. Haec vera est Augustiniana doctrina, quam tradit S. P. in pluribus locis (a), Fulgentius (b), S. Prosper (c), PP. Africani (d), nec non D. Thomas, eiusque celebriores discipuli Zumel, Lemos, Bancel, Godoi, Gotti. Ex nostratibus ferme omnes: Norisius, Ariminensis, Argentinas, Gibbon, Gavardi, Bellelli, Manso, Piette. Ex Scotistis Macedo, & Fras-

---

(a) Ep. 105. ad Sixt. Ench. 98. & lib. 3. contra Iul. cap. 3.

(b) L. 1. de Ver. praed. & gr. (c) Ad 7. Ob. Gall.

(d) In epist. Synod. cap. 6.

Frassen. Ex recentioribus Iuenin, Du Hamel, Habert, L'Hermier. Ex ipsa S. I. Bellarminus, Suarez, Simonet, Vasquez, &c. Sit itaque

PROPOSITIO. Reprobatio negativa ex parte reprobī causam habet originale peccatum.

Prob. I. ex Ap. Roman. 9. *Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est: Iacob dilexi; Esau autem odio habui. Et v. 21. An non habet potestatem figulus ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* quae verba de reprobatione negativa accipi debent, non de positiva, quae fit ob actualia peccata. Et sic arguitur: qui reprobati sunt negative, odio habentur a Deo, & vasa irae, aut contumeliae appellantur: sed ex Augustini epistola ad Xystum Deus nil aliud Oderat in Esau, antequam fecisset aliquid mali, nisi originale peccatum; & ex l. 1. ad Simpl. q. 2. *Non odit Deus Esau hominem, sed Esau peccatorem*: ergo, &c. II. potest Deus ex eadem massa unum eligere, alium reprobare; sed si haec massa, antequam inficeretur, foret Dei lubitu destinata, ut ex ea fierent vasa irae, Id merito (ait S. P. ep. 157. ad Opt.) *videretur iniustum: quod ergo fiunt inde nascendo vasa irae pertinet ad debitam poenam*. III. qui reprobationem negativam defendunt, aiunt, Deum excludere creaturam a regno, tamquam ab indebito beneficio: atqui Deus neminem deserit, nisi prius deseratur; & sola exclusio a regno maxima poena est, cuius non aliam causam assignat Augustinus ep. ad Xystum praeter originale peccatum: ergo, &c.

Pr. II. ex August. l. de Corr. & Gr. 11. & 12. ubi docet, Adamum non indiguisse perseverantiae dono, quia tales vires habebat eius recta voluntas, ut perseverandi facultas eius committeretur arbitrio. Nunc autem ad perseverandum opus est auxilio validiori, quia si in tanta infirmitate sibi relinqueretur, inter tot tentationes voluntas ipsa succumberet. Quare peccato Adae perdita est potentia proxime expedita perseverandi, quae modo praedestinati confertur per auxilium actualis perseverantiae, sive per adiutorium, quo Deus operatur in nobis velle, & perficere. Hocque adiutorium quibus deest poena peccati est. Ex quibus sic arguitur. Illi negative sunt reprobati, quibus Deus non praeparavit donum actualis perseverantiae, neque conferre decrevit adiutorium, quo validiori gratia reddantur in extremo agone potentia proxime expedita, ut nulla adversitate vincantur: sed huius potentiae privatio in nobis est poena peccati originalis: ergo propter hoc, saltem remote, quilibet reprobat. Vide lib. 4. diff. 2. cap. 6. & 7. II. S. P. A. praedestinationem gratuitam admisit solum post Adae peccatum: eamque definit lib. de D. Pers. 14. *Praescientia, ac praeparatio beneficiorum, quibus certissime liberantur, &c.* sed liberatio poenam

nam supponit : ergo, sicut praedestinatio, ita reprobatio negativa peccatum supponit, quae cum sit, *non electio electis aliis*, fit cum praedestinatione eodem instanti. III. Ex reprobatione fiunt homines *vasa irae, &c.* : ergo, si fieret absque culpa, Deus esset iniustus. Si enim haec *massa*, ait S. P. ep. 86. *esset ita media, ut nihil boni, nec mali mereretur, non frustra videretur iniquitas, ut ex ea fierent vasa in contumeliam* : ergo, &c. IV. S. P. lib. 3. contra Iul. c. 3. demonstrat contra Pelagianos originale peccatum hoc argumento : Per vos excluduntur parvuli a regno coelorum, quae maxima poena est : sed iustus Deus poenam non infligit sine culpa : ergo, &c. Sed hoc argumentum nullum esset, si creatura ad regnum ordinata posset ab eo excludi sine culpa : ergo, &c. *Si parvam poenam fatemini, quae magna est, ut imago Dei non sinatur intrare in regnum Dei, videte quae iustitia poena ista infligenda sit parvulo, quem originali obnoxium negatis esse peccato.* Ita S. P. ibid.

Prob. III. ratione. I. Reprobatio negativa est non electio aliquorum, electis aliis : sed non electio supponit originale peccatum : ergo, &c. II. Reprobatio negativa poena est : ergo culpam supponit. III. Licet gratia, & gloria non sit debita rationali creaturae, ex quo tamen Deus eam condidit cum originali iustitia, iniquus esset, si stantem in gratia, sine culpa a regno coelorum excluderet. IV. Sicut praedestinati gratis datur perseverantia, ita reprobis iusto iudicio negatur : sed haec negatio poena est originalis peccati : ergo & reprobationis negativae causa est originale peccatum.

Ob. I. Ap. Rom. 9. ait, Esau odio habitum, antequam aliquid boni egisset, aut mali : ergo. II. Apostolus id refundit in Dei potestatem exemplo figuli, qui ex arbitrio alia vasa in honorem, alia in contumeliam fingit : ergo, &c. III. S. P. de D. Pers. 8. tam reprobationem, quam praedestinationem, refundit in inscrutabilia iudicia Dei ; ait enim, *In hac re, sicut iusta est ira eius, ita inscrutabilia iudicia eius.* Et S. Th. 1. 1. ad Annib. ait : *Voluntas, secundum quam vult Deus aliquem non salvare, non requirit rationem ex parte voliti, cum salus non sit debita naturae humanae.* Accedit ratio : Deus enim est gloriae dominus absolutus : ergo potest eam denegare creaturae, etiam sine culpa.

R. ad I. dist. ant. Et Ap. ibi excludit merita personalia, conc. ; originale peccatum, neg. Constat ex dictis. Ad II. dist. ant. Refundit in Dei iudicia reprobationem relativam, conc. ; absolutam, nego. Cum enim omnes spectent ad eandem massam, & possit Deus iuste universam damnare, voluit ex ea fieri quaedam vasa honoris, quaedam contumeliae. Qua in re, sicuti iusta est ira eius ob peccatum, ita magna est misericordia. Hinc S. Th. q. 3. de Verit. art. 2. ait : *In electione ratio est divina bonitas, ratio autem reprobationis peccatum originale, ut Augustinus dicit.* Quod ergo S. Thom. scribit ad

An-

Annib. accipi debet de massa humani generis spectata cum originali noxa, qua supposita, gloria est indebita, cum tamen deberetur creaturae conditae cum originali iustitia, si in ea stetisset. Ex his autem solvitur ratio ultimo loco producta. Ad III. dist. antec. Refert ad Dei iudicium reprobationem comparative acceptam, conced. ; absolute, neg. Reprobatio ergo sumi potest absolute, si quaeras, cur reprobatus sit Cain, Iudas, Esau? comparative, si quaeras cur sit reprobatus Cain, non Abel? cur Esau, non Iacob? &c. Priori ergo quaestioni respondetur: Propter peccatum originale. *Ex uno quippe omnes in condemnationem. Qui ergo liberatur gratiam diligat, qui non liberatur debitum agnoscat.* Ita S. P. l. de D. Pers. 8. cui subscribit S. Th. in Epist. ad Rom. Alteri autem quaestioni: cur liberatus est Abel, non Cain? R. cum Apostolo: *An non habet potestatem figurus ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?* Vel cum Aug. ib. *Cur iste assumatur, ille derelinquatur, inscrutabilia sunt iudicia Dei.*

Ob. II. Trident. Synodus sess. 5. de orig. peccato ait: *In renatis nihil odit Deus; quia nihil damnationis est iis, qui conscripti sunt cum Christo per baptismum:* ergo in iis saltem hoc peccatum non est reprobationis causa. R. Hoc argumento, plures ab Augustino recessere, non percipientes, quomodo originale iam remissum, sit causa reprobationis negativae. Ubi nota, hanc esse secundam obiectionem Gallorum, cui non respondet Prosper, Augustinum de baptizatis non loqui: novit enim ex Augustino Deum odisse in Esau originale peccatum, cui per circumcisionem remissum fuerat. Recurrendum est ergo ad supra statuta Augustini principia. Nempe, ex originali peccato, nedum sequi privationem gratiae sanctificantis, sed etiam potentiae proxime expeditae ad perseverandum, quae privatio tollitur per auxilium quo necessarium in hoc statu, ubi non amplius viget arbitrii sanitas, quam perdidimus, & quam perficit medicinalis Christi gratia. Qui ergo non baptizantur a regno proxime excluduntur propter originale, ex quo sequitur privatio gratiae sanctificantis; qui vero baptizantur reprobantur propter originale remote, quatenus non datur eis donum perseverantiae, & potentia proxime expedita, per speciale illud adiutorium, quo Deus in homine operatur, ut velit. Ita Augustinus, Africani PP. Gregor. M. aliique ap. Noris. in Vindic.

Itaque ad arg. R. dist. antec. *Nihil remanet*, idest deletur penitus peccati macula, & infunditur habitus gratiae sanctificantis, non vero, ut aiunt haeretici, originaria labes non imputatur, aut tegitur, conc. ; nihil remanet, ita ut in renatis sanetur vulnus concupiscentiae, reddatur libertas vegetior, quam habuit Adam, aut conferratur unicuique auxilium quo, & donum actualis perseverantiae, nego. Nam Tridentinum ibi definit, manere in baptizatis concupiscentiam, quam Apostolus peccatum appellat, quia ex peccato est, & ad

peccatum inclinat. Et sess. 6. ait : Iustificatum sine speciali auxilio Dei perseverare non posse.

Dices : Deus remittens reatum , remittit etiam poenam peccati : atqui renatis remittitur reatus : ergo & poena. R. dist. mai. remittit poenam , idest debitum proxime connexum cum ipsa culpa, conc. ; connexum remote, neg. Exclusio a gloria est proxime connexa cum reatu , & remote cum privatione potentiae proxime expeditae , sive specialis auxilii actualis perseverantiae , quae privatio est poena peccati. Renatus ergo non damnatur proxime ob labem originalem ; nihil enim damnationis in eo remanet ; damnatur tamen ob eam labem remote , quia , ut aiunt Africani PP. *Impius per nequitiam cordis in hominis terreni vetustate permanet, illius iudicio relictus , qui gratis salvat , iusteque damnat.*

Inst. Adam innocens caruit dono perseverantiae , & adiutorio quo absque labe originali : ergo eius privatio non est poena peccati. R. neg. conf. Nam Adam integer tali gratia non indigebat : nunc autem ad reprimendos concupiscentiae motus , opus est amplioris gratiae vi, quam Deus aliis dat , aliis negat , ut qui liberantur gratiam agnoscant, qui relinquuntur iudicium (a).

Ob. III. Non datur causa praedestinationis : ergo neque reprobationis. R. neg. conseq. *Potest enim Deus , ait S.P. (b) , aliquos sine meritis liberare, quia bonus est, non potest sine meritis damnare, quia iustus est.*

Ob. IV. Nonnulli theologi sententiam nostram comparant impio dogmati Calviniano : ergo, &c.

R. dist. ant. Comparant iusta de causa , neg. ; iniquo iudicio, conc. Siquidem Augustiniana sententia toto coelo distat a Calvini dogmate , qui primam reprobationis causam , non peccatum constituit , sed absolutam Dei voluntatem : cum Augustinus dicat, neminem sine culpa reprobari. Calvinus docet , homines ad interitum impelli : Augustinus , voluntate cadere , qui cadit. Ille ait, in renatis tegi , vel non imputari peccatum originale , adeoque proximam in iis peccati causam manere. Iste hanc labem Baptismo prorsus abstergi, & remanere ad agonem concupiscentiam causam damnationis remotam. Calvinus in concupiscentia statuit originalis peccati naturam : Augustinus in macula reatus. Ille nulli reprobo veram fidem , aut iustitiam tribuit : Augustinus ex iis plurimos & credere , & iustificari fatetur, licet in accepta iustitia non perseverent : ergo , &c.

CA-

(a) *Vide August. de Corr. & Gr. 12.*

(b) *Lib. 1. contr. Iul. cap. 12.*

CAPUT III.

De reprobationis effectibus, tum de reproborum numero, ac via perditionis.

CUM Deus non sit efficiens causa peccati, divinae reprobationis effectus non est, sed potius causa; ut enim ait Valentina Synodus, *in damnatione meritum malum*, ut originale peccatum, *praecedat iustum Dei iudicium*, non sequitur. Alia vero peccata fiunt ex voluntatis malitia, nec decretum supponunt, nisi permissivum. Sunt autem peccata reprobationis causa diverso modo. Originale negativae in sensu exposito, & peccatum quod cum morte coniungitur, positivae.

Sunt ergo reprobationis effectus permissio actualium peccatorum, & denegatio auxiliorum efficacium. Praevidens enim Deus alicuius peccata, statuit ea non impedire speciali gratia, impium relinquens in manu consilii sui, obdurans & excaecans subtrahendo gratiam, non impertiendo malitiam. Ad malum enim sufficit se sola voluntas. Quare subtrahente Deo gratiam victricem, sequitur obduratio, cuius permissio, non efficientia Deo tribuenda est. Quae ergo diximus de praedestinationis effectibus sunt etiam de reprobatione, servato utriusque ordine, confirmanda; ita ut reprobationis effectus sit quidquid est a Deo reprobante, & ad damnationem ex Dei intentione perducit. Unde nec reprobi substantia, nec libertas arbitrii sunt reprobationis effectus; non enim ea largitur Deus creaturis, ut pereant. Neque inclinatio ad malum, aut peccatum, sunt effectus reprobationis, cum non sint a Deo efficienter. Sunt ergo eius effectus permissio peccati, quod nunquam dimittitur, denegatio doni perseverantiae, excaecatio, & induratio, prout haec sunt debita hominis derelictio. Et supplicium aeternum, quo Deus iuste punit, quod ipse non fecit.

Dices. Permissio peccati, quod non dimittitur, est effectus reprobationis: ergo non est causa damnationis. R. Permissionem illam esse effectum reprobationis negativae, qua negatur donum perseverantiae, & peccatum cum morte coniunctum esse causam reprobationis positivae; sicut donum finalis perseverantiae effectus est gratitae praedestinationis, & perseverantia ipsa est causa glorificationis. Nihil ergo est in sententia nostra repugnans.

Quod spectat ad numerum reproborum, quantus futurus sit, ille solus novit, cui noti sunt, qui permaneant ad coronam, aut flammam; maiorem tamen esse reproborum, quam praedestinatorum numerum c. 16. diff. 1. dictum est. Id vero humiliores nos reddere debet, & magis sollicitos, ut ibi monuimus.

Via denique perditionis his gradibus conficitur. Primo reprobus

Hh 2.

bus

bus leviora peccata contemnit, torpescit subinde & orationis studium, ac sensuum custodia remittitur: unde in maiora prolaborur. Deinde contrahitur culpa, quam sequitur animae mors. Hinc descendit in peccandi consuetudinem, qua veluti catena constringitur. Delabitur postea in mentis excaecationem. Tum profundior succedit gradus, idest cordis obduratio, maloque inhaerens animi pertinacia, de qua Rom. 2. *Secundum duritiam tuam, & impenitens cor thesaurizas tibi iram in die irae.*

Si quis nostrum, quod absit, per hos perditionis gradus progreditur, pedem cito retrahat: revertatur a via sua mala, & ne differat de die in diem, ne quando irascatur Dominus & pereat de via iusta. Speret in eo, qui coronat in misericordia & miserationibus. Utinam libri huius assidua lectio id praestet, ut nemo desperet, nemo intumescat.

PARS

PARS SECUNDA

DE DEO TRINO.

DEUM unum, eiusque praecipua attributa, prima huius voluminis parte sex libris spectavimus. Sequitur de altissimo Trinitatis Mysterio pars altera, quam tribus libris complectimur. Quorum primus, qui est servato Auctoris ordine VII. totus erit Polemicus, eoque adversus Iudaeos & Haereticos pro fide individuae Trinitatis pugnabimus. VIII. Apologeticus, in quo Ante-Nicaenorum Patrum, aliorumque vindicabimus orthodoxiam. IX. Scholasticus adiaphoras continebit disputationes, quae salva fide agitari solent in Scholis.

LIBER VII.

*IN QUO PRO FIDE INDIVIDUAE TRINITATIS
contra Iudaeos & Haereticos disputatur.*

EX fidei inimicis quidam Trinitatem personarum impugnarunt, alii unius, aut alterius personae divinitatem. Illis itaque revincendis duplici dissertatione occupabimur. Ac I. quidem de numero; II. de divinitate personarum proposita brevitate tractabimus.

DISSERTATIO I.

De trino divinarum personarum numero.

TTrinitatem personarum in Deo, praeter Iudaeos, plures Heterodoxi impugnarunt. I. Montanistae (a), qui unicam in Deo personam, Hieronymo (b) teste, agnovere. II. Noetus (c), qui ait eundem esse Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, qui dedit legem in veteri Testamento, in novo autem in similitudinem hominum, & igneis linguis apparuit. III. Marcellus ac Photinus, qui Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum solo nomine putarunt esse distinctos. IV.

(a) II. Ecclesiae saeculo. (b) Ep. ad Marcellam.

(c) III. Ecclesiae saeculo.

IV. His adhaesit (a) Priscillianus. Contra vero Theodorus Mopsuestenus, & Nestorius quaternitatem invexere. V. Impudentissime de Trinitate blasphemavit (b) Michael Servetus, qui *triplicem cerberum* illam appellavit: eumque secuti sunt Ochinus, Danaeus, Crellius, Wolzogenius, & Sociniani omnes, quorum insaniam septem sequentibus capitibus refutabimus.

CAPUT I.

In quo Trinitas personarum ex veteri Testamento demonstratur.

Quamvis Deus Hebraeis Trinitatis Mysterium aperte non revelaverit, ne forte ad idololatriam proni, Deorum adstruerent pluralitatem, ut censent Basilius (c), & Isidorus (d), vel ut gradatim humana fragilitas altissimarum rerum cognitione imbueretur, ut visum est Augustino (e), plura tamen in veteri testamento deprehenduntur Sanctissimae Trinitatis vestigia. Sit itaque

PROPOSITIO I. Trinitas personarum evincitur ex v. i. Geneseos: *In principio creavit Deus, &c.*

Prob. I. ex hebraica voce *Elohim*. Ibi enim vox illa pluralis numeri cum *Barab* singulari coniuncta probabile saltem pro personarum pluralitate suppeditat argumentum. Licet enim *Elohim* nec personas designet, nec triplicem gradum divinitatis, ut aliquibus visum est, in ea tamen apud Hebraeos inusitata syntaxi latet mysterium. Cum enim Dei opera ad extra fiant per omnipotentiam tribus personis communem singulari *creavit* Moyses usus est. Cumque in Dei essentia tres hypostases subsistant, plurale *Elohim*, non singulare *Eloha*, aut *Iehova* usurpavit. Neque id exigit hebraica phrasis, ut quidam putant, honoris causa; licet enim saepe in sacris literis nomen plurale cum singulari verbo, Hieronymo teste, iungatur, id tamen non postulat linguae proprietates, sed latens mysterium. *Nisi enim scriptum esset, non licuisset dicere: creavit Elohim*, ut legitur in Berescit Ketana. Idem tradit Rabbi Moyses Hadar, aliique (f). Deinde in sacris literis, ubi *Elohim* pluraliter effertur, ne plures Dii adstruantur, statim singulari coniungitur, ut notat Rabbi Ionatan. Sic, ubi legitur: *Faciamus hominem*, statim subditur, *creavit Deus hominem*, & ubi Genes. 11. legitur: *Descendamus*; c. 35. legitur: *Descendit Dominus*: ergo non ex vi phrasis hebraicae, sed oeconomiae causa, coniungitur singulare *Barab* cum plurali *Elohim*. Non enim solent Hebraei, honoris causa, nomina pluraliter efferre, ut Europaei, nec recte dicitur hebraice, *vobiscum Dominus*, sed, *Dominus tecum*: nec

(a) IV. Ecclesiae saeculo. (b) Ann. 1531. (c) Orat. de Moys.

(d) L. 2. Epist. 143. (e) In q. vet. Test. cap. 86.

(f) Apud Galatinum l. 2. c. 9.

nec ait Thecuitis 2. Reg. 14. : *servate*, sed, *serva me rex*, ut patet ex sacris Bibliis.

Prob. II. In voce *Bereſith*, in principio, quam legit, in *Filio* auctor *Altercationis Iasonis & Papisci* (a), & Tertullianus (b): unde Chaldaeus Paraphraſtes vertit, in *sapientia*. Licet ergo Hieronymus *Bereſith* exponat in ſenſu grammaticali, poſſumus tamen theologicò ſenſu interpretari, in *sapientia*, vel in *Filio*. Hinc Auguſtinus in q. ad Dulc. 8. ait: *Intelligimus Patrem in Dei nomine, & Filium in principii nomine, qui univerſae creaturae principium eſt*. Quam lectionem Picus etiam Cabbala nititur comprobare. Vide Auctorem.

Ob. I. Bellarminus. Pluralitatem perſonarum loc. citat. negant oſtendi viri doctiſſimi in hebraica lingua. Nec deſunt exempla, in quibus ex vi hebraicae phraſeos plurale pro ſingulari uſurpatur: ergo, &c. Prob. antec. Nam Gen. 24. legit hebraeus, *Foemur Abraham Dominorum ſuorum*; & Exod. 20. *Non erit tibi dii alieni*. II. *Elohim* etiam cum plurali iungitur 2. Reg. 7. *Iverunt Elohim*, & alibi paſſim. III. Nemo haec tenus vertit *Barab Elohim*, creaverunt dii: ergo non habet pluralem ſignificatum.

R. ad primam partem ant. Longe plures hebraicae linguae peritos ibi deprehendiſſe myſterium. Nam praeter Magiſtrum, D. Thomam, Catharinum, &c. idipſum notarunt clariſſimi interpretes Steuchus, Lyrannus, Burgenſis, & De la Haie; imo Capellus, Glaſſius, Meiſnerus, aliisq; haeretici, qui Socinianos impugnarunt. Et neg. ſecundam partem ant. Ad I. prob. R. in voce *Adonin*, literam Iod, cum ſequatur ſuffixum, non eſſe notam pluralis, ſed pronominis. Unde a grammaticis dicitur redundans. Deinde, licet appellativa, ut *Adonai*, plurali numero pro ſingulari efferantur, id in primitivis, ut eſt *Elohim*, non habet locum. Ad II. reſpondetur, *Elohim* Exod. 20. dici de diis gentium, qui, cum plures ſint, pluraliter efferuntur: dicitur autem *non erit dii*, ut conſtet non eſſe eo cultu adorandos, qui debetur vero Deo. At 2. Reg. 7. plurali *Elohim* innuitur perſonarum diſtinctio: ad tollendam autem pluralitatem deorum, additur ſingulare, ut *redimeret*. Ad III. neg. conſ. Cum enim Dei nomen ſubſtantiam latine ſignificet, nemo vertit, *creaverunt dii*, quod eſſet ſcripturis oppoſitum; nam ex Ierem. 10. *Dii coelum & terram non fecerunt*.

Ob. II. Bellarminus. Plurales voces *Baalim*, *Adonim*, & *Elohim* in ſacris literis paſſim de uno homine, aut idolo, de Moyle, de aureo vitulo, de arca, & aqua enunciantur: ergo ex hebraica phraſi plurale pro ſingulari uſurpatur.

R. neg. conſ. Vox enim *Baalim* de falſis diis in ſcripturis dicitur, qui, cum plures ſint, ea vox plurali numero efferitur. Singulariter efferitur, ubi additur nomen unius idoli, ut *Baal*, & *Beelphegor*.

Cum

(a) Apud Orig. l. 4. contra Celſum. (b) Contra Herm. 20.

Cum de hominibus dicitur, additur ei genitivus, ibique Iod redundat, ut dictum est. Adiectivum singulare *Kascech*, additum plurali *Adonim*, partitionem significat, innuitque, singulos Aegypti reges crudeles futuros: hinc Vulgata legit, *tradam Aegyptum in manu dominorum crudelium*. *Elohim* de uno vitulo dicitur, eo quod in cultum plurium deorum Aegypti fuerit erectus: quo nomine gaudent Moyses, Samuel, & reges, quia Dei vices gerunt; arca ob specialem Dei praesentiam; aquae denique ad significandas superiores, ut imbres, & inferiores, ut fluviales, atque lacustres.

Ob. III. Iudic. 13. Manue ait: *Moriemur, quia vidimus Elohim*: sed hic erat angelus: ergo, &c. *℞*. dist. min. Et angelus Dei personam referebat, unde ait, *moriemur, &c.* conc.; secus, neg. Reapse Manue hoedum & libamina obtulit Domino; vel ergo angelus ille Dei personam gerebat, vel Manue pro vero Deo ipsum agnovit.

Ob. IV. Petavius. In Hebraica, Ismaelitica, & Arabica linguae eximiae pluraliter efferuntur: ergo, &c. Pr. ant. Nam & scortum 3. Regum Salomoni ait: *Date illi infantem*: ergo, &c. *℞*. neg. ant. Nam duo tantum exempla producit Petavius, *Baalim*, & *Adonim*, quae cum sint appellativa, non primitiva, ut *Elohim*, non sunt ad rem. Ad prob. neg. conf. Scortum enim Salomonem simul, ac listorem pluraliter alloquitur.

Ob. V. Divinae personae dici nequeunt dii, vel domini: ergo vel mendum irrepsit in sacris Codicibus, aut *Elohim* est nomen singulare. *℞*. neg. conf. Constat enim, *Elohim* plurale esse singularis *Eloha*. Cur autem latine reddi nequeat, *dii*, vel *Domini* est, ex D. Thoma 1. p. q. 39. 2. 3. *quia diversae linguae diversum habent loquendi modum, unde sicut Graeci dicunt tres hypostases, ita apud Hebraeos dicitur pluraliter Elohim. Nos autem non dicimus neque Deos, neque substantias, ne pluralitas ad substantiam referatur.*

PROPOSITIO II. Ex v. 26. Genes. *Faciamus hominem, &c.* demonstratur Trinitas personarum.

Prob. I. Verba illa *faciamus, &c.* sunt unius personae alteram alloquentis, & per illa *ad imaginem, &c.* divinae essentiae unitas designatur: ergo, &c. II. Imago Patris est Filius. Generatio enim per D. Thomam est *in similitudinem naturae*: atqui Filius non esset similis Patri, nisi esset ei consubstantialis: ergo, &c. III. Spiritus Sanctus, cum sit mutuus amor Patris & Filii, dici potest similitudo utriusque: ergo in verbo *faciamus* intelligimus Patrem, in *immagine* Filium, in *similitudine* Amorem. Nam Spiritus Sanctus est amor Patris ad Filium. Accedunt PP. qui hoc testimonio utuntur ad probandam Trinitatem personarum, Chrysostomus (a), Ambrosius (b), Theo-

(a) Hom. 2. tom. 5.

(b) L. 6. in Hexam. 7.

Theodoretus (a), Iustinus (b), nec non interpretes, & theologi ferme omnes : ergo, &c.

Ob. I. Illis verbis: *Faciamus*, &c. unus Deus angelos alloquitur, ut ait Aben-Ezra, & Maimonides : ergo, &c. II. Plato in Tim. ait, in productione hominis a Deo summo minores fuisse adhibitos: ergo, &c. III. Deum adstantes angelos de Achabi ruina consuluisse, liquet ex 3. Reg. 22. : ergo Deus hominem conditurus ait, *Faciamus*, quasi cum angelis de suo opifice deliberans.

R. neg. ant. Hebraei enim, qui hanc interpretationem excogitarunt, ne Verbum a Patre distinctum agnoscerent, plures Deos videntur adstruere, quod iis exprobrat D. Basilus; nam ad creationem opus est infinita potentia, qua caret creatura. Qui ergo cum Platone minores Deos, aut angelos cum Rabbiniis assumunt, plures Deos videntur admittere: sicque *praerogativam, quam Filio negant, servulis donant*, ut ait Ambrosius. Deinde animam hominis unus Deus creavit, quando *inspiravit in faciem eius spiraculum vitae*. Corpus etiam 2. Gen. *Formavit de limo terrae*: ergo totus homo a solo Deo creatus est, *ad imaginem Dei*, non angelorum, ut Scriptura testatur. Ad III. neg. antec. Deus enim per angelos malos, non iubendo, sed permittendo, Achab decepit; dedecit enim Dei bonitatem homines in mendacium inducere. Creatio autem ad eius spectat omnipotentiam: ergo non opus erat, ut angelorum exquireret ministerium.

Ob. II. Illud *Faciamus* Dei auctoritatem significat, qui regum more pluraliter loquitur, ut illi, *iubemus, interdiciamus*, &c. Addit Socinus, Deum, ut solent artifices, se se ad opificium hortari, ut Annibal venenum sumpturus, *Liberemus*, ait, *diuturna cura populum Romanum*: ergo, &c.

R. neg. antec. Si Deus propter auctoritatem in plurali de se loqueretur, oportuisset, eum ita loqui praesertim cum legem daret in Sina, ait Theodoretus q. 20. in Gen. Principes quidem, *modestiae gratia, ne soli videantur omnia gerere*, loquuntur fere pluraliter, ait Laurentius Valla. Non ita Deus, qui ait: *Ego sum Dominus Deus tuus*. Socini commentum sic reiicit Basilus Homil. 9. in Exam. *Quis faber solus sibi admurmurat dicens, faciamus gladium, &c.?* Quod si homo dicat labore deterritus, non tamen Deus, qui verbo omnia fecit. Annibal milites alloquitur, qui domus suae fores occluserant, cuius rei nullum extat in sacris literis exemplum, ubi Pharaon, Achab, aliique reges superbissimi non loquuntur pluraliter.

Ob. III. Veteres Rabbinii aiunt, iis verbis Deum alloqui terram, unde hominem finxit: ergo, &c. R. neg. conf. Absurdum est enim mortuum elementum ad opem Deo ferendam advocari.

Ob. IV. Nulla creatura est Deo similis: ergo verba illa sunt

Tom. I.

Ii

an-

(a) 2. 19. in Gen. (b) In Dialog. cum Triph.

angelorum, quibus anima similis est. R. neg. conf. Non enim angelus, sed Deus creavit hominem ad imaginem suam: quam imaginem in ratione constituit S. P. l. 24. contra Faust. 2.

Ob. V. In Deo non est locutio vocalis, quae a spiritu non emititur, neque mentalis; cum enim in divinis unica sit intellectio, non posset una persona suam intellectionem alteri dirigere: ergo ea verba sunt Dei angelos alloquentis. R. dist. mai. In Deo non est locutio mentalis, qua manifestetur cogitatio occulta, conc.; qua dirigatur sermo unius personae ad aliam per communicationem divinorum consiliorum, nego.

PROPOSITIO III. Ex verbis Gen. 19. *Dominus pluit sulphur & ignem a Domino*, probatur distinctio divinarum personarum.

Prob. I. Ibi enim nomen *Iehova*, repetitur cum emphatica propositione *Mebed*, ex, ab, qua origo unius ab alio exprimitur. II. Nomen illud semper significat verum Deum: ergo duae saltem personae ibi exprimuntur, quarum una ab alia originem habet. III. Rabbi Heccados ait, *Iehova* significare generantem: at non potest generans esse absque genito, propterea nos volumus, generantem, & genitum unam esse substantiam: ergo, &c.

Opp. Repetitio *Iehova* fit loco pronominis, & sensus est, *Pluit Dominus a se*, &c. Sic Genes. 4. habetur, *Uxores Lamech pro uxores meae*: ergo, &c.

R. neg. ant. Haec enim repetitio non fit, ubi de Deo sermo est, ne Iudaeis idololatriae praebeatur occasio; sed etsi daremus hoc loco Iudaeos revinci non posse, possent tamen haeretici, contra quos eum urget Iustinus (a), Irenaeus (b), Athanasius (c), Hilarius (d), aliique. Hinc Synodus Sirmienensis anathema dicit ei, qui hunc locum non de Filio, ac Patre intelligat, sed ipsum a se dicat pluuisse. *Pluit enim Dominus Filius a Domino Patre*.

Dices. Synodus illa fuit conventiculum haereticorum: ergo, &c. R. neg. conf. Nam Ariani Episcopi hac in parte fidei patrocinati sunt, unde haec Synodus recipitur ab Hilario (e); nec aliter sentiunt Patres Antiocheni, in epistola Synodica.

Ob. II. *Iehova* convenit monti, altari, ac urbi Ierusalem: ergo non soli Deo. R. dist. ant. Convenit absolute, neg.; cum aliquo addito, conc. Mons enim dicitur, *Dominus videt*, altare, *Dominus exaltatio mea*, Ierusalem, *Dominus illic*. Ibi ergo Dei praesentia, non essentia designatur.

PROPOSITIO IV. Ex aliis locis veteris testamenti personarum distinctio potest ostendi.

Pleraque proferemus, ubi agemus de Verbi, ac Spiritus S. divinitate. Interim prob. Genes. 3. 22. *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus*

(a) In dial. (b) L. 3. (c) L. contra Sabell.

(d) L. 4. Trin. (e) L. de Syn.

Etus est. Et cap. 11. 7. *Venite, descendamus, & confundamus linguam.* Ps. 11. *Dominus dixit ad me, filius meus es tu: ego hodie genui te.* Ps. 109. *Dixit Dominus Domino meo.* Ps. 32. 6. *Verbo Domini coeli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Isaiae 6. *Sanctus, sanctus, sanctus, &c.* quod de personarum pluralitate explicat R. Ionatan. Et c. 61. *Spiritus Domini Dei super me,* quod de Spiritu Sancto super Messiam habitante exponit R. Kimki: ergo, &c.

Opp. Locus Gen. 3. & 11. de angelis accipiendus est, quorum scientiam Adam expetiit. Nam de iis exponunt Philo, Augustinus, aliique. In Ps. 11. & 119. alloquitur David Salomonem. Psal. 32. Verbum significat Patris vocem, & Spiritus anhelitum oris. Trisagium Isaiae summam Dei sanctitatem: ergo, &c.

R. ad I. neg. ant. Ibi enim extat *Iehova*, quod angelis non convenit, irridetque ibi Dominus Adamum, quod similitudinem Dei concupierit, ut Angelus concupivit, non per ignorantiam, sed per debitae considerationis omissionem. Confusionem linguarum, & alia plura fecisse Deum per angelos, non negamus, sed illi divinam maiestatem verbis, ac signis praeseferebant; sequitur enim: *Atque ita divisit me Dominus, &c.* Locus Ps. 11. recte de Christo intelligitur, cum ipsi Messiae haereditas gentium sit repromissa. Sed de hoc argumento alibi. Psal. 109. nequit accipi de Salomone, qui non sedit a dextris David, neque ante Luciferum genitus est, &c. Adde ibi etiam efferri nomen Dei tetragrammaton. De Ps. 32. haec habet Nyssenius or. 4. Catech. *Quaenam tanta virtus proficiscitur a verbis, & ab anhelitu, ut sufficiant ad construendum coelum, & quae in eo sunt virtutes?* Isaiae trisagium designat gradum superlativum, sed in eo latet mysterium, ut notat Ambrosius de Fide cap. 4. Sequitur enim cap. 8. *Quem mittam, & quis ibit nobis?* Ex quibus pluralitas innuitur personarum: ergo, &c.

CAPUT II.

De Iudaeorum, ac Sabellianorum argumento ex Dei unitate petito (1).

A Iunt itaque: Ex scripturis unus Deus praedicatur: ergo personarum consortium excluditur. Prob. ant. Deuter. 6. *Deus noster Deus unus est.* Is. 44. 6. *Ego primus, & novissimus, absque me*
Ii 2
non

(1) Optime observat Iaque-
lotius (dissert. 2. *du mistere de la Trinitè*) unicum offensionis lapidem, quo Iudaei in sua caecitate tanta pervicacia versantur, ipsum esse Trinitatis mysterium, ex quo

tres necessario Deos induci arbitrantur. Cum enim fide constet unum esse verum Deum, nec alium, praeter ipsum, iure putant a se Christum reiici, eiusque evangelium, unde tam immane absurdum-

non est Deus : v. 24. Ego sum Dominus, & nullus mecum : c. 45. Ego Dominus, & non est alter : ergo, &c. II. Solus Pater omnia condidit : ergo non est alius, praeter Deum Patrem. III. Deus Abraham, Isaac, &c. est solus Deus Pater ; nam Deus Filius a Deo Abraham dicitur glorificatus Act. 3. : ergo Deus Filius alius est a Deo Patre.

*R. neg. conf. Ad prob. neg. ant. Nam loca illa unitatem naturae, non personae significant. Sic Deut. 6. praedicatur unitas Dei contra Deorum pluralitatem, sed mysterio non caret trina divini nominis repetitio, ut notant Rabbinii apud Galat. in l. 2. c. 1. Hinc Cabbalistae notant *Iehova, Iehova* ter repetitum cum numerali *Echad, unus*, numerum conficere 91. qui resultat ex voce *Emun, veritas, amen*, ut constet, non esse summam veritatem, nisi trinum cum unitate coniungatur. Unde probat Glasius, veteres Hebraeos a doctrina de Trinitate non abhorruisse. Isai. 44. vaticinatur Messiae adventum, qui primus dicitur, quia est *ante luciferum genitus*, & novissimus, quia in fine mundum iudicabit, ut explicat Epiphanius. Ad II. neg. ant. Cum enim trium personarum una sit omnipotentia ac divinitas, Patri aequae, ac Filio, & Spiritui Sancto creatio tribuitur. Ad III. neg. ant. Ad prob. dist. antec. Dicitur glorificatus Deus Filius Christianorum, ut carne indutus, sive in natura humana, qua minor est Patre, conc. ; in natura, quam communem habet cum Patre, nego.*

Praeterea revincuntur Hebraei linguae sanctae peritia, veterum Rabbinorum Commentariis, & Cabbalistarum observationibus, in quibus, licet plura sint puerilia, constat tamen, Hebraeos aliquam Trinitatis notitiam habuisse. Urgentur etiam Philonis sui Theologia, qui l. de Sacr. Abel, & Cain agnoscit in Deo sermonem mundi opificem, qui neque est ingenuus, ut Pater, neque genitus, ut homines. Adde R. Maimonidem, Iosephum Albo, & Aben-Ezram, qui in uno Deo distinguunt id, quod cognoscit, quod cognoscitur, & cognitionem. Cabbalistae etiam Deum in tria lumina dividebant. Item in Gemara missio spiritus Dei memoratur. Sicut ergo per eos non repugnant in Deo tria lumina & missio spiritus, ita nec repugnat distinctio personarum.

CA-

surdum consequitur. Verum cum omnes catholici tractatores, ut ait S.P.A. l. 1. de Trin. c. 4. hoc intenderint docere, quod Pater, Filius, & Spiritus Sanctus unius, eiusdemque substantiae inseparabili aequa-

litate divinam insinuent unitatem, ideoque non sint tres dii, sed unus Deus, satis constat, nonnisi imperite, aut inique Christifidelibus tribui Polytheismum.

CAPUT III.

Ubi ex novo Testamento Trinitas personarum demonstratur.

Non solum ex veteri testamento, sed ex novo etiam Trinitatem evinci posse perfracte negant Unitarii; contra quos sit
PROPOSITIO. Ex novo testamento Trinitas personarum invictissime demonstratur.

Pr. ex Matth. 3. Marci 1. & Luc. 3. ubi Pater & Filius monstrantur per ea verba: *Hic est Filius meus dilectus*, & Spiritus Sanctus per ista: *Descendit Spiritus Sanctus corporali specie sicut columba*: sed haec dicta sunt de filio naturali, non de adoptivo, ut putant Unitarii: ergo, &c. Prob. min. ex Hilario, qui l. 6. de Trin. ait: *Alios quidem cognominatos ab eo in filios*, quibus nempe donavit adoptionis nomen, *sed iste mihi Filius est*: ergo, &c. Frustra per Spiritum Sanctum gratiae plenitudinem intelligunt, qua donatus est Christus. Quis enim gratiam descendere, aut manere dixerit corporali specie? Neque columba descendit in gratiae signum, sed Spiritus Sanctus quasi columba, ut Graecus habet *osei peristeran*, in quo *osei* pro similitudine, non pro identitate usurpatur: ergo Spiritus Sanctus, non columba descendit, nec inde sequitur, quod inepte arguit Schlitingius, Spiritum Sanctum dispartitum fuisse, dum igneis linguis apparuit. Nam a signorum aut imaginum partitione non arguitur divisio personarum, cum unius principis esse possint plures imagines, unde Act. 2. dicitur *Apparuerunt dispartitae linguae*, ob charismatum divisionem, *seditque supra singulos*, ob Spiritus Sancti unitatem.

Prob. II. Matth. 28. praescribitur baptisma *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: sed *in nomine* unitatem substantiae, alia verba Trinitatem significant personarum: ergo, &c. Si enim Pater & Filius distinctae personae sunt, erit etiam Spiritus Sanctus, qui eodem modo hic exprimitur, & alibi dicitur, *missus, descendens, sedens*, &c. ut persona subsistens.

R. Sociniani posse baptisma conferri in nomine plurium, qui unum natura non sunt. Ita 1. Cor. 10. *Omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari*: sed nubes & mare alia sunt a Moyse natura: ergo, &c. Item Exod. 14. *Crediderunt Domino & Moyse*; 1. Reg. 12. *Timuit Dominum & Samuelem*. Commendatur etiam anima *In nomine Patris, &c. & angelorum*, & ipsae humanae leges nomine principis, & magistratus promulgantur.

Sed contra: non ait Apostolus baptizatos in nomine Moyfis, nubis, &c. (quod esset eandem fidem mari, & nubi tribuere) sed in Moyse, quia huic Hebraei credidere, & eo duce iter ingressi sunt sub nube, & per mare. Deinde Apostolus ibi vult praefiguratum
 Bap-

Baptismus in *Moyse, nube, & mari*, ac si dicat: quasi baptizati sunt, omnia enim in figura contingebant illis; inepte ergo inde arguitur contra formam nostri Baptismi. Locus Exod. 14. significat, Israel Deo, ut Domino, Moyfi, ut eius servo credidisse. Ex 1. Reg. eruitur, nos & Deum, & homines simul timere posse, non posse tamen iis devoveri, ut Sacramentorum auctoribus. In animarum commendatione *to in nomine* est nota invocationis, licitum est autem etiam angelos invocare, ut intercessores. At in forma Baptismi *to in nomine* summam auctoritatem, & potestatem significat. Ad ultimum dico, leges ferri nomine principis, ac magistratus, ubi viget aristocratia: at in monarchia non recte dicitur, imperat princeps & magistratus, sed, imperat magistratus nomine principis.

Prob. III. Ex Ep. 1. Ioh. c. 5. v. 7. *Tres sunt, qui testimonium dant in coelo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt*: ergo, &c. R. I. Erasmus, Simonius, &c. hunc versiculum non esse genuinum. R. II. alii, nullius roboris esse, ex quo Patres contra Arianos eo usi non fuerint. R. III. alii, ibi sermonem institui de testimonii, non de naturae unitate.

PROPOSITIO II. Germanus est, non adscititius laud. versiculus 7.

Prob. I. Licet enim in aliquibus mss. desideretur, invenitur tamen in aliis pluribus: nam Robertus Stephanus, Lovanienses, & Correctorium Bibliorum, ex magno numero mss. in paucis deesse testantur. Extat ex Amelotio in vetustissimis Vaticanis, ex Erasmo ipso, ac Simonio, in Britannico, & Sangermanensi annorum 800. In melioribus tandem, ex Valla, Calvino, Beza. Aliud vetustissimum laudat Grotius: & Salmeron Hispaniensem & Rhodiensem laudat Erasmo cognitos: constat ergo ex tanto mss. numero v. 7. esse germanum. Nec obstat in aliquibus mss. desiderari; id enim forte accidit amanuensium incuria, ob repetitionem verborum: *Et hi tres unum sunt*. Sic Ierem. 30. in pluribus graecis codicibus LXX. quatuor commata desiderantur, eo quod repetantur verba, *propter multitudinem*, &c. Et Ios. 21. in pluribus hebraeis deest v. *Civitates quatuor*, &c. qui tamen extat ex Glasio in vetustissimis mss.

Prob. II. ex contextu. Nam particula copulativa 8. v. *Et tres sunt*, &c. & v. 9. *Si testimonium*, &c. ostendit, de utroque testimonio Iohannem differuisse. Quod confirmatur ex eius scopo; scripsit enim contra Ebionitas, qui aiebant, Christum ante Mariam non fuisse. Duplici ergo usus est testimonio, ut Christi divinitatem probaret, & veritatem Dominicae Incarnationis: ergo ex mss. codicibus, ex more Amanuensium, & ex ipso contextu germanitas v. 7. demonstratur.

PROPOSITIO III. Plures Ecclesiae PP. auctoritatem versicul. 7. agnovere.

Prob. Nam, praeter Tertullianum, & Cyprianum, qui non ita aper-

aperte loquuntur, ut germanum laudant hunc v. Eugenius Carthaginensis (a), auctor Prologi in Epistolas Canonicas, Hyginus Papa (b), Victor Vitenfis (c), Vigilius Tapsensis (d), Innocentius III. (e), qui in ipso Lateranenſi Concilio eo uſus eſt contra Abbatem Ioachimum, S. Bernardus (f), aliiſque (g). His adde Athanaſium Africanum Episcopum, qui antiquae Italicae ſemper adhaeſit, quique v. 7. laudat in expoſitione Symboli a Blanchinio edita, & Caſſiodorum, qui emendatiſſimis codicibus uſus eſt, in lib. Complexionum, quas vulgavit Maſſeiſ.

PROPOSITIO III. Ex laudato verſ. 7. evincitur perſonarum diſtinctio.

Prob. Ibi enim Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus dicuntur tres, & unum: atqui non ſunt unum unitate conſenſus, & teſtimonii, ut infra oſtendemus: ergo ſunt unum unitate naturae.

Ob. I. Erasmus. D. Cyrillus l. 14. Theſ. profert contra Arianos verſ. 8. non 7. Nec eius meminit S. P. A. contra Maximinum, nec Beda in obſervandis vetuſtis codicibus diligentiſſimus. II. Hieronymus primus fuit, qui v. 7. dolo malo intruſit ex Graecis codicibus. Nam vel Graeci codices variabant, vel non: ſi primum, incerta eſt vera lectio; ſi ſecundum, cur ergo Patres omittunt? Hinc eſt Hieronymum, tanquam falſarium, apud aliquos audiſſe. III. Cum conſtet codices variari, nil prodeſt contra haereticos huiusce verſus additio: ergo, &c. IV. Erasmus, qui ex Britannico hunc v. addiderat, videns deeſſe in Burgenſi, & Vaticano, ruruſ expungere coactus eſt: ergo, &c.

R. ad I. & II. neg. conſ. Ideo enim Patres illi hunc locum Arianis non obiecere, vel quia habebant ad manus codices eo verſu deſtitutos, vel quia de eius authenticia diſputare noluerunt, cum poſſent aliunde Arianos conſutare. Uſi tamen ſunt Patres alii ſupra laudati: ergo extabat hic verſus in eorum codicibus. Extabat etiam in antiqua Itala, qua Athanaſius, & Caſſiodorus uſi ſunt, ex quibus patet reſponſio ad II. Hieronymus enim publicam lectionem reſtituit, non corrupit, ut quidam obtreſcutores opponebant; nam Eccleſiae omnes eius editionem apertis ulnis exceperunt, quod non feciſſent, ſi communem lectionem immutaſſet. Ad III. neg. ant. de quo vide Prop. II. Ad IV. neg. conſ. Nam in Burgenſi codice mendum irrepiſit amanuenſium incuria. Vide Prob. I. Prop. II. Vaticano Erasmii codice vetuſtiorē profert Amelotius. Neque illi acceſſit auctori-

ri-

(a) In Profeſſ. Fidei Hunnerico exhibita ann. 484.

(b) In Ep. 1. ad Orth. (c) L. 3. de Perſ. Vandal.

(d) L. 3. ad Varimad. qui tom. 6. Bibl. PP. inſcribitur nomine Idacii Clari. (e) Cap. Quadam de celebr. Miſſ.

(f) Serm. 1. & 2. in oſt. Paſch.

(g) Apud Tournelium, L' Herminier, Bullum, Blanchinium, &c.

ritas pontificia, ex quo in Pontificis bibliotheca servetur, ut ineptit Erasmus.

Ob. II. Simonius. I. Deest v. 7. in 7. regiis mss. in 5. Colbertinis, in pluribus Graecis, Latinis, Syriacis, Arabicis, & Ethiopicis: ergo, &c. II. In aliis v. 8. praemittitur 7. : ergo ex margine in textum irrepsit. III. Nullus eius meminit ante V. saeculum. IV. Nec meminit Hieronymus, cui falso adscribitur Prologus in Epistolas canonicas: ergo, &c.

R. Ad I. neg. conf. Cum enim extet in aliis melioris notae, cur desit in aliquibus, Prop. II. dictum est. Ad II. neg. conseq. In iis enim amanuenses reposuere, quod omiserant; unde in Sangermanensi extat hic versus in textu, non in margine. Ad III. neg. ant. Laudarunt enim ante V. saeculum hunc v. Athanasius, Hyginus, aliique Hieronymo vetustiores.

Quod spectat ad Prologum in Epistolas canonicas, perperam Hieronymo eum abiudicat Simonius. Quod enim ait I. desiderari in pluribus vetustissimis codicibus, respondent Maurini, extare in regiis num. 3561. & 3564. in quatuor Sangermanensibus, in Colbertino, & Corbeiensi antiquissimis. Addunt desiderari in mss. regio num. 3564. praefationem in libros Esdrae, & in aliis praefationem in Psalmos, quas nemo Hieronymo abiudicat. Quod ait secundo, quosdam codices retinere Prologum sine auctoris nomine, R. Maurini, alias plures Hieronymi praefationes reperiri sine auctoris nomine, ut in codicibus mss. Montis maioris, in Canone veritatis, in Colbertino num. 16. in Sangermanensi num. 164. &c. Quod ait tertio, huius Prologi auctorem eum esse, qui libros novi, & veteris testamenti unico volumine complexus est, ut constat ex praefatione Act. Ap. quae non a Hieronymo, sed ex eius Prologo Galeato constructa est. R. Maurini, praefationem in Actus desumptam esse ex Epistola Hieronymi ad Paulinum. Nam in Prologo Galeato de libris novi testamenti altum est silentium. Ex quibus revincitur Simonius, Oudinus, &c. Verum quidem est aliis de causis hunc Prologum Hieronymo abiudicasse Patres Maurinos, quos tamen refellit Tournelius de Trin. pag. 116.

Ob. III. Haeretici. Ex vers. 8. non infertur unitas substantiae: ergo nec ex 7. R. I. Cum ea verba: *Et hi tres unum sunt*, deesse in 15. vetustissimis codicibus testentur Lovanienses, Grotius censet addita ab Arianis. Alii aiunt, haberi in Graecis, *in unum sunt*, & apud Vigilium, *in nobis sunt*. Verum licet responsiones istae probabiles sint, cum tamen ea verba in Vulgata legantur, & apud Augustinum lib. 2. contra Maximinum cap. 24. germana esse censemus. Itaque

R. II. neg. conf. Nam spiritus, aqua, & sanguis signa sunt, non unum substantia, sed unius substantiae; ut si dicam: *petra, & aqua sunt unum*, significans in petra Christum, in aqua Spiritum Sanctum, non

non sequitur petram & aquam esse unum natura, sed quod unam naturam habeant Christus, & Spiritus Sanctus, quorum signa sunt. Quod vero *spiritus, aqua, &c.* sint signa, probat S. P. ibidem: ait enim, spiritum significare Patrem ex Ioh. 4. *Spiritus est Deus*; sanguinem esse Filium ex Ioh. 1. *Verbum caro factum est*; aquam Spiritum Sanctum ex Ioh. 7. ubi *flumina* Ioh. interpretatur de spiritu, quem accepturi erant credentes: ergo cum dicitur *spiritus, aqua, & sanguis unum sunt*, non ostenditur unitas in se, sed in substantia Patris, Filii, & Spiritus Sancti, qui per haec Sacramenta significantur. Contra Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus cum signa non sint, unum dicuntur unitate naturae. Deinde spiritus, aqua, & sanguis, quia ad eandem Christi substantiam spectabant, exierunt enim de eius corpore, recte dicitur quod unum sunt: Pater vero, Verbum, & Spiritus Sanctus non sunt unum, ut partes divinae substantiae, quae simplex est, sed unitate naturae. Quia Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus unus est Deus. In Graeco legitur *marturountes*, qui testimonium dant, masculini generis post neutra, *to pneuma, to ydor, to aima*, ut constet, haec verba ad praecedentem vers. 7. referri *treis eisin oi marturountes, tres sunt, &c.* Tandem non fit ibidem comparatio inter unitatem testimonii coelestis, & unitatem spiritus, aquae, & sanguinis, sed inter rem, quam testificantur: Apostolus enim ibi ostendit, Christum verum Deum ex testimonio coelesti, & verum hominem ex terrestri, idque ob haereseos exortas circa divinam, humanamque naturam.

CAPUT IV.

Ubi solvuntur haereticorum obiecta ex novo Testamento petita.

SAbelliani, & Sociniani ex novo testamento Trinitatem personarum his argumentis impugnant.

Ob. I. Crellius. Ioh. 17. legitur: *Haec est vita aeterna, ut cognoscant te solum verum Deum, &c.*: ergo solus Pater est Deus. Prob. conf. Si dicatur: solus Christus est redemptor, sensus est, nullum esse redemptorem, praeter Christum: ergo a pari.

R. dist. antec. Et ibi solus Pater dicitur Deus per exclusionem inanum Deorum, conc.; per exclusionem Filii, & Spiritus Sancti, neg. Non enim sensus est Patrem solum esse Deum, sed Patrem esse illum solum verum Deum. Significat enim ibi Iohannes, vitam aeternam comparari per fidem in unum Deum, & incarnationem Filii, & modum praescribit parandae vitae aeternae, ut eiurata pluralitate Deorum, unum Deum confiteamur, & Christi doctrinam religionemque sectemur. Unde Ignatius epist. ad Magnes. de Christo ait: *Ad multitudinem impactis Deorum, unum & solum verum Deum annunciat Patrem suum.* Et 1. Thess. 9. *Conversi estis ad*

Tom. I.

Kk

Deum

Deum a simulacris servire Deo vero, & expectare Filium eius, ubi Deus verus non dicitur per oppositionem ad Filium, sed ad simulacra, & idola.

Ob. II. Apostolus 1. Cor. 8. ait: *Nobis unus Deus Pater, ex quo omnia... & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, &c.*: ergo Deus differt a Domino, & illud nomen Patri, hoc Filio tribuitur. R. I. Retorqueo argumentum. Sicut enim Christus dicitur unus Dominus, non excluso Patre, ita Pater dicitur unus Deus, non excluso Filio. R. II. neg. conf. Pater enim dicitur solus Deus per exclusionem inanum Deorum, ut constat ex verbis praecedentibus: *Et si sunt, qui dicantur dii, nobis tamen unus, &c.* Ubi Pater Deus dicitur per oppositionem ad eos, qui dicuntur dii. Habent ergo verba illa catholicum sensum, nempe, *nobis unus Deus Pater, ex quo omnia*, idest rerum principium, & origo divinitatis, & *unus Iesus Christus, per quem omnia*, idest nulli creaturae subiectus, sed sapientia Patris, per quem fecit & saecula: ergo, &c.

Ob. III. In 1. Cor. 12. ait Apostolus: *Divisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus; & divisiones ministrarum sunt, idem autem Dominus; & divisiones operationum sunt, idem autem Deus*, ubi unus tantum dicitur Deus: ergo, &c. II. Cohæret apostolicum symbolum, & Constantinopolitanum, quae habent, *Credo in eum Deum Patrem*: ergo, &c.

R. neg. conf. Apostolus enim ibi alloquitur *gentes ad simulacra euntes*, spe futura sciendi, &c. Quaerere ergo poterant Corinthii, cur non omnes futura praedicerent, ut prophetae? Cui quaestioni respondet *divisiones gratiarum sunt, &c.* idest, non omnibus omnia dantur, sed omnia ex eodem spiritu sunt, & ad eundem Dei cultum pertinent, ut diversi ordines ministrorum ad unius Domini famulatum, sicut diversa corporis membra, quae non eundem actum habent, ad unius hominis vitam.

R. II. alii neg. conf. Apostolus enim nomine *spiritus Domini, & Dei*, vel unum spiritum innuit, vel tres personas. Si I. ea dicuntur de variis Spiritus Sancti muneribus, cui gratia proprie convenit, ut ministratio Domino, operatio Dei omnipotentiae; si II. Dei nomen accipitur, prout est deitatis principium, quo sensu Pater specialiter Deus appellatur. Ad II. neg. conf. Symbola enim sunt instituta, ut ab idololatria revocati, possent ab opinione multitudinis Deorum removeri, ait Cyrillus l. 2. de Ador. Additur etiam divinitas Filii iis verbis: *Et in Iesum Christum unicum Dominum nostrum*. Unde Ambrosius in 1. ad Gal. ait: *Nec minorem Filium significat, cum Dominum vocat, nec Patrem maiorem, quia Deum appellat, quia non erit verus Deus Pater, nisi & Dominus sit, neque verus Dominus Filius, nisi Deus sit*. Eodem modo responderetur aliis scripturae locis, ex 1. Tim. 25. Rom. 3. Iohan. 44. ubi ad exclusionem inanum Deorum unius Dei mentio fit.

Ob.

Ob. IV. Wolzogenius. Romani theologi docent, Trinitatis mysterium ex scripturis non probari, sed traditionibus. Hinc Petavius de Trin. l. i. c. i. ait, *Ante Nicaenum Conc. perfecte sciri non potuisse, quia post certamen cum Arianis, Catholicis est revelatum.* Bellarminus l. 4. de Verbo Dei c. 6. *Cum ex scriptura non convincerentur Ariani, damnati sunt ex sermonibus non scriptis.* Eadem habent Sacroboscus (a), Skarga (b), Salmeron (c), Florimundus (d), Hossius, Fevar-dentius, Gordonius, Gretserus, aliique: ergo, &c.

R. neg. ant. Nusquam enim Romani theologi hoc docuere: sed solum aiunt, praeter scripturas, etiam traditione dogma Trinitatis ad nos derivasse. Porro traditio necessaria est, ut vera scriptura, eiusque sensus intelligatur, ubi est obscura, & eget declaratione. Haec Petavius cap. i. de Trin. ubi non extant verba a Wolzogenio citata, quae, si scripsit alicubi, accipienda sunt de vocibus *Omonition, Usiae, &c.* quae Nicaena Synodus consecravit, & de quibus agit Petavius l. i. cap. 3. Falsum est autem, Nicaenos Patres non pugnassee pro fide Trinitatis scripturis. *Allegarunt enim, ait Theodoretus l. i. Hist. cap. 8. ex scriptura resplendescentiam, fontem, flumen, &c. & hoc: In lumine tuo videbimus lumen, & hoc: Ego & Pater unum sumus, &c.* Nec aliter docent Sacroboscus, & Salmeron. Sed, etsi Patres sola traditione Arium damnassent, esset tamen irrefragabile eorum iudicium. Bellarminus falso citatur a Wolzogenio; ait enim ibidem: *Etsi quaedam scripturae poterant afferri contra Arianos, tamen, quia Arius etiam proferebat scripturas, ex doctrina non scripta, sed tradita illum condemnauerunt.* Non ait ergo Bellarminus, Arianos scripturis revinci non posse, sed, cum scripturis abuterentur, ex traditionibus eos refellerunt Nicaeni Patres. Skarga ait solum, Apostolos non statim Neophytis aperuisse Trinitatis arcanum, quod etiam Paulus fecit in Areopago. Hossius vero, aliique aiunt, non omnia scitu necessaria ex scripturis probari, adeoque traditiones non esse reiiciendas, quod nos etiam suo loco ostendemus. Non est tamen negandum, Petavio quaedam dura excidisse, quamvis constet (e), Trinitatem personarum ex verbo Dei scripto eum demonstrasse.

CAPUT V.

De Patrum traditione circa Trinitatis mysterium.

NOt. Veteres Patres Trinitatem agnovisse, non inficiantur Sociniani: aiunt tamen, eos Platoniorum placitis plus aequo

Kk 2

ad-

-
- (a) *In defens. Trid. c. 6.* (b) *Ad Christi verba: Baptizate.*
 (c) *Comment. in Iob. 16.* (d) *Hist. de ortu & progressu Haer.*
 (e) *Ex lib. 2. cap. 7. & seq.*

addictos, Arianis ex parte adhaesisse, quod falsum esse infra ostendemus.

PROPOSITIO. Veteres Patres catholice de Trinitate sensere.

Prob. I. Clemens in ep. ad Corinth. quam laudat Clemens Alexandrinus, Origenes, Eusebius, &c. ait: *Vivit Deus, & Dominus Iesus Christus, & Spiritus Sanctus*. Iustinus martyr in dial. docet, praeter Deum Patrem, esse Filium virtutem Dei, ac Deum numero alterum. Athenagoras Apol. 9. ait: *Non esse ridiculum, Deo esse Filium, cum Pater, & Filius unum sint*. Irenaeus l. 5. adv. haer. c. 6. ait: *Patrem, & Filium vere Deum esse*. Item Dionysius Rom. in epist. contra Sabellianum, & Tertullianus contra Praxeam Trinitatem tam perspicue defendit, ut Clerico tres admisisse substantias visus sit. De Graecis aut Latinis Patribus, qui post tertium saeculum florere, dubium non est. Vide Basilium Magnum (a), Cyrillum Ierosolymitanum (b), Nazianzenum (c), Epiphanium (d), Chrysostomum (e), Theodoretum (f). Quid plura? Omnes Catholici tractatores hoc intenderunt docere, quod Pater, Filius, & Spiritus Sanctus unius eiusdemque substantiae inseparabili aequalitate divinam insinuant unitatem, ideoque non sint tres Dii, sed unus Deus, ut scribit S.P.A. l. 1. de Trin. 4. Prob. II. Ex Conciliis Nicaeno I. Constantinopolitano, Toletano I. Arelateni, Lateranensi, & Tridentino. Prob. III. ex Romanis Pontificibus Dionysio (g), Hormisda (h), Gregorio Magno (i), Agathone (k), Leone IX. (l), Innocentio III. (m). Adde Imperatorem Iustinianum, Basilium, Leonem Philosophum, Carolum M. & Catholicos omnes. Nec dicas, Gentiles nunquam Catholicis Deorum pluralitatem obiecisse, quae ex Trinitate consequi videtur; non enim extant omnes Gentilium libri, nec primi Christiani Ethnicis irrisoribus revelarunt prima fidei capita, ut est Trinitas, Incarnatio, &c. Deinde ex Iustini apologia constat, Christianos ab Ethnicis redargutos esse, quod Christum ut Dei Filium haberent. Imo Praxeas, & Celsus pluralitatem Deorum Catholicis obiecere, quos Tertullianus, & Origenes confutarunt.

Nonnulli Scholastici Trinitatem probant ex lib 6. & 8. Constit. Apost. quae sub Clementis nomine circumferuntur; sed eas spurias esse norunt eruditi. Proferunt alii Areopagitae libros de divinis nominibus, & de myst. theol. quos genuinos censuit contra Erasmus Facultas Parisien. Alexander, Annatus, &c. contra Launoium, Morinum, Dupinium, &c.; sed alii pluribus momentis apocryphis accen-

-
- (a) *In Exercit. Monast.* (b) *Cath. 16.* (c) *Or. 13. 29. 32.*
 (d) *Haer. 56. & 62.* (e) *Hom. 2. in Marc.*
 (f) *Quaest. 20. in Gen.* (g) *Apud Athan. Ep. de Synod. Nic.*
 (h) *Ep. 76. ad Iustinum.* (i) *In Symbolo.*
 (k) *Ep. ad Const.* (l) *Ad Episcopum Antioch.*
 (m) *L. 4. de myst. Miss. cap. 11.*

consent. Laudat etiam Coccius epistolam Prochori, sive Iohannis historiam; sed hanc fabulosam consent Baronius, Bellarminus, Alexander, alique. Accedit Hermæ, seu Pastoris liber scriptus circa ann. 69. ubi Christus vocatur Deus antiquior omni creatura, & Spiritus Sancti divinitas ex eo comprobatur. Hic ab Origene (a), & Irenæo (b) scripturae nomine insignitur. Reiicitur tamen ab Eusebio (c), Rufino (d), Prospero (e), Gelasio (f): sed, licet non sit in canone, est tamen optimæ notæ, simplex, & Ecclesiæ utilis, non tamen hæreticis revincendis aptissimus. Sunt qui S. Zenonis Veronensis Episcopi Conciones in medium proferant; sed eas a Basilio, Hilario, aliisque Graecis, Latinisque scriptoribus absque delectu desumptas esse, ab eruditis est observatum. Ut taceam, S. Zenonem passum sub Gallieno non potuisse Arianam hæresim multo posteriorem perstringere. Ceterum libri apocryphi, si antiqui sint, neque corrupti, possunt traditionem ostendere, quæ vigeat in Ecclesiâ, quo tempore sunt exarati.

CAPUT VI.

Trinitatis Mystrium, etsi incomprehensibile, non est denegandum.

HÆRETICI, ut Trinitatis mysterium pessumdent, ad humanam nos provocant philosophiam. Itaque

Opp. I. Nullum est tam sublime mysterium, quod scrutandum non sit: ergo, &c. Prob. ant. Ap. 1. Thess. v. 21. iubet, ut probeamus omnia, & quod bonum est, teneamus. Sola enim scriptura via est indagandi veritatem, ad quam, veluti ad lydium lapidem, religionis controversiæ sunt exigendæ; nec spectat ad fidem, quod in sacris literis non continetur, aut inde legitime non infertur. Addunt *mysterii* nomen ad terrendos rudes inductum, ne veritatem inquirant. Nam de re qualibet duo quaeri solent: an sit, & quomodo sit? Licet ergo Trinitas in unitate mysterium sit, nemo vetat, ne inquiratur, an sit. Non enim religionis capita sine probatione obtrudi debent: ergo, si ratione non constat, Trinitas personarum non est credenda.

R. neg. cons. Licet enim caeco modo non sit credendum, ubi tamen scripturis, aut traditione constat de veritate revelationis, captivandum esse *intellectum in obsequium Christi*, ait Ap. 2. Cor. 10. Nec temere scrutandum, quod mentis aciem excedit. Recte ergo monet Apostolus, ut omnia probantes, quod bonum & verum est teneamus; non enim omni spiritui credendum est, ex Ioh. ep. 1. cap.

(a) *Herm. 1. in Ps. 37.* (b) *L. 4. c. 3.* (c) *L. 3. c. 25.*

(d) *In Symbolo.* (e) *Cap. 30. contra Coll.*

(f) *In Decreto de script. can.*

cap. 4. Ceterum si sola scriptura est fidei norma, cur ergo adhibent haeretici philosophica argumenta? Cur negant dogmata, quae rationem excedunt? Sit itaque scriptura fidei norma, eique Deum unum in Patre, Filio, ac Spiritu Sancto proponenti credamus. Nam, si scripturae clare Trinitatem insinuant, cur syllogismis certamus? si obscure, cur tentamus mysteria ratione assequi? Hoc mysterium perspicue in novo testamento revelatum esse, supra ostendimus, quod si esset obscurius, non ratio, sed Ecclesia consulenda esset: alias non fides, sed ratio esset prima credendi ratio. Duo quaestionum genera distinguimus, sed in mysterio, ubi constat rem esse, non quaerimus quomodo sit. Si enim obvia ignoramus, quanto magis remotissima? Narrent Unitarii, si valent, creationis, resurrectionis, & conceptionis Dominicae modum. Explicent alia infinita naturae arcana. Dicent cum Wolzogenio, se nescire; cur ergo credunt, si modum ignorant? Quia certi sumus, aiunt, *quod sit, non quomodo sit*. Idipsum respondent Catholici.

Dices. Ex hac responsione sequitur, Trinitatem esse mysterium, ut res naturales. R. neg. antec. Nam rerum naturalium existentiam naturaliter novimus, non modum; at vero Trinitatis sine revelatione utrumque ignoramus.

Dices II. Cur ergo student Scholastici modum exponere, quo Deus unus est, & trinus? R. eos duci argumentis, quae ratio imaginis, & amoris suppeditat, quem Deo inesse revelatione acceperunt. Non enim sine ratione credimus. Haec autem suadet, non rationi fidem subiiciendam esse, sed fidei rationem, ut infra videbimus.

C A P U T VII.

Socinianorum sophismata diluuntur.

OB. I. Dogma Trinitatis seipsum evertit; statuit enim unum Deum, & tres Deos. Nam Pater est Deus, Filius est Deus, Spiritus Sanctus est Deus: ergo tres sunt Dii. Sicut enim per Trinitarios Pater est persona divina, Filius, & Spiritus S. est persona divina: ergo tres sunt personae divinae; sic per Unitarios Pater est Deus summus, Filius, & Spiritus Sanctus est Deus summus: ergo tres sunt Dii summi.

R. neg. ant. Non enim sequitur, ex quo singulae personae sint Deus, tres esse Deos summos, cum quaevis persona unam habeat eandemque naturam. Deus enim spectari potest, & quoad substantiam, & quoad subsistentiam, ut cum dico Patrem, divinam substantiam intelligo cum sua subsistentia, idest Paternitate: cum dico Filium, eandem substantiam dico cum sua hypostasi, idest Filiatione. Idem de Spiritu Sancto dicendum est.

Pater ergo est Deus, idest divinam habet substantiam cum perso-
na-

nalitate Patris, & Filius, & Spiritus Sanctus eandem substantiam habent cum personalitate Filii, & Spiritus Sancti : ergo triplex est in eadem substantia personalitas. Nec valet comparatio de trina personalitate ; Pater enim non est divina substantia indefinite, sed cum suo modo existendi, qui est paternitas. Idem de Filio, & Spiritu S. dicimus : ergo tres sunt existendi modi in una eademque substantia, quae consequentia catholica est.

Falsum est etiam eodem modo numerari Deum in primo ac secundo syllogismo. Deus enim ratione naturae, quae simplex est, numerari non potest, sed tantum ratione personae, quae est triplex. Numerus enim & distinctio vel oritur ex limitatione, vel ex ordine ad aliud. Dei ergo natura, utpote infinita, numerari non potest, licet possint personae, quae ad invicem referuntur.

Ob. II. Ex Dogmate Trinitatis sequitur, Patrem esse Filium, & vicissim. Dici enim potest : Deus ille unus est Pater, Filius est Deus ille unus : ergo Filius est Pater. Idem de Filio, & Spiritu S. dici posset. Maior est in scriptura, min. catholicorum, consequentia sequitur.

R. neg. antec. Ad prob. dico, ex praemissis illis particularibus nihil concludi ; idem est enim ac si dicas, Petrus est homo, Paulus est homo : ergo Petrus est Paulus. R. II. dist. mai. Deus ille unus est Pater, prout Dei substantia contrahitur ad unum subsistendi modum, conc. ; prout omnes complectitur, neg. Sic enim Pater non est ille unus Deus, nisi una cum Filio, & Spiritu Sancto : unde retorq. argumentum : Deus ille unus est Pater, prout Deus est divina substantia in supposito Patris : sed Filius non est huiusmodi : ergo Filius non est Pater.

Ob. III. Ex hoc dogmate sequitur, tres personas non esse unum verum Deum. Nam verus Deus est Pater : sed Filius non est Pater : ergo, &c. Vel verus Deus est Filius : sed Pater non est Filius : ergo non est verus Deus.

R. neg. ant. Ad prob. dist. mai. Verus Deus est Pater, idest divina substantia, cum uno subsistendi modo, conc. ; cum omnibus subsistendi modis, nego.

Ob. IV. Sequitur ex Trinitate, quamvis personam trinam esse ; nam Deus ille unus est trinus : sed quaevis persona est Deus ille unus : ergo, &c. R. neg. antec. Ad prob. dist. mai. Est trinus, si sumatur adaequate, tam secundum id, quod dicit absolute, quam connotative, conc. ; inadaequate, & prout divinitas coarctatur ad unum subsistendi modum, nego.

Ob. V. Quae sunt eadem realiter uni rei, sunt eadem realiter inter se ex noto axioma, &c. Sed tres personae realiter distinctae sunt idem uni rei, idest essentiae divinae : ergo & inter se. Hinc Trinitarii probant, attributa divina inter se non distingui, quia cum uno tertio, idest divina essentia, sunt eadem.

R.

R. neg. mai. Illud enim axioma (quod in Deo non habet locum) valet in iis, quae convertuntur ad invicem, non in iis, quae opponuntur. Nam rationale, & irrationale idem sunt cum animali, sed quia sunt differentiae oppositae eiusdem generis, realiter inter se distinguuntur: cum ergo divinae personae invicem opponantur, licet idem sint cum essentia, non sunt idem inter se. Non est tamen eadem ratio de attributis, quae, cum sint absoluta, non possunt opposita relatione distingui, adeoque sunt eadem inter se.

Ob. VI. Supposita Trinitate, in Deo esset una simul & tres substantiae, idest tres distinctae personae: ergo, &c. R. neg. antec. In Deo enim unica substantia est, & tres subsistentiae, seu tres existendi modi, Pater nempe, Filius, & Spiritus S. & *hi tres unum substantia sunt.*

Ob. VII. In creatis una substantia intelligens una est tantum persona: ergo Deus, cum una sit substantia intelligens, non tres, sed una est persona. Nec alia est ratio Dei, & creaturae, ex quo Deus sit infinitus, creaturae finitae: ideo enim finita substantia unam tantum personam constituit, quia persona totam in se substantiam complectitur, nec potest eadem substantia eodem tempore bis esse idem: sed eadem ratio in Deo est. Quaevis enim persona divina totam divinam substantiam complectitur, nec partem decerpit: ergo non magis substantia infinita potest plura in se habere supposita, quam finita. Adde, quod si divina substantia plures contineret personas, quia est infinita, non tres, sed infinitae personae fingi possent: ergo, &c.

R. neg. conf. Duae enim aut plures subsistentiae creatae nequeunt esse in eadem natura, non quod repugnet, unam naturam ad plurius iura pertinere (plures enim theologi docent, tres simul personas divinas potuisse eandem naturam humanam assumere) sed quia personae creatae, cum essentia discrepent, arguunt distinctam substantiam, nec possunt in unica hominis, vel angeli natura plura inveniri supposita. Tres ergo personae divinae, quae non discrepant essentia, eandem possunt terminare naturam, cum sint indistinctae, nec una persona decerpit partem substantiae divinae, sed illam determinat, sub uno tantum respectu, cumque hi respectus sint plures, plures sunt quoque personae. Cur autem non sint infinitae, evincimus, I. ex scriptura, quae tres tantum enumerat; II. ratione, quia summum bonum non potest se se ad intra communicare, nisi per generationem, & processionem. Nec potest esse nisi unus Pater, eique unus Filius, qui mutua dilectione Spiritum S. producant.

Ob. VIII. In hoc dogmate nequit intelligi quomodo Filius & Spiritus S. sunt personae infinitae, si carent generandi potestate? Cur Spiritus S. aliam personam non generet? Cur non dentur termini infiniti aliorum attributorum? Cur infinite perfectus non ha-

eat

beat infinitas operationes, quibus communicatione naturae infinitae, personae constituentur.

R. Gignendi vim esse etiam in Filio, & Spiritu Sancto, nec tamen gignere, quia haec est personae proprietas, non perfectio substantiae. Cum enim Spiritus S. ab aliis personis procedat, non habet rationem principii respectu divinae naturae, sicuti nec habent divina attributa, quia referuntur aut ad creaturas, ut omnipotentia, providentia, &c. vel ad essentiam, ut aeternitas, &c. non vero ad terminum subsistentem. Deus autem, utpote simplicissimus, unam habet operationem, idest divinam substantiam, sola terminorum connotatione multiplicem: falsum est ergo perfectioris substantiae plures esse operationes.

Ob. IX. Primum Trinitatis fundamentum, hoc est distinctio inter essentiam, & personas, labile est. Nam Dei essentia est eius natura, per quam Deus est, persona autem est substantia completa & intelligens: ergo tres personae erunt tres substantiae intelligentes. Ad haec, persona est res completa: ergo habet suam singularem essentiam: ergo qui statuit in Deo tres distinctas personas completas, tres etiam essentias admittit. Multiplicatis enim personis, etiam essentia multiplicatur.

II. Trinitatis fundamentum est, in eadem essentia trinum existendi modum affingere: sed hoc est absurdum; sic enim essentia non una res esset, sed multiplex, quot sunt modi, quibus existit. II. Hoc est ipsum Sabellii commentum, qui ait, Deum summum esse unam personam, quae se tribus modis, ut Patrem, ut Filium, ut Spiritum S. revelavit: ergo, &c. III. Deus ob infinitatem essentiae unam habet essentiam: ergo unum existendi modum.

III. Fundamentum est personarum *perichoresis*, seu *circuminfessio* unius personae in alia: sed haec I. intelligi nequit. II. Qui fieri potest, ut tres personae permixtae sint, nec inter se confundantur? III. Si in quavis persona est tota Trinitas, erunt tres Trinitates & 9. personae, & sic in infinitum. IV. Si quaevis persona est in tota Trinitate, erit Pater in Patre, &c. quod est absurdum. V. Si Spiritus Sanctus, & Filius in terris visus est: ergo abierunt a Patre, qui in coelis est.

IV. Fundamentum est duplex Dei nominis acceptio, *essentialiter*, & *personaliter*, quae non extat in sacris literis. II. Cum Filius totam habeat divinam essentiam, cur Dei nomen in Filio nequit essentialiter accipi? III. Nomen Dei unum Creatorem & Dominum importat, quod munus personae est: ergo nomen Deus unam tantum personam significat. Haec Unitarii.

R. neg. ant. Cum enim persona sit rationalis naturae individua substantia, eam a substantia non secernimus, nec dicimus addere naturae formam distinctam, nec partem esse, sed totam substantiam. At persona connotative distinguitur a natura, quae dicitur ad se-

ipsam, illa refertur ad aliud. Non ergo sequitur: sunt tres personae: ergo tres sunt substantiae; sed: sunt tres personae: ergo tria sunt eiusdem substantiae supposita. Nam essentia significat id, quod est, persona id, quod est alteri incommunicabile: ergo, si in una substantia sint plures proprietates alteri incommunicabiles, erunt distinctae personae in una substantia, cuius rei frustra in creatis exemplum quaeritur: Scripturis ergo credendum est. Dum aio Patrem, nomen est personae; dum Deum dico, est nomen substantiae; dum dico Deum Patrem, & substantiam dico, & ordinem ad Filium. Nec repugnat, unam substantiam trinam esse in personis, quia unitas ad naturam spectat, numerus ad relationem. Ad ult. dico, divinam naturam, cum sit infinita, multiplicari non posse, ut sit in creatis.

Ad I. Argumentum contra 2. fund. neg. min. Ad prob. neg. antec. Nam plures existendi modi multiplicant naturae respectum, non rem existentem: nec diversus est homo, dum stat, aut sedet, licet varii sint standi, aut sedendi modi. Ad II. neg. ant. Non enim ex diverso modo se se manifestandi, sed ex diverso modo terminandi naturam sequitur personae distinctio, quam negavit Sabelius, non Catholici. Ad III. neg. conf. Cum enim creatae substantiae discrepent aut specie, aut separatione naturae, utraque distinctio limitationem importat, quae infinitae substantiae repugnat. Atqui personae neutro modo invicem distinguuntur: ergo non repugnat earum distinctio.

Ad I. Argumentum contra 3. fund. neg. I. part. min. Fit enim *circuminfessio* per inseparabilem naturae unitatem, quae, cum ubique tota sit, separationem non patitur personarum. Ad II. R. personas non distingui ab essentia, cui non opponuntur, sed inter se, quia referuntur ad invicem. Ad III. R. unam personam esse intra aliam, quia unum substantia sunt, non quod unius proprietas sit alterius, & ideo non sunt tres substantiae, sed una in qualibet proprietate. Ad IV. R. quod Pater, & Filius ipse est in Patre, quia utraque persona eadem res est cum substantia communi. Ad V. vide l. 2. c. 4. Prop. 2.

Ad I. argumentum contra 4. fund. R. nomen Dei, cum sit concretum, primo naturam, secundo personalitatem innuere, ut homo 1. humanam naturam significat, 2. individuum. Ita Iohan. 1. *Deus erat Verbum* personam designat, ut Genes. 1. *Creavit Deus*, &c. divinitatem designat subsistentem in quavis persona. Si ergo enuncietur munus personae, *Deus* pro persona accipi debet, ut *Deus carnem assumpsit*. Si munus naturae exprimitur, ut *Deus est unus*, pro natura accipitur.

Ob. X. Sequitur ex hoc dogmate Deum esse *genitum*, & *ingenitum*: sed hoc repugnat: ergo, &c. 2. Sequitur, rem eandem communicari, & non communicari; Filius enim communem habet cum

Pa-

Patre naturam, non paternitatem : ergo, &c. 3. Sequitur esse simul tres personas, & unam aliam praecedere, & opera certo ordine distribui inter plures, quorum una est operatio.

&c. ad I. dist. min. Repugnat, si in iis propositionibus accipiat Deus pro diversa persona, neg. ; si pro eadem, conc. Si vero in 1. propos. *Deus* pro Filio sumatur, in 2. pro omnibus personis, prima vera est, secunda falsa. Ad II. dist. ant. Sequitur communicari personaliter, idest Patris naturam, neg. ; essentialiter, idest Dei naturam, conc. Ad III. dist. ant. Sequitur, unam aliam praecedere ordine, conc. ; tempore, neg. : Nam personae divinae sunt simul aeternitae, & natura, sed una oritur & procedit ab alia. In operibus etiam diversae rationes distinguuntur, quarum aliae ad communem omnipotentiam pertinent, aliae ad personalem proprietatem. Ita incarnatio, prout est conceptio & productio hominis, etiam a Patre, & Spiritu S. peracta est ; sed, prout est terminatio humanae naturae, est solius Verbi ; hoc enim non est munus omnipotentiae, sed hypostasis (a).

Haec argumenta urgentur ferme omnia a Wolzogenio Sociniano, qui Crellii sophismata, & omnia fere maiorum suorum arma callida dexteritate tractavit : non ergo negandum est Trinitatis mysterium humanae mentis captum excedere. Non desunt tamen in creatis exempla, quae illustrari possit. I. Petitur ab aqua : Nam *Fons, Fluvius, & Potio*, ait S. P. ser. 18. de V. Ap. 7. *sunt aqua, & tamen nihil horum est alterum*. II. a sole, in quo tres sunt, quae, ut ait S. P. ser. 13. separari non possunt, *curfus, splendor, calor*. III. ab anima, quae *meminit sui, intelligit se, diligit se* : hoc si cernimus, cernimus Trinitatem, ait S. P. l. 14. de Trin. IV. ex perfectione numeri ternarii, cuius ordo in rerum principiis, in partibus temporis, in corporum dimensionibus, in animarum potentiis, in omni re, quae in numero, pondere, & mensura producta est, & cui inest trina perfectio, unitas, veritas, bonitas, mire observatur. His adde alia quaedam ex conflictu Serapionis, & Arnobii T. 8. Bibl. PP. p. 203.

Neque Trinitas personarum rationi repugnat, eo quod eadem esse nequeat multarum personarum operatio. Nam duorum oculorum, aurium, manuum, pedum, &c. unus est visus, auditus, contactus, & gressus. Nec repugnat, quod una persona ab alia originem habeat, & tamen omnes sint duratione aequales ; nam ex flatu vox ; ex hac sermo eodem tempore exoritur. His accedunt plura miracula, apud Basilium, Amphilochium, Victorem Vitensem, Gregorium M. Ex his unum proferam haereticis revincendis aptissimum. In cista fellea B. Clarae O. N. tres globuli reperti sunt figura, colore, & pondere ita pares, ut unus idem pondus haberet, quod duo vel tres, tres idem ac duo vel unum.

(a) Vide Aug. l. 2. de Trin. 5.

DISSERTATIO II.

De Personarum divinitate.

DE Patris divinitate nulla est controversia. Conveniunt haeretici, eum esse unum summum & verum Deum. Difficultas est de Filio, ac Spiritu Sancto. De his itaque distinctis capitibus eo, qui sequitur, ordine disputabimus.

CAPUT I.

De Verbi divinitate, eiusque ante Incarnationem praesistentia.

Verbi divinitatem praecipue impugnarunt Cerinthus, Arius, & Socinus. Cerinthus an. Vulg. AE. 80. purum hominem Dei Verbum praedicavit, dicens, *Ante Mariam non fuisse*. Hunc secuti sunt Ebionitae, contra quos Iohannes, Hieronymo teste de Script. Eccl. scripsit evangelium. Arius ann. 320. etiam Filio Dei divinitatem negavit. Socinus denique Ebionitarum, & Arianorum errores instauravit, & cum illis praesistentiam, cum his impugnavit Verbi divinitatem. Sit ergo

PROPOSITIO. Verbum erat, antequam de Virgine nasceretur.

Prob. I. ex Ioh. 1. *In principio erat Verbum, &c.* : sed hoc Verbum caro factum est : ergo erat persona, nam Verbum incarnatum personam esse, non negant haeretici : ergo, &c. Secundo ait, hoc Verbum esse Patris *quasi unigenitum* : sed haec persona erat in principio, idest ante saecula, ut exponit Chrysostomus hom. 7. in Ioh. : recte ergo ex hoc loco Nicaeni PP. Arianos damnarunt, dicentes, Verbum factum *ex non extantibus*, & *fuisse aliquando, cum nondum erat*, quos ita refellit Ambrosius l. 1. de Fid. 5. *Ecce quater erat : ubi impius invenit quod non erat*. Deinde per Verbum facta sunt omnia, & ipsum caro factum est : ergo erat antequam omnia fierent, aut nasceretur ex Virgine. Tandem ex v. 1. Gen. *In principio, &c.* constat, nihil fuisse ante coelum : ergo ex v. 1. Ioh. constat nihil fuisse ante Verbum.

Prob. II. Ioh. 8. 56. Christus ait : *Antequam Abraham fieret, ego sum*, quae frustra de Christi praedestinatione exponunt Sociniani; per hanc enim nedum Christus, sed quivis praedestinatus Abraham praecessit. Deinde cum Iudaei obiicerent Christo : 50. *annos nondum habes, & Abraham vidisti*, de praesistentia temporis locuti sunt : ergo & Christus. Et sensus est : *Abraham expetivit videre diem meum : Vidit, spiritu, & gavisus est*. Ego vero, qui non sum purus homo, sed verus Deus, antequam Abraham crearetur, iam eram. Ubi notat

tat August. (a) ibi dici: *Ego sum*, non *ego eram*, ut suam aeternitatem designet, ut Ps. 89. *Priusquam montes fierent, tu es*.

Prob. III. Demonstratur praesistentia Patris ante creaturas ex Is. 41. *Ego Dominus primus, & novissimus*: sed eadem de Christo dicuntur Apoc. 1. 8. *Ego sum A, & O, principium & finis*: & cap. ult. *primus & novissimus*: ergo, &c. Quae verba non de Patre, sed de Filio dicta sunt. Nam c. 1. de iudice sermo est, qui veniet cum nubi- bus, qui est *Radix David*, & *Agnus in throno* sedens. Similia habentur Hebr. 13. *Iesus Christus heri & hodie, ipse & in saecula*. Et Michaeae v. 2. *Egressus eius a diebus aeternitatis*: sed haec non de Patre dicuntur, sed de parvulo in Berlehem nascituro: ergo, &c.

Prob. IV. ex traditione PP. Antenicenorum (nam de aliis dubium non est) qui docent, in veteri testamento Filium Dei sub variis speciebus apparuisse Abrahamo, Iacobo, Moyse, ut docent Iustinus (b), Irenaeus (c), Clemens Alex. (d), Tertullianus (e), Origenes (f), quae opinio fuit Graecorum omnium ex Eusebio (g). Haec autem argumenta, praesertim secundum, tam validum Socino visum est, ut eius solutionem a Deo accepisse impudenter effutiat (h). Unde

Opp. I. Sensus verborum Ioh. 8. 56. is est: *Antequam Abraham fiat pater multarum gentium in futura conversione, iam ego sum Salvator, & pater vester*: nam ibi graece habetur *γενεσται, fieri*, aoristus verbi *ginomai, fio*, qui iunctus praesenti *lego*, habet significatum praesentis, ut Ioh. 12. & 14. ubi Vulgata legit *priusquam fiat*, graeca legit *γενεσται*, ubique aoristus a verbo praecedenti temporis significationem mutuatur. R. neg. antec. Ad prob. dico, an aoristi sint praeteriti, aut futuri temporis, ex contextu esse evincendum, sed ibi tum ex scopo, tum ex propositione *prin* constat *γενεσται* esse praeteritum: ergo, &c. Ad prob. retorqueo argumentum. Nam Ioh. 14. *γενεσται* est futurae significationis, & tamen iungitur cum praeterito *eireca*. 2. Nego in orationis complexu nulla praeterita reperiri, habetur enim: *Dixerunt Iudaei, & Abraham vidisti*. 3. Vult Socinus, aoristum hic habere significationem futuri, & tamen *lego, dico, & eimi, sum*, praesentis temporis sunt. Inst. Wolzogenius: Si Christus praesistentiam suam significavit, cur non ait, *ego eram*, vel *fui*? Respondetur per praesens melius exprimi aeternitatem, ut Ps. 89. *Antequam montes fierent, tu es, non eras*: sed & Syrus habet, *ego eram*.

Inst. Wolzog. Genes. 17. Abram dictus est *Abraham*, idest, *pater multarum gentium*, quod impletum est ex Roman. 4. cum gentes in Chri-

-
- (a) Tr. 43. in Iohan. (b) In Dialog. cum Triph.
 (c) Advers. Haer. lib. 4. cap. 11. (d) L. 1. Paed. 7.
 (e) C. Prax. c. 14. (f) L. 3. & 6. contra Celsum.
 (g) In Proem. H. E. (h) In disp. contra Erasum.

Christum credidere ; sensus ergo est : antequam gentes fiant per fidem Abrahae filii, ego sum Messias in lege promissus : ergo, &c.

R. neg. antec. Nam ex orationis complexu, & ex responsione Christi in prob. 2. satis constat, sumi hoc loco Abraham, non iuxta etymon, sed prout personam significat. Deinde ibi non dicitur: antequam Abram fiat Abraham, sed *antequam Abraham fieret*, quod a Socini sensu longe abest. Ubi nota, in sacris literis exprimi Abrahami dotes per propositionem de 3. adiacente, ut *Abraham est pater multarum gentium*. Cum ergo Ioh. 8. occurrat prop. de 2. adiac. *Antequam Abraham fieret*, non dos exprimitur, sed persona.

Ob. II. Wolz. contra Prob. I. Scopus Iohannis est novae creationis historiam describere, quam orditur, ut Moyses: *In principio, &c.* Et sicut Moyses ait, Deum Verbo omnia fecisse, ita Iohannes ait, omnem spiritalem structuram factam esse per Christum. Meminit etiam, ut Moyses, vitae, lucis, tenebrarum, &c. Unde sic arguitur: *to in principio* 1. Genes. significat, ante res omnes factas, creasse Deum coelum, & terram: ergo cum ait Iohannes *in principio, &c.* significat, ante omnia, quae ad evangelium spectant, Deus erat Verbum.

Confirmatur I. Nam Marc. 1. Evangelium inchoatur a praedicatione Ioh. Baptistae, & Ioh. postquam ait per sermonem totum opus novae creationis esse productum, subdit: *Fuit homo missus a Deo, &c.* II. *To in principio* initium designat, non rerum omnium, sed illarum, de quibus est sermo, ut Iohann. 15. *Vos a principio mecum estis*. III. Potuit Deus Christum creare *in principio*, idest ante mundum, ut angelos: ergo non est aeternus.

Confirmatur II. *Verbum caro, &c.* legi debet, & *sermo fuit caro*, ex graeco *egeneto*, ut v. 6. *Fuit homo egeneto*. II. Si legas *factum est*, sequitur verbum desisse esse, quod fuerat: sicut aqua esse desit, cum vinum facta est ad nuptias. III. Ibi significatur, Christum fuisse naturam, ut alii homines, infirma & mortali.

R. neg. ant. Iohannes enim, Hieronymo teste de Script. eccl. evangelium scripsit adversum Ebionitas, qui aiebant, *Christum ante Mariam non fuisse*. Addit Irenaeus, scripsisse adversum Nicolaitas, & Gnosticos, qui inter Aëones censebant *Verbum, Vitam, & Unigenitum* (a). Iohannes ergo ostendit, Verbum esse Deum, dicens: *In principio, &c.* Cum autem Gnostici dicerent, alium esse Deum creatorem, alium Verbum, alium Christum, addit Iohannes, unum esse, qui omnia fecit per Verbum; *Omnia per ipsum, &c.* Nec aliam esse emanationem *Verbum, & Vitam*, sed in ipso Verbo vitam fuisse, quae erat lux hominum, ne quis putet, aliud esse *Vitam*, aliud *Salvatorem*. Profert deinde missionem Baptistae, qui venit, ut testimonium perhiberet, nedum eum esse *Verbum, Vitam, Salvatorem*, sed etiam a Verbo

---

(a) Vid. Fab. Valent. l. 2. c. 5.

bo indistinctum esse unigenitum, idest Christum. Subdit enim, *Et Verbum caro factum est*. Constat ergo scopus Iohannis ex Patribus, ex verbis, & ex erroribus Gnosticorum. Sed etsi daremus, scopum Iohannis esse historiam novae creationis describere, nihil tamen evincerent adversarii; sic enim arguitur: Demonstrat Iohannes novae creationis auctorem esse Verbum: sed Verbum non secernitur a creatore rerum omnium: ergo is est idem ac auctor novae creationis.

Prob. min. I. Iohannes ait, per hoc *Verbum omnia facta* esse: ergo & nova, & vetera per eum facta sunt. II. ait: *Sine ipso factum est nihil*: ergo nulla creatura est facta, nisi per Verbum. III. ait: *Mundus per ipsum factus est*: ergo Verbum, a quo nova creatura facta est, est idem, per quod factus est mundus. *Factus*, inquam, non *refectus*, ut exponit Socinus, qui ait, Iohannem ex hebraico idiotismo verbo simplici pro composito usum esse. Constat enim, Iohannem graece scripsisse, quae lingua abundat compositis. Adde ex Hebr. 1. Cor. 8. Prov. 8. &c. per Verbum omnia fuisse creata. I. ergo Wolzogenii argumentum sic in illum retorquetur: *to in principio*. Gen. 1. significat, ante omnia coelum & terram fuisse creatam: ergo *to in principio*. Iohan. 1. designat, ante Verbum nihil fuisse. II. Aliud est *creavit*, aliud *erat*. Si Deus in principio creavit coelum & terram: ergo ante non erant: sed si Verbum in principio iam erat: ergo creatum non est. III. Non ait Iohannes, *Verbum erat*, sed *erat apud Deum*, idest aeternum, ut habet Arabicus.

Ad I. conf. retorqueo argumentum. Praedicatio Evangelii initium habuit a Baptismo Iohannis: sed *to in principio*, &c. non refertur ad Iohannis Baptismum: ergo nec refertur ad initium Evangelii. Non enim scriptum est: *In principio fuit homo missus*, &c. sed, *erat Verbum*. Ad II. neg. ant. Nam *to in principio* iungitur verbis *apud Deum*, quae aeternitatem significant; at in ep. 1. Iohan. iungitur verbis *audivimus*, quae, non aeternitatem, sed initium significant auditaе praedicationis. Ad III. neg. ant. Qui enim docent, angelos ante coelum esse creatos, sumunt *to in principio* de initio rerum corporearum: at Iohannes ait, omnia per Verbum, & sine ipso nihil esse factum, idest ne unum quidem eorum, quae facta sunt: ergo, &c.

Ad II. confirm. neg. antec. Nam *egesseto* redditur *factum est* v. 3. 10. & 14. ubi ponitur simpliciter. At vers. 6. additur participium *missus*, adeoque ex regula Erasmi significat *fuit*. Ad II. neg. antec. Nam *Verbum caro factum est*, non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum, ex Chrysostomo homil. 2. in Ioh. unde retorqueo argumentum. Antequam aqua vinum fieret, erat aqua: ergo antequam Verbum caro fieret, erat Verbum.

Ob. III. Quod aiunt Patres, Filium Dei Patriarchis apparuisse, fal-

falsum est; nam ex Act. 7. constat, iis angelum apparuisse; & Hebr. 1. legitur, Deum novissime locutum in Filio: ergo non per Filium, sed per angelos loquebatur olim *Deus Patribus*, ac *Prophetis*.

R. neg. ant. Quidam enim ex Antenicænis docent, Filium apparuisse visibilem speciem assumendo, & angelum dictum, quia missus est a Patre, ut Isai. 9. Alii putant, angelos apparuisse, sed in iis adfuisse Dei Filium. Ita Hieronymus, Augustinus, Gregorius, &c. *Apparuit angelus*, ait S. P. *in angelo autem Deum fuisse, quis dubitat?* Ubi enim legitur, Hebraeos tentasse Dominum, qui eos eduxit de Aegypto, 1. Cor. 10. habetur tentasse Christum: ergo Christus erat angelus, qui Hebraeos eduxit de Aegypto, de quo Exod. 23. ait Deus Pater: *Ecce ego mittam angelum meum, &c.* Verum, quidquid sit de hac sententia, certum est, docuisse Patres, Filium Dei patriarchis apparuisse: ergo supponunt Filium Dei tunc extitisse.

C A P U T II.

An Deo Patri sit Filius verus, proprius, & naturalis?

ARiani, ut Verbi divinitatem impugnarent, illud non natura, sed adoptione & gratia Dei Filium esse dixere, nec veram, & propriam in Patre generationem agnovere. Sit ergo

PROPOSITIO. Est Deo Patri Filius, non adoptivus, sed naturalis.

Prob. I. ex veteri testamento. Ps. 2. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodie genui te*: sed haec ad Christum refert Apostolus Heb. 1.: ergo, &c. Nam *hodie* ex Augustino est nota aeternitatis, in qua omnia praesentia sunt. *To genuit* veram generationem significat, ut Psal. 109. *Ante luciferum genui te*; & Prov. 8. *Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram, &c.* quae de divina sapientia, nempe Filio, dicta esse constat: ergo, &c. Nequeunt haec dici de sapientia, prout est attributum, ut putant haeretici; nam concipi, & parturiri ad Filium proprie spectat: ergo, &c.

Prob. II. ex novo testamento. Ioh. 1. habetur: *Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarravit*. Ubi etiam de hoc Filio dicitur, fuisse ante Iohannem, omnes de plenitudine eius accipere, peccata mundi tollere, &c. II. Narrat ibidem Iohannes, Iudaeos Christum interficere voluisse, quia *Patrem suum dicebat Deum, aequalem se faciens Deo*: sed, si Christus non fuisset verus Deus, excusabile fuisset scelus Iudaeorum: ergo, &c. III. Ait Christus ibidem: *Sicut Pater suscitavit mortuos, sic Filium vivificare quos vult*: ergo, &c. IV. Matth. 16. Petrus ait: *Tu es Christus Filius Dei vivi*: sed hoc non caro, aut sanguis, sed Pater ei revelavit: ergo, &c. Accedit locus Ap. Hebr. 1. *Novissime locutus est nobis in Filio*, ubi ait I. per Filium condita esse saecula, ubi *dia* cum genitivo effectricem causam exprimit.

Hi nc